This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

B 971,084

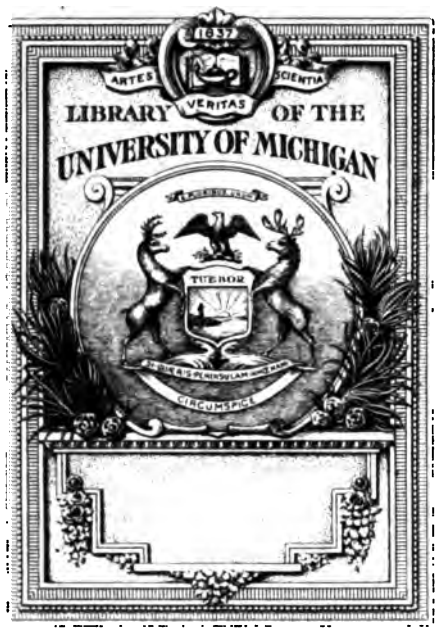
1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

WERKEN

DER

BATAAFSCHE MAATSCHAPPIJ

VAN

TAAL- EN DICHTKUNDE.

DERDE DEEL.

TE AMSTERDAM, BIJ

JOHANNES ALLART.

MDCCCVIII.

Nijhoff
7-2-28
17585

VOORREDE.

Het geen wij voor het tweede deel der werken dezer Maatschappij gezegd hebben, zoo over de vertraging der uitgave van den voorhanden zijnden voorraad, als over de zorg voor eene meer spoedige uitgave der volgende deelen, zouden wy hier kunnen herhalen; dan, liever berigten wy alleen, dat wy geenszins twyfelen, of wy zullen, binnen kort, door het uitgeven van het geen gereed ligt, zoo wegens onze Maatschappij van taal- en dicht-kunde, *als die van* fraaije kunsten en wetenschappen, *toonen, dat de Maatschappij in bloei en luister meer en meer toeneemt.*

Dit deel bevat de eerste helft der verhandeling van den Heer JERONIMO DE VRIES, *aan welke, in de algemeene vergadering des jaars* 1805. *de uitgeloofde gouden eerpenning met zoo veel regt is toegewezen geworden. Daar, ter beantwoording der vrage: of de dichtkunst, in de achttiende eeuw, gevorderd of verachterd was, eene opgaaf der verdiensten van onze Dichters van alle tydperken noodzakelijk scheen, en de schryver noodig achtte, zijne oordeelvelling door sprekende be-*

* *wy-*

wyzen, dat is door proeven, uit de Dichters zelve ontleend, te ſtaven, heeft hy in een dubbel gebrek onzer letterkunde voorzien, namelijk de ſchets eener geſchiedenis van onze dichtkunde, *en die eener* bloemlezing *uit de werken onzer Dichters; en van daar de ongewone, doch belangryke uitgeſtrektheid dezer verhandelinge.*

De Maatſchappy vertrouwt, dat vooral aankomende vernuften, door het lezen, herlezen en nadenken der uitnemende voorbeelden; zullen opgewekt worden, om zich het ware gevoel voor echte natuurlyke ſchoonheden en den juisten ſmaak eigen te maken, terwyl aan ieder zal blyken, dat onze dichtkunst uit zwakke beginſelen tot eene verhevene hoogte in de zeventiende eeuw opgevoerd is; zoodat zy voor geene van eenig ander volk in verdienſten behoeft te wyken.

Beſtuurders der Maatſchappij,

uit derzelver naam.

G. BRENDER à BRANDIS.

Algemeene Secretaris.

ANTWOORD

OP DE

VRAAG:

WELKE ZIJN DE VORDERINGEN, WELKE IN DE VERACHTERING DER NEDERDUITSCHE DICHTKUNDE, GEDURENDE DE ACHTTIENDE EEUW, IN VERGELIJKING VAN VROEGERE TIJDPERKEN?

DOOR

JERONIMO DE VRIES,

EERSTEN STADS KLERK TER SECRETARIJ VAN AMSTERDAM ENZ.

ONDER DE ZINSPREUK:

De ondervinding van alle tijden en van alle volken ſchijnt te leren, dat de Dichtkunde, of liever de Dichterlijke genie bij gene natie langer, dan gedurende zeker bepaald tijdperk in eenen hoogen graad gebloeid heeft, en wel meest in dat tijdperk, toen de natie uit eenen natuurlijken of toevalligen ſtaat van ruwheid tot een' beſchaafder overgegaan, doch echter nog niet tot het toppunt van cultuur en luxe geklommen was.

PIETER NIEUWLAND.

Aan welke Verhandeling de GOUDEN EEREPENNING is toegewezen.

INLEIDING.

Het is een overal aangenomen regel, dat men in het beoordeelen van, of redetwisten over verdienſten omtrent zekere wetenſchappen, eerst over derzelver bepalingen eenſtemmig zijn moet, ten einde niet met ijdele klanken elkanderen te vergeefs te vermoeijen. Wanneer men *vergelijkt*, dan althans moet men eenſtemmig denken over datgeen, waarbij men vergelijkt; eerst moet men overeenkomen omtrent de voorgeſtelde zaak, wanneer men ten toetſe brengt, wat of wie aan die zaak het best beantwoorde. Indien men het niet eens is over de kunst, de kunſtenaar zal beoordeeld worden naar gelang van de bepalingen der kunst bij den regter. Niets

is derhalve, volgens deze ſtelling, meer duidelijk, dan dat, wanneer, gelijk hier, geſproken wordt over *Dichtkunst* en *Verdienſten* omtrent dezelve bij dezen en bij genen, men eerst moet opgeven de denkbeelden, die men heeft van deze zaken, eerst moet beantwoorden de vragen: *Wat verſtaat gij door Dichtkunst? Wat verſtaat gij door verdienſten omtrent haar?* en meer bepaaldelijk hier: *Wat is verdering? Wat is verachtering in de Dichtkunst?*

Zonder omtrent andere voorwerpen van beoordeeling of vergelijking dezen algemeenen regel te willen tegenſpreken, komt het mij voor, dat men omtrent de uitſtekendſte voortbrengſels van het vernuft dezen regel niet ſtellig kan, en ook geenszins behoeft in acht te nemen. Vraagt men naar regels en bepalingen in de Dichtkunst, ieder, die prijs ſtelt op den naam van Liefhebber der Poëzij, zal u zijne bepalingen willen opdringen. Deze zal u naar ARISTOTELES, gene naar HORATIUS, een ander weder naar BOILEAU, RIEDEL of VAN ENGELEN verwijzen. Wat *Gedicht* heeten mag, is zelfs nog in verre na niet bepaald. Deze wil de *maat* en het *rijm* als eene verſierende medgezellinne, gene als een hoofdvereischte aangemerkt hebben.

ben. (1) *De Lotgevallen van* TELEMACHUS door FENELON zijn voor PUBLIUS een gedicht, zoo goed als de *Ilias* van HOMERUS, bij SIMPLEX even zoo min, als de geſchiedenis van ROBINSON CRUSOË. Hoe nu zal men deze gemoederen bij elkander brengen, vreedzaam vereenigen, en dan verder ſpreken? Dit overwegende, heb ik beſloten hier niet te onderzoeken, wat *Dichtkunst* of *Dichtwerk* is, veel minder wat hare *regels* en vereischten zijn, of wat bepaaldelijk *vorderen* en *verachteren* in deze kunst is. Ik wil regels noch bepalingen anderen voorſchrijven, noch uit anderen overnemen. Omtrent *wiskundige* voorſtellingen is de berekening en het oordeel beſliſſend, omdat de grondſlagen eeuwig zeker zijn, maar omtrent de beoordeeling van kunstgewrochten en voortbrengſels van 's menſchen vernuft is het eene geheel andere zaak.

Eene ſchoone ſchilderij van RUBBENS of REMBRAND treft een ieder, eenigermate ſlechts geſchikt voor gevoel van het ſchoone. Het voortreffelijke in kunstwerken, zoo van den Schilder als Dichter, laat zich beter gevoelen, dan aan dorre en gewaagde re-

(1) Het is duidelijk, dat ik hier ſpreek van het oorſpronkelijk Fransch Werk.

regels onderwerpen. Het is niet moeijelijk voorwaar, eenige misſlagen of gebreken aan te wijzen, en die aan anderen te doen opmerken; maar algemeene wetten voor te ſchrijven, en aan deze de werken van hun te toetſen, die de juistheid, de volmaaktheid dier voorſchriften en bepalingen niet hebben erkend, veel min onderwerping aan deze gezworen hebben, is, naar mijn oordeel, van geene onbillijkheid vrij te pleiten.

Die genen mijner beoordeelaars, welke nog huiverig mogten zijn met mij in dezen overeen te ſtemmen, bevele ik de Verhandeling aan van den Heer JERONIMO DE BOSCH, welke de Beſtuurders van TEIJLER's *tweede Genootſchap*, die naar *regelen in de Dichtkunst* vroegen, zoo volkomen van deze onze ſtelling heeft overtuigd, dat zij niet alleen zijne Verhandeling bekroond hebben, maar ook in hunne Voorrede, zoo openhartig als oordeelkundig, gelijk aan brave en kundige lieden past, van hunne overtuiging melding gemaakt en gegronde blijken gegeven hebben.

Het ſpreekt van zelve, dat wij hier, ſprekende van *regelen der Dichtkunst*, niet bedoelen de voorſchriften tot het werktuigelijke derzelve, de voetmaat, rijmklank, rolling der verzen, houding,

vorm,

vorm, taal als anderzins, ook niet die vaste regelen, welke in het zamenſtellen van ieder werk van ſmaak en kunst moeten in acht genomen worden, en zonder welke te voelen, niemand eenig kunstwerk beoordeelen kan; maar dat wij het oog hebben op die zoogenaamde meer verhevene (*Aesthetiſche*) kunstregels, waaraan men geheel ten onregte het vrije dichterlijke vernuft wil kluisteren, de Poëtiſche tafereelen door drooge redeneringen doet vervangen, met één woord, het dichterlijke uit de Dichtwerken pluist.

Wij zullen ons dus niet aan regelen, maar aan het gevoel betrouwen, en *voorbeelden* bijbrengen, want *voorbeelden*, dat is *proeven* uit de Dichters zelve, doen hier alleen iets af; door deze wordt het zigtbaar, of ons oordeel naar waarheid zij, dan niet. De verdienſten van Dichters anderen te willen doen blijken, zonder *voorbeelden* uit hunne werken bij te brengen, is even belagchelijk, als eene ſchilderij voor kundigen te omſchrijven, en na deze omſchrijving het oordeel te vragen over den ſchilder, wanneer wij het tafereel zelf bij de hand hebben, en door het te vertoonen honderdmaal duidelijker en overtuigender ſpreken kunnen, dan door de ſierlijkſte redenering.

Nog

Nog deze weinige aanmerkingen, voor wij ter zake gaan, beveel ik der aandacht mijner Beoordeelaars.

Eerſtelijk, dat de woorden *vroegere tijdperken* in de voorgeſtelde vraag niet zeer duidelijk zijn. Meent men de voorgaande tijden in 't algemeen, of ſlechts bepaaldelijk het tijdperk, hetwelk de laatst afgeloopene Eeuw is voorgegaan? Zegt men het laatſte, dan vragen wij: tot hoe verre ſtrekt zich dat uit? Bedoelt men misſchien ook alleen den tijd van HOOFT, VONDEL en hunne tijdgenooten? Hierop geen antwoord kunnende ontvangen, zouden wij in het onzekere blijven: waarom wij liever het eerſte aannemen; zoo echter, dat wij meer uitvoerig de kort voorgaande tijden, en bepaaldelijk de naastvoorgaande Eeuw, zullen nagaan.

Ten *anderen* Ieder Volk, dat prijs ſtelt op dichtwerken, heeft zijne *Geſchiedenis der Dichtkunst*; dit ontbreekt ons; zelfs de ſchets van een dergelijk werk weet ik niet, dat bij ons immer het licht zag; *het licht zag*, zeg ik, want mij is niet onbewust, dat de beroemde Hoogleeraar SIEGENBEEK aan zijne leerlingen een *Kort Begrip der Nederduitſche Taal, Dichtkunde en Welſprekendheid* gewoon is voor te dragen, hetwelk, gelijk alles van dien ijverigen en kundigen man, de blijken draagt van eene onvermoei-

moeide naſporing en helder oordeel. Mogt onze Jeugd aan Leijdens Hooge School de gelegenheid haar aangeboden, om de Vaderlandſche Taal, Dichtkunde en Welſprekendheid grondig te leeren kennen, gebruiken, en alzoo de brave Hoogleeraar voor zijnen uitnemenden arbeid worden beloond door jeugdige en wakkere liefhebbers der Nederduitſche Letterkunde! Behalve dit voortreffelijk *Kort Begrip*, tot een bijzonder oogmerk geſchikt, geloof ik niet, dat wij iets dergelijks bezitten. Het kwam mij des, bij het beantwoorden der voorgeſtelde Vraag, niet onvoegzaam voor, daar toch de Geſchiedenis der Dichtkunst de grondſlag was, waarop mijn Antwoord rusten moest, eene flaauwe ſchets, of liever eene zeer geringe handleiding tot dezelve, te geven, ten einde wij hierdoor een *geheel overzigt* van den toeſtand der Dichtkunst in *alle* tijdperken erlangen mogten, nuttig voor ieder, en bijzonder voor hun, die, gelijk wij nu, ten doel hebben, het *verderen* of *verachteren* der Dichtkunst gade te ſlaan.

In een tweede gebrek kan nog deze Verhandeling eenigermate voorzien; in dat eener korte *Bloemlezing* uit de Werken onzer Dichters. Door een en ander heeft dit Antwoord eene meer dan gewone lengte moeten erlangen, voor niemand moeijelijker dan

dan voor mij zelven; echter ik verbeelde mij, dat deze Verhandeling ook nu door ſprekende bewijzen ons in ſtaat zal ſtellen de vorderingen en verachteringen duidelijk op te merken, ten einde daardoor tot eene algemeene vergelijking als van zelve geleid te worden, zoo dat wij met eenige vastigheid de voorgeſtelde vraag beantwoorden kunnen: *Waarin de Neder-duitſche Dichtkunde in de laatst afgeloopene Eeuw, in vergelijking van vroegere tijdperken, is gevorderd, waarin verachterd.*

Ten laatſten. Van de Werken van levende Dichters zal men hier geen gewag vinden; zulks te vorderen, kan ik mij niet verbeelden, dat het oogmerk van de voorſtellers dezer Vraag kan geweest zijn. De volgende tijden kunnen en zullen hier over oordeelen.

28 *Junij*
1804.

EERSTE HOOFDDEEL.

SCHETS DER DICHTERS VAN DE XIIIde TOT DE XVIIde EEUW.

EERSTE AFDEELING.

DERTIENDE EEUW.

Met het begin der dertiende Eeuw is de Nederduitſche ſpraak eerst begonnen, om zoo te ſpreken, eene taal te worden. Daar te voren in 's Lands openbare zaken meestal een ſlecht Latijn, der middeneeuwen waardig, werd gebruikt, begon omtrent dezen tijd de Regering des Lands eene moedertaal in hare openbare uitſpraken en geſchriften in te voeren, 't welk niet weinig toebragt tot verlichting en beſchaving des volks en der tale zelve. Ook de eenigzins ontluikende bloei van koophandel en zeevaart, waardoor de ingezetenen dezer landen toen meer welvarend begonnen te worden, bragt het zijne toe tot de verdere uitbotting der Nederduitſche Letterkunde. In dit tijdperk zien wij den dageraad onzer Dichtkunde. Niet dat men dit zich zoodanig voorſtellen moet, als of in deze kindschheid onzer Taal- en Dichtkunde, reeds eenige zoetvloeijendheid en welluidendheid, die verſierende metgezellinnen in later tijd, haar bevalligheid bijzetteden; maar alleen, dat in deze Eeuw de eerſte grondſlag tot hare beſchaving gelegd is. Het was in dezen tijd, dat zij de aan- *Dertiende Eeuw.*

Dertiende Eeuw.

dacht van meer verlichte, van voorname, en dus met andere meer beſchaafde volkeren en talen bekende lieden, begon tot zich te trekken. De grooten zelve echter waren nog ruw, en over het geheel de letteren als beneden zich beſchouwende; moed en oorlogsroem alleen werden driftig nagejaagd. De uitnemende gedenkſchriften der Griekſche en Romeinſche geleerdheid ſchuilden in de morſige holen van vadzige Monniken, en de volgende Eeuw eerst bragt ze bij de herleving der letteren in Italië aan het licht. De Voorzienigheid echter bewaarde en vermenigvuldigde ook door deze, van andere algemeene werkzaamheden zich zelve uitſluitende weezens, het goede zaad tot eene aanſtaande ontwikkeling, wanneer het uitkomend ſpruitje zich veilig aan eenen meer gezuiverden dampkring kon blootſtellen, zonder vreeze van moedwillig uitgerukt en weggeworpen te worden. In de dertiende Eeuw waren de handſchriften het eigendom van weinigen, en, als voortbrengſels van het blinde Heidendom, meestal veracht. De Kloosterlingen alleen bedienden er zich van tot eenen pronk van wetenſchap en misleiding des volks.

Dan het wordt tijd, dat wij ons met de Dichters dezer Eeuw en hunne werken zelve bekend maken.

Utenhoven. Calfſtaf. Noijdekijn. Van Brechten.

(1) WILLEM UTENHOVEN, CALFSTAF, NOIJDEKIJN, CLAIS VAN BRECHTEN, zijn ons bijna alleen bij namen bekend; zij worden in de werken van JACOB VAN MAERLANT,

(1) Zie over dezelve: VAN WIJN, *Hiſtor. en Letterk. Avondſtonden*, bl. 261—264.

LANT, van wien wij nu zullen ſpreken, als Dichters genoemd. *Dert'ende Eeuw.*

(1) JACOB VAN MAERLANT, of, gelijk FOPPENS ſchrijft, JACOBUS A MEELLANDT, en volgens PAQUOT, JAQUES VAN MEERLANDT *ou* VAN MIERLANDT, is, zoo men wil, in den jare 1235 te *Damme* in Vlaanderen geboren. Zeker is het, dat hij een Vlaminger was, gelijk hij zelf getuigt: Jacob van Maerlant.

Ende / ombat ic Vlamine ben.
Met goeder herte bidde ic hen /
Die dit Dietſche ſullen leſen /
Dat ſi mijns genadich weſen;
Ende leſen ſire in ſomich woort /
Dat in her land es ongehoort /
Men moet om de rime ſoucken
Miſſelike tonghe in boucken.

Hij was een man van veel kunde en beroemdheid, hetwelk buiten twijfel aanleiding gegeven heeft, dat men hem tot Schrijver of Griffier te *Damme* verkoos. Hij overleed aldaar in den jare 1300. Men getuigt van hem, dat hij naar de Eeuw, waarin hij leefde, een zeer kundig Wijsgeer, een uitmuntend Redenaar, en de Vader der oude Dichtkunde geweest is, ja als een wonder van zijnen tijd was aan

(1) Zie over MAERLANT, FOPPENS, *Hist. Belg.* vol. I. pag. 526. die hem noemt *Poëta, Orator ac Philoſophus acer.* PAQUOT, *Memoir. pour ſervir a l'Hiſt. des Pais-Bas.* Tom. VII. pag. 391-393, de uitgewerkte voorrede voor den *Spiegel Hiſtoriael* door CLIGNETT en STEENWINKEL, en VAN WIJN, *Avondſtonden*, bl. 275, 276, en vooral 289-300.

Dertiende Eeuw.

aan te merken, te meer, daar hij niet tot den geestelijken ſtand, den eenigen geleerden van die dagen, maar ſlechts onder de zoogenaamde *Leeken* behoorde, die, volgens zeker Schrijver, in die Eeuw gerekend werden tot de geleerden te ſtaan, als de menſchen tot de beesten.

Waren zijne kundigheden menigvuldig, zijne werkzaamheid en ijver ſchijnen mede zeer uitgebreid geweest te zijn. Over zijne dichtwerken kunnen wij ſlechts ter loops ſpreken. Zijn *Rijmbijbel*, zijn werk *Beſtiaris* of *der Natuere Bloeme*, *Het Leven van den heiligen Franciscus*, *Bloemen of Spreuken van Aristoteles*, anders genaamd *Heymelijcheit der Heymelijcheit*, de vertaling *van den Trojaanſchen Oorlog*, *Miracle van onzer Vrouwen*, *Wapen Martijn*, *Verkeerde Martijn*, *Spiegel Hiſtoriael*, en andere dichtwerken, zijn de duidelijkſte bewijzen zijner arbeidzaamheid. De *Rijmbijbel* is eene berijmde vertaling van de *Historia Scholastica* van PETRUS COMESTOR; hij ſchijnt in den jare 1270 gedicht, en bevat vele boeken des Ouden Testaments; uit het Nieuwe vindt men alleen de vier Evangelisten. *Der Natuere Bloeme*, volgens ſommigen het oudſte werk, dat in onze taal over de Natuurlijke Historie geſchreven is, is eene vertaling uit *liber rerum* van AALBERT, een Keulsch Geestelijke; het was gemaakt voor den Heer NICLAIS VAN CATS, gelijk MAERLANT getuigt:

Ende dit dichte ic / doꝛ ſinen wille
Dien icꝫ ian / lude ende ſtille /
Datꝫ mijn Here NICLAIS vñ CATS.

Om

Om dat mi ghebrect scats / *Dertiende Eeuw.*
Bidbic / dat hem ghename si
Dat juweelken van mi.

Het leven van den H. Franciscus is vertaald naar het Latijn van BONAVENTURA, gelijk onze Dichter zelve schrijft voor dat werk;

Also als broeder Bonaventure /
Int Latyn heeft ghedicht ter cure /
So ic best mach eñ naest
Salic hem volgen metter haest.

Zoo zijn de *Bloemen van Aristoteles* mede uit het Latijn overgebragt.

Dese bloemen hebben wi besocht /
Eñ vten Latine in Dietsche brocht /
Vte Aristotiles boeken.

Van de *Vertaling van den Trojaanschen Oorlog* wordt in den *Spiegel Historiael*, waarvan wij zoo aanstonds zullen spreken, gewag gemaakt; het werk zelve schijnt met andere verloren.

Het dichtstuk *Miracle onzer Vrouwen*, groot 36 Hoofdstukken, is eigenlijk geen afzonderlijk werk, maar genomen uit den *Spiegel Historiael*, en aldaar te vinden.

Wapen Martijn en *Verkeerde Martijn*, dus genaamd naar de eerste woorden van dit dichtstuk, eigenlijk een Zamenspraak tusschen JACOB en MARTYN, is eigen werk; in hetzelve neemt MAERLANT's geest een vrij hooger vlugt; het is volgens deskundigen vol blijken van opgehelderde denkbeelden en belezenheid. Wilt gij eene proeve? Hij legt JACOB deze uitnemende regels in den mond:

Dertiende Eeuw.

My en roect/ wien droec of wan/
Daer trouwe ende doghet es an/
Ende reyne es van seden:
Wt wat Lande dat hi ran/
Dien ic den name gan
Van gherechte edelheden.
Al vercoft men sulcken man/
Nyeman hem gherouen en can
Synre doghetachticheden.

Het bekendste zijner werken is de *Spiegel Historiael.* De taalkundige J. A. CLIGNETT en J. STEENWINKEL hebben twee deelen van dezen Spiegel aan het licht gebragt, met eene voorrede over MAERLANT en zijne werken; wij zien het derde deel sints lang met verlangen te gemoet. Deze Spiegel Historiael of Rijmkronijk is gevolgd naar het Latijn van zekeren VINCENT DE BEAUVAIS of VINCENTIUS BELLOVACENSIS, die zijn werk *Speculum Historiale* genoemd had. Het is geschreven in den gewonen kronijktrant:

Die eerste bouc nemet sijn begin/
Also alse die werelt ginc in/
Hoe Adam was gemaect eñ Yeue/
Hoe si verghaten die Gods lieue/ enz.

Het is niet zonder wijsgeerige navolgingen uit de Ouden, bijzonder van SENEKA, gelijk het volgende:

Dats Wiue doen eñ Manne verre
Nv blide te wesen eñ nv erre:
Want alle dinc syn ongestade.
Hieromme es hi vroet te rade/
Die de werelt werren laet/
Eñ emmer bliuet in enen staet.

Over

Over deze en meerdere zijner werken kan men de voorrede van den Spiegel Historiael, en VAN WIJN in zijne Avondſtonden, nazien. *Dertiende Eeuw.*

Uit de bijgebragte voorbeelden is genoeg gebleken, dat zijne dichtwerken, als voortbrengſels van kunst beſchouwd, niet veel waarde hebben. De regels en voetmaat zijn ongeregeld; behalve het rijm hebben zij weinig of niets, dat naar poëzij zweemt; alles is weggeſchreven als in proza; dat de laatſte woorden van ieder regel gelijkklinkend zijn, onderſcheidt hen bijna alleen van ongebonden rede; echter de taal is zeer zuiver, en dat Vlaemsch, waarvoor MAERLANT verſchooning vraagt, is niet zoo hinderlijk als in latere Dichters. Zijne beroemdheid is zoo groot geweest, dat hem in de twee volgende eeuwen de naam van *Vader der Duitſche Dichteren* gegeven is.

Niet op zulk een' hoogen ouderdom, maar op vroegere en meer algemeene bekendſchap mag (1) MELIS STOKE zich beroemen, die ons ook daarom nader ſchijnt te raken, dewijl wij hem uit vergelijking zijner ſprake met die van anderen voor eenen Hollander mogen houden. Hij leefde in de laatſte helft der dertiende Eeuw. Tegen Graaf WILLEM DEN DERDEN ſprekende, noemt hij zich *zijnen ar-* Melis Stoke.

(1) Zie over MELIS STOKE, FOPPENS *His. Belg. In voce* AMILIUS STOOCKE, T. I. pag. 49. SAXII, *Onomast.* T. II. pag. 342 et 343. HOOGSTRATEN, Woordenb. op STOKE. VAN WIJN, Avondſtonden, bl. 277—284. HUIJZINGA BAKKER, in het Vde Deel der Werken van de Maatſch. der Letterk. te Leijden, bl. 90—92. Zie meerdere berigten omtrent STOKE door SAXE l.l. aangehaald.

Dertiende Eeuw. *armen Clerc*; hij ſchijnt dus een geeſtelijke of beambte des Graven geweest te zijn. Zijn *Rijmchronijk* eerst in den jare 1591 met eene voorrede van den geleerden JANUS DOUSA, en laatst in den jare 1772 volgens den arbeid van den verdienſtelijken en taalkundigen BALTHAZAR HUIJDECOPER uitgegeven, is alomme bekend. Wij zullen hier niet met (1) VAN WIJN onderzoeken, of dit werk, op zijnen naam gaande, door hem alleen, of wel door eenen anderen met hem vervaardigd zij; de vergelijking met het ſlot van dit werk doet dezen oudheidkundige vermoeden, dat het laatſte gedeelte alleen van MELIS STOKE is. De kronijk ſchijnt voor een goed gedeelte eene vrije navolging te zijn van een Latijnsch Handſchrift, toen in de Abdij van Egmond bewaard. De inhoud is geheel geſchiedkundig.

(2) Men ſchreef duzent ſeventich eñ ſeſſe /
Als Dideric hadde grote langheneſſe /
Dat lant te hebbene weder algader /
Dat Grave Floreng was ſyns vader. enz.

Men zou dit en andere dergelijke werken dezer Eeuw *berijmde Geſchiedenisſen* kunnen noemen. Behalve het ongewone der oude tale, waardoor deze en dergelijke ſtukken, hoe belangrijk ook voor de geſchiedenis, veel verliezen, hindert den Lezer de zorgelooze gang der zeven, acht, tien of meer voetige dichtregels, het onbekommerd ſtaan of ſlepen der verzen, enz. De voorſtelling heeft niets dichter-

(1) bl. 280.

(2) 2de boek, vs. 1.

terlijks. De verzen zijn „ ruw en onregelmatig, „ zoo dat zij den naam van verſen niet draegen kun„ nen: als men door rijmen verſtaet de op elkan„ der klinkende ſlotklanken, gelijk men in het ver„ volg van tijd verſtond, dan zijn het ook rij„ men. — De dwang van 't rijm mogt hem ſomtijds „ tot eene woordverplaatſing dringen, het was echter „ doorgaends onnodig, vermits hij altijd een goed „ aantal ſtopwoorden, voor het rijm, bij de hand hadt. „ Het geheele werk heeft geſtadige afwijkingen van „ hooge en laege greepen, en andersom: ſomtijds heb„ ben zijne regels een halve voet te veel, ſomtijds „ te weinig, dan weer vergeet hij de geheele Ca„ dans en ſchrijft proza." Zoo oordeelde er de nette HUIJZINGA BAKKER over. Hier echter gelde ook eenigzins de aanmerking van VAN WIJN: „ Ik meen" zegt deze „ ten aanzien onzer Rijm„ chronijken voor eene algemeene regel te moe„ ten aanmerken, dat het dichtvermogen van der„ zelver Schrijvers niet altijd moet beoordeeld wor„ den naar den gewoonen en ſlegts verhalenden ſtijl, „ van welken zij zich in dezelven bedienen, en die, „ hoe zeer rijm en maat geenzins het wezen van „ een Gedicht uitmaken, echter, dikwerf, zonder „ het rijm, zelfs geene ſchaduwe van een Gedicht „ zouden hebben. —— STOKE's geſpierde aan„ ſpraak aan WILLEM III. op 't einde van het „ Werk, toont genoeg, dat hij wel in ſtaat was, „ de ſnaren boven den gewoonen Chronijktoon te „ ſpannen." De billijkheid vereischt, dat wij dezelve voor een gedeelte mededeelen, te meer daar het gezond verſtand en de waarheidsliefde van MELIS

Dertiende Eeuw.

Dertiende Eeuw. hierin uitblinken. Dus ſpreekt hij onder anderen tot den Graaf:

Altoes penſet om de doghet/
Eñ ghevet als ghi gheven moghet:
Eñ wat ghi ghevet/ eñ wien/
Eñ den ſmekers ſuldi ſien
In den mont eñ merke wale
Waeromme ſi ſegghen hare tale;
Oft om ghewin is haer ſlateren.
Meest ghelike anderen Heren.
Hout u liede/ eñ u lant te rechte/
Jeghens heren eñ knechte.
Elken man ſo doet vonneſſe.
Dies verdient/ leert hem de leſſe.
Dat recht is eñ vonneſſe draghet/
So eist om niet/ eist dat hi claghet.
Doedys niet/ ghi mesdoet.
Hi zal u werpen onder de voet/ enz.

Men ziet de taal is vrij zuiver. De geheele (1) aanſpraak is der lezing overwaardig. Wanneer men de Dichters der veertiende en vijftiende Eeuw met MAERLANT en STOKE vergelijkt, blinken de laatſten ver boven dezelve uit.

Voor wij tot de volgende Afdeeling overgaan, zullen wij kortelijk ſpreken over eenige weinige anderen, van welken het onzeker is, of zij tot deze of de volgende Eeuw moeten gebragt worden.

Jan van Helu. Onder dezelven kunnen wij met geen ſtilzwijgen voorbijgaan (2) JAN VAN HELU. Schoon een even

(1) *Rijmkronijk*, Uitg. van HUIJDECOPER, III. D. bl. 419-424.
(2) Zie over dezen VAN WIJN, bl 285—288. en SAXII *Onomast.*

even eenvoudig rijmer als zijne tijdgenooten, vindt men bij hem eene enkele fraaije vergelijking; dus zegt hij b. v. van de tegenstanders van Hertog JAN DEN EERSTEN, wiens krijgsbedrijven hij bezingt: *Dertiende Eeuw.*

Want / gelyc dat die Euerzwyn /
Daer si moede gejaget zyn /
Verbeiden spieten ende sweert /
Alsoe dzongen si / onuerueert /
Jeghen die Brabantre weder /
Dat si / doen / den Hertoghe neder
Twee orsen onder hem staken.

Zulke bloemsprake is zeldzaam in deze tijden.

Even onzeker is de tijdsbepaling van zeker werk van *Broeder* (1) THOMAS of GHERAERT over de *Sterre-* of *Natuerkunde van 't Geheel-al.* Het werk is, zoo als men uit de volgende regels ziet, niet zonder bijgeloovigheid. Broeder Thomas of Gheraert.

Duvele / die syn in die lucht /
Eñ doen den menschē dicke bzucht.
Si comen oec wel maken dier /
Dat ons blâmen duncht scinen hier /
Dat si scieten onderlinghen.
Daer seghet men af vele dinghe.
Nacht-Ridders heten si. enz.

Die

quest. in Indice Communi, T. VII. pag. 353 en 354. PAQUOT, T. III. pag. 198 & 199. FOPPENS, pag. 655. Deze zegt, dat hij *de Leewe* genaamd werd, anderen *Van Leeuwen*. Zie vooral LELIJVELD achter het eerste deel van HUIJDECOPER's Proeve, bl. 483-515. en vele van hem bijgebragte Proeven; zie het 4de Deel of Register, bl. 264.

(1) Zie VAN WIJN, bl. 302—307.

Dertiende Eeuw.

Dit is zulke verstandige taal niet als die van MAERLANT en STOKE.

Heynrie van Holland.

Iets van dit bijgeloovige kenmerkt mede het Rijmwerk van (1) HEIJNRIC VAN HOLLAND. Laat de Dichter zijn onderwerp u zelf te kennen geven:

Ic wil scriuen van der Mane
Hare craft/ na minē vestē wane/
Als ic vescreuen hebbe vonden
Van Ypocras en ontvonden.

Ypocras moet HIPPOCRATES beduiden.

Even min als van dezen kunnen wij den leeftijd bepalen van dien (2) Dichter, wiens werk dus eindigt:

De Dichter van der Krudenbouc.

Der Crudē voec gaat hier wt.
Haddicker meer geuonden in Latine/
Ic duttscher meer/ met mire pine.

De Dichter van Karel en Elegast.

Hen, die over (3) KAREL *en* ELEGAST en andere dergelijke Werken van dezen tijd willen nazien, verwijze ik naar de doorwerkte Avondstonden van den Heer VAN WIJN.

Wij haasten ons tot de volgende Eeuw.

(1) Als voren, bl. 307.

(2) Als voren, bl. 308.

(3) Als voren, bl. 308—312.

TWEE.

TWEEDE AFDEELING.

VEERTIENDE EEUW.

Het licht door VAN MAERLANT, STOKE, en andere Dichters der Dertiende Eeuw aangebragt, heeft niet dadelijk die meer opgeklaarde en heldere tijdperken ten gevolge gehad, welke men, niet zonder eenigen grond, zou verwacht hebben. Wanneer men bijzonder de Rijmwerken van MAERLANT met die der Dichters van de Veertiende Eeuw vergelijkt, vindt men niet alleen geene verbetering, maar zelfs eenige verachtering. Gelijke uitgang der laatſte klanken van ieder regel bleef bijna alleen de geheele Dichtkunst uitmaken. De kronijkſtijl bleef de geliefdſte; ongeregeldheid van voetmaat heerschte als voren; geene zoetvloeijendheid, geene uitgelezene woorden, geene beelden kregen ingang; alles was en bleef zonder merkelijke verheffing van den geest. *Veertiende Eeuw.*

(1) De overgang der regering bij het eindigen der Dertiende Eeuw uit het Grafelijke Hollandſche in het Henegouwer Huis, de gewigtige, ſchoon kortſtondige, verovering van het grootſte gedeelte van Holland en Zeeland door de Vlamingers in den jare 1304, veroorzaakten daarenboven eene verbastering der Hollandſche taal door inmenging van Franſche woorden, die in deze Eeuw begon, en in de volgende hand over hand toenam.

De grootſte reden echter, waarom de Dichtkunde gedurende deze Eeuw in vergelijking der vorige, geene meerdere vordering gemaakt heeft, ſchijnt gelegen

(1) VAN WIJN, bl. 316.

Veertiende Eeuw. in de hevige tweedragt en woedende partijſchappen, welke in deze tijden onze voorouders van de beoefening der kunſten en wetenſchappen aftrokken. *Hoeksch* en *Kabeljaauwsch*, *Vetkoopers* en *Schieringers*, met vele andere geduchte woorden van burgertwisten, vernielden allen uitbottenden tak van geleerdheid, en verbanden, gelijk alle leuzen van broedertwisten in latere dagen, de liefelijke Zanggodinnen, welke in vredelievende harten en landen ſlechts haren Tempel vestigen. Schoon derhalve de (1) Graven de aanmoediging der Dichtkunst geenszins verwaarloosden, zoo dat zelfs Jaargelden aan Dichters werden toegelegd, konden zij op den geest en de omſtandigheden der tijden niet zoo voordeelig werken, dat de dichtkunst zich merkbaar verhief.

Wij gaan over om deze onze ſtelling door proeven uit de Dichters dezer Eeuw te ſtaven.

Lodewijk van Velthem. (2) LODEWIJK VAN VELTHEM. Een Brabandsch Priester. Wij hebben van hem een *Spiegel Historiaal*, waarvan hij echter ſlechts voor een gedeelte vervaardiger is, hebbende hij van andere Dichters, en bijzonder van HELU, zeer veel overgenomen en uitgeſchreven. Deze Spiegel is in den jare 1727 door ISAAC LE LONG in het licht gegeven. Zijne dichterlijke verdienſten zijn minder dan die

(1) VAN WIJN, bl. 333 en 334.

(2) Zie over hem LE LONG voor den *Spiegel Historiaal*, VAN WIJN, bl. 317. en verv. SAXE ſtelt hem *Epitom. Onom.* pag. 106 bij het jaar 1316. PAQUOT *Memoir.* T. 17. pag. 172. maakt gewag van eenen Priester LODEWIJK VAN VELTHEM, die, om kinderen uit het water te redden, verdronk in den jare 1395 of 1396; doch deze was een ander Geeſtelijke, in het Gaſthicht Groenendaal bij Bruſſel.

die van MAERLANT. Zijn dichttrant is, volgens HUIJZINGA BAKKER en VAN WIJN als die van MAERLANDT en STOKE, doorgaans van ongelijke regels van zeven, acht, negen of tien lettergrepen, in den verhalenden trant, en zijn werk heeft als dichtſtuk weinig of geene waarde. Het is vol bijgeloovigheid; zoo vertelt hij b. v. van eene wonderdadige genezing te Velthem geſchied aan een

Veertiende Eeuw.

(1) Kint dat es geneſen /
Dat lam in die heen geweſen
Hadde / meer dan dij jaar /
Bi ſente Laurenſe.

Niet zonder Latijnſche bastaardwoorden zijn zijne rijmen; zoo zegt hij:

(2) Deus! Hoe ſal ic volprijſen mogen /

en van den Zondvloed:

(3) Gelyc dat dede ſonder waen
Dieluuie bi Noës tiden met;
XXV. cubitus ſo es geſet
Dat bouen alle berge ſal gaen.
Ende om dat tie Werelt daer met ſaen
Sal gepurgeert werden daer /
Van den ſonden der minſten / bezwaer.

Men ziet hoe weinig zuiver, verheven, en hoe ongelijkmatig zijne rijmelarij is.

Een ander Dichter dezer Eeuw is (4) NICLAES DE

Niclaes de Klerck.

(1) Uitg. van LE LONG, bl. 368.

(2) Als voren, bl. 481.

(3) Als voren, bl. 460.

(4) Zie over hem VAN WIJN, bl. 385. en verv.

Viertiende Eeuw. DE KLERCK, dus genaamd, om dat hij een Geestelijke en Geheimſchrijver te Antwerpen geweest is. Men denkt, dat hij omtrent het jaar 1280 geboren, en omtrent 1350 overleden is. Men heeft van hem *Brabantſche Teeſten*, zijnde een Rijmkronijk van Braband. Men zie over hem den kundigen VAN WIJN, die zegt: „ zijne rijmwijze is eenvoudig „ op den gewonen chronijktrant, en mede van „ agt, negen of tien lettergrepen. Meêr bastaard„ woorden dan de voorgaande bevat zijne Chronijk." DE KLERCK betuigt, dat het werk van MAERLANT in zijnen tijd reeds menigen onbekend was, en daarom ſpreekt hij van

Den Spiegele Hyſtoriale/
Daer ict dut trac altemale
Dien Jacop van Maerlant maerte/
Die goede Dichtere ende geraerte.

Deze Kronijk is nimmer uitgegeven.

Wij laten hier op met (1) VAN WIJN volgen den Dichter van *Die Dietſche Doctrinael*, een werk uit het Latijn vertaald; waar en wanneer het voltooid is blijkt uit deze regels:

De Dichter van Die Dietſche Doctrinael.

(2) Dalmaert aldus
In die maent dan Junius/
Doe men ſcreef Chriſtus gheboirt/
Dertien hondert eñ viertich boirt/
Ende oec hyf daer toe mede/
t'Antwerpen in die Stede.

Het

(1) VAN WIJN, bl. 326. en verv., en HUIJDECOPER's *Proeve* van LELIJVELD. Zie het 1ſte Deel, bl. 84. aant. (z).

(2) VAN WIJN, bl. 326.

Het rijm is eenvoudig, en beſtaat uit het gewoon getal van zeven tot tien lettergrepen; de taal is krachtiger, de denkbeelden zijn minder bijgeloovig. Over het geheel is dit werk boven dat van VAN VELTHEM en DE KLERCK te roemen. *Veertiende Eeuw.*

De gedachte, dat God, die in geene ſteden, kerken of kloosters bijzonder gehuisd is, door inwendige reinheid des harten verheerlijkt wordt, drukt hij dus uit:

(1) Weet/ dat Cloeſteren ñ Stedē
Niet en connen geuen heilicheden/
Mer die reinicheit in 't herte heeft/
Weet/ dat die heilichliche leeſt.
Want God overal eſ/
So mach men/ deſ ſpt ghewes/
God dienen overal/
Op ſtaten/ op berghe en dal.

Dit werk is in den jare 1489 te Delft gedrukt.

Nog ſchijnt tot deze Eeuw gebragt te moeten worden het Handſchrift: *Der Minnenloep* door (2) CLAES WILLEMSZ. Het bevat liefdesgevallen, meerendeels ontleend uit aloude Fabelen, doormengd met ſommige verhalen van later tijd. De taal is zuiver, en de denkbeelden zijn juist. Zeer verſtandig is b. v. deze berijmde redenering, waar hij van zijn eigen werk zegt: Claes Willemsz.

Wien

(1) Als voren, bl. 327.

(2) Zie over hem LELIJVELD op HUIJDEC. *Proeve*, 1ſte Deel, bl. 139. aant. (q). Eene groote menigte Proeven uit dit Handſchrift vindt men bij HUIJDECOPER aangehaald. Zie het Regiſter of 4de Deel, bl. 252.

Veertiende Eeuw. (1) Wien dese woerden niet en ghenoeghen
Die mach hem tanderen saken voeghen/
Eñ laten dit liet onghesonghen/
Daer en is nyemant toe ghedwonghen
Te lesen dinghen die hi laect/
Eñ seker wes ic hebbe ghemaect
Dats opt verbeteren al ghedaen
Der gheenre die hem bet verstaen.
Ic houde mi voer een menschelyck romp
Onverstandel rude eñ stomp/
Eñ ken een ijghelyc voer myn wyser;
Mer die wetsteen maect een yser
Scarp/ nochtan so en is hi
Self niet scarp/ dat duncket mi.
Die wyngairt stam is rude eñ groff/
Die/ niet en kende en gaef hem gheen loff
So dorre is hi eñ ongheraect/
Nochtan so worter of ghesmaect
Die soete natheyt van den wyn.
Al ben ic stomp van ruden schyn/
Daer om en suldy niet versmaden
Of u myn sinnen tbeste raden.

Van dichterlijke sieradiën, ziet men, was deze Schrijver geenszins ontbloot. De vergelijkingen zijn zeer wel gekozen; hij verdient des bijzonderen lof.

Geene meerdere Dichtwerken tot dit tijdperk wetende te brengen, gaan wij over tot de volgende Eeuw.

(1) Zie voor HUIJDECOPER's *Proeve*, Uitg. van VAN WELIJVELD.

DER-

DERDE AFDEELING.

VIJFTIENDE EEUW.

Over het geheel heeft ook dit tijdperk omtrent de Dichtkunde weinig meerdere vordering te weeg gebragt. De gehechtheid van WILLEM DEN VI aan der Franſchen belangen, wier taal onder hem en het huis van Bourgondiën naderhand de onze verbasterde, de gedurige oneenigheden, waar aan de leeftijd van zijne dochter JACOBA gekend wordt, het herleven der Hoekſche en Kabeljaauwſche tweedragt, eenige jaren onder de asſche geſmoord, de woede van het Kaas- en Broodsvolk, en andere burgertwisten waren daarvan onder andere de oorzaken. Sommige Graven echter, bijzonder (1) KAREL DE STOUTE en PHILIPS DE SCHOONE, hebben het hunne toegebragt tot opbouw der Dichtkunde; zij begunſtigden zeer de Nederduitſche Dichtgezelſchappen, die, omtrent dezen tijd, iets tot aankweeking der Poëzij begonnen uit te werken. Deze gezelſchappen zijn vermaard onder den naam van *Kamers der Rederijkers*, welke in de vorige Eeuw, en ook in deze, ſomwijlen nog (2) *Sprekers* genoemd worden. De uitge- *Vijftiende Eeuw.*

(1) VAN WIJN, bl. 351 en 364.

(2) Ziet over de *Sprekers* en *Rederijkers* onder andere VAN WIJN, bl. 335—354. De Verhandeling van KOPS is te vinden in de *Werken van de Maatſchappij der Nederd. Letterk. te Leijden*, 2de Deel.

Vijftiende Eeuw.

gewerkte Verhandeling van den Heer KOPS zal hen, die omtrent de Rederijkers eenig verſlag begeeren, omſtandig met dezelve bekend kunnen maken. (1) PHILIPS DE SCHOONE zelf was Lid van de Brusſelſche Kamer *het Boeck*, en gaf, omtrent het laatst dezer Eeuw, aan deze, toen veelvermogende Kunstgezelſchappen, de ſprekendſte bewijzen zijner gunſte.

Het is te verwonderen, dat, ondanks deze gunstbewijzen aan de Rederijkers, de Dichtkunst geene meerdere vorderingen gemaakt heeft; dan wij zullen hierna gelegenheid hebben te zien, dat niet altijd de bloei der Dichtkunst aan die der Dichterlijke Gezelſchappen verbonden is geweest. Een beter grondſlag tot vordering voor de volgende Eeuwen werd in deze gelegd door dien nooit volprezen Landgenoot, wiens nagedachtenis aan alle minnaars en beoefenaars der wetenſchappen heiliger is, dan die van HOOFT, VONDEL en andere onſterfelijke Dichters; door dien gelukkigen inwoner van Haarlem, die misſchien alleen meer heil en verlichting aan het menschdom, heeft toegebragt, dan alle Dichters van alle Eeuwen te zamen: LAURENS JANSZ. KOSTER, in deze Eeuw geboren, heeft, door de uitvinding der Drukkunst, alle ſchoone kunſten en wetenſchappen, en dus ook de Dichtkunst, in het licht geſteld. Deze uitvinding gaf leven, toen alles doodsch en ſtil was; haar hebben wij het voornamelijk te danken, dat op deze duistere Eeuwen de heerlijkſte tijden allengs gevolgd zijn.

Wij

(1) VAN WIJN, bl. 363 en 364.

Wij zullen, voor wij tot de Dichters zelve overgaan, in geen nader onderzoek dezer Eeuw treden; maar liever het kort en juist oordeel van den kundigen VAN WIJN hier overnemen. (1) „ Wat de „ Vijftiende Eeuwe betreffe, zij gaf mij, over het „ algemeen, weinig ſtoffe tot roem. In eenen tijd, „ dat de meeſte konſten in Europa herleefden, en „ zelfs nieuwe gebooren wierden, was onze Zang„ berg ſchaarsch bezocht door Lieden van ſmaak. „ Versch geſmeede en wonderlijk gewronge ſpreek„ wijzen maakten de, op zich zelve weinig beduï„ dende Berijmingen dikwijls onverſtaanbaar, te „ meêr, daar zij overladen wierden met bastaard„ woorden: welk laatſte echter bijzonderlijk bij hen „ plaats had, die den Franſchen dichttrant wilden „ volgen, of naast aan de Franſche Grenzen woon„ den." *Vijftiende Eeuw.*

De eerſte, wiens werk wij hier vermelden, is (2) JAN, of, gelijk hij zich mede ſchijnt genoemd te hebben, WILLEM DE WEERT VAN IJPREN. Zijn werk, naar het Latijn gevolgd, is genaamd: *Die nieuwe Doctrinael of Spijeghel van Sonden.* Hij ſchijnt vrij zuiver in zijne denkbeelden; de dichtrant is die van zijne tijdgenooten, zonder verheffing of keur van uitdrukking: Jan of Willem de Weert van Ijpren.

Maer

(1) Als voren, bl. 360.

(2) Zie over hem VAN WIJN, bl. 330. en HUIJBEG. *Proeve* door W. M LELIJVELD, II. D. bl. 45. aant. (h).

Vijftiende Eeuw.

(1) Maer ic begrijpe die sotte riesen/
Die een stom beelde also verkiesen/
Eñ al haer ghelove an haer setten/
Eñ maken van den beelden Mametten/
Eñ anbedense boven onzen Here God:
Hier in breken sy dat eerste ghebod.

Jacop Vilt.

Een ander Dichter dezer Eeuw is (2) JACOP VILT, Goudsmit te Brugge in Vlaanderen. Van hem hebben wij eene vertaling van BOËTIUS, begonnen in 1462 en volbragt in 1466, deels uit het oorspronkelijke Latijn, deels uit het Walsch van Mr. JAN VAN MEURS; deze is voor een gedeelte in rijm, voor een gedeelte in ongebonden stijl. Zie deze regels ten voorbeelde van zijnen dichttrant:

(3) Maer gheen (dier) en esser/ dat recht es gaende/
Dan de mensche/ die upwaert heeft slaende
Den lechaem recht ten hemelwaert staende/
Dus waert wel recht dat in hem baende
Ghepeins/ dat hem altoos vermaende
Syn ghebrec: so dat hy dat spaende.

De Dichter van de Oude Vlaemsche vertaling van Boëtius.

Eene andere Dichterlijke vertaling van BOËTIUS van deze Eeuw is mede nog voorhanden. HUIJDECOPER noemt ze, ter onderscheiding van die van VILT, de *Oude Vlaemsche* van 1485; wij willen ons

(1) Ziet dit voorbeeld in de aanteek. van HUIJDECOPER op MELIS STOKE, I. D. bl. 164.

(2) Zie over hem VAN WIJN, bl. 362. en vooral de aant. (f) op HUIJDEC. *Proeve* door v. LELIJVELD. I. D. bl. 23.

(3) Zie bij HUIJDEC. *Proeve*, I. D. bl. 32.

ons tusschen deze en die van VILT geen partij stellen, en opdat men des te beter onze onpartijdigheid zien en zelf zoude kunnen oordeelen, de overbrenging van dezelfde plaats hier bijbrengen. *Vijftiende Eeuw.*

(1) Al hebben al deſe (dieren) diverſchen aerd
Hy ſien nochtan al nederwaert
De meinſche alleen heift thooft gherefen
Ontweirt ſal hem de aerde weſen.

Behalve den Dichter (2) JAN VAN DEN DALE, die, bij de Brusſelſche Rhetorijkkamer *Het Boeck*, voor zijn werk den kostbaren prijs van eenen schoonen gouden ring met eenen rijken diamant wegdroeg, en wiens schriften nog in het midden der Zestiende Eeuw in groote achting waren, leefde in deze Eeuw, volgens KOPS, in zijne *Schets der Rederijkers*, (3) ANTHONIS DE ROUERE van Brugge. Welke zijn dichttrant geweest is, en waar hij behagen in vond, kan ons blijken, uit een stukje op den dood van Hertog PHILIPPUS VAN BOURGONDIËN. De Hoofdletters drukken den naam, titel, benevens het jaar en *Jan van den Dale.* *Anthonis de Rouere.*

(1) Zie als voren, bl. 31. Zeer dikwijls haalt HUIJDECOPER deze vertaling aan. Zie slechts het Register of 4de Deel, bl. 245 en 246. Zie ook over deze vertaling VAN WIJN, bl. 362.

(2) Zie over dezen VAN WIJN, bl. 364. Zeer aanmerkenswaardig over dezen Dichter, en de gunst der Graven aan de Rederijkers, is het laatste gedeelte van de Voorrede der *Spelen van Sinne*, te Antw. 1562 in 4to gedrukt.

(3) Zie de *Schets der Reder.* door KOPS, in het 2de Deel *van de Maatschappij der Letterk.*, bl. 230—232.

Vijftiende Eeuw.

en de plaats van 's Hertogs overlijden uit. Zie hier het begin:

Periculueſe Moozt onghenadigh/
Hongherighe Couleubergneghe beeſte/
Enuydieuſe Corozpſherradich/
Latende ons Clachtich ende beſchadich/
Jongeushcit Czanckende tzoogt ende ſeeſte;
Perſequerende Laten die albermeeſte
Pzincke ende Chziſtus bzienden beſeuen.
Verbzeimdende Dan ſinen leuenden gheeſte
Smaendaechs Jung bichtiene gheſczeuen/
Die deuotelich Jonſtelich was in 't leuen. enz.

Welk eene taal! Men vergelijke dit met MAERLANT's rijmen, en men zal ſterke verachtering in plaats van de verwachte vordering vinden.

Zonder te willen beſlisſen, of zij bepaaldelijk tot dit tijdperk moeten gebragt worden, willen wij nog van eenige weinige Dichtwerken, zeker omtrent dezen tijd vervaardigd, ſpreken.

Andries de Smit of Smet.

Het eerſte is: (1) *Die Excellente Chronike van Vlaenderen*, welke wij hier ſlechts noemen, omdat ANDRIES DE SMIT of SMET, die dezelve zamengeſteld heeft, dezelve doorvlocht met Dichtregels van zijn eigen maakſel.

De Dichter van de Diſtructie van de Stadt van Troije.

Een ander is de Dichter van (2) *De Diſtructie van de Stadt van Troije*, te Antwerpen in den jare 1541 gedrukt, waar het verhaal in onrijm dikwerf

(1) Zie over dezelve VAN WIJN, bl. 360 en 361. PAQUOT, Tom. IX. pag. 186—189.

(2) VAN WIJN, bl. 361.

werf wordt afgebroken door een berijmde twee-spraak: wat dunkt u van deze regels? *Vijftiende Eeuw.*

ô Cupido! God! deze allegatien van contemplatien/
Die mi minlic begheeren aenbrinckt/
Ontfuncken myn sinnen met delectatien/ vol decoratien/
Met vierigen appetite omringt.

Deze Dichter zal voorzeker wel aan de Fransche Grenzen gewoond hebben; wien walgt niet zulk eene barbaarsche taal?

Veel zuiverder is, volgens deskundigen, de (1) *Kersten Spijeghel* van DIRK VAN MUNSTER. Ook verdient de (2) *Spijeghel der Jongens*, door LAMBERTUS GOETMAN, deswegens eenigen meerderen lof. Ziet hier eene proeve uit den laatsten. Dirk van Munster. Lambertus Goetman.

ô! Hemelsche Coninc/ God Almachtich!
Vader/ Sone/ ende Heilige Geest!
Drie personen een God waerachtig/
Verleen ons gratie en wysheit meest/
Hier so te leeuen/ onbevreest/
Dat wi/ na ons sneuen/
Metter Enghelen houden feest/
Hier bouen/ int eeuwich leuen.

Breedvoeriger willen wij van deze Eeuw geene melding maken, maar verwijzen den onderzoeklievenden, naar onzen voornaamsten wegwijzer tot dusverre, den Oudheidkundigen VAN WIJN.

(1) Als voren, bl. 362.

(2) Zie als voren.

VIERDE AFDEELING.

ZESTIENDE EEUW.

Zestiende Eeuw.

Deze Eeuw, vooral het laatſte gedeelte derzelve, is gelukkiger geweest in het voortbrengen van begaafde Dichters.

Wanneer men met een enkelen opſlag van het oog de geſchiedenis van ons Vaderland inziet, zal men bemerken, hoe in deze Eeuw, en Staatkundige, en Godsdienſtige verbeteringen, ondanks vele beroeringen, ons Gemeenebest hebben geſtut, en kunde en wetenſchap allengs voortgeplant.

Wij zullen eenige der Godsdienſtige en Staatkundige voorvallen, zoo ver zij tot ons oogmerk dienen, mededeelen.

Ter afwisſeling en meerdere duidelijkheid, zullen wij de vermelding der voornaamſte Dichters en hunne werken, tuſchen het verſlag van de Godsdienſtige en Staatkundige voorvallen, die op de Dichtkunde zoo groot een' invloed hadden, plaatſen; zoo dat wij de Dichters als in het midden onzer overwegingen zullen gadeſlaan.

De Hervorming, door LUTHER begonnen gedurende het eerſte deel van deze Eeuw, deed ook hier te lande haren gunſtigen invloed gevoelen. DESIDERIUS ERASMUS, dat licht van ons Vaderland, die de mannelijke ſtandvastigheid van

LU-

(1) LUTHER met de zachtmoedige overredingskracht van MELANCHTON paarde, en in geleerdheid alle Roomſchen en Onroomſchen overtrof, heeft voorwaar der goede zaak geen minder voordeel toegebragt, dan die beide groote Hervormers. In den jare 1467 te Rotterdam geboren, waren zijne ſchriften in ons land bijzonder bekend. (2) Zijne overzetting der Heilige Schrift was niet ongeacht bij PHILIPPUS VAN BOURGONDIEN, omtrent het begin der Zestiende Eeuw Bisſchop te Utrecht: met dezen onderhield hij briefwisſeling omtrent den jare 1518. (3) De werken zoo van hem als van LUTHER ontdekten velen hier te lande de misbruiken en bijgeloovigheden in den Godsdienst. (4) Onaangezien het Plakkaat van Worms, en alle andere Plakkaten hier te lande uitgekomen, maakte de Hervorming in de Nederlanden grooten opgang. De Landvoogdes MARGARETHA deed haar best door

Zestiende Eeuw.

(1) LUTHER was in de Hervorming een HERCULES, die ontelbaar vele gedrochten bevechten moest. „Ik ben er toe geboren" zeide hij „om tegen benden en duivels te vechten „en te velde te trekken, daarom zijn mijne boeken ſtormende „en vol krijg. Ik moet de blokken en ſteenen uit den weg werpen, doornen en heggen weghouwen, de putten dempen — ik „moet de wegen effenen en banen: maar M. PHILIP heeft het „genoegen op eene aangename en ſtille wijze zijn werk te volbrengen, hij bouwt en plant, zaait en begiet met vermaak, „naar mate God hem rijkelijk zijne gaven geſchonken heeft." Zie LUTHER's Leven, bl. 125.

(2) WAGENAAR, *Vaderl. Hiſt.* D. IV. bl. 418. en verv.

(3) WAGENAAR, *Vaderl. Hiſt.* D. V. bl. 3.

(4) Als voren, bl. 4 en 5.

Zestiende Eeuw.

door toegevendheid den voortgang der Hervorming te ſtuiten; doch 't gelukte niet. (1) Gansch Holland, bijzonderlijk Amſterdam en Delft, werden in den jare 1527 van *Lutheranerije* beſchuldigd. (2) De oneenigheden tuſſchen LUTHER en ZWINGLIUS en (3) het *Protesteren* van de Duitſche Vorſten in den jare 1529 tegen het Plakkaat van Keizer KAREL, had alhier vele gevolgen. (4) De Keizer liet in Wijnmaand van dat zelfde jaar alhier een gebod uitkomen, waarbij alle hardnekkige Ketters, *de Mans ten zwaarde, en de Vrouwen tot de put*, (dat is, om levendig begraven te worden) veroordeeld werden. *Relapſen*, of zulken, die eerst, tot den Roomſchen Godsdienst te rug gekeerd, andermaal afgevallen waren, *werden ten vure gedoemd.* Maar *het bloed der omgebragte menſchen* werd, gelijk (5) BRANDT te regt zegt, *een zaad van hun geloof.* (6) Zulk moorden, dat een groot aantal van perſonen, meest eenvoudig, onnoozel, en die gewisſelijk niet dan God en hunne zaligheid zochten, wegnam, ſtrekte velen tot ijver;

(1) Als voren, bl. 5.

(2) Als voren, b. 5 en 6.

(3) Als voren, bl. 6 en 7.

(4) Als voren, bl. 7.

(5) *Historie der Reformatie*, D. I. bl. 2. Vergelijk den uitmuntenden HOOFT, in zijne *Nederlandſche Geſchiedenis*, Boek I. bl. 5. Wij kunnen onzen lezeren niet genoeg aanbevelen HOOFT en BRANDT hieromtrent naauwkeurig gade te ſlaan. Hun ſtijl moge voor velen te kort ineengedrongen zijn, maar dezelve is krachtiger en zakelijker, zenuw- en bloedrijker, dan onze hedendaagſche kost.

(6) Vergelijk HOOFT en BRANDT op de aangehaalde plaatſen.

ijver: het verwekte liefde tot de lijders en haat te- *Zestiende Eeuw.*
gen de vervolgers. (1) Het Plakkaat van 1529 werd in den jare 1531 en vervolgens met kracht gehandhaafd door den Keizer, toen hier te lande tegenwoordig; deze verklaarde, dat hij een vijand zijn zou van zijn eigen Vader, Moeder, Broeder of Zuster, indien ze Luthersch waren. De onlusten der Herdoopers en Naaktloopers in Amsterdam, en op vele andere plaatsen, zouden wij hier met stilzwijgen voorbijgaan, zoo niet ons aanmerkenswaardig voorkwam, dat men bij die onlusten, op den noodlottigen 10den van Bloeimaand 1535, Burgemeesteren van Amsterdam aandiende, dat er onder andere driedubbelde geladen handbusschen boven de Wage op de *Rederijkerskamer* gereed gezet waren, om in den aanval op het Stadhuis gebruikt te worden. „ Misschien" zegt WAGENAAR, (2) dit verhalende, „ waren de Amsterdamsche Rederijkers, of eenigen derzelven, die „ ook in later tijd de hand hadden in de Her„ vorminge der Stede, thans den Herdooperen „ genegener, om dat hun Koning, JAN BO„ KELSZOON, te Leijden Rederijker geweest was." De vernieuwing der Plakkaten, [illegible] de Hervorming in Holland in den jare 1544, het dwingen van den Keizer hier te Lande in het volgend jaar, om hem met

(1) WAGENAAR, D. V. bl. 29. Ik achte het onnoodig, naauwkeurig telkens hier en in het vervolg WAGENAAR, wien ik zoo na mogelijk gevolgd ben, aantehalen; de onderzocklievende behoeft slechts de aangeteekende jaren na te zien.

(2) Als voren, bl. 93.

Zestiende Eeuw.

met geld bij te ſtaan, ten einde de Protestanten in Duitschland te beoorlogen, de ſchending der Privilegiën omtrent de veroordeelde Ketters, en andere vervolgingen bijzonder omtrent de Doopsgezinden in den jare 1549, verwekten meer en meer haat tegen den hand over hand toenemenden gewetensdwang; en, ſchoon deze vervolgingen, voor het oogenblikkelijke, der Wetenſchappen, en der Dichtkunde, uit hare natuur vrij en ongedwongen, niet voordeelig waren, grondvesten zij echter, als door terugwerking, bij onzen edelen, en nu naar vrijheid dorſtenden landaard, langzamerhand die ſtandvastigheid van ziel, dien haat tegen de ondeugd, die liefde tot de verdrukten, die geestdrift tot vereeuwiging der onwankelbare deugd, die allen met regt kunnen genoemd worden zoo vele grondſlagen van den bloei der Dichtkunde in later tijd. Men begon zijne waarde als Mensch te gevoelen, in ſpijt van Moordſchavotten en Brandſtapels. Godsdienstijver, verlichting en beſchaving van den geest deden den dood weinig achten, en (gelijk onder duizend anderen zekere ELLERT JANSZOON, volgens (1) BRANDT, met er daad betoonde) bij 't naderen van de martelingen zoo gerust zijn, zich in zulk eenen zaligen ſtaat bevinden, zoo geſchikt zich gevoelen, om zijne offerande te doen, dat, ook bij het openſtaan des kerkers, men niet vlugten wilde, en de dag van den marteldood voor velen de blijdſte van hun leven was. Zulke voorvallen leeren ons, dat 's menſchen geest eene vrije en ſtandvastige geſteltenis zich in

(1) L. D. bl. 153.

in die tijden eigen maakte; welke zielsgeſteltenis, zoo in het Staatkundige als Godsdienſtige gewor-teld, eenen vruchtbaren oogst voortbragt van Hel-den, Redenaars, Geſchiedſchrijvers en Dichters. *Zestiende Eeuw.*

Wij zullen nu nog van het Staatkundige, gedu-rende de eerſte helft der Zestiende Eeuw, met een enkel woord gewag maken.

De tweedragt tusſchen *Hoekſchen* en *Kabeljaauw-ſchen*, de woelingen van het *Kaas-* en *Broodsvolk*, en andere onlusten op het laatst der Vijftiende Eeuw, geſtild zijnde, was het de *Gelderſche Oorlog* voor-al, die ons Land benaauwde. Het bewind van za-ten, door den dood van Vrouwe MARIA VAN BOURGONDIËN, aan het Huis van *Oostenrijk* overgaande, werd hetzelve in het begin dezer Eeuw den toen minderjarigen (1506) KAREL opgedra-gen, onder voogdijſchap van Keizer MAXIMILI-AAN, welke MARGARETHA, zijne Dochter, tot Landvoogdesſe aanſtelde. Nadat KAREL in den jare 1517 als Koning van Spanje gekroond en Kei-zer MAXIMILIAAN in den jare 1519 geſtorven was, werd de eerſte tot Keizer verheven. In het jaar 1521 werd door FRANÇOIS DEN I de oor-log tegen den Keizer begonnen, welke, te gelijk met den Gelderſchen woedende, ons Land zeer drukte, en vele buitengewone beden veroorzaakte; doch in 1528 de vrede tusſchen den Keizer en den Koning van Frankrijk te Kamerijk geſloten, en die met den Hertog van Gelder dat zelfde jaar ge-troffen zijnde, begonnen deze Landen, nu onder Voogdijſchap van MARIA, door het overlijden van MAR-

Zestiende Eeuw. MARGARETHA, geraakt, zich een weinig weder te verheffen; tot dat de onlusten met Denemarken, Frankrijk, en Gelderland, tegen het midden dezer Eeuw, telkens weder ontvlamden, en het Land met ongewone lasten bezwaard werd. Men kan ligt nagaan, dat zulke oorlogzuchtige tijden der Wetenſchappen niet zeer bevorderlijk waren. De ijver van den Landaard, door zware beden gedrukt, werd uitgebluscht, als men zag, dat de met zoo veel moeite en gevaar door Koophandel verzamelde gelden, tot, voor ons Land geheel onnutte, ja nadeelige einden, werden gebruikt; en ziet hier eene der redenen, waarom de eerſte helft dezer Eeuw, gelijk anders te vermoeden was, zoo weinige vernuften opleverde. Dan het wordt tijd, dat wij tot de beſchouwing der verdienſten van de voornaamſte Dichters en hunne Werken overgaan.

Vooraf dienen de volgende aanmerkingen; te weten: dat wij, zoo hier, als bijzonder in het vervolg, geenszins van *alle* Dichters gewag kunnen maken, maar alleen van hun, die bijzondere beroemdheid of waarde hebben, en wier werken wij zelve onderzocht hebben; dat men eene trapswijze vorderíng, bijzonder in deze Eeuw, zal zien, zoo zeer overeenkomende met de ontwikkeling dier tijden; dat men een merkelijk onderſcheid tuſſchen de Vlaamſche en Hollandſche Dichters zal ontwaren; en eindelijk, dat in eens, op het laatst der Eeuwe, het licht der Dichtkunst met dat der Vrijheid doorbrak. —— Dan treden wij ter zake.

AN-

(1) ANNA BIJNS, die omtrent den Jare 1520 schijnt geleefd te hebben, heeft bij hare tijdgenooten met regt veel roem verworven. Sierlijkheid kenmerkt nu en dan hare gedichten. Hoewel deze van bastaardwoorden geenszins vrij zijn, en de dichttrant gebrekkig is, geven zij echter blijken van eene meer levendige verbeelding, en meer vernuftitige invallen; hare Refereinen en rijmen rollen ook eenigzins losser, dan die, welke bij de volgende Vlaamsche en Brabandsche Rederijkers gevonden worden. Zij was eene Kinderonderwijsster te Antwerpen. Eene Geestelijke Dochter zijnde, was zij de leer van LUTHER zeer vijandig, zoo dat daar tegen de meeste harer Gedichten gerigt zijn. De kundige HUIJZINGA BAKKER brengt in zijne Verhandeling bij het Leijdsche Genootschap een paar voorbeelden bij, die tot proeven strekken kunnen van haar dichtvermogen. Ziet hier het laatste:

Zestiende Eeuw.
Anna Bijns.

Siet

(1) Zie over haar Br. HENRICH PIPPINCK, den uitgever van de derde Verzameling van hare Gedichten, gedrukt te Antw. in 1567. In de Voorrede zegt hij van haar onder andere, dat zij was „ een godlijcke wijse Catholicke Maghet binnen Antwerpen resideerende, en in verre lande seer wel bekent, die „ altijt in het recht gheloove heeft gheperseveeert, en die jonckheid onderwesen, enz." Op den titel van dit Werkje, genaamd: Een seer schoon ende suÿver Boeck/ verclarende die mogentheÿt Gods/ ende Christus ghenade/ over die sondighe menschen/ enz. enz.; wordt zij genaamd: „ Die Eerwerdige Godvruchtige Catholycke, ende seer „ vermaerde maghet ANNA BIJNS, seer hooghe verlicht; woonende binnen Antwerpen, en die Jonckheyt instrueerende in „ het oprechte Catholyck gheloove." Men zie over haar, FOPPENS *Hist. Belg.* T. I. pag. 63, vergeleken met VAL. ANDR. *Bibl.*

Zeventiende Eeuw.

Siet ghy Sonne en Mane claer van ghesichte /
En de Sterren dichte aen den hemel staen /
Een zyn maer straelen van den eeuwigen lichte:
Dus wilt u ghesichte in 't hoogste slaen:
Wyst om 't licht / daer deze haer licht af ontsaen /
Wiens godlycke crachte schynt in der sonnestraelen /
Die alle groepsel doet upt er eerden gaen /
En met bloemkens verciert verghen en daelen /
Soo dat gheen schilder en sou connen ghemaelen
Soo schoonen colceuren / oft soo menigherhande:
Dus / redelycke menschen / hoort myn verhalen /
Soeckt in de creaturen (wilt gy niet dwalen)
Den Schepper met uwen reinyckten verstande;
Want siet gy pet schoons te water / te lande /
't Mach by de schoonheyt des Scheppers luttel crepen:
Dus seght oft denckt upter liefsten brande /
Och hoe schoon moet hy zyn die 't al heeft gheschepen!

Is dit geene ware en krachtige poezij, die ons over deze oude Dichteres met reden doet verwonderd zijn?

(1) Drie

Bibl. Belg. pag. 59. en F. SWERTIUS, *Athen. Belg.* pag. 129. Ook PAQUOT, T. 5. pag. 406—410. HUIJZINGA BAKKER, gepr. Verh. bl. 93—95. en LELIJVELD, aanteek. (o) op HUIJDECOPER's Proeve, I. D. bl. 131. en 132. HUIJDECOPER haalt dikwerf hare Gedichten aan, zie IV. D. of Regist.

(1) Drie Verzamelingen van Rijmen heeft men van deze Geestelijke Dochter. *Zestiende Eeuw.*

(2) Een harer lezenswaardigste en beste Rijmen in den derden bundel is dat, waarin zij de oude zeden en godsdienstigen ijver tegen de nieuwere over stelt, en waarin zij bijzonder den rijkdom en de overdaad harer tijdgenooten gispt; zie b. v. deze regels:

Voortyts was trouwe onder den coopman/
Haer woort was haer segel/ ia neen haren eedt/
Nu is trouwe doot/ siet wel den hoop aen/
Bedroch en tfutselboeck is alomme bereet/
De groote bisschen hebben de mage so breet/
Sy slockent al Suycker/ Kostijnen/ Vyghen/
Opter aemerlien sweet gaen si moeylyck gheeleet/
Als Princen en heeren moet men se nyghen
Darm huysman en can schier niet gheczyghen/
Hy en moet tot vercoopers ten diersten halen/
En sullen si wat borghen/ wie sout verswyghen/
Voor twintich moetmen hen dertich betalen/
Sy recken haer laecken en valschen haer schalen/
Sy vercieren haer ware met loosen schyne.
Als ick dit sie/ ick segge sonder dralen/
Tis seer verkeert/ dat plach te syne.

Men ziet, dit Klopje is zinrijk en poogt dikwerf door verschikking van woorden eenige kadans in hare

(1) Zie de zoo even genoemde voorrede voor de derde verzameling.

(2) Hetzelve is het laatste in den derden bundel.

Zestiende Eeuw.

hare regels te brengen; en inderdaad het is gelijk HUIJZINGA BAKKER zegt: „ Indien men de „ rijmen der Rederijkers, die, ten dezen tijde, of „ twintig jaeren laeter, geschreeven zijn, inziet, „ zal men erkennen moeten, dat deeze luiden de „ rijmkunst zo wel niet verstonden als deeze gees„ telijke Zuster; en dat die kunst, welke bij haer, „ als een kind, te school gaende, en tamelijk „ door haer op 't spoor gebragt was, om voort „ te leeren, bij de Rederijkers niet slegts een kind „ gebleven is; maar zelfs verleerd heeft, 't gene „ het van haer geleerd hadt."

Matthijs de Casteleijn.

(1) MATTHIJS DE CASTELEIJN, van Oudenaerde in Vlaanderen, bloeide mede omtrent dezen tijd. Schoon met den eernaam van *Excellent Poëet Moderne* betiteld, moet hij voor ANNA BIJNS in verdiensten wijken. Zijne verzen zijn met bastaardwoorden overladen, en zeer gebrekkig van maat. Hij heeft eene *Kunst van Rhetorijcke* in het licht gegeven, welke destijds hoog geprezen werd, doch waarvan men de waarde eenigzins kan nagaan uit deze regels:

(2) Dat een reghel duert / onghetelt / onghemeeten
Also langhe als 't teenen aesseme heerden march.

Over

(1) Zie over hem HUIJZINGA BAKKER, t. 2. pl. bl. 102. FOPPENS, *Hist. Belg.* T. 2. pag. 871. SWEERTIUS, p. 658, welke hem noemt *poëta insignis et suavis*, en KOPS, t. 2. pl. bl. 248—252.

(2) Zie HUIJZINGA BAKKER, en KOPS ter aangeh. plaatsen.

Zestiende Eeuw.

Over het vernuft van dezen CASTELEIJN kan men oordeelen uit hetgeen (1) KOPS, ſprekende van zijne *Historie van* PRIAMUS *en* THISBE, ons verhaalt. Bij 't einde van dit gedicht laat CASTELEIJN zich dus hooren:

Om te concludeeren van onze begrypt/
Dees Historie moraliseerende
Is in den verstande wel accordeerende
By der passie van Christus ghebenedyt.

Waarna hij PRIAMUS bij den Zaligmaker, en THISBE bij de menſchelijke natuur zoo belagchelijk als lasterlijk vergelijkt. Deze *Excellent Poëet Moderne* was Factoor der Oudenaardſche Kamer *Pax vobis*. Zoo zien wij, dat de Rederijkers wel is waar de zucht voor de beoefening der Dichtkunde alom hebben opgewekt en levendig gehouden, doch dat toen althans het ware en voortreffelijke der kunst bij hen nog onbekend was.

Het

ſen. Deze ſtelling, hoe dwaas zij ons nu voorkome, werd door COORNHERT niet afgekeurd, voor zijne berijming van de *Odysſea* dus ſchrijvende:

Een volle sin eyscht een heel reghel/
Daer af sy de rym 'tslot en seghel/
Als elcx een athem wt mach spreken.
Waerom sal ons de thien benauwen
Daer sesthien gheen gheest verslauwen/
Noch lancheyt wint en doet ontbreken. ——

Deze geheele vooraſſpraak in rijm is te dezen opzigte lezenswaardig.

(1) Zie gepr. Verh. bl. 251.

Zestiende Eeuw. Spelen van Sinne.

Het zoude hier misschien de plaats zijn om te spreken van de *Gentsche*, *Antwerpensche*, *Rotterdamsche* en andere beroemde *Spelen van Sinne*, waaruit men duidelijk de zoo even gemaakte aanmerking zou bevestigd zien. Kortheidshalve verwijzen wij den onderzoeklievenden naar het uitvoerig verslag van den Heer KOPS, en gaan over tot

Cornelis van Ghistele.

(1) CORNELIS VAN GHISTELE, mede Factoor eener Rederijkerskamer, die omtrent het midden dezer Eeuw leefde. Hij bezong de Offerhande van IPHIGENIA, begroette met dicht den Koning van Engeland, en Spanjens Vorst. Hij was in de Latijnsche taal zeer geoefend, en gaf in 't licht vele vertalingen uit (2) VIRGILIUS, HORATIUS, TERENTIUS en OVIDIUS. Tot eene kleine proeve, dat hij boven CASTELEIJN in zuiverheid van taal uitmunt, kan strekken de volgende vertaling uit den brief van LEANDER aan HERO. OVIDIUS doet LEANDER nieuwe krachten onder het vermoeijend zwemmen gevoelen, bij het zien van het torenvuur van HERO. VAN GHISTELE vertaalt dit, zoo mij voorkomt, niet zonder eenige verdienste:

(1) Doen

(1) Zie over hem FOPPENS, Tom. I. pag. 201, vergeleken met VAL. ANDREAS, pag. 149. en F. SWEERTIUS, pag. 186. HUIJZINGA BAKKER, bl. 98. en verv. HUIJDEC. haalt hem veelvuldige malen in zijne Proeve aan; zie het Regist

(2) FOPPENS, L. L. zegt: „ *Virgilium, Horatii Satyras,* „ *Terentium, aliosque.*"

(1) Doen werden myn leden weer cloec en czachtigh/ *Zestiende Eeuw.*
Het vierich herte sach men inwendich haken/
Het water en wert my niet te cout om ghenaken/
U liefde cost my verwermen van binnen.
Gheen meerder hitte dan 't vier der minnen.

Wil men een voorbeeld uit TERENTIUS, men neme de vertaling van de bekende woorden van PARMENO uit den (2) EUNUCHUS tegen zijn' verliefden meester:

Meester/ wat can ick doē/ oft radē in sulcke sake/
De welcke men in gheender manieren
Met redene/ of wysheyt en can bestieren.
Want liefde is een onuerwinnelyck quaet/

Ge-

(1) HUIJZINGA BAKKER, bl. 99. De woorden van OVIDIUS, (*Epist.* 18, V. 87. *Edit.* BURMANNI, T. I. pag. 266.) zijn:

Et subito lassis vires rediere lacertis,
Visaque quam fuerat mollior unda mihi,
Frigora ne possim gelidi sentire profundi,
Qui calet in cupido pectore, praestat amor.

(2) Act. 1. Sc. 1. (*Edit* WESTERH. T. I. p. 236.)
. . . Quae res in se neque consilium neque modum
Habet ullum, eam consilio regere non potes,
In amore haec omnia insunt vitia: injuriae
Suspiciones, inimicitiae, induciae,
Bellum, pax rursum. Incerta haec si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam si des operam, ut cum ratione insanias.

Zestiende Eeuw.

Genererende spyt/ nyt/ twist/ en haet/
Vermoeijen/ ialoursheyt/ tweedrachtichede/
Nu onminne/ dan vriētscappe/ nu twist dan vrede/
En wildy ghi u dan sulcx onderwinden?
En sinneloos daer teghen in vinden?
This al verloren arbeyt/ ghi slacht den dwasen/
Oft den ghenen die wtsinnich rasen/
En nochtans redene willen ghebruycken. enz.

Men ziet in hem, hoe geleerd en beroemd, geene bijzondere verheffing. Zijne dichtwijze is eer minder dan beter in vergelijking van die van ANNA BIJNS.

Colijn van Rijssele.

Omtrent dezen tijd leefde ook (1) COLIJN VAN RIJSSELE, wiens *Spieghel der Minnen*, eene verzameling van *Ses Batement-Spelen*, in 1561 gedrukt met eene narede van den beroemden COORNHERT, en door HUIJDECOPER in zijne *Proeve* dikwerf aangehaald, bekend is. Zijn dichttrant schijnt van die zijner tijdgenooten echter niet veel te verschillen; de taal is onzuiver; zie slechts het begin:

Dits emmers een wonderlyc murmurerē
En fantaseren/ het imaginerē/ enz.

Hier en daar, doch zeldzaam, zijn zijne verzen zuiverder; b. v. dus hoort men in het vijfde Spel van dit

(1) Vele Stukjes uit zijn Werk in HUIJDEC. Proeve aangehaald kan men naslaan; zie het Regist.

dit Dichtwerk, bevattende de Liefdegevallen van KATHERINA SCHEERMERTENS en DIERICK DEN HOLLANDERE, de eerſte ſpreken: *Zestiende Eeuw.*

(1) Ick hebbe lieuer myn eere dan zyn ghesonthent /
En al ware ic machtigh als ghereesene
Met mynen tzooste hem te gheneesene /
Als hy ghezant ware ic zoude berghetten zyn /
Ghelyc de sleeters die versleten zyn.

Of wil men een ander voorbeeld:

(2) Met kleynen reghen men dickwils nat werdt /
Wanneer de klimmer aen 't hoochste blat terdt
Dan valt de bzucht wel van den ryze.

Men ziet, dat zijne Verzen ſomwijlen zinrijk, en niet onwelluidend zijn.

(3) EDEWAERD DE DEENE, van Brugge, berijmde ook in deze Eeuw zijne *Warachtighe Fabulen der Dieren*, volgens prenten van MARCUS GHEERAERTS, van welke ook VONDEL zich *Edewaerd de Deene.*

(1) HUIJDEC. Proeve, 2de Deel, bl. 371. en het Werk zelve, bl. R.

(2) Als voren, 2de Deel, bl. 103.

(3) Zie over hem FOPPENS, T. 2. p. 839. in voc. MARCUS GHEERAERTS, HUIJDEC. *Proeve*, Regist. bl. 255 en 261, vooral ook de aanteek. van LELIJVELD (i), 1ſte D. bl. 109 en 110.

Zestiende Eeuw. zich bediende in zijne *Vorstelicke Warande der Dieren*, doch (1) met geen gering verlies van derzelver oorspronkelijke fraaiheid. Niet geheel te verachten is zijn dichttrant; somwijlen is hij schilderachtig en eigenaardig.

(2) Een cleen hondekin toufde zyn Meester end Heere/
Quicsteertede met dobbelen keere/
Vanssende/ spryngheude zeer playsant
Hy streeckt/ custe/ lecte/ en troetelbet seere.

Jan Fruitiers. Meerderen lof verdient in dezen tijd (3) JAN FRUITIERS, een man van opgehelderd verstand, die, der Reformatie toegedaan, *toen*, om de woorden van den Schrijver van het *Geletterd Zeeland* over te nemen, *het gemeen, door verscheidene geschriften, tegen de verleiding des Pausdoms gesterkt heeft en gesticht.* Hij was Requestmeester des *Prinsen van Oranje.* Men heeft van hem uitnemende Werken, zoo in rijm als onrijm. Uit de eerste zullen wij alhier zijnen *Ecclesiasticus, oft de wyze Sproken Jesu des Soons Syrach, deurdeelt en ghestelt in Liedekens*, slechts noemen. Dit Werk draagt kenmerken van eenige dichterlijke verdiensten. Men leze b. v. de beschrijving van den

(1) FOPPENS, l. l.

(2) HUIJDEC. *Proeve*, 2de Deel, bl. 418.

(3) Zie over hem LA RUË, *Geletterd Zeeland*, bl. 30. en de aanteekening aldaar, waar zijne Werken worden opgeteld, doch sommige vergeten zijn, b. v. *de Korte Beschrijving van de strenghe Belegheringhe ende wonderbaerlijcke Verlossinghe der Stadt Leyden*, 1577. FOPPENS, SAXE en anderen gewagen niet van hem, hetwelk mij verwondert.

den hagel in dezen Lofzang aan God over het ge- Zestiende Eeuw.
ſchapene:

(1) Den Hemel gaet op en de Wolcken ſweuen
Ghelijck een Voghel ſyne Wieken ſlaet/
De Wolcken worden door ſyn cracht ghedreuen/
Den Haghel rupſchende daer dan wt gaet.

Of van den Donder.

D'aertryck verſchrict door het ghelupt van Donder/
Seer groote bergben beuen oock door hem. enz.

Hoe gaarne voegde ik hier bij meerdere trekken van geestige ſpeling, het zij over den Wind of Sneeuw, waarvan gezegd wordt:

Ghelyck de Voghelen hier vlieghen ſnellyck/
Soo went hem hier de Wint/ den Sneeu hy waeyt;

Of van den Rijm:

Hy ſtroyt den Rym op aertryck hier beneden
Ghelyck als Sant;

Of van het Ijs:

Als nootlyck waeyt/ en int jaer wert later/
Soo waeyt hy oock de riuieren ſaen/
En 't wort Als vlieghende oock 't water/
Het welck hy als een harnaſch dan tzert aen.

Doch

(1) Bl. 179. Het Werkje is in 1565 te Antwerpen gedrukt.

Zestiende Eeuw.

Doch wij moeten ons niet te lang bij een en den zelfden bepalen; ook biedt *Jesus Syrach* hier meestal de beelden aan; dezelve zijn echter, mijns oordeels, door FRUITIERS wel bewerkt; ook zijne taal is veel zuiverder; er heerscht wezenlijk reeds meer kadans in deze Liedekens, en men kan zien, dat hij zich moeite gaf, om, door verschikking, de rolling der Verzen eenigzins te gemoet te komen. Zoo blijkt, dat de, in het Godsdienstige en Staatkundige verlichte man, ook helderder begrippen omtrent de Poëzij aan den dag poogde te leggen.

Is dit in FRUITIERS waar, gelijk het niet wel kan geloochend worden, veel duidelijker en heerlijker blinkt dit uit bij den man, tot wien wij thans overgaan, wiens eerlijk hart en helder verstand mij altijd bovenmate bekoord heeft; een man, die voor onze Staatkundige en Godsdienstige verlichting datgeen geweest is, hetwelk een LUTHER voor het ganssche Christenrijk was; ieder merkt reeds dat ik spreke van (1) DIRK VOLKERTZ. COORNHERT.

Dirk Volkertz. Coornhert.

In

(1) Zie over COORNHERT bovenal zijn Leven voor zijne *Werken* in drie deelen in folio, in den jare 1630 uitgegeven. Ook kan men naslaan WAGENAAR, *Amst.* D. XI. bl. 203—212. *Levens van vermaarde Mannen en Vrouwen*, D. II. bl. 102—116. VAL. ANDREAS, pag. 827. FOPPENS, Tom. II pag. 1121 & 1122. G. BRANDT, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 767. en verv. SAXII *Onomast.* T. III. *in anal.* pag. 649. C. v. MANDER, *Leven der Schilders*, D. I. bl. 254. BAILLE, *Lex. art.* COORNHERT. HOOGSTRATEN, *Woordenb.* op COORNHERT. MEERMAN, *Aant. op* DE GROOT's *vergelijking*, D. III. bl. 366—369. KOK, *Vaderlandsch Woordenboek* op COORNHERT.

In den jare 1522 geboren, ontwikkelden zich bij hem ras uitnemende vermogens. Hij was, gelijk (1) BRANDT getuigt, een geslagen vijand van ketterdooden en conscientiedwang, wien PONTANUS onder de geleerdste mannen telde, wiens kloek verstand DE GROOT verhief, en HADRIANUS JUNIUS Goddelijk noemde. Hij zag zichzelven aan als (2) *van God gebruikt tot een willig breekijzer van de moordelijcke kercker der conscientien.* Hij heeft, zoo wel als zijne broeders, zeer aanzienlijke posten in de toen zoo onrustige tijden bekleed. Door zijne vermaagschapping en vriendschap met den *Heere van Brederode*, en de achting, die hij zich verworven had bij den *Prinse van Oranje*, werd hij in zaken van gewigt dikwerf gebruikt. Hij was Secretaris van de Stad Haarlem in 1562, en van Burgemeesteren aldaar in 1564. Als Geheimschrijver der Staten van Holland (1572) kenmerkte hij zich door opregtheid en standvastigheid. De Etsnaald en vooral de Dichtpen waren zijne toevlugt in doodsgevaren en gevangenis; den lof der laatste bezong hij in dezelve onder andere aldus: *Zestiende Eeuw.*

(3) Wat vaet hen 's werelts vryheyt diens ziel is gebonden
Met duysent aenclevende dootlycke sonden?
Wat

(1) BRANDT, aang. plaats, bl. 768.

(2) BRANDT, aang. plaats, en COORNHERT's *Werken*, D. III. bl. 138.

(3) Zie achter de *Tijdl. Have*, bl. 65. uitg. in 4to. en COORNHERT's *Werken*, D. III. bl. 250.

Zestiende Eeuw.

Wat scha' et ook de ryckе Ziel dees lichaems banden?
Niet/ hy pronckt met zyn Meesters cluysters eerlyck/
Meer dan menigh Zot met ketens van gout begeerlyck/
Der vromen boeijens eeren hun den vanger tot schanden.

Op zijn 30ste jaar voelde hij, wat zijne meerdere vorderingen in de Dichtkunde tegenhield, en oefende zich in het Latijn en de oude Letterkunde, waardoor hij zijnen natuurlijken aanleg met de noodige beschaving versierde. In zijne menigvuldige werken heerscht overal een meer gezuiverde smaak, dan in die zijner voorgangeren en tijdgenooten; vergelijkt men hem met dezen, hij blinkt als een ster van de eerste grootte. Wel is waar, op het werktuigelijke der kunst schijnt hij zich niet genoegzaam te hebben toegelegd, en zijne verzen zijn hier en daar niet minder stroef, dan die van vele zijner kunstgenooten; doch in rijkheid van beelden, in tegenstelling, zinrijkheid, kracht van uitdrukking, en merg van zaken, overtreft hij buiten tegenspraak alle de Dichters van zijnen tijd zeer verre. Zijne taal is kiesch en zuiver; want ook dit moeten wij COORNHERT dank wijten, dat hij met SPIEGHEL en VISSER, van wien wij straks zullen gewagen, onze taal den Vlaamschen tooi ontrukt heeft, hare ruwheid beschaafd, hare fraaiheid en verhevenheid aan het licht gebragt, en alzoo het eerst de fakkel der beschaving en verlichting ook te dezen opzigte voor volgende vernuften heeft ontstoken en vooruitgedragen. Om

Om u met zijne poëzij nog eenigzins beter, gelijk hij verdient, bekend te maken, zal ik ſlechts zijn werkje *Recht, Gebruyck en Misbruyck van Tijdlicke Have*, openſlaan. *Zestiende Eeuw.*

(1) Der dingen recht gebruyck brengt vrolicheydt
en baat /
Maar 't misbruyck gheeſt ſchade met ſchuldige pyne.
De kranckaert zuyckt ziekte uyt gezonden
Wyne:
Want zyn zotheyt en kent haar kracht / eynde noch maet.
Daar teghen bruyckt wysheyt / die des dings
aerd verſtaet /
Tot ghezontheyts luſt ook dodelycke venyne.
Gezond treedmen veyligh door doornen in de
Woeſtyne /
Als een doornige voet ydelick op pluymen ſtaet.
Grijptmen 't ſwaerd by der ſnee / 't quetſt
den dwaes in 't gevecht;
Maar hy quetſt ſyn vyandt die 't wysſelyck
grypt by 't hecht:
Den vroeden iſt al nut / den narren iſt al theghen:
Rykdom en Armoe zyn van ſelfs goed noch
boos:
't Hindert al d'onwysen / 't helpt al den vroeden loos /
Soo veel is aen 't Ghebruyck of Misbruyck
gheleghen.

Hoe

(1) Ziet *Gebr. en Misbr. van Tijdlicke Have*, bl. 2. uitg. in 4'o. en COORNHERT's *Werken*, D. III. bl. 500.

Zestiende Eeuw.

Hoe verſtandig, zinrijk en waar is dit alles?

Dat hij van dichterlijke tegenſtelling en ſtoutheid van denkbeelden niet vreemd is, kan uit deze proeve blijken:

(1) Andere willen leven in grootachtbaarheyd heerlyck/
En zyn ſlaven veracht van haar hoogmoed begeerlyck/
De burgher bout huyſen als een Prins oft Koningh/
Zyn ziel blyft een duyſ graf/ der Duyvelen woningh.
Alſt niet misbruyck/ dit graf uytwendigh te bergulden/
Alſt binnen blyft vol ſtanx/ vol helwaerdighe ſchulden/
Heerlyck bout hy Gode in zyn ziel een kamer/
Die arme huyshens bout/ dits Gode aanghenamer:
Maer wy bouwen voor ons ghemackelycke lusten/
D'arme Chriſtus heeft niet om zyn hooft op te rusten.
De Heer leyt in den ſtal by't ghedierte beertzeden/
De unerht woont in 't Paleys/ is dit noch al reden?
Waarom bout men ſoo hoogh? meenen wy dat de Doot
Cyns onbeeckt om klimmen in onze huyſen groot? ——

Waar-

(1) 't Zelfde Werk, bl. 20. en COORNHERT's *Werken*, bl. 504.

Waar hij geboren en gestorven is, leest men in dit Bijschrift op hem door PIETER CORNZ. HOOFT (1). *Zestiende Eeuw.*

'k Ontfing tot Amsterdam, ik gaf ter Gouw mijn' geest,
Wiens strijdt voor Zeden, Schrift, en Vrijheijt is gewoest.

Was COORNHERT kiesch op eene zuivere taal als Hollander, de vermaarde Vlaminger Schrijver, Dichter en Schilder (2) CAREL VAN MANDER bekreunde zich, in zijne jeugd althans, hier minder over. Hij, een man van goeden huize, in taalkennis en onderscheidene kunsten bedreven, was ter dezer tijd een der eerste vernuften. Naar Italië gereisd, maakte hij bij zijne terugkomst zijne landgenooten opmerkzaam op de meerdere vorderingen der Italianen. In Holland de laatste jaren zijne woonplaats gevestigd hebbende, was hij niet ongezien bij de kunstminnende Haarlemmers en Amsterdammers. Zijn dichttrant is, als die der Rederijkers van dien tijd, zonder de minste verheffing. Om uit zijne vertalingen iets tot proeve te kiezen, strekke het begin van den *Ilias* van HOMERUS: Carel van Mander.

(1) Zie HOOFT's *Mengelwerken*, bl. 750.

(2) Zie zijn Leven achter het 2de Deel van zijn Werk over de *Levens der Schilders*. Zie ook SAXII *Onom.* T. III. pag. 529. PAQUOT, *Mem.* T. IV. pag. 137. F. SWERTIUS, *Ath. Batav.* p. 171. FOPPENS, T. I. pag. 162. HOUBRAKEN, *Schouburg der Schilders*, D. I. bl. 4. en verv.

Zestiende Eeuw.

O Muſa zingt my nu den toorn ſchadig/
Van den ſtouten Achilles/ ongenadig/
Veroorſaerkend' een ſel doodlyck dangier/
Waer door van menigen Grieckſchen Princier
Ter helſcher doncker heyd doeren zielen/
Wiens lyden op de Troyſche velden vielen/
En liggend' onbegraven/ wierden/ eylaes/
Spyſe der honden/ en der vogelen aes. (1)

Zijne Refereinen en Gezangen hebben nog veel mindere verdienſten, en zijn onzuiver, b. v.

(2) Jacobus Alphei Sone eyghes
Een Copaſius/ end' Simon Zelotes
Een Chyndopaſus lichte/
Met deſe twee fundament-ſteenen es
Die Stadt verciert/ enz.

Welk een verſchil bij den mannelijken dichttrant van COORNHERT! Zoo verre overtroffen de Hollanders reeds toen de Vlamingers.

Petrus Dathenus. Philip van Marnix.

Wij wenden ons tot (3) PETRUS DATHENUS en PHILIP VAN MARNIX (4), be-

(1) *De 12 eerſte Boeken van den Iliadas*, A°. 1611. bl. 5.

(2) *Dat hooghe Liedt Salomo — met noch andere Ghecſtelijke Liedekens*, bl. 138.

(3) *Levensb. van Vermaarde Mannen en Vrouwen*, I Deel, bl. 139. en verv. FOPPENS, *Hiſt. Belg.* T. II. pag. 972. SAXII *Onomast.* T. III. pag. 509 en 510. en de verder aldaar aangehaalde Schrijvers.

(4) Zie zijn Leven beſchreven door J. PRINS, in 1782 uit-ge-

beroemd door hunne gehechtheid aan de zaak der Hervormden, en bekend door hunne Psalmberijming. Beider werk, hoe gebrekkelijk, is voor hunnen tijd zeer verdienſtelijk. DATHENUS, een man van driftig bloed, woelzieken geest, en wiens werk, naar het Fransch gevolgd, hem als afgedwongen werd, moet, hoe zuiver en zinrijk van taal, echter in vele opzigten voor den kieſchen en krachtigen MARNIX wijken. Deze laatſte, een man van ongemeene ſchranderheid en geleerdheid, de ſteun van Prins WILLEM, en de bedaarde handhaver der waarheid, zoo in het godsdienſtige als ſtaatkundige, toont overal zuiverheid van taal, naauwkeurigheid van ſpelling en keurigheid van uitdrukking. Zijne Psalmen zijn uit het oorſpronkelijke Hebreeuwsch overgebragt. Beider vertaling is in den jare 1617 te Leijden bij ELZEVIER keurig uitgegeven, met de vertaling van DATHENUS tegen over die van MARNIX gedrukt. Wij behoeven, om beider Dichttrant te doen kennen, het boek ſlechts open te ſlaan. *Zestiende Eeuw.*

Den CIV Psalm.

Dit is een ſeer heerlycke Loſſanck, enz.

DATHENUS.

10. Ghy deet 't water in den dalen albaer/
End liet ſpringen ſchoone fonteynen claer/

Die

gegeven door het *Leijdſche Genootſchap*. BAYLE, *Dict.* SAINTE ALDEGONDE. FOPPENS, *Hiſt. Belg.* T. II. pag. 1036—1038. *Levens van vermaarde Mannen en Vrouwen*, Deel IV. bl. 128—136. SAXII *Onomast.* Tom. III. pag. 466 & 467. en de aldaar aangehaalde Schrijvers.

Zestiende Eeuw.

Die seer lieffelyck lancx den bergen vlieten/
End met gherucht in den dalen voortschieten.

MARNIX.

10. Dyn handt dryft oock der watervloedē hoop/
In haren tocht/ end elck in sijnen loop:
Van waer sy voorts rasch tusschen berghen vlieten/
End haren stroom sacht ruyschende voorschieten.

Of iets verder.

DATHENUS.

17. Daer maken de vogelkens haren nest/
End generen hen een yder om best/
Op den hoogen dennen tot elcken jaren
Nestelen de wytvliegende Opvaren.

MARNIX.

17. Daet allerley gevogelt/ elck om best/
Met hoy/ mosch/ hout/ maeckt aerdich synen nest:
Daer komt sick oock den Opevaer gewennen:
End' bout syn huys op hooge groene dennen.

Die van MARNIX vloeijen, zoo men ziet, ook iets gemakkelijker; dan wij herhalen het, beide deze vermaarde Dichters verdienen, onzes oordeels, lof.

Jan Baptist Houwaert.

Niet minder vermaard was in deze dagen de Dichter (1) JAN BAPTIST HOUWAERT. Hij was

(1) Zie over hem FOPPENS, *Hist. Belg.* T. I. pag. 571. ver-

was Raad en Rekenmeester van Braband; en een man van groote geleerdheid en aanzien. Zijne Gedichten, hoe menigvuldig en hoe geacht op het einde der 16de en in het begin der 17de Eeuw, toonen, dat hij als Vlaminger voor den nieuwen en toen ontluikenden Hollandschen dichttrant wijken moet. Hij schijnt zeer gemakkelijk gedicht te hebben, en heeft iets eentoonigs in zijne Gedichten, die wel vloeijen en anders vol zijn van verstandige invallen en wetenswaardige zaken; te dezen opzigte zou men hem den Brabandschen CATS kunnen noemen. Zijne taal is nu en dan zeer onzuiver. Zestiende Eeuw.

(1) Ghelijck de tortel Duyve lamenteert /
En nimmermeer en sidt op rysers groene /
Als sy van haer gayeken is ghesepareert /
Soo ben ick dagelijck gheresolveert /
Met onderscheydelijcken opinioene /
De tortel naer te volgen en niet te doene
T' ghene dat nature sou moghen ghebieden /
Alle vreughden sijn met my nu buyten saysoene /
Van 'tswerelts solaesen soo wil ick blijven /
Alle triumphen die daer moghen gheschieden

En

vergeleken met VAL. ANDREAS, p. 454, en SWEERTIUS, p. 394; behalve de Gedichten door deze Schrijvers opgenoemd, heb ik nog

Den Generaelen Loop der Werreld, in zes boecken; Amsterd. 1612, 4to.

Paraenesis Politica — *Politijcke Onderwijsinghe tot dienste van alle menschen*, enz. 1614, 4to.

(1) Zie *Generaelen Loop der Werreld*, in het vierde Boek *of Loffelijcke Memorie der Afflijvighe.*

Zestiende Eeuw.

En duncken my niet weirt te sijn gheprezen/
Alle weeldighe en vrolycke lieden
Sal ick schouwen en versmaden boven desen/
Een beswaert herte en can niet vrolyck wesen.

Hij was, ziet men, een middelmatig Dichter, en bleef dus hierin getrouw aan zijne (1) Spreuk. Hij stierf in 1586, en niet, gelijk VAL. ANDREAS, SWEERTIUS en FOPPENS schrijven, in 1599.

Peeter Heijns.

(2) PEETER HEIJNS, een Schoolmeester en voornaam Aardrijkskundige, werd ter dezer tijd beroemd door *de Spieghel der Werelt*, getrokken uit het groote Werk van AB. ORTELIUS. Hij was een Vlaminger. Zijn Dichtwerk is niet zonder bastaardwoorden. HEIJNS, hoe beroemd ook, behoort, mijns oordeels, niet onder de Dichters van den eersten rang. Vinding noch beelden zal men bij hem ontmoeten; het is bijna de Kronijktrant. De aanhef des Werks beviel mij nog het best; daarin ten minste is nog iets geestigs, hetgeen in het Werk zelve meestal ontbreekt.

Edele Gheesten/ die gheirne veel vvonders siet/
En daeromme dicvvils lyf en goet auontuert/
Oock somtyds verliest eer ghy vindt besonders iet/
Neemt desen clynen boeck in v camer bemuert/
Stil

(1) *Houdt Middel Mate.*

(2) Zie over P. HEIJNS, FOPPENS T. 2. p. 983, vergeken met VAL. ANDREAS, p. 744, en SWEERTIUS, pag. 621; ook PAQUOT, T. 12. p. 565.

Stil ſittende ſult ghy door hem voorden ghe- Zestiende Eeuw.
uuert /
Met luttel teir-ghelts / by van alle dangieren /
Waer ghy ſyn wilt / ja eer ghy paerdt oft
waghen heurt
Int gulden America / d'lant der vloet-ghieren /
Int riechende Aſien / vol vremder dieren /
Int ghevalſemt Aſyrien / altyt euen heet /
Int wynich Europen / wal zeghen manieren /
En int vlammich Magellana / ſonder beſcheet.

Bij deze gelegenheid kunnen wij niet met ſtil- Zacharias Heijns.
zwijgen voorbijgaan zijnen Zoon ZACHARIAS, die meerdere verdienſten had, waarom wij van dezen ook hier iets breeder zullen gewagen, ſchoon hij eigenlijk later eerst aan de beurt ligt.

In den jare 1570 geboren, vestigde hij zich te Zwolle, en bragt niet alleen als Drukker veler Dichtwerken van anderen, maar ook door eigen arbeid het zijne toe tot opbouw der Nederduitſche Dichtkunde. In zijne *Emblemata* geeft hij vele blijken van eigen vinding, en dat hij zich gemeenzaam gemaakt had met de Hollandſche zuiverheid en verbeterden dichttrant. Hij was te regt zeer gezien bij zijne tijdgenooten. Zijne Verzen zijn zinrijk en zuiver, ook nu en dan vloeijend en welluidend. Hij verdient, mijns oordeels, veel lof, als Dichter van zinnebeelden. Men oordeele zelve:

Zestiende Eeuw.

(1) De Arabische Visscher.

Vivitur parvo bene.

VVeijnigh is ghenoech en goet,
Dewijle men verhuijsen moet.

D'Arabisch Visscher om sijn leven t'onderhouwen,
Sal met een groote moeijt noch timmeren noch bouwen,
Een schilpadsschelp alleen hem dienstich is en nut,
Op 't water voor sijn schuijt, op 't lant ooc voor sijn hut:
Waertoe dan 't groot gebou van huijsen ende schepen,
Daer mede wij de siel tot in den afgrond slepen?
O mensch in u gewoel om samelen groot goet
Gedenct, gedenct bij tijts, dat ghij verhuijsen moet.

Men ziet, opdat wij dit als ter loops aanmerken, welk een onderscheid tusschen den Vader en den Zoon hier plaats heeft; zoo groot waren de vorderingen der Dichtkunst. Dan laten wij ons zelve niet vooruitloopen, en liever nog een ander voorbeeld van dezen Dichter bijbrengen.

(2) De Pot.

Qui se exaltat humiliabitur.

Die sich verhoogt in hoovaerdij
Vernedert vvort, hoe groot hij sij.

Gelijck een pot op 't vijer in 't sieden staend', het water
Na boven sich verheft met bobbeligh gesnater,
Tot

(1) Zie Zacharias Heijns, *Emblemata Moralia.* Rott. 1625. bl. 7.

(2) Zie als boven, *Sinnebeelden tot Christelijke bedenkinghe.*

Tot dat den vuijlen schuijm van boven neder- *Zestiende Eeuw.*
valt,
Verliesende in het vijer 't hovaerdige gestalt.
Soo gaet het met de geen; die hooch genoech gesteten
Noch meerder willen sijn, en haren God vergeten,
Tot dat sij eijndelijck door haer hovaerdich hert
Vervallen in den grond des weedoms ende smert.

Hoe veel gemakkelijker gaat hier alles, hoe schilderachtig en natuurlijk is b. v. dat *bobbeligh gesnater*. Dan men bedenke ook, dat hij bijna tot het midden der 17de Eeuw leefde, en dus toen reeds met de Werken van HOOFT en CATS gemeenzaam bekend was; waarom ik, gelijk wij gezegd hebben, eigenlijk later van hem melding had moeten maken.

Daar wij ons haasten moeten ten besluite van de opgave der Dichteren dezer Eeuw, gaan wij nu over tot een edel paar vrienden, (1) ROEMER VISSCHER en (2) HENRIK LAURENSZ. SPIEGHEL, welke met COORNHERT, tot eer der Amsterdamsche Kamer *in liefde bloeijende*, als verdienstelijke Rederijkers, tot zuivering

Roemer Visscher. Henrik Laurensz. Spieghel.

(1) Zie over ROEMER VISSCHER en zijne Dochters, onder andere WAGENAAR, *Amst.* XI. D. bl. 219. FOPPENS, *Hist. Belg.* T. II. pag. 1083.

(2) Zie over SPIEGHEL, zijn Leven door VLAMING voor den *Hertspieghel*. WAGENAAR, *Amst.* XI. Deel, bl. 122. en FOPPENS, *Hist. Belg.* T. I. pag. 435. Welke ook spreken van eenen broeder JAN, mede een geacht Dichter in dien tijd.

Zestiende Eeuw.

ring en beſchaving der Nederduitſche taal, en opbouw der Dichtkunde, zoo veel hebben toegebragt. De Dichter BREDERO geeft dit onder andere krachtig te kennen in eenen brief aan gemelde Kamer. (1) „ Ick hebbe vermerckt," ſchrijft hij, „ dat eenighe van uwe Kamer-broeders, over eeni„ ghe jaren, doende waren de Nederlandtſche „ ſpraack te verrijcken en te eijgenen, die door „ 't innebreken der uijtheemſcher talen heel ver„ armt en verbaſtert ſcheen: — Deſe ſchandelijcke „ kancker heeft ſoo ſeer inghegheten, dat menigh „ waenden, dat deſe wonden ongheneeslick waren: „ over ſulcx ſijn eenighe van u voornaemſte Ca„ meristen, als voornamelick *Heijnderick Spiegel*, „ *Gedeon Fallet* zaligher, en *Roemer Viſſcher*, „ beweeght met een kloeckſinnighe ijver deſe noo„ delooſe Pracherije eens af te ſchaffen, en de trog„ ghel-ſack met al de Bedelbrocken eens nae *Vranc„ kerijck* (ofte elders daer ſij armer van ſchoone „ woorden als wij ſijn) te ſenden."

Spreken wij eerst van ROEMER, en vergeten wij zijne Dochters niet.

GERARD BRANDT noemt VISSCHER (2) *den Hol-*

(1) Ziet G. A. BREDERO's *Nederd. Poëmata*, enz. 1644.

(2) *Leven van* VONDEL, achter het 2de Deel van VONDELS Poëzij, bl. 17. Ook JANUS DOUSA zong: (zie voorrede van zijnen MELIS STOKE, en voor de uitgave van eenige van VISSCHERS Gedichten, 1612, te Leijden:)

Laet Roemers ſoet gequeest
Den d'ongehoorde clanc der Nederlandſcher luijten
In 't Oost, West, Zuijd en Noord, in allen ooren tuijten
En maken wijt beroemt den *tweeden Martiael.*

Hollandſchen Martiael en Voeſtervader der Weten-ſchappen, teſſens verhalende, hoe HOOFT, REAEL en VONDEL bij VISSCHER gemeenzaam aan huis kwamen. (1) WAGENAAR zegt mede van VISSCHER, dat aan zijn huis de ſchranderſte geesten van dien tijd plagten te vergaderen. (2) HOOFT noemt hem *den ronden Roemer*. Zijne dichtwerken beſtonden meest uit Puntdichten, welke hij *Brabbeling* noemde, en in *Schocken* en *Quicken* verdeelde. *Rommelſo*, *Tuijters*, *Jammertjens*, *Tepelwerken* en meer dergelijke namen gaf hij zijne Gedichtjes, waarin nu en dan eenige geest en vinding heerscht. Smaak of hooge vlugt zal men zelden bij hem aantreffen; over het geheel is zijne grootſte verdienſte zuiverheid van taal; ſomtijds echter ſtoort hij zich ook hier weinig aan. Zie b. v. dit anders allerlieſst gedichtje : *Zeſtiende Eeuw.*

(3) Meyſjen als ick u magh weſen ontzent/
Al ſtonden de ſterren aen het firmament/
Soo is/ als dagh/ den Hemel klaer:
Maer als ick van u moet ſijn abſent/
Al ſcheen die Son nog ſoo excellent/
Soo is het nacht voor mijn eenpaer.
Wat baet my dan der Sonnen klaerheyt/
Als ghy my maeckt dagh ende nacht?

Vele zijner gedichtjes zijn uit MARTIALIS ver-

(1) Amſterd. XI D. bl. 221.

(2) HOOFT, 3de D. of *Mengelw.* bl. 694. waar men twee Graffchriften van HOOFT op VISSCHER heeft.

(3) Zie ROEMER VISSCHER, *Brabbeling*, bl. 30. uitg. 8vo.

Zestiende Eeuw.

vertaald; van Martiaelsche vuiligheid is hij des niet vrij. Zie hier evenwel een verstandig woord:

(1) O rytwouw / Moeder van alle quaet /
Wyf van valsche verradery /
Dochter van sorgh / Suster van haet /
Voester van alle schelmery /
U te hebben dat doet vreesen /
En niet te hebben droevigh wesen.

Zijn dichttrant is, gelijk men ziet, veel vloeijender, en beter dan men in die dagen gewoon was.

Anna en Maria Tesselschade Visscher.

Zijne Dochters (2) ANNA en MARIA TESSELSCHADE VISSCHER, welke ik hier invoege, schoon zij beter tot de volgende Eeuw gebragt werden, waren ten tijde van HOOFT en HUIJGENS zoo geacht wegens geleerdheid, dichtvermogen en velerlei wetenschappen, dat men ze als *de Hollandsche Zanggodinnen* vereerde. De laatste bovenal hield eene vertrouwde briefwisseling met HOOFT, HUIJGENS, BARLAEUS, en andere eerste vernuften. Zij vertaalde uit het Italiaansch *het verloste Jerusalem* van TASSO, en ande-

(1) Als voren, bl. 115. uitg. 8vo.

(2) Bij alle de Dichters en Schrijvers van dien tijd bijna vindt men den lof van dit Zusterpaar met krachtige trekken; de edelste vernuften beijverden zich, om de uitnemende kunstverdiensten van dit Zusterpaar naar waarde te verheffen. Men zie b. v. slechts over ANNA de *Zeeuwsche Nachtegaal*, en over TESSELSCHADE, HOOFT's *Brieven*.

dere Werkjes. Zij dichtte in den geestigen en los- *Zestiende Eeuw.*
sen trant van HOOFT, en heeft uitmuntende verdiensten van zoetvloeijendheid, gemakkelijkheid, en menigerlei liefelijkheid van natuurlijke aardigheden. ANNA, die meer gemeenzaam met CATS was, dichtte in den smaak van dezen Zeeuwschen Dichter. Zij verdient wegens eenvoudigen, leerzamen en nuttigen rijmtrant mede veel lof. Beide overtreffen zij verre hunnen Vader, wiens schriften ANNA (1) verbeterde, en met haar werk versierde. Wil men eene proeve van ANNA's rijmwerk, men zie b. v. in den *derden Schoek* van ROEMER'S Zinnepoppen, waar men dit zoetvloeijend Gedichtje van haar vindt:

(2) Een vrouw die niet en singht en tuijt,
Die geern danst, en die de luijt
Schier nimmer uijt haer handen leijdt,
Fij, fij, dat is schweendigheijdt.

Maer is het niet een hemel schier,
Te sien hoe dat een geestigh dier
Met sangh of spel haer man verquickt,
Als 't nodigh huijswerck is beschickt?

Mis-

(1) Uitnemend is hierover het Gedichtje van CATS; zie hetzelve in de Werken van CATS, en voor ROEMER'S *Zinnepoppen*; ANNA'S antwoord is voor CATS *Zinnebeelden* te vinden.

(2) Zie B. VISSCHER, *Zinnespelen*, bl. 226.

Zestiende Eeuw.

Misbruijck verkeert het soetste soet
In walchelijck en bitter roet,
Ja heijlsaam nutte medicijn,
T'ontijdt gebruijckt, keert in fenijn.

De volgende beschrijving van den Nachtegaal in het gedicht *ter eeren van* MARIA PILT, *uijtnemende Zanghster*, kan eene proeve van TESSELSCHADE's zeldzame verdiensten opleveren:

(1) Prijst vrij den Nachtegael
Als hij u menighmael
Verlust, en schatert uijt:
Een zingend veedertje en een gewieckt geluijt.

Wiens quinckelere zoet
De oore luijstre doet,
Gauw, nae het tiereliértje
Der vlugge luchtigheijt van 't oolijck vrolijck diertje;

Wiens tjilpend schril geluijt
Gelijck een orgel fluijt,
Veel losse toontjes speelt,
En met één tongh alleen als duijzent tonghen queelt.

Zijn hoogh' en laege zwier
Met lieffelijck getier
Van 't helle schelle zoetje,
Vermeestert al 't gesang van 't zingend' springend' goetje.

Een

(1) Zie hetzelve in den Dichtbundel, genaamd, *verscheijde Nederduitsche Gedichten van* GROTIUS, HOOFT, BARLAEUS, HUIJGENS, VONDEL *en anderen*, Amst. 1651, 2de Deel, bl. 32.

Zestiende Eeuw.

Een diertje wiens gelaet
In zelzaemheijdt beſtaet,
Om dat het niet en heeft
Als zangh, die maer één maent in 't gantſche jaer en leeft.

Maer 't meeste wonder, dat
Zijn roem oolt heeft gehadt,
Is, dat zoo kleijne leden
Herbergen zulk een kracht van die luijtruchtigheden, enz.

Oogelijn uwer Eeuwe! wie uwer Zusteren overtrof u in latere tijden! Hoe verſchilt dit bij ANNA BIJNS, COORNHERT, en andere beste Dichters der zestiende Eeuw! De edelſte vernuften zongen tot beider Zusteren eer. CATS droeg ANNA zijne Zinnebeelden op, waar voor zij met een gedichtje, dat haar verſtand, hart en poëzij tot uitnemende eere ſtrekt, heusch bedankte. Dan wij zouden te verre uitweiden, indien wij verder in den lof dezer ſieraden van het begin der 17de Eeuw hier wilden uitweiden. Wij moeten ten ſlotte nog iets breeder gewagen van SPIEGHEL, den vriend van haar en haren Vader.

H. L. Spieghel. (vervolg.)

SPIEGHEL heeft veel meer verdienſten dan VISSCHER. In den jare 1549 te Amſterdam uit een deftig geſlacht geboren, wijdde hij zich van jongs af met ijver aan de Letteroefeningen. In het Grieksch en Latijn was hij ervaren; ook was hij een liefhebber der Schilderkunst, en won ſchatten met den Koophandel. De opbouw zijner moedertaal ging hem bijzonder ter harte, zoo dat VOLLENHOVEN zegt:

(1) D'on-

Zestiende Eeuw.

(1) D'onduitsheidt, en de taalsmet van 't Land,
Week eenigsins voor 't licht van uw verstand,
O Spieghel!

Zijne *Hertspieghel* munt onder zijne Gedichten bijzonder uit. Hij is krachtig, ernstig, deftig, zuiver en zinrijk van taal; zoetvloeijendheid en gemakkelijkheid zocht hij niet altijd, doch scheen ook deze in zijne macht te hebben. Wil men eene kleine proeve uit dit uitnemend Werk, men leze b. v. de volgende regels:

(2) God is de waarheid self/ dien tyd noch maat bepaalt.
Wy zyn een schyn: al uur ons kund/ ja wesen waalt.
Ons weten stukwerck is/ vol onghestadicheden/
Wy slugten huyden aars baak dan wy ghisteren deden.
Meest als de mensch hóógh vliegt (en mist uw hulp/ ô Heer!)
Hy snewelt onbewaart met Ikarus ter neer.
Die weet-zuchts vlercken maar staegh oeffent by der aerden/
Dien helpt u trouwe hulp.

Ook zijne *Versificatie*, hoe zeer minder dan die van

(1) VOLLENH. *Poëzij*, bl. 576. en de aanteekening aldaar, waar hij SPIEGHEL „ *een anderen* ENNIUS *of* PAKUVIUS „ *in 't Nederduitsch*" noemt.

(2) Zie SPIEGHEL'S *Hertspieghel*, uitg. van VLAMMING, bl. 10 en 11.

van HOOFT en deszelfs tijdgenooten, is beter dan die van COORNHERT en anderen. Rijk is hij in beelden, doch duister wegens volheid van zaken, en somwijlen wonderbaar van uitdrukking. Hoe schilderachtig is deze morgenstond! *Zestiende Eeuw.*

(1) De kouwe nare nacht met duisterheid omhanghen
En sterren weken al des uchtens rode wanghen/
Ons aarden kreis ghenaakt het wenschelyk ghezicht
Der stralen groeyzaam-heet des Hemels groote licht:
Dat liet d'onvruchtbaar Ram / om in den Stier te stieren/
En 't Noorde-gordel weer met lover-schauw te cieren.
De veldgodinnen wuft zich paren aan de rey:
Hen koekoekt zomers-bo de zoete koele Mey.
Taal-leije leid ons uyt / langs d'Amsterlandse stromen/
't Anschouwen 't nieuwe kleed van 't natte veld en bomen:
Diens vrolik-bleke-lof / drong plotselyken uyt
(Met swanger knoppen bol) / der takken dorre huyd:
En

(1) Zie SPIEGHEL's *Herfspieghel*, bl. 26 en 27.

Zestiende Eeuw.

En 't gras/ dat onder 't ys in d'herreſte was gheweken/
Begon zyn ſpichtich hooſd door 't water op te ſteken:
Het veld/ dat korts noch ſcheen een water-ryke meer/
De ruighe kanten toond'/ en kreegh zyn verwe weer/
Daar lang de ſpertel-vis na luſt had ghaan vermayen/
Daar zoumen alle daagh melkryke beeſten wayen;
Dien walght het duffe hoy/ en tochten zeer na 't veld
Dat beter voedt/ tot vett en grazich zuivel ſmelt.

O grôte wonderbaar verandering der dinghen!
Hoe leeft dit al door een/ hoe ſterftet onderlinghe!
De aerd teeld/ voedt/ en neemt weer watmen taſt en ziet/
Merkt: iet werd niet uit niet/ tot niet komt niet het iet.

Men ziet, hoe hij vinding en vernuft, zóo zeldzaam in zijnen tijd, doet ſchitteren. Dit werk heeft met regt tot in onzen leeftijd nog zijne waarde behouden. (1) Poot en anderen hebben er veel fraais aan

(1) Zie den Schrijver van het *Leven van* Poot, voor het 3de

aan te danken gehad bij gebrek van oude taalkennis. Zeventiende Eeuw.
(1) HUIJZINGA BAKKER noemt hem onzen ENNIUS, van wien men zeggen mag:

(2) *Ennius ingenio maximus, arte rudis;*

tevens verklarende, hoe hij op welluidendheid en maat beter gelet heeft dan COORNHERT en VISSCHER; waaraan wij van ganscher harte ons zegel hechten, betuigende hem te vereeren als een der eerste en voornaamste Opbouwers en Handhavers van onze Letterkunde in het algemeen, en van een verbeterden Dichttrant in het bijzonder.

De Dichtkunst had dus in deze Eeuw, over het geheel genomen, zeer groote vorderingen gemaakt. Wel

3de Deel zijner Gedichten, b. 57. „ De Hertspieghel van HENRIK LAURENSZ. SPIEGHEL, schoon in vroeger tijden geschreven, en duister op veele plaatsen van diepzinnigheid, beviel „ hem echter, om andere hoedanigheden daerin begrepen, zoodanig, dat hij dat boek verscheide reizen las en herlas, zeggende: *dat het een onvolprezen werk en onuitputbaere bron „ was van geleerdheit, wijsheit en ernst, niet zonder groote „ reden door* VONDEL *en anderen aangeprezen.*"

(1) Gepr. Verh. bl. 107. aan 't einde. Zie ook VOLLENHOVEN op de aangeh. plaats.

(2) OVIDIUS, *Trist.* L. 2. V. 424. Vergelijk *Amor.* El. 15. L. 1. V. 19.

Zestiende Eeuw.

Wel is waar, geene regte zoetvloeijendheid, geene ſtoutheid, geen geestig beſpieden der bevallige natuur, heerschte in dezelve. Men was echter eenige merkelijke ſchreden nader gekomen; vooral op het einde hadden zuiverheid van taal, kracht en zinrijkheid van uitdrukking veld gewonnen.

Niemand zal ontkennen, dat het verſchil tusſchen het eerſte en laatſte gedeelte dezer Eeuw omtrent de voortbrengſelen der Poëzij zeer groot geweest is. Van waar, mijne Vrienden, en dus komen wij langzaam en ongevoelig tot ons doel, van waar deze meerdere bloei? Van waar deze verandering, deze ijver? Is het te zoeken bij de Dichterlijke gezelſchappen, te wijten aan de uitgeloofde Eereprijzen? dan voorwaar komt de eer den *Rederijkers* toe. Dan neen, de Kamer *in liefde bloeijende* te Amſterdam uitgezonderd, moet men zich verwonderen, over de gedrochtelijke en gebrekkige werken dezer Genoótſchappen. Gebrek aan ſmaak heerschte zoo in hunne *Intreden* en *Blazoenen*, als in hunne *Spelen van Zinnen* en *Refereinen*. Onzuiverheid van taal, verwaarloozing van zoetvloeijendheid maken hunne Gedichten, ook omtrent het laatst der XVIde en het begin der XVIIde Eeuw, naauwelijks leesbaar, ten minſte niet zonder pijniging. Men moet echter bekennen, gelijk wij zien zullen, dat zij der hervorming en der vrijheid behulpzaam waren. Wilt gij de ware oorzaak des dageraads onzer Poëzij weten, de ware reden, waardoor COORNHERT en SPIEGHEL, en na hen, HOOFT en VON-

VONDEL in ſtaat geſteld zijn, een heerlijk gebouw der kunst op te rigten, raadpleegt met ons de Geſchiedenis, en gij zult zien, dat (om nu niet weder te ſpreken van de herleving der Letteren en den algemeenen invloed van de uitvinding der Drukkunst) de zucht en hoop naar, en de eerſte ontluiking van de Vrijheid in Godsdienst en Burgerſtaat, dien ſpoorſlag tot bevordering van kunſten en wetenſchappen gegeven hebben, waardoor de edelſte vernuften, als ontwaakt, ten ſtrijdperk van eer hebben begonnen te ijveren. *Zestiende Eeuw.*

Laat ons, na de vermelding der voornaamſte Dichters en hunne Werken, nu, volgens onze beloſte, tot de verdere beſchouwing van de Godsdienſtige en Staatkundige voorvallen van de laatſte helft dezer Eeuwe overgaan.

De invloed van den Godsdienst op den Staat is in dit tijdperk zoo groot geweest, dat het ten uiterſte moeijelijk zoude zijn, het eene te vermelden en het andere niet aan te roeren, waarom wij beiden niet meer zullen afzonderen.

In den jare 1555 deed KAREL DE V openlijk afſtand van de Nederlanden aan zijnen Zoon PHILIPS. Onder dezen werden ras (1556) de Plakka-

Zestiende Eeuw.

ten tegen de Hervormers, en de drukkende beden, hernieuwd. Nog niet lang waren MARGARETHA VAN PARMA tot Landvoogdesse (1559) en WILLEM VAN ORANJE tot Stadhouder over Holland enz. aangesteld, of het misnoegen tegen het Spaansche Krijgsvolk, door PHILIPS in het Land gelaten (1560), en tegen den Kardinaal DE GRANVELLE, wiens staatzucht en den grooten en het gemeen hatelijk was (1561), brak uit. De onlusten der *Hugenoten* in Frankrijk (1562), het zoeken van ORANJE, EGMOND en anderen naar verbetering en vrijheid van Godsdienst (1564), en het handhaven der *Inquisitie* (1565), gaven aanleiding tot het Verbond der Edelen, en het inleveren van een verzoekschrift aan de Landvoogdesse, de eerste steen van het gebouw der vrijheid (1566). De openbare prediking onder de Hervormers, de *Beeldstorming* van een gemeen, altoos gewoon onbesuisd grooteren te volgen, en gevoelens tot uitersten en gewelddadigheid te drijven, hadden eenen aanvang genomen, toen ALVA met een Leger herwaarts trok (1567). Toen week ORANJE naar Duitschland, en het zoude met het Bondgenootschap gedaan geweest zijn, zoo niet het instellen van een *Bloedraad* vele duizenden had doen vlugten, een hoop *Wilde Geuzen*, tot wanhoop overgeslagen, had doen zamenscholen (1568), en ORANJE gelegenheid gegeven krijgsvolk te verzamelen. Het vonnis tegen ORANJE, het onthalzen van EGMOND en HOORN, de zware vervolging, en de poging tot invoer des Tienden Pennings (1569), deden zulk eenen afkeer tegen de Span-

Spanjaarden geboren worden, dat de Prins, moedig geworden, ter zee zijn geluk beproefde (1570), en de Briel door de zijnen werd ingenomen (1572). Dit geluk, door andere voordeelen gevolgd, noopte ALVA tot zijn vertrek (1573). De aanstelling van REQUESENS, de ongelukkige slag op de Mokerheide, het Ontzet van Leijden, en de oprigting eener Hooge School aldaar (1574), de onderhandelingen te Breda, en met ELIZABETH Koningin van Engeland (1575), de dood van den Landvoogd, de muiterij van 's Konings volk, het in hechtenis nemen van den Raad van State te Brussel, de *Pacificatie* van Gend (1576), de aanstelling van Don JAN VAN OOSTENRYK, de bijval van verscheidene steden, het vertrek der Spanjaarden, het inroepen van MATTHIAS tot Landvoogd (1577), het aannemen van ANJOU tot Beschermer der Nederlandsche vrijheid, en de Krijg tegen Don JAN en zijn opvolger PARMA (1578), — alle voorvallen, zoo gewigtig, als schielijk op elkander volgende, leerden den Spanjaard, dat de Nederlander, zijn juk ontworstelende, zich tot iets groots ontwikkelde: welke ontwikkeling, door het hoogst belangrijk sluiten der Unie (1579), de verheffing der Hervormden boven de Roomschgezinden, en het vervallen verklaren van PHILIPS van zijn regt op deze Landen (1581), eenen vasten voortgang en weligen wasdom erlangde. *Zestiende Eeuw.*

Hierop volgden het Verdrag (1581) met, en de dood van ANJOU (1583), en kort daarop die des Prinsen van ORANJE (1584). Het gezag aan MAURITS

Zestiende Eeuw.

toebetrouwd (1584), de handelingen van Frankrijk en Engeland over de Opperheerschappij, de komst van LEYCESTER in de Nederlanden, de aanstelling van MAURITS tot Stadhouder (1585), gaven wrijving, en door wrijving vuur en ontvlamming. Zal ik nu nog gewagen van de wisselende kans des oorlogs tusschen MAURITS en den niet minder dapperen PARMA? van het misnoegen tegen LEYCESTER, die zich kort daarop verwijderde (1586—1599)? Zal ik nog melding maken van de kloekheid en ijver van MAURITS in het verdedigen en bevestigen van den Staat, van zijn aangroeijend krijgsgeluk bij den dood van PARMA? van de overdragt der Nederlanden aan ALBERTUS en ISABELLA, en den dood van PHILIPS? met één woord van de gebeurtenissen der laatste jaren dezer Eeuw (1588—1599)? — gebeurtenissen, die den opmerkzamen doen zien, dat de jonge boom der vrijheid, hoe meer geschokt hoe vaster geworteld, reeds schoone vruchten voortbragt, en op nog betere en edeler hoop gaf. Neen, mijne Heeren, gij kent dezelve, en met dezelve de geschiedenis der ontluiking van onze welvaart.

De reden, waarom wij zulk eene korte herinnering van de gebeurtenissen dezer Eeuw u hebben medegedeeld, moge in den eersten opslag sommigen verwonderen. Wanneer men zich echter met ons overtuigd houdt, dat de opkomst en bloei der Dichtkunst, voornamelijk der opkomst en den bloei des Lands, en der vestiging van ons Gemeenebest te

te danken is, zal men ons oogmerk duidelijk be- *Zestiende Eeuw.*
vatten. Om dit in helderder licht te ſtellen, zullen wij over het aandeel, dat de Dichtkunst in de handhaving der vrijheid in dezen tijd gehad heeft, nog een enkel woord gewagen, voor wij tot de volgende Eeuw overgaan.

„ Onder het gemeen," zegt (1) WAGENAAR, „ vond de Hervorming meer en meer ingang, on- „ aangezien de vervolging om 't geloof, omtrent „ dezen tijd, heviger dan te voren woedde. De „ Rederijkers ſchroomden niet in openbaare Spelen „ van Zinnen, of zedelijke Tooneelſpelen, den vol- „ ke de gebreken der Kerkelijken te vertoonen, en „ tegelijk de onredelijkheid der vervolging om zaa- „ ken van Godsdienst, al 't welk greetiglijk ge- „ hoord en geloofd werdt." (2) HOOFT verhaalt het aldus: „ Eene ouwde oeffening in meest alle „ Nederlandſche Steeden, en veele Dorpen, was die „ van de rijmkonst; waartoe de aartighſte, blij- „ geestighſte vernuften hunne vergaaderingen hiel- „ den, op plaatzen hun bij de Wethouders verſchaft, „ die Rhetorijkkamers genoemd werden. Deeze „ waaren gewoon niet alleen verſcheide Gedichten „ uit te geeven, en van handt tot handt te laaten „ loopen, maar zelfs in 't openbaar heele per- „ ſonaadjeſpeelen te vertoonen, waar in zij, nu „ boertwijs, dan met ernst, ijeder 't geen zijnen „ plicht

(1) *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 70.

(2) Zie zijne Werken, D. I. bl. 36.

Zestiende Eeuw.

„ plicht betrof, te gemoet voerden. Een ſtichtelijke „ vermakelijkheid en zoorte van zang, die, mits d'o„ verigheit de maat ſlaa, van geenen geringen dienst „ is, om de gemoederen der menighte te mennen. — „ De vrijheidt van monde dan deezer luiden ontſagh „ zich niet, daar 't pas gaf (en 't gaf dikwijls „ pas) den Paapen op hun zeer te tasten; en zoo „ wel de plompe misbruiken te beſchempen, als „ de bitterheit der vervolginge haatelijk voorteſtel„ len. Dit ging den volke wel in; en hoe die „ van de Kerk het oeveler naamen, hoe de gemee„ ne man zich meer dunken liet, dat zij zich „ zelve vuil kenden, enz." „ De Grooten loegh„ en in de vuist," zegt HOOFT daarop, en WAGENAAR: „ De grooten zagen niet ongaar„ ne, dat de aanhang des Kardinaals, door „ zulke middelen, gezwakt werdt, en begunſtig„ den, onder de hand of openlijk, de partij der „ Hervormden. Doch van wege 't Hof werdt, „ onder anderen in Holland verbooden, eenige „ *Kamerſpelen*, *Balladen*, *Liedekens*, *Comme„ diën*, *Batementen*, *Refereijnen*, waarin zaa„ ken, den Godsdienst, of de Geestelijkheid be„ treffende, vervat waren, te verſpreiden, te zin„ gen of te ſpeelen. Zelfs mogt men geene enkel „ zedelijke Spelen in 't licht brengen, zonder ver„ lof van den Pastoor of Officier. 't Volk be„ kreunde zig egter luttel aan deeze bevelen." Dit viel voor in den jare 1561, en, ondanks dit verbod, waren de Rederijkers in het laatst dezer Eeuwe zoo zeer in aanzien, dat men in eene Ka-

mer

mer te Amſterdam, in den jare 1581, vijf Burge- *Zeſtiende Eeuw.*
meesteren, acht Schepens en andere Leden van den Raad tot medebroeders had.

Men ziet uit dit alles duidelijk den meerderen invloed en achting, waarop de Dichters in het laatst dezer Eeuw zich konden verheffen, hoe zeer zij mede gearbeid hebben tot verlichting en beſchaving, tot voortplanting der vrijheid, hoe gehaat zij bij de Spanjaarden, en hoe geacht zij bij de doorluchtige Grondleggers van ons Gemeenebest geweest zijn. Daarom roemt (1) HOOFT te regt in zijne redevoering *Over de Waardigheidt der Poëzij*, „ den dienst, welken „ de Hollandſche Poëzij, toen zij noch maar op „ 't ontknoopen van de tonge, en in het haa- „ peren van haar kindtsheid was, deezen Vader- „ lande in het verſtooten van de Tyrannij, en het „ ſtichten der Vrijheidt, beweezen heeft."

Wat is derhalve natuurlijker, dan dat, bij 't afwerpen van 't Spaanſche juk, bij 't verbreken van de knellende banden der dwingelandije, zij meer en meer geëerd en geliefd werden? Roem wekt Kunst. Hierdoor werden hunne, nu vrije zielen, ontvonkt, tot eenen, te voren ongekenden, ijver en warmte. Zij waren brandende, om, ook door hunne kunst, iets toe te brengen tot bevestiging van den nieuwen en vrijen ſtaat dezer Landen, opdat en Vijand en Naburen, reeds nu vreezende voor

(1) Achter HOOFT's Brieven, bl. 573.

Zestiende Eeuw.

voor hunne Wapenen, ook gedwongen mogten worden, hen te eerbiedigen en hoog te achten van wege hunne Kunstverdienſten, Kunde en Wetenſchap.

Dan dit alles zullen wij breeder in het volgende Hoofddeel pogen te ontwikkelen.

TWEE-

TWEEDE HOOFDDEEL.

OVER DE VERDIENSTEN DER DICHTERS IN DE XVIIde EEUW.

EERSTE AFDEELING.

INLEIDING TOT DE OPGAVE DER DICHTERS DEZER EEUW.

Ik herinner mij ergens gelezen te hebben: (1) *Door gedurige rampen wordt het menschdom geoefend en genoopt, om onophoudelijk het allernuttigst gebruik van zijne vermogens te maken; en het is dus, dat men niet zelden van de ongenade der Natuur, nog wenschelijker vruchten trekt, dan van hare liefelijkste weldaden;* dit leert ons ten minste onze Geschiedenis ten tijde van den afval der Spanjaarden. Onze vreedzame Landaard, gehecht aan zijne Overheden, zoo lang deze slechts niet de palen van haar gezag te buiten gingen, en hare onderdanen wreedaardig vervolgden, heeft van nature die koele, maar standvastige gesteldheid van ziel, welke vereischt wordt, om groote daden met bedaardheid uit te voc-

Zeventiende Eeuw.

(1) STIJL, *Opkomst en Bloei der Nederlanden*, bl. 379. Uitg. 1774.

Zeventiende Eeuw.

voeren. De Nederlander is uit zijnen aard niet veranderlijk, wispelturig, doldriftig dan naar deze, dan weder naar gene ſtaatsgeſteltenis; maar geduldig en lijdzaam, totdat hij gewekt en gedwongen wordt, om zich krachtig te doen gelden, en te toonen, wat in hem ſchuilt. Dit heeft hij, niemand zal het ontkennen, bovenal in het laatst der 16de en het begin der 17de Eeuw getoond.

De Zeevaart, van ouds geliefd bij onze Landgenooten, die op hunne binnenwateren als 't ware tot de Zeeën zich voorbereidden, is wel de voornaamſte oorzaak der vestiging onzer vrijheid geweest. (1) Door het beletten der Portugeeſche vaart (1584) van Indiſche waren verſtoken, begonnen onze Voorouders op verre zeetogten meer bedacht te zijn; men rigtte eene *Kompagnie van Verre* op; de HOUTMANNEN (1593), HEEMSKERK (1597), VAN NEK (1598) en anderen, waren de eerſten, die zulke togten hebben beproefd. Koophandel, en afbreuk aan den vijand, was het doel. Niet lang daarna (1607) behaalde eene vloot onder een dezer (2) Zeelieden

(1) Zie bij deze en volgende opgaven, gelijk te voren, WAGENAAR, *Vaderl. Historie.*

(2) JACOB VAN HEEMSKERK. HOOFT vervaardigde op hem dit zinrijk Graffchrift, *Mengelw.* bl. 694.

„Heemskerk, die dwers door 't ijs en 't ijzer darde ſtreeven,
„Lijst d'eer aan 't land, hier 't lijf, voor Gibraltar het leeven."

den eene heerlijke overwinning voor Gibraltar. Onze kleine vaartuigen ſchroomden geen vuur van de groote Spaanſche Galhoenen, tegen welke logge ſchepen ons volk opklouterde, en men liet met REINIER KLAASZOON en de zijnen (1606) zich en het ſchip liever in de lucht vliegen, dan het den Spanjaard over te geven. Tegelijk deden een MATELIEF en anderen, door verrigtingen in de Indiën, onzen handel veel nut. Toen was de Indiſche vaart reeds een groot beletſel der Vredesonderhandelingen (1608), welke met een *Beſtand* eindigden (1610); ſtaande hetzelve werd Batavia geſticht (1619), en naauwelijks was het geëindigd, of PIETER PIETERSZOON HEIN vermeesterde (1628) de *Zilveren Vloot*, welker waarde op elf en een half millioen gerekend werd. Door zulke en andere veroveringen werd men in ſtaat geſteld, den oorlog te vervolgen, en den koophandel verder uit te breiden. En, mijne Heeren! welke Zeehelden heeft deze Eeuw na HEIN niet voortgebragt? Welke veroveringen en heerlijke overwinningen heeft zij niet gezien? Ik zoude een mistrouwen op uwe kunde en vaderlandsliefde aan den dag leggen, zoo ik die wilde optellen. De namen van eenen VAN GALEN, ZWARTENHOND, MAARTEN TROMP, WITTE CORNELIS DE WITTE, BANKERT, BINKES, VAN DUIVENOORDE, WASSENAAR, KORTENAAR, VAN GENT, DE EVERTSEN, VAN HULST, IZAäK en DAVID SWEERS, CORNELIS TROMP, en, welke alleen te noemen genoeg geweest zouden zijn, DE RUITER, zul-

Zeventiende Eeuw.

len

Zeventiende Eeuw.

len u herinneren, wat onze landaard ter zee, in de 17de Eeuw, vermogt; eene Eeuw, welke het toppunt van onzen roem ter zee gezien heeft; eene hoogte, tegen welke onze verbeelding nu naauwelijks kan opzien, ik laat ſtaan dat wij ze zouden bereiken.

Doch is het misſchien ter zee alleen, dat groote Bevelhebbers dit tijdperk hebben beroemd gemaakt? neen voorwaar! —— geen grooter Veldoverſte heeft Nederland gezien dan MAURITS. Hij, FREDRIK HENDRIK, en daarna WILLEM DE DERDE, hebben aan het hoofd hunner legers getoond, dat de Nederlander, zoo wel te land als ter zee in krijgsbeleid, dapperheid en onverſchrokkenheid, toen voor geen volk behoefde te wijken.

Was misſchien een dolle lust naar gevaren van den krijg, een ſtoute ondernemende aard, onzen Voorouders alleen eigen? Was het woelige van den oorlog alleen hunnen roem behulpzaam, terwijl zij minder geſchikt waren, om als wijze Staatsmannen in ſtille beraadſlagingen het roer des lands naar eisch te beſturen? —— Wie onzer beklaagt hier niet den onkundigen vrager? —— Onſterfelijke OLDENBARNEVELDT! DE GROOT! CATS! PAUW! JOHAN DE WITT! VAN BEUNINGEN! BEVERNINGK! wat Eeuw is bij eenig volk zoo vruchtbaar in wijze Staatslieden geweest! Zij hebben het gebouw der vrijheid bevestigd en hooger opgehaald; zij bragten te weeg, dat geene Mogendheid onze onafhankelijkheid meer durfde in twijfel trekken, dat Spanje, zelfs voor den Munſterſchen Vrede, die erkende, dat Frankrijk,

rijk, Engeland, Zweden, Denemarken en andere landen, ons op de lijst der volken moesten aanſchrijven, die het evenwigt der ontzaggelijke Staten van Europa in ſtand hielden; een JEANNIN, die in kunstgrepen en behendigheid geen wedrga had, moest voor de ſchranderheid van eenen OLDENBARNEVELDT zwichten; onze eerlijke Staatsmannen, verre van te dwalen op de kromme doolpaden eener listige Staatkunde, toonden in deze nieuwe loopbaan, dat, verre van de veinzerij der Spanjaarden, de ruwheid der Engelſchen, de losheid der Franſchen, welke laatſten in list alles vermogten, rondborſtigheid, beſchaafdheid en bedaardheid alle hunne handelingen regelden. Door zulke Staatslieden kreeg men, na eenen tachtigjarigen oorlog, eenen glansrijken vrede (1648), die onze vereenigde Gewesten in eenen ongewonen ſtaat van rust en vrijheid ſtelde. Een WILLEM DE IIde mogt daarna (1650) de voornaamſte Stad dezer landen met geweld zoeken naar zijnen zin te dwingen, een HUIJDECOPER, een BICKER gaven de grootſte bewijzen van moed en opoffering hunner eigene belangen voor de inwendige rust van het geheel. KROMWELL mogt ons van buiten met eenen geweldigen oorlog beſtoken (1652), een JAN DE WITT in den raad, TROMP en DE RUITER ter zee handhaafden onzen roem; noch Portugeeſche (1657), noch Noordſche (1658), noch de nieuw ontſtane krijg tegen Engeland (1664), noch de Munſterſche (1665), noch LODEWIJK DE XIVde (1672) kon den Staat, nu geworteld, omverwerpen; ja, noch de Godsdienſtige verdeeld-

Zeventiende Eeuw.

Zeventiende Eeuw.

deeldheden in het eerſte gedeelte dezer Eeuw, welke toch meerdere vrijheid en verlichting aanbragten, noch het onthalzen van OLDENBARNEVELDT (1619), noch de moord van de Gebroeders DE WITT (1672) konden den gevestigden roem uitwisſchen. Wij ſchreven Vorſten den vrede voor, bevestigden wankelende troonen, en ſtelden onzen Stadhouder (1689) op den troon bij onzen meest gevreesden nagebuur.

En wie zou na dit overzigt nog in twijfel ſtaan, of ook de kunſten en wetenſchappen in deze Eeuw gebloeid hebben? nog zoeken naar de reden, waaraan hunne bloei zij toe te ſchrijven? Het is voorwaar aan dien algemeenen ſpoorſlag tot verheffing, aan dien algemeenen geest van uit te munten, welke onze Voorouders toen bezielde. Zij hadden eene ongewone veerkracht tot alles, wat edel was. Zij waren moedig op hunne grootheid, welke zij met moed handhaafden. *Moedig te zijn*, zegt MONTESQUIEU, *is niets anders, dan zijner vermogens bewust te zijn*; deze moed, deze bewustheid deed onze Voorouders, en ter zee en te land, in de raadzaal, en in de heiligdommen van PALLAS en der Zanggodinnen toonen, met hoe veel regt zij, in allen deele, eene der eerſte plaatſen in den rang der Volkeren bekleedden.

Dezelfde geest, die TROMP, DE RUITER en MAURITS deed zegepralen, die OLDENBARNEVELDT en DE WITT in den Raad verhief, deed de geleerdheid tot den hoogſten top van roem ſtijgen. Ik zal andere Wetenſchappen, waar-

waarin een Burgemeester HUDDE, NICOLAAS TULP, CHRISTIAAN HUIJGENS en anderen zich toen beroemd maakten, niet eens aanroeren; maar alleen van eenige weinigen, welke zich in de oude Letterkunde hebben vermaard gemaakt, de namen aanſtippen. DOUSA, JOS. SCALIGER, LIPSIUS, ADR. JUNIUS, en anderen waren of tijdgenooten, of voorgangers en leermeesters van eenen HUGO GROTIUS, DANIEL en NICOLAUS HEINSIUS, P. SCRIVERIUS, SALMASIUS, JOANNES FREDERICUS GRONOVIUS, CASPARUS BARLAEUS, GERARDUS JOHANNES VOSSIUS. Deze en vele dergelijken hebben in dit tijdperk, door de Griekſche en Latijnſche Letterkunde te bevorderen, voor alle Wetenſchappen en Kunſten een heerlijk licht ontſtoken, en de fakkel vooruitgedragen. Is niet het oprigten der *Hollandſche* Hoogeſchool te *Leijden* (1574), en der *Frieſche* te *Franeker* (1585), in deze Eeuw gevolgd door die van *Groningen* (1614), van *Utrecht* (1636), en van *Gelderland* (1648)? Is onder vele anderen niet de doorluchtige School te Amſterdam in den jare 1629 geſticht? en begon niet in dat zelfde jaar een SIMON EPISCOPIUS, die met UITENBOGAARD en ARMINIUS bij de *Remonſtranten* te regt eenen onvergankelijken roem verworven heeft, het Kweekſchool dier Gemeente? Hebben in deze Eeuw niet, om ſlechts dit aan te roeren, BLAAUW en de geleerde ELZEVIEREN, op het voorbeeld der STEPHANUSSEN van vroeger tijd, de Drukkunst tot eenen hoogen trap

Zeventiende Eeuw.

Zeventiende Eeuw. van innerlijke naauwkeurigheid en uiterlijke ſierlijkheid gebragt? Hebben niet in deze Eeuw de Geſchiedſchrijvers HOOFT en BRANDT geleefd? Ja, — om u voor een oogenblik van de Wetenſchappen en Geleerdheid af te trekken, en op andere, in der daad niet minder gewigtige, voorwerpen te bepalen, — is niet in deze Eeuw de *Beemſter* droog gemaakt (1607—1612), niet de *Purmer* (1620), en de *Diemer Meer* (1624—1630) bedijkt; is niet . . . . Doch wat poog ik in bijzonderheden uit te weiden! —— Met één woord, alle werken, waarin een ondernemende, ſtoute en vrije geest gaarne zijne vermogens beſteedt, zijn ze niet in dit tijdperk met moed ondernomen, en met ſtandvastigheid uitgevoerd?

Een zelfde moed, een zelfde geest, mijne Heeren! heeft ook de Dichtkunde zoodanig verheven, dat deze Eeuw ten luisterrijkſte heeft uitgeblonken. Om dit ons gezegde, als ten overvloede, in een helder licht te ſtellen, zullen wij de Schilderkunst nader raadplegen, en onderzoeken, welke verdienſten aan haar, in het genoemde tijdvak, moeten worden toegekend. Geene naauwere vereeniging tusſchen Kunſten heeft er plaats, dan tusſchen de Dicht- en Schilderkunst. Hoe dikwerf is de vereeniging tusſchen dit edel Zusterpaar opgemerkt, en in hoe vele bijzonderheden hare verwantſchap door oude en nieuwe Schrijvers aangetoond! Wanneer wij dus hebben bewezen, dat de Schilderkunst nimmer met zoo veel roem, dan in deze Eeuw, is behandeld, zullen wij daaruit als van zelve zien, dat een

een zelfde geest de Dichtkunde in dien tijd heeft bevorderd en roemruchtig doen worden. *Zeventiende Eeuw.*

Het is eene meer dan eens gemaakte, en, zoo het ons voorkomt, gegronde aanmerking, dat de gaven van Dicht- en Schilderkunst door de Natuur ſpaarzaam worden uitgedeeld. De ondervinding van alle tijden heeft deze waarheid bevestigd. Men houde dit voor den geest, en verwondere zich met ons dubbel, dat in dit tijdperk de Natuur, als 't ware op eens voor alle Eeuwen, de uitmuntendſte Schilders als in een ſtrijdperk geplaatst heeft. Laten wij ons eens voorſtellen, dat er bijna omtrent het midden der 17de Eeuw, eene vorſtelijke belooning voor den besten Schilder was uitgeloofd, en nu nagaan, zoo verre onze herinnering ſtrekt, welke Nederlandſche Schilders (*Vlaamſche* en *Hollandſche*, dit weten wij, zijn een) naar den prijs met regt zouden hebben mogen dingen: (1) ABRAHAM BLOEMAERT, MIEREVELT, MOREELZE, RUBBENS, SNIJDERS, DAVID TENIERS, BREUGEL, F. HALS, POELENBURG, BRONKHORST, JORDAANS, SAENREDAM, ANTHONIJ VAN DIJK, KUIJP, REMBRAND, SANDART, QUELLIN, DE KEIZER, EMANUEL DE WIT, As-

(1) HOUBRAKEN geeft eene ſoortgelijke lijst van Schilders, en noemt de beroemdſten op, ten getale van 61; zie *Schouwburg der Nederlandſche Schilders*, 2de D. bl. 131.

Zeventien de Eeuw.

ASSELIJN, LIEVENS, FERDINAND BOL, TERBURG, ADRIAAN en IZAAK OSTADE, BEGA, DE LAAR, METSU, DOUW, VAN DER HELST, BAKKER, THOMAS WIJK, BREEMBERG, POELENBURG, SPILBERG, PIETER DE HOOGE, VAN DEN TEMPEL, FLINK, BERKHEIDEN, BEERESTRATEN, BREKELENKAMP, SCHELLINKS, WATERLOO, VAN DEN EEKHOUT, PHILIP DE KONING, PHILIP WOUWERMAN. Ook waren toen in leven, opkomst of aanzien, DE DELFSCHE VAN DER MEER, HOBBEMA, WENINX, VAN EVERDINGEN, PIJNAKKER, VAN DER DOES, BERCHEM, JAN en ANDRIES BOTH, PAULUS POTTER, LINGELBAG, VAN DER ULFT, LE DUCQ, BAKHUIZEN, WILLEM VAN DE VELDE, VAN DER NEER, FRANS VAN MIERIS, JAN STEEN, KAREL DU JARDIN, RUISDAAL, HONDEKOETER, CAPPELLE, VAN DER HEIDEN, HACKERT, HUGTENBURG, ADRIAAN VAN DE VELDE, NETSCHER, DE LAIRESSE, ARIJ DE VOIS, VAN SLINGENLAND, SCHALKEN, met andere beroemde Meesters, te veel om te melden. De Ridder VAN DER WERF is in den jare 1659 geboren, en bij den dood van dezen ſchreef de Dichter POOT niet ten onregte:

(1) De

(1) De zon der Schilderkunst lei haare flonkerſtralen
En aangebeden glans in 't eind te ſpoedigh af,
En moest met VAN DER WERF, in vollen luister, dalen.

(2) Wie moet zich niet verwonderen, dat zoo vele verdienſtelijke Kunſtenaars in zulk een klein tijdperk hebben geleefd, en te gelijk zoo verſcheiden van onderwerpen en behandeling geweest zijn? Hier heeft men Beesten, daar Landſchappen, ginds Kerkjes, elders boertige Onderwerpen. Er is bijna niets in de Natuur, waarin niet een groot Schilder toen bij ons uitblonk. Wat Schilder heeft natuurlijker beesten geſchilderd dan POTTER, VAN DE VELDE, BERCHEM, KUIJP, KAREL DU JARDIN, VAN DER DOES of WOUWERMAN? Wie beter gelijkend en krachtiger gepourtraiteerd dan RUBENS,

(1) Grafwapen van den Edelen Heere ADRIAAN VAN DER WERF, Ridder, 2de D. bl. 318.

(2) Zie over dit onderwerp de uitmuntende Verhandeling van H .... (zoo ik mij niet bedriege, den verdienſtelijken Bouw- en Teekenkundigen OTTEN HUSLIJ) in het *Algemeen Magazijn*, 2de D. 1ſte Stuk, bl. 341—376. *De eer der Nederlandſche Schilders verdedigd tegen het algemeene voorooordeel, dat zij bij die van andere Natiën, veel min bij de Ouden, niet zouden te vergelijken zijn.* Deze Verhandeling doet den kundigen en naauwkeurigen Schrijver eer aan; wij bevelen ze onzen Lezeren aan, die prijs ſtellen op de voortbrengſelen dezer edele Kunst.

Zeventiende Eeuw.

BENS, MIEREVELT, VAN DIJK, REMBRAND, FRANS HALS, VAN DER HELST en anderen? Wie beter kerkjes geſchilderd dan SAENREDAM en EMANUËL DE WIT? Wie beter landſchappen dan BOTH, RUISDAAL en WATERLOO? Wie beter ſtadsgezichten dan VAN DER HEIDEN en BERKHEIDEN? Wie fraaijer woelige zeehavens dan VAN DER ULFT, LINGELBAG en THOMAS WIJK? Wie beter kaarslichten dan SCHALKEN en DOUW? Wie beter vogels en gedierten dan WENINX, SNIJDERS en HONDEKOETER? Wie waren beter Hiſtorieſchilders dan BOL, FLINK of VAN DER HELST? Wat penſeel was zoo krachtig als dat van REMBRAND? Wie zoo uitvoerig als DOUW? Welke paarden kunnen bij die van WOUWERMAN vergeleken worden? Wie is zoo geeſtig in boeren-gezelſchappen als OSTADE, TENIERS, STEEN en BROUWER? Wie kon een dooden haas ſchilderen als WENINX? Wie zeegezichten als WILLEM VAN DE VELDE en BAKHUIZEN? Wie kleedde met bont en ſatijn als TERBURG en METSU? Wie kon de lichten in de vertrekken brengen als een DE HOOGE? Wie ſchilderde ſchapen als VAN DER DOES en BERCHEM? Wie kon de wilde natuur voorſtellen als WATERLOO? Wie oſſen als POTTER en A. VAN DE VELDE? Met één woord, wat volk kan, van het begin zijns aanwezens tot op den huidigen dag, hoe vele Eeuwen het ook moge verduurd hebben, op zulk een tal, op zulk eene verſcheidenheid, op zulk eene penſeelsbehandeling roem dragen? ô Gelukkige 17de Eeuw!

Eeuw! waarin niet alleen een QUELLIN, DE KEIZER en VAN CAMPEN, in ſtaat waren, zoo vele heerlijke gewrochten van *Bouwkunde* ons te ſchenken, zulk een Raadhuis te ſtichten, als waarop *Amſterdam* met reden zich verheft, maar waarin ook een REMBRAND, BOL, VAN DER HELST, FLINK en anderen, hetzelve met hunne meesterlijke Schilderſtukken hebben kunnen verſieren. *Zeventiende Eeuw.*

Deze zelfde geest nu, welke de Nederlandſche Schilders ontvonkte, ontſtak ook bij de Dichters een heilig vuur. Ook zij wilden het nieuwe en met zoo veel bloed vrijgevochten Gemeenebest door hunne Kunst verheffen en luister bijzetten.

Alle Kunſten en Wetenſchappen zijn, volgens het bekende zeggen van CICERO, door eenen zeer naauwen band aan elkanderen verbonden; het is dus onnoodig, dat wij hier de Plaatſnijders (eenen REMBRAND, BOLSWERD, VORSTERMAN, SUIJDERHOEFF, VISSER, LUIKEN) en andere Kunſtenaars noemen; wilden wij meerdere vakken van menſchelijke kennis nagaan, het zoude, zoo niet van alle, zeker van de meeste duidelijk blijken, hoe zij in dit tijdperk hebben uitgeblonken, en in den algemeenen roem gedeeld.

Eerzucht en naijver, binnen de behoorlijke palen gehouden, zijn en het menſchelijk hart eigen, en worden de drijfveren tot de voortreffelijkſte handelingen. Zoodra zag in dit tijdsbeſtek niet de een den ander in deszelfs Kunst of Wetenſchap uitmunten, of hij voelde zich door eene edele drift tot navolging aangeſpoord, om ook, door het be-

Zeventiende Eeuw.

ſchaven en veredelen zijner eigene Kunst, den algemeenen roem te handhaven.

Voeg hierbij, dat de plotſelings vermeerderde geldmiddelen, door koophandel en rijke veroveringen aangebragt, en de toevloed van zoo vele duizenden naar ons Gemeenebest, toen eene Vrijplaats, niet voor Roovers en Misdadigers, gelijk weleer het oude Rome, maar voor brave, godsdienſtige en naauwgezette Lieden, de welvaart binnen onze grenzen hebben ingeleid. Onze Steden moesten vergroot, Amſterdam binnen den tijd van ruim tachtig jaren viermaal merkelijk uitgelegd worden. Niets is derhalve natuurlijker, dan dat bij de plotſelijke vermeerdering van geldmiddelen en brave Ingezetenen, door dezen ongewonen toevoer, de Kunſten en Wetenſchappen eene ongewone hoogte van roem erlangden.

De voorgang van vele aanzienlijke Mannen bragt ook veel toe tot den bloei der Wetenſchappen, en bijzonder der Dichtkunde. Hoe vele aanzienlijke Mannen waren er, die de Hollandſche lier toen met roem beſpeelden, en door hun voorbeeld, achting, vriendſchap en aanmoediging anderen tot de Dichtkunst opwekten! Was HOOFT, de Zoon eens Burgemeesters, geen Drosſaard van Muiden? Had LODEWIJK DE XIIIde hem niet tot den Adel verheven? Was hij niet, blijkens zijne brieven, de Vraagbaak der Hooge Regering en der geleerdſten zijner tijdgenooten? Geene aanzienlijker posten konden er bekleed worden dan die, in welke CATS werkzaam geweest is. Zal ik nu nog van eenen

CON-

CONSTANTIJN HUIJGENS, REAEL, HEINSIUS, J. SIX en andere aanzienlijke Mannen gewagen, die door aanmoediging en eigen voorbeeld alle Kunſten en Wetenſchappen, en bijzonder de Dichtkunde, de gewigtigſte dienſten gedaan hebben? zulks zou voorzeker overtollig zijn. *Zeventiende Eeuw.*

Niet alleen de aanzienlijken, maar ook de Geleerden werkten hiertoe krachtig mede. HUIJGENS, BARLAEUS, DANIEL HEINSIUS, hebben zij niet beurtelings, nu eens de Latijnſche, dan weder de Nederduitſche lier beſpeeld? Ja, HUIG DE GROOT, dat wonder van letterwijsheid, heeft hij het zich niet tot eere gerekend, door eigen beoefening iets bij te dragen tot opbouw onzer Dichtkunde? Wat moeite hebben BARLAEUS en GROTIUS zich niet gegeven, om door verkeering, briefwisſeling, onderwijs en loſſpraak, VONDEL en anderen aan te moedigen?

Ook deze reden geloof ik met geen ſtilzwijgen te mogen voorbij gaan. Elke ſtaatsverandering doet onze ziel op eene ongewone, op eene krachtige wijze aan. Zij geeft eene veelvermogende wending aan de gemoederen. Heeft zij onderdrukking ten gevolge, de geest wordt dof en beneveld. Geeft zij ons meerdere vrijheid, eene onbekende drift ontvonkt onzen geest, en maakt ons bekwaam tot groote dingen. Het is in den ſtaat, als in de huisgezinnen. Worden wij door eenen al te ſtrengen dwang gekneld, door zorg, nooddruft of droefheid geprangd, onze zielsvermogens zullen lust- en werkeloos kwijnen. Hebben wij een vrij, onbezorgd, genoegelijk, huiſelijk leven, onze geest zal wakker,

Zeventiende Eeuw.

ker, en tot veelvuldige werkzaamheid lustig en opgeruimd zijn. En, mijne Heeren! is dit omtrent andere werkzaamheden waar, hoe veel te meer is dit waarachtig omtrent de Dichtkunst? Deze vrije en edele kunst duldt geenen dwang. Zij kwijnt en treurt, of verheft zich en ſteekt haar hoofd vol glans om hoog, naar gelange zij geacht of vergeten, vernederd of opgewekt wordt;

„ Carmina proveniunt animo deducta ſereno."

zong OVIDIUS (1) in ballingſchap, en met zijne droeve ziel kwijnde zijne Muſe. HORATIUS, TIBULLUS, VIRGILIUS, PROPERTIUS, bloeiden, toen de Dichtkunst aan het Hof van AUGUSTUS door MÆCENAS en MESSALA werd aangemoedigd en geëerd. Niet minder welgevallig, niet minder in aanzien waren de kunſten en wetenſchappen, in het begin der 17de Eeuw, in ons Vaderland. De weldadige invloed der Drukkunst, der Hervorming, en de toenemende vrijheid en welvaart bragten algemeene beſchaafdheid te weeg. De bloei van Leijdens Hoogeſchool, onder het geklank der wapenen gegrondvest, en edeler belooning voor dapperheid geſchat, dan keur van goud, of de uitgezochtſte voorregten, de vermaardheid en roem van deze en andere tempels van ſchoone Kunſten en Wetenſchappen hadden eene heilzame uitwerking. Ieder beijverde zich, om, in den ſtrijd der wetenſchappen, zijne geliefde oefening, zoo niet te doen

(1) *Trist. Lib.* 1, *El.* 1. *vs.* 39.

doen zegevieren, ten minſte eenen eerſten rang te doen bekleeden. De Griekſche en Latijnſche Letteren bovenal werden de bronnen, waaruit men de Dichters leerde putten, en waaruit zij ook werkelijk hebben geput, fraaije gedachten, treffende ſchilderingen, heerlijke vergelijkingen, met één woord, den waren ſmaak, het juiste gevoel voor hetgeen ſchoon en bevallig is. *Zeventiende Eeuw.*

Het is hier de plaats niet, om verder in het breede uit te weiden over de oorzaken, welke den weligen bloei van alle Kunſten en Wetenſchappen in het begin der 17de Eeuw hebben tot ſtand gebragt, of eene bekende geſchiedkundige opgave van de ontwikkeling dier tijden voor u op te hangen; genoeg zij het u te hebben herinnerd, hoe ieder in zijn vak medewerkte tot dat ééne algemeene punt, het verheffen van den nieuwen Staat; hoe, gelijk DE RUITER ter Zee, MAURITS te Velde, OLDENBARNEVELDT in de Raadzaal, DE GROOT in zijn Boekvertrek, REMBRAND in zijn Schilderwinkel, door edele geestdrift en naijver ontſtoken, wonderen voortbragten, zoo ook HOOFT, VONDEL en anderen in de Dichtkunst niet achterlijk bleven, maar met vele beroemde tijdgenooten hunne Kunst tot eene hoogte verheven hebben, waartegen wij ter naauwernood kunnen opzien.

Dan, laat ons, door eene beknopte opgave der vermaardſte Dichters, en korte proeven uit hunne Werken, dit gezegde klem van bewijs bijzetten.

Men

Zeventiende Eeuw. Men zij, opdat wij dit nogmaals herinneren, indachtig, dat wij alleen van de zulken zullen ſpreken, die, het zij door algemeene vermaardheid, het zij door bijzondere verdienſten, naar ons oordeel, meldingswaardig zijn.

TWEE-

TWEEDE AFDEELING.

OPGAVE DER DICHTERS DEZER EEUW.

Pieter Cornelisszoon Hooft.

Één voorbeeld is meer, dan duizend raadgevingen; één ſtout voorganger, één ſchitterend vernuft is meer der Dichtkunst bevorderlijk, dan een honderdtal van de uitgewerktſte vertoogen, waarin betoogd wordt, hoe de Dichtkunst 's menſchen geest veradelt, tot de hoogſte hemelkringen opvoert, ja, een goddelijke, geen menſchelijke kunst mag genaamd worden. Zulk een voorbeeld nu was, in het begin der 17de Eeuw, (1) PIETER CORNELISZOON HOOFT.

Nadat zoo vele verdienſtelijke Mannen, ook in onzen leeftijd, den lof van HOOFT hebben vermeld,

(1) Zie onder vele anderen over hem G. BRANDT, *Leven van* HOOFT, voor het eerſte Deel zijner Werken, en *Lijkrede op* HOOFT, door denzelfden op den Amſterdamſchen Schouwburg 1674 uitgeſproken, voor de *Mengelwerken* of het 3de Deel. J. DE BOSCH, *Algemeen Magazijn*, 1ſte D. 1ſte St. bl. 305, *Lofrede op* P. C. HOOFT. M. SIEGENBEEK, *Redevoering over* P. C. HOOFT, *beſchouwd als Dichter en Geſchiedſchrijver. Levens van voorname Mannen en Vrouwen*, 3de D. bl. 198—208. SAXII *Onom.* T. IV. pag. 331. *Anal.* p. 594. FOPPENS, *Bibl. Belg.* T. II. pag. 984 en 985.

Hooft. meld, zou het overdadig ſchijnen, iets daarbij te willen voegen; hoe zouden ook wij een lauwerblad hechten aan dien nooit te verwelken krans, dien HOOFT even regtmatig omtrent onze Taalen Dichtkunde heeft verdiend, als PETRARCHA den zijnen voor de Italiaanſche Poëzij en het doen herleven der Letteren. (1) HOOFT *zeg ik, zonder d'allerminſte titel, want ik en kan geen bijwoorden ter wereld vinden, die mij niet en ſchijnen of in dien naam beſloten te wezen, of die niet oneindig minder en zijn, als die naam is;* HOOFT, zeg ik, wien ik vereer als:

(2). *Dat Doorluchtig Hooft der Hollandſche Poëten,*

als: (3) *den keurigſten Opbouwer der Duitſche Taele, den Hooftdichter des Vaderlands, een wonder van Geleerdheid, den Vorst der Nederlandſche Vernuften, de opgaande Zon der Hollandſche Letterwijsheid, wien nog jongeling de oude Wijsheid ten pen uitvloeide, en grijze herſenen in het hooft droeg, die onze verbasterde tael gezuivert heeft, en het cieraet der Onlatijnſche, de triumpheerſter over alle de Barbariſche ta-*

(1) J. DE BRUNE de Jonge, *Wetſteen der Vernuften*, 1ſte D. bl. 39.

(2) VONDEL's Poëzij, 2de D. bl. 206. Die de Gedichten van VONDEL op HOOFT zien wil, kan opſlaan het 1ſte Deel bl. 297, 404, 584, 622, en het 2de Deel bl. 119, 123, 239 en 574.

(3) Zie hier en vervolgens BRANDT's Lijkrede op onderſcheidene plaatſen.

talen heeft doen worden, die de palen der Hollandſche tael uitgebreid heeft, zo ver als de dag ſtrekt. —— Dan, mijne Heeren! verlaten wij den weelderigen BRANDT, en volgen wij liever den meer bezadigden ſchrijftrant van eenen HUIJZINGA BAKKER, als hij zegt: (1) „HOOFT, reeds „ in zijne vroege jeugd een Lid van de vermaerde „ Kamer *in Liefde Bloeijende* geweest zijnde, reisde „ in den jaere 1598, nog maer agtien jaeren oud, „ naer Frankrijk en Italie. 't Gene hij voor dien „ tijd gerijmd hadt, was plat en zenuwloos. Leest „ men nu den Brief, welken hij uit Florence, in „ 1601, aen zijne Amſterdamſche Kunstbroederen „ ſchreef, dan moet men zig verwonderen over „ de verbeteringe in den zwier, trant en ſtijl deezer verſen, en vraegen, van waer toch heeft „ de jonge HOOFT die bekwaemheid, en zulke „ eene vordering, in een vreemd gewest, zoo ras „ gehaeld? Waer dat nodig *iet* geleerd, welk „ hem en zijne konstgenooten tot heden ontbroken hadt? 't Antwoord is gereed: In Italië „ heeft hij 't geleerd; van daer heeft hij 't te „ huis gebragt. Te weeten: HOOFT, een jongeling zijnde van veel verſtand, van een ongemeen vernuft, opgevoed in de beſchaevende taelen en wetenſchappen, van nature een Dichter, en heet naer kennis, verkeerde met de „ ſchranderſte geesten van dien tijd te Florence en „ elders; las en ſprak de zoetvloeiende Dichters van

Hooft.

(1) Gepr. Verh. bl. 113 en vervolgens.

Hooft. „ van Italie in hunne eigene ſpraeke: vondt bij dee-
„ zen dat zagte, dat tedere, dat zangrijke, in
„ de Poëzije, welke hem in Ovidius behaegd hadt,
„ maer dat hij als nog in zijne Vaderlandſche taele
„ niet hadt weeten naer te volgen. Hij wordt ver-
„ rukt, ontmoetende die beyallige melodij in de ge-
„ dichten eener levende ſpraeke. Hij ziet het den Ita-
„ liaen af: past het toe op zijn Nederduitsch. ——
„ Toen ontdekt hij de *Cadans*, het hooge en laege
„ der lettergreepen, kunſtig bij een geplaetst: voorts
„ de maet, de rust, de ſnede, den trant, den
„ dans en de muzijk in zijne vaderlandſche ver-
„ ſen, en keert met deeze kundigheden naer huis.
„ Alhier deelt hij zijnen kunstbroederen zijne ont-
„ dekking, opmerking en gedagten mede: hij
„ ſchrijft Zangen en Minnedichten naer den trant
„ en aertigheden der Italiaenen." En wat verder:
(1) „ Die muzijk en melodij der verſen, dat
„ verhevene en bevallige, en te gelijk die
„ kragt van zeggen, waervan HOOFT meester
„ was, waren bij de ovrigen nog verre te zoe-
„ ken. Het begin deezer Eeuwe dan, van 1601,
„ toen HOOFT uit Italie te huis kwam, tot
„ 1650 of 1625, noem ik het tijdperk, waerin
„ de Nederduitſche Verſen hunne bevalligheid, en
„ den tegenwoordigen trant en toon verkregen
„ hebben. —— De eer van den aenvang en voort-
„ gang deezer fraeiheden geef ik, en met reden
„ meen ik, den Heere HOOFT alleen." Inderdaad,
deze getuigenis is naar waarheid. HOOFT, uit
een

(1) Als voren, bl. 115.

een aanzienlijk geſlacht, en van een braven en kun- Hooft.
digen Vader afkomſtig, gevoelde van jongs af eene ſterke neiging tot de Dichtkunst. Hij had van de natuur eenen helderen en vluggen geest. Dezen gelukkigen aanleg beſchaafde hij door zijne waarnemingen in ſ andere landen. Daar was het, dat hij zich eigen maakte die muſicale zachtheid en gehoorigheid, welke aan hem en aan zijne tijdgenooten die ruwheid en ſtooterigheid ontnam, welke de Werken van COORNHERT, SPIEGHEL en anderen ontſieren. Met de ware verhevenheid van denkbeelden en 't gevoel voor het ſchoone had hij zich reeds te voren bekend gemaakt aan Hollands Hoogeſchool; den goeden ſmaak had hij te voren reeds gezogen uit de Griekſche en Latijnſche bloemen. Deze Schrijvers bleven zijne geliefdſte metgezellen. Men ſlaat in der daad als verſteld, wanneer men ziet, hoe dezelfde HOOFT kracht, merg en ſtoutheid vereenigt met al wat bevallig, liefelijk, zacht en zoetvloeijend mag genoemd worden. Kort in een gedrongen, vol kern en pit, mannelijk is zijn proza, ook ſomwijlen zijn rijm; echter rollen zijne Gedichten meestal zoo vol melodij, zoo lieftallig, dat men niets geestiger, niets natuurlijker, niets liefelijker kan verlangen.

(1) Haasjen op het rennen ſtelde
Beid' haar' loopertjens; zoo gauw,

Dat

(1) Mengelw. bl. 635.

Hooft.

Dat ze met haar' zoolen nauw
Kreukte 't kruidtje van den velde,
Dat gelaên was met den dauw.
Denkt oft 't binnenst haerder ziele
Was van vrees in zwaare ſmart.
Geeraardt was haar op haar' hiele',
Welhem lagh haar in haar hart.

Of wil men, onder zoo groot eene menigte alleruitnemendſte Gezangen, die ons hier belemmert, een ander voorbeeld:

(1) Klaare, wat heeft 'er u hartjen verlept,
Dat het verdrietjes in vroolijkheidt ſchept,
En t' aller tijd even beneepen, verdort,
Gelijk als een bloempjen, dat dauwetjen ſchort?

Krielt het van vrijers niet om uwe deur?
Moogh je niet gaan niet te kust' en te keur?
En doeje niet branden, en blaaken, en braên,
Al, waar 't u op lust een lonkjen te ſlaan?

Anders en ſpeelt 'er 't windetjen niet
Op elzetakken, en leuterigh riet,
Als: lustighjes, lustighjes. Lustighjes gaat
Het watertjen, daar 't tegen 't walletjen ſlaat.

Ziet d'openhartige bloemetjens ſtaen,
Die u tot alle blijgeestigheidt raên.
Zelf 't zonnetjen wenscht' u wel beter te moê;
En werpt u een lieffelijk oogelijn toe.

Maar

(1) Als voren, bl. 646.

Maar zoo ze kunnen, door al hun vermaan, *Hooft.*
Niet ſteeken met vreughd uw' zinnetjens aan,
Ik leg u te maaken aan 't ſchreijen de bron,
De boomen, de bloemen, de zuivere zon.

Welk eene zachte, gemakkelijke en liefelijke *Verſificatie*, welk een onderſcheid bij de ſtootende en harde Verzen zijner voorgangeren! „ Bij HOOFT" zegt zeker (1) Schrijver te regt, „ eindigt on-„ ze gebrekkelijke Versmaekkunde, en van hem „ begint derzelver beſchaevinge. HOOFT ſtaet „ dus in het midden; hij keerde der ruwheid de „ rugge, en boodt de waere ſchoonheid en beval-„ ligheid onzer Nederduitſche Poëzije zijne hand, „ en veel vermogende hulp."

In den jare 1581, waarin wij gezien hebben, dat zoo vele aanzienlijke Mannen, de Amſterdamſche Kamer *in liefde bloeijende*, verſierden, was HOOFT geboren; negentien jaren oud zijnde, was hij reeds lid van dit gezelſchap. Men moet, naar mijne gedachten, in het beoordeelen der Rederijkers groot onderſcheid maken tusſchen de zoo even genoemde Kamer, en de overige, in dezen tijd bloeijende. De eerſte alleen was, om met (2) BRANDT te ſpreken, *een vrugtbaare enthof van ſchrandere geesten, een vermaard oefenſchool van taal- en dichtkunst*; zij hield geene of zeer geringe gemeenſchap met de laatſte, (3) wier ongeregeldheden, in den jare 1595

(1) HUIJZINGA BAKKER, gepr. Verh. bl. 113.

(2) HOOFT's *Leven*, bl. 5.

(3) KOPS, gepr. Verh. bl. 278 en 279.

Hooft. 1595 en 1596, door de Staten van Holland moesten bedwongen worden. Dat zij zich van de overige Kamers eenigzins afzonderde, kan daaruit blijken, dat zij bij die talrijke en plegtige zamenkomst van zoo vele Kamers in het naburig Haarlem, de aanzienlijkſte die in Holland voorviel (1606), niet tegenwoordig was. Deze vermaarde bijeenkomst is omſtandig beſchreven in het (1) *Conſthoonend Juweel*, zijnde eene verzameling van *Spelen van Zinnen*, *Intreden*, *Refereinen*, *Balladen*, *Blazoenen*, en wat bij die gelegenheid meer te borde kwam. Dit zoogenaamde Juweel ligt voor ons, en nevens hetzelve is de *Granida* van HOOFT, omtrent dezen zelfden tijd vervaardigd, opengeſlagen. Welk een onderſcheid! Men behoeft inderdaad hier geen geoefend Kenner te zijn, om tusſchen het valſche en echte Juweel te kiezen. Verwerpen wij dan het eerſte, en beſchouwen wij met verwondering het laatſte, een Treurſpel, dat, volgens getuigenis van den kundigen (2) SIEGENBEEK, op bevalligheid van uitdrukking en ſchildering, op welluidendheid en

(1) Het is in den jare 1607 uitgegeven. Het oogmerk der Kameristen was loflelijk. Het had ten doel, een Oudemannenhuis te Haarlem te ſtichten; en ook hier kunnen wij de Kamer *in Liefde bloeijende*, of *de Egelantier* leeren kennen. Zij nam geen deel in de Intrede en verdere *ceremonien* of dichterlijke pronkerijen; maar zond meer dan eenige Kamer tot het edel doel, namelijk *f* 315, daar de hoogſte der tegenwoordig zijnde Kamers ſlechts *f* 203 aanbragt; de ganſche ſom bedroeg *f* 1221 : 15 : — Zie KOPS als voren, bl. 285.

(2) Zie de aanmerk. achter de gepr. Redenv. bl. 11a.

en zoetvloeijendheid van Verzen roemen kan. De Dichters hadden tot dus verre zich weinig toegelegd, om door kunſtige en natuurlijke vergelijkingen hunne Gedichten leven en zwier bij te zetten. HOOFT ging hen ook hierin voor; men leze b. v. in hetzelve de volgende: *Hooft.*

(1) Wanneer als d'aarde van des ruwen winters plaagen
En zijn ontijdigh koudt omhelzen wordt ontſlaagen,
Gevoelt zij in haar hart oprekenen de ſchier
Heel uitgedoofde kracht van haar begraven vier;
Doordien de zoete Lente in haar' verliefde weeken
Haar ſtreelt, en ondergaat met minnelijker treeken,
Wanneer dat die vernieuwt den oudts-bekenden brandt;
Een leefbre ritſeling doorkruipt haar 's ingewandt.
Alzoo gevoel ik, enz.

Hoe wel gekozen, hoe natuurlijk, hoe ſchilderachtig is hier bijna ieder woord! Meerdere proeven zoude ik uit dit Treurſpel kunnen bijbrengen, en alsdan zoude ik den (2) Aanvang, en de uitnemende Alleenſpraak, beginnende:

(1) Vaart

(1) Mengelw. bl. 467.

(2) De bekende Zang van DORILEA:

Het vinnigh ſtraalen van de Zon
Ontſchuil ik in 't bosſchaadje. enz.

Hoop. (1) Vaart ſchepters wel, vaartwel, vaartwel verheven tronen, enz.

niet vergeten, maar ik wil liever nog iets uit den *Geraardt van Velzen* bijbrengen. Uitnemend is bij voorbeeld al aanſtonds de alleenſpraak, waarmede MACHTELD VAN VELZEN hetzelve begint. Hoe zacht, dieptreurig, gevoelig en verſtandig, is daarin het volgende!

(2) Doch, is de doodt, de doodt, een van de zwaarſte vloeken,
Te waard een gast, om mij verfoeide te bezoeken?
Zo zijt ghij welkoom mij in mijnen bangen noodt,
O zorghzachtende ſlaap, ghij naamaagh van de doodt,
Die ſtillen kunt alleen het knaagen van mijn ſmarten,
Die u ontfarmen laat der afgepijnde harten,
En noodight 't matte lijf, en afgetreurt gemoedt
Nu tot den vollen kroes van het vergeetelzoet.
Och oft de togen zoo mijn harsſenen bevingen,
Dat 's lighaams rust den geest beſchutte voor 't beſpringen
Der beelden ijsſelijk, voetſtappen diep geplant,
Van 's daaghs verloopen' angst, in 't weekelijk verſtandt!

Is

(1) Bl. 481.

(2) Bl. 491.

Is het begin van dit Treurſpel fraai, veel ſchooner is nog het ſlot, de (1) *Aanſpraak van de Vecht*, waarvan de vermaarde BROEKHUIZEN getuigt, dat „ (2) de Hollandſche Poëzij, „ zijns oordeels, niets diergelijks aan den dag „ heeft gebragt, nochte in verhevenheid van ge„ dachten, nochte in deftige zwier van ſterk ge„ zenuwde Verzen." Zal ik nu nog den Rei uit het vierde bedrijf aanheffen: Hooft.

(3) Den openbaren Dwingelandt
Met moed te bieden wederſtandt,
En op de harsſenpan te treeden;
Om met het ſtorten van zijn bloedt
Den Vaderlande 't waarſte goedt
De gulde Vrijheid te bereeden, enz.

Neen, liever melde ik u, hoe HOOFT omtrent dien zelfden tijd, waarop hij het zoo evengemelde Treurſpel uitgaf, eene Klucht WARENAR (gevolgd naar de *Aulularia* van PLAUTUS) in het licht bragt, en vier jaren daarna (1617) den (4) *Baeto*, hetwelk hij voor het beſchaafdſte en volko-

(1) Bl. 517.

(2) Zie de getuigenisſen voor de Brieven van HOOFT door B. HUIDECOPER uitgegeven bl. 38, en SIEGENBEEK in de aanmerk. bl. 118.

(3) Bl. 513.

(4) BRANDT in zijn Leven, bl. 9.

Hooft. komenſte zijner Tooneelſpelen hield. Twijfelt gij aan het oordeel van HOOFT, zoo ziet BARTO vlugten met de zijnen:

(1) Hier
Voeteert de Vrouw van kinde groot.
Deez' draaght den zuigling in haar ſchoot,
En tſiddert, duchtend' even zeer
Voor man, voor kindt, voor lijf, voor eer,
Waar dat zij hoort den minſten ſchreeuw.
Hier gaat de naegelate Weeuw
Zo kinderrijk, als zonder kindt:
En elk zijn' ſtaat bekommerst vindt.
Hier gaat de rijpe maaght verlooft;
Die minnewalmt den boezem ſtooft:
En treedt voor haren bruigom uit,
In plaats van ingehaalde bruidt.
Hier gaat de deirne vol van vrees,
Der wereldt onverzocht: de wees
Onmondigh, voor zijn' vooghden heen.
Hier ſtrekt de ſtok het derde been
Den ouden man, die niet als ſlaaf
Gezind te vaaren is te graaf. enz.

Waarom kan ik het geheel u niet mededeelen? Vergelijkt dezen dichttrant bij dien van COORNHERT, SPIEGHEL en VISSCHER, en ziet wat reuzenſtappen HOOFT gedaan heeft.

Zijn

(1) Ik kan mij bijna niets ſchilderachtiger bij eenig Dichter herinneren dan dezen Rei. Zie en lees denzelven geheel bij HOOFT, bl. 550, en bij SIEGENBEEK, bl. 122—124.

Zijn zijne Treurſpelen krachtig, menſchkundig en ſchilderend, niet minderen lof verdienen zijne *Minnedichtjes*, waarvan ik reeds een paar tot proeven heb bijgebragt. Keur van zachtvloeijende woordjes, liefelijkheid en bevalligheid blinken allerwegen. HOOFT kneedt de taal tot allerlei buigzaamheid en minzaamheid. *Hooft.*

Onder de uitnemendſte Gedichten van HOOFT behoort ook (1) *de Klagte der Prinſeſſe van Oranjen over 't Oorlogh voor 's Hartogenbosch.* Wij bevelen het den onderzoeklievende aan, en ſpoeden ons ten beſluite met te vermelden, hoe ook HOOFT in het moeijelijk Werk der *Bijſchriften* lof verdient. Tot een voorbeeld ſtrekke dat op den grijzen VOSSIUS:

(2) Een' inborst, blanker noch van deught,
Dan 't hooft van vlokken, die 't beſneeuwen,
Draaght VOSSIUS. ô Griek, wat meught
Ghij van uw Nestors kennis ſchreeuwen?
Heughd' hem van drie: den onzen heught
Van meer dan een half hondert Eeuwen.

Om ook met BRANDT weder (3) *de handt van dit tafereel, of deeze ſchets, zoodanig als ze is, af te trekken*, betuigen wij: *de Poëzij van* HOOFT *is tot dat punt van lof opgeklommen, dat haar lof door geen laster vermindert, noch door geen lof vermeerdert kan worden. Niemandt aanſchouw dan*

(1) Bl. 707.

(2) Bl. 750. Men vergelijke het bekende van VONDEL.

(3) BRANDT, HOOFT's *Leven* en *Lijkr.* op onderſcheidene plaatſen.

Hooft. *dan des Drosſaards Vaerzen met oneerbiedige oogen.*

Jacob Cats. Daar de meeste Gedichten van (1) JACOB CATS na die van HOOFT zijn vervaardigd, hebben wij gemeend, eerst van den laatſten, ſchoon in orde van geboorte later dan de eerſte, te moeten ſpreken. HOOFT dichtte bijna geheel alleen in zijne jeugd; CATS veelal in zijnen ouderdom. CATS, ſchoon in ſtouten ſtijl, bondigheid, zenuwkracht en hoogdravendheid voor HOOFT verre moetende wijken, heeft weder zijne eigene en inderdaad groote verdienſten. Geen onzer Dichteren is zoo miskend, als CATS. „ Zo iemand, ſchreef de ſchrandere (2) VAN EFFEN in den jare 1732, „ met lof van 's mans werken durft ſpreken, men „ ziet hem, als of hij uit de andere wereld kwam, „ en het hem in de hersſenen ſcheelde. — Bij de „ meesten onzer Rijmers is er zo weinig onder„ ſcheid tusſchen CATS en JAN VAN GIJZEN, „ dat het bijkans de moeite niet waard is daarvan „ te ſpreken." Waar zulk een dwaas oordeel aan te

(1) Zie, behalve het *Tachtigh-jarigh Leven* door hem zelven gedicht, onder andere, over hem het vertoog van den *Hollandſchen Spectator*, iſte D, bl. 425. HUIJZINGA BAKKER in zijne vergelijking tusſchen HOOFT en CATS gepr. Verh. bl. 124—129. FEITH, voor de uitg. in 12mo, voor zijnen *Ouderdom*, en aan het eind van den 5den Zang. P. DE LA RIË, *Geletterd Zeeland*, p. 205—222 en 353. *Levensb. van vermaarde Mannen en Vrouwen*, iſte D. bl. 170—181. FOPPENS, *Hist. Belg.* T. I. p 507—509. SWEERTII, *Ath. Belg.* p. 358. SAXII *Onomast.* T. IV. p. 336.

(2) *Holl. Spectator*, iſte D. bl. 425.

te wijten geweest zij, is niet moeijelijk na te gaan; Cats aan de waanwijsheid der zoogenaamde Vernuften dier tijden, die, ongedachtig aan het zeggen van HORATIUS:

(1) *Ubi plura nitent in carmine, non ego paucis*
Offendar maculis,

zich ſtoorden aan *ik en weet niet wat* kleine gebreken, de deugden over het hoofd zagen, en niets fraai noemden, dat niet, als ſommige plaatſen van den ouden VONDEL en vele van den jongen ANTONIDES, luid en ſchel klonk.

CATS was een man van groote belezenheid en diepe kennis, niet alleen der Griekſche en Latijnſche, maar ook der levende talen. Hij was niet ontbloot van vernuft, had een helder verſtand, een ſcherp oordeel, en grondige kennis van 't menſchelijke hart, waarin hem geen Schrijver overtreft. Zuiverheid, zoetvloeijendheid, gemakkelijkheid, ſchildering, fierlijke wending en velerlei natuurlijke bekoorlijkheden ſchitteren in zijne Gedichten. De Dichtkunst was voor hem, met de grootſte waardigheden bekleed, eene verlustigende uitſpanning. Zijne Dichtwerken zijn menigvuldig. Het is waar, het hoogdravende, ſtoute en verhevene, dat in de Werken van HOOFT en VONDEL heerscht,

(1) Art. Poetic. V. 351. door HUIJDECOPER dus vertaald:

Maar als het gantſche Werk draagt veel getuigenisſen
Van naarstigheid en geest, ſtoor ik mij weinig aan
Een misſlag twee of drie, enz.

Cats. heerscht, is dun gezaaid in zijne Schriften; echter zij, die CATS goed gelezen hebben, en die zijn inderdaad niet zeer menigvuldig, zullen op vele plaatsen sporen van een stout vernuft ontmoeten. CATS kon zich tot eenen vurigen toon stemmen, gelijk onder andere uit deze eenvoudige aansporing van Neêrlands Zeevolk blijkbaar is:

(1) Zeehelden, wacker volck, peck-broeken, rappe-gasten,
Op, rukt nu wederom de vlaggen van de masten;
Gaet, jaegt eens op een nieuw den Spanjaert over boort,
En haelt eens wederom dat ghij ter Zee verloort.
't Is lang genoegh gegeeuwt, 't is al te lang geslapen!
Komt word' eens dat je waert, en als je zijt geschapen! —
De Leeuw vegt met de klaeuw, de Stier gebruickt den horen,
Het Peert slaat met den voet, een Haen met felle sporen;
De Zee is uw geweer, gebruickt daer uw gewelt.
Daer is geen twijfel aen; de Spanjaert moet gevelt.

Dan wij moeten CATS in zijnen meest gewonen dicht-

(1) Uitg. in 4to 1665, *Mengelingen* bl. 19 achter de *Hofgedachten*.

dichttrant leeren kennen, om zijne waarde met juistheid te bepalen, en duidelijk te zien, welk een ſchat in dezen CATS beſloten is, om den mensch met goede en vermakelijke zedekunde te verrijken. Cats.

Om hem als *naief Minnedichter* te leeren kennen, behoeft men zijne *Galatea* ſlechts in te zien. Kan er iets naiever en eenvoudiger gedacht worden, dan de taal van DAPHNIS over zijne Karsſeboompjens?

Deſe worden nu geplant
In mijn alderbeste lant;
En, terwijl ick ſpit en delf,
Zegh ick ſagjens bij mijn ſelf:
„ Spaar dit boompjen, kersſedief!
„ D'eerſte vrucht is voor mijn lief."

Het is bij zulk een overvloed van liefelijke Gedichtjes, welke bij CATS te vinden zijn, ten uiterſte moeijelijk eene goede keuze te doen; laat het ons des geoorloofd zijn, onzen DAPHNIS te blijven volgen, daar hij zijne *Galatea* van de ſteedſche pracht en onrust tot de eenvoudige en kalme genoegens des landlevens poogt te lokken.

Wie ſijn ſchaepjens 's avonds telt
Alſe komen uijt het velt,
En hij vint het vol getal,
Die en vraeght dan niet met al,
Wat eens Koopmans treurigh hooft
Van den ſoeten ſlaep berooft.

Hij

Cats. Hij en vreest niet, dat ſijn ſchip
Mocht verſeijlen op een klip;
Dat ſijn waren hier ofdaer
Mochten komen in gevaer;
Dat een roover met gewelt,
Mochte nemen ſchip en gelt;
Dat ſijn ſchipper is een dief;
Dat men ſijnen wisſelbrief
Mochte laeten onbetaelt.
Denckt! hoe een, die leijt en maelt
Op dees ſaken nacht en dagh,
Wijf en Kint vermaken magh.
Ik en houw niet van het goet,
Dat moet ſweven metten vloet,
Dat moet komen over zee.
Ik ben liever bij het vee,
Bij den ploegh, en bij de bién;
Daer kan ick mijn rijkdom ſien,
Daer ſpeel ick een geeſtig liet
Op een mouſel, of een riet;
Daer heb ick een ſtille ſiel,
Schoon de gantſche hemel viel.

En vervolgens:

Dan ſoo dees al niet te min
U mocht komen in den ſin,
Somtijts eens de ſtadt te ſien,
En al wat er magh geſchién,
Soo wond' ick mijn beſte peert

Geer-

Geestigh vlechten aen de steert,
En dan nemen eenigh kleet
Overlangh hiertoe gereet,
En soo lustigh van ter sij
U gaen setten nevens mij.
Als je dan geseten waert,
Wel gesint en wel gepaert,
Reed ick eerst om onsen bou,
Eer ick elders rijden wou:
Daer soo wees ick metter hant
U de vruchten van het lant. —
En als 't peert dan op de baen
Eens wat harde moehte gaen,
Sou je mij, als tot u scherm,
Vaster grijpen in den erm,
Vaster hangen aen het lijf,
En dan zeggen: *niet te stijf.*
Maer soo aengenaemen hant,
En soo langh-gewensten bant,
Soo een knoop om mij gelelijt,
Die mij soete dinghen seijt,
Sou mij soo bevalligh sijn,
Dat ick uijt een looſen schijn,
Ligt om onsen gantschen bou
Vrij wat harder reijden sou. —
Als ick dus geseten waer
Soo en gaf ick niet een haer
Om het gelt of om het goet;

Cats.

Daer men ſoo om leijt en wroet;
Oock niet om een hoger ſtaet,
Enckel nijt en enckel haet.
Wat heeft nu het Steeds gerij,
Wat heeft hier een wagen bij?
Wat een koets, vol enckel pracht,
Onlancks hier in 't lant gebracht,
Daer gheen joffer in en rijt,
Als om meer te zijn benijt,
Daer men eenwigh ſit en praet,
Wat er elders ommegaet,
En ſchier niet een woort en ſpreeckt,
Als dat iemants eere breeckt?
Ick en wilſe niet benijen,
Die ſoo prachtigh henen rijen,
Schoon ſij voeren menigh peert
Dicwijls hondert kroonen weert;
Want haer ſorrigh is ſoo groot,
Datſe weeght, gelijck het loot,
En tot ſoo een ſwaeren geest
Hoeft men ja ſoo menigh beest,
Overmits een kleijn geſpan
Haer verdriet niet trecken kan.

Zoo eenvoudig ſprekende zien wij den boer, en hij behaagt ons met zijnen ongekunſtelden praat. Op ſpraakregelen gaf CATS niet veel acht; zijne taal is echter doorgaans zuiver.

In beelden en vergelijkingen is CATS meestal oor-

oorſpronkelijk, hierin geheel ongelijk aan dezulken, die, met eenen kleinen kring van beelden te vrede, zulke alleen verwerken, die zij uit vreemden of landgenooten hebben overgenomen; niet dat wij zulks geheel afkeuren, maar het heeft oneindig meerdere moeite en verdienſten, nieuwe voorwerpen ter vergelijking en toepaſſing op te ſporen. De Ouden bevlijtigden zich hieromtrent zeer in hunne Zinnebeelden; dus b. v. zingt CATS in een derzelve: Cats.

(1) Als van twee gepaerde ſchelpen
D'eene breeckt of wel verliest,
Niemant ſal u konnen helpen,
Hoe men ſoeckt, hoe nau men kiest,
Aen een, die met effen randen
Juijst op d'ander paſſen ſou.
D'oudſte zijn de beſte panden,
Niet en gaet voor d'eerſte trou. enz.

Of wil men eene andere proeve, men ſla CATS Werken ſlechts open; overal heerscht eenvoudigheid en oorſpronkelijkheid, b. v.

(2) Als de most, te nau bedwongen
Leijt en worstelt, leijt en ſucht,
Sonder adem ſonder lucht;
Siet! dan doet hij vreemde ſprongen,
Siet!

(1) Bl. 112. *Sinn.* 28.
(2) Bl. 115. *Sinn.* 34.

Cats. Siet! dan rieckt de ganſche vloet
Nae de dampen van de moer:
Alle banden, alle duijgen,
Die het vrij, het edel nat
Hielden in het enge vat,
Moeten wijcken, moeten buijgen
Voor de krachten van den wijn;
Hoe geweldigh dat ſe ſijn.
Als een Koningh vrije lieden
Op een ongewoonen voet,
Uijt een trotſen overmoet,
Al te vinnigh wil gebieden,
Daer en is geen twijffel aen,
Of het moet 'er qualick gaen. enz.

In zijne meer uitgebreide zedekundige Gedichten, waarin CATS zoo uitnemend is, geeft deze oorſpronkelijkheid en rijkheid van beelden overal leven en ſchildering. Een enkel voorbeeld is uit vele honderden genoeg.

(1) Wel ſchijdt dan, weerde ziel, van dit ellendig leven,
Als ſachtjens wechgelijdt, en niet als uijtgedreven.
Doet als een eerlijck man, die van de tafel gaet
Niet vol, maer ſonder dorst, niet ſat, edoch verſaet.
En,

(1) *Ouderdom en Buitenleven*, 1ſte Deel.

En, op dat u de doodt reijsveerdigh moghte vin- Cats.
den;
Als God te ſijner tijdt u leden ſal ontbin-
den,
Soo lieſt u leven niet, als op den eijgen
voet,
Gelijck een kreupel mensch ſijn houte krucken
doet.
Wie ſwack van beenen is, bemint ſijn houte kruc-
ken,
Ja draeght ſe met 'er handt, gelijck als weerde ſtue-
ken.
Doch 't waer hem echter lief, indien 'er ijemant
quam,
Die van hem ſijn gebreck, en oock de krucken,
nam.

Zijn zulke en dergelijke vergelijkingen niet nieuw en door hare eenvoudigheid treffend? Zijn zij niet juist berekend voor de bevatting van allen? Dat ſpreukrijke, dat eenvoudige, zelfs die herhalingen maken CATS tot den besten Zededichter. Waarheid verzelt overal zijne Gedichten, en eenvoudigheid bezegelt dezelve.

Het is derhalve buijen tegenſpraak, dat CATS zijne bijzondere verdienſten heeft. Ik beken, zijne Gedichten heeft hij voor een ieder te verſtaanbaar willen maken. Zij zijn hier en daar plat, vol van ſtopwoorden en herhalingen. Ook maakt de juiste ſnede altijd in het midden der verzen door een-

Cats. toonigheid dezelve op den duur vervelend. Wij geven dit toe, gelijk ieder onpartijdig beoordeelaar zulks moet toegeven. Maar zijn ze niet levendig en natuurlijk? Zijn ze niet verſtandig, niet der deugd bevorderlijk? En blijkt het niet, dat het doel van CATS zulks geweest is? Hij ſchikt zijn ſtijl, zijn dichttrant naar zijn onderwerp. CATS is niet hoogdravend, als HOOFT en VONDEL, en moet het ook niet zijn, omdat zijn doel, zijne ſtof niet dezelfde is: „Waar vindt men Schil-„ders," zegt de geestige (1) Spectator, „die „eene keukenmeid met ſluweel bekleeden, of eene „vischvrouw, met paerlen, diamanten en goudla-„ken opgepronkt, haars en carper doen ſchoon-„maken? Is het derhalve niet oogſchijnlijk, dat „hoogdravendheid van CATS te vorderen, en „ſtoffen als de zijne daartoe te willen verheffen, „de dwaaste pedanterie is, die ooit beſchimpt „kan worden?" Doch wij herhalen het, toegegeven, dat dit ook gebreken zijn, hebben deze hem niet doen worden de nuttigſte en vermakelijkſte Dichter, die ooit geleefd heeft? „Ik hoorde," zeide reeds voor bijna twee eeuwen een toen vermaard (2) Schrijver: „Ik hoorde onlanxs de „boecken van den Heer Raadpenſionaris CATS, „*de Bibel des Jeugts*, noemen. Gewisſelik zijn-„der honderden van jongelui, dewelke die ſchrif-„ten neerstiger doorneuzelen, dan zij de heilige „blaren doen." En inderdaad, de eenvoudige, god-

(1) 1ſte Deel, bl. 429.

(2) J. DE BRUNE, in zijn *Weetſteen der Vernuften*, bl. 49.

godvreezende en deugdlievende eerbiedigt nog heden ten dage, in ſpijt der waanwijsheid van, zoo zij meenen, meer verlichte betweters, CATS als een heiligen Schrijver, en zijne Gedichten, als godgewijde Werken, die hem vermaken en ſtichten tevens. Cats.

Ik weet wel, dat ſommigen het onderwerp geheel en al van de beoordeeling der Dichtwerken afzonderen, en voorzeker kan men alle onderwerpen dichterlijk behandelen, maar het is daarom niet om het even, welke onderwerpen er behandeld worden.

Geen onpartijdige kan aan CATS den roem betwisten, van zeer vloeijend, bevallig, ſchilderachtig, levendig en menschkundig gedicht te hebben. Onder hoe vele bekleedſelen weet hij zijne denkbeelden duidelijk te maken! Hoe rijk is hij in vinding en wending! Hoe kunſtig bovenal in ééne zaak van vele kanten met geestig bewijs voor te dragen! Hoe leerzaam door voorbeelden, zoo verſtaanbaar bijgebragt! Welk een ſchat bezat hij van geleerdheid en diepe kennis van 't menſchelijk hart! CATS, vooral in den tijd, waarin hij leefde, beſchouwd, heeft uitnemende verdienſten. Hij moge de gebreken van OVIDIUS hebben, hij heeft ook de verdienſten van dezen. Daarenboven de brave, de eerlijke man ſtraalt door in alle zijne Gedichten. Ik wil met (1) VAN EFFEN toegeven, dat *de eerlijke man van den Dichter moet onderſcheiden worden*; maar ook dit weet ik met dezen,

(1) Als boven, bl. 434 en 435.

Cats. zen, *dat niets den Dichter*, en vooral den Zededichter, *zoo krachtdadiglijk ondersteunt, als het geluk van den eerlijken man tot zijn naaſtscheidelijken gezel te hebben, en dat afbeeldingen der deugd, die uit het hart opwellen, vrij wat sterker en levendiger zijn, dan die genen, die maar uit de harsenen geparst worden.*

Laurens Reael. (1) LAURENS REAEL, de vriend van HOOFT, VONDEL en andere vermaarde Dichters, heeft ter dier tijd de Nederduitſche lier mede niet zonder roem en bevalligheid beſpeeld. Een man van het grootſte aanzien en geleerdheid, deed hij zijn Vaderland en der Dichtkunde de gewigtigſte dienſten. Hij was onder andere Ridder en Gouverneur-Generaal der Indiën, vanwaar hij onmetelijke ſchatten naar Holland telken jare afzond. Als Vice-Admiraal en Gezant is hij mede beroemd. Naderhand had hij te Amſterdam hoog gezag en veel invloed. JAN VOS noemt hem:

Een Ferus op de lier, een Tyrus op de baren.

Zijne Gedichten, hoe weinig in getal, geven blijken van uitnemende begaafdheden. Hoe gemakkelijk is zijne *Verſificatie*! Zie b. v. het Gedichtje *Oorſprongh van de Kusjens:*

(2) Aen een van Idaes beecken
Had ſich Aeneas Soon

Een

(1) Zie over hem, *Levens van beroemde Mannen en Vrouwen*, 10de D. bl. 76—80. WAGENAAR, *Amſt.* 11de D. bl. 242 en 243.

(2) *Verſcheijde Nederduitſche Gedichten* van GROTIUS enz. 1651.

Eens heijmelijck versteecken, Roosl.
Als kleene Minnegôon
Hem hadden doen vermoeijen
Door haer stoeijen.

Als Venus 't schoone knaepjen
Ontstelt sagh door 't gewoel,
Bevangen met een slaepjen
In lommers dicht en koel,
Leijse op viooltjens teder
Hem wat neder.

En om sijn sachte zijtjes
Een wolck sij henen schoot,
Van soo veel bloempjens blijtjens,
Van roosjes wit en root,
En bleef aen 't lieffelijck slapen
Sich vergapen.

Terstondt quam ingekroopen
In haer vermandt gemoedt,
En, eer sij 't wist, gesloopen
Adonis eerste gloedt;
Dies 't vijerigh hart ontrusten
D'ouwe lusten.

Hoe

1651, 1ste Deel, bl. 1. Het is eene verre navolging van een gedeelte uit het eerste Gedichtje van de *Basia* van JANUS SECUNDUS; zie J. SECUNDI *Poemata*, Par. 1748, p. 101.

Eaael.

Hoe dick wou ſij omvangen
Haer lieven neefjen teer,
En in haer armpjens prangen;
„ Dus plagh" ſeijd ſij „ wel eer
„ Adonis uitgeleeſen
„ Oock te weſen.*

Doch ſchreumende te ſteuren
Het ſoete ſluijmrend wicht,
En uijt ſijn ſlaep te ſcheuren,
Soo kuste ſij wel dicht
De naestgelegen roosjens
Al met poosjens.

De roosjens die ontſtaken,
Beginnende terſtondt
Rondom haer blancke kaecken
Tot aen haer roode mondt
Veel kusjens in te aemen
Al te ſaemen.

Vrouw Venus gingh vergaren
Dees levendige blaên,
Die niet als kusjens waren
Als ſijſe raeckten aen,
En voer met dit gewemel
Soo ten Hemel.

Dees' ſchat had ſij gekregen
Maer dees Godin was mildt,

En

En heefts' als in een regen
Weêr mildelijck geſpilt,
En daer mee gaen bedouwen
Schoone vrouwen.

Dit is de ſoete waeſem
Op lipjens lief geſprenght,
Met daeuw van geurigen aeſem
In 't roode roodt gemenght,
Die minnaers veel kan geven,
Jae doet leeven.

Wilt dan ſoo ſchaers niet weſen,
Mijn waerde Roſemondt!
Met die gift uijtgeleſen
Waer meê u lipjes rondt,
Soo mildelijck van hier boven,
Zijn bedooven.

Hoe geestig is hier geſpeeld! Hoe gemakkelijk rolt hier alles! In het minnedicht ſchijnt hij bijzonder uitgemunt te hebben. Hij is overal zuiver, zachtvloeijend, natuurlijk, geestig en ſchilderachtig. Tot eene andere proeve kunnen deze regels dienen uit zijne *Maeghdeklacht*, waar eene Herderin, eenen rozenkrans voor haren Herder gevlochten hebbende, onder andere dus zingt:

(1) Moght ick nu mijn krans van rooſen
Stellen op ſijn lieflijck hooft,

Dan

(1) Als voren, bl. 148.

Rond. Dan ſou 't immers zijn gelooft,
Dat ick d'Herder heb verkooſen;
En of 't niemandt looven wou,
Met mijn mondt ick 't zeeglen ſou;

Als mijn lief zijn vee gaet weijen
En hij op zijn rietjen fluijt,
Andre weijmans komen uijt;
Kan ick, laes! mijn lust niet peijen.
Doch, 't en waer uijt loutre ſchaemt;
k Seij wat meer dan mij betaemt. ——

Dickmaels wensch ick mij verandert
In een lam of geijtjen teer,
Want dan ſou mijn waerde Heer
Mij oock ſtreelen neffens d'ander,
Als hij doet zijn lieve veê,
'k Wensch mij in 't geſelſchap meê;

Lieve vee, gedooght mijn quellen,
Klapt als ghij mijn Herder ſiet,
Schaduw, klaeght hem mijn verdriet!
Boomen, wilt het hem vertellen.
Liever ick hem ſelver ſpraeck,
Daer ick, arme wicht, nae haeck.

Windt, die al 't geboomt' doet drillen,
Seght hem, wat ghij hebt gehoort,
Alles vrij van woordt tot woordt;
Opdat hij mijn klaght magh ſtillen;

Ruijscht

Ruijscht met ſulcken ſoeten toon, Reael.
Dat ick weerliefd' krijgh tot loon.

Met regt is zijn lof wijd en zijd verſpreid in de ſchriften der eerſte vernuften dier tijden, die zijn vertrek uit het vaderland betreurden, zijn afwezen rusteloos droegen, zijne terugkomst met blijdſchap te gemoet zagen, zijne gevangenis te *Weenen* euvel namen, en hem als een MAECENAS der kunst ten vaderlande weder inhaalden. Om hem nog als Puntdichter te doen kennen, ſtrekke dit Graffchrift op den dapperen Zeeheld KORNELIS JANSZOON DE HAEN:

(1) Hier rust die Helt, die van ſijn vijands ſchepen
In ſevenmael quam ſeven vlaggen ſleepen,
En gaf voor 't laetst op twee ſoo dapper vonck,
Dat 't eene vlood, en 't andre bij hem ſonck.

Het was niet genoeg, dat hij als Vroedſchap, Bewindhebber der Kompagnie, Schepen, Weesmeester enz. in zijne geboorteſtad in het grootſte aanzien was, maar men noemde zelfs een gedeelte der ſtad naar zijnen naam: *Het Reaalen Eiland.* Hij overleed in 1637.

Onder de vermaarde Dichters van het begin dezer Eeuw mogen wij niet voorbijgaan (2) GERBRANT ADRIAENSZ. BREDERO. Zijne Dichtwerken zijn echter met die van HOOFT en Gerbrant Adriaensz. Bredero.

(1) Als voren, 2de Deel, bl. 80.

(2) Zie over hem WAGENAAR *Amſt.* 11de D., bl. 357—359.

Bredero. en andere beroemde tijdgenooten, waarmede hij gemeenzaam verkeerde, niet te vergelijken. Zij zijn boertig, doch meestal (1) plat, onbeschaafd en zonder eenige merkelijke verheffing. Hier en daar is hij echter zinrijk. Zijn rijmtrant is meestal vrij vloeijend.

Wist een dwaes, dat hij waer zot,
En bad den goeden grooten God;
Hij zou, dat's wis, wel haest geneesen.
Maer zotheid is van dier gedaent',
Dat zij haer zelf de wijste waent.
Dus blijft de nar in 't narre wesen.

Men heeft in zijne losse Gedichten meer proeven van geestigen ernst. Bijzonder troffen onzen aandacht deze regels uit een zijner aandachtige liederen:

't Sonnetje steeckt zijn hoofjen op,
En beslaet der bergen top
Met zijn lichjes.
Wat geschichjes,
Wat verschietjes, verd en flauw
Dommelter tusschen 't grauw en blauw!

't Voch-

(1) WAGENAAR zegt, aangeh. plaats, „ Hij muntte meest in „ Blijspelen uit, in welke hij de taal en zeden van 't Amster„ damsch Gemeen aartiglijk wist na te boetsen. Men ver„ haalt zelfs, dat hij, om aan een en ander kennis te krijgen, „ zig dikwils op de visch- en andere markten vervoegde, en „ de taal en spreekwoorden van snappende en kijvende wijven „ en keuzelende praaters beluisterde en onthieldt, om er zijne „ Blijspelen mede te stoffeeren, gelijk hij in het *Moortje* en „ in den *Spaanschen Brabander* rijkelijk gedaan heeft."

't Vochtige beeckje blinckt verciert, *Bredero.*
't Vrolijck vinckje tiereliert
Op de tackjes
Wild en mackjes,
En weer ſtrackjes op een aer
Huppeltet met zijn weder-paer.

d'Hemelen werden meer begroet
Van de Diertjes kleijn en ſoet,
Als van Menſchen,
Die maer wenſchen
Nae het aerts vergancklijk goet;
Dat men hier doch al laten moet, enz.

Had hij in dezen trant meer gedicht, hij zou nog heden zijnen roem behouden hebben; of liever, was BREDERO niet zoo (1) vroeg geſtorven, en had zijn geest de noodige beſchaving erlangd, hij had misſchien als een ſter van de eerſte grootte geſchitterd. Hij was van de kennis van de zoogenaamde geleerde talen geheel verſtoken. VONDEL vervaardigde op hem dit Graffchrift:

(2) Hier rust BREDERO, heen gereist,
Daer de boot geen veergelt eischt
Van den Geest, die met zijn kluchten
Holp aan 't lachen al die zuchten.

Was

(1) Hij was geboren in 1685 en ſtierf in 1618.
(2) VONDEL's Pozzij, 2de Deel, bl. 80.

Samuel Coster.

Was BREDERO als Blijſpeldichter toen in aanzien, (1) SAMUEL COSTER, de beroemde Treurſpeldichter en Oprigter van den eerſten Schouwburg in Amſterdam, in den jare 1617, onder den naam van *Academie*, verdient niet minder melding. Hij voerde beteren ſmaak in de Treurpoëzij in, bragt VONDEL's ſtukken ten Tooneele, en verbande allengskens van daar de duistere en ſmaakelooze Zedeſpelen der Rederijkers. Hij geeft hier en daar in zijne Treurſpelen ſchitterende blijken van vernuft, doch ſchijnt alles niet genoeg bewerkt te hebben. (2) BRANDT zegt te regt van hem, ***dat hij de grootſte Dichters hadt naar de kroon geſtooken, indien hij zijne geestige invallen hadt willen bearbeiden.*** Wij zullen, om zijnen dichttrant te doen zien, deze plaats uit zijne *Iphigenia* bijbrengen, waar CALCHAS den twist der Griekſche Vorſten dus poogt tot bedaren tebrengen:

't Is ook geen orbaer, dat men ſich begeef op Zee
Met dit onſtuijmigh weêr van deze luwe reê.
Wij mochten lichtlijck op een lager wal vervallen;
Daer wij 't door quade grond af-reden geen van allen.
Laet dus, o Vorſten, doch 't onweer van u gemoed
Bedaren, ſo ſult gij niet anders doen dan goed
In

(1) Zie over dezen WAGENAAR *Amſt.* 2de Deel, bl. 359-361.

(2) *Leven van* VONDEL, bl. 13. Men leze over den oorſprong der *Academie* aldaar, bl. 14.

In deſe bandeling. Blijft bij natuur en rechten; *Coster.*
Dan ſult ghij deſe ſaeck noch onder u wel ſlechten;
Want daer is niet ſo ſwaer, dat de natuur en 't recht
In den geſtoorden mensch met reden niet en ſlecht.
Maer ſo ghij 't niet en doet, en ſoeckt dus eijgenſinnigh
Te drijven dat ghij wilt, ſoo ſie 'k u noch ſoo vinnigh
En bits te worden, dat de binnenlandſche twist
Sal moeten worden van uijtlanders noch beſlist.
Dan wast met ons ghedaen; dan ſijn wij ſo bedurven;
Gelijck een ſchip, dat mast en kabel heeft gekurven
Hoop'loos op lagerwal, daar 't ſtrandend ſtuckend ſtoot. enz.

Of wil men liever iets uit zijne *Polyxena?* Men zie het tafereel, waar ULIJSSES ASTYANAX, ondanks den tegenſtand van de moedige ANDROMACHE, uit het graf van HECTOR rukt. ULIJSSES, te vergeefs gepoogd hebbende ANDROMACHE over te halen tot het aanwijzen der plaats, waar ASTYANAX verſcholen is, ſpreekt vol drift zijne vorgezellen aan:

ULIJSSES.

Krijghsluijden! breeckt het al van boven uit den top
Tot in den grondt, vernielt en delft de graven op!

Ceſter. Laet ſelf de dooden niet in d'onderaerdſche huijſen
Berusten, ruckt haer uit haer akelige kluijſen,
En werpt de rompen op tot aes van 't wild gediert'!

ANDROMACHE.

Ghij die der grote Goden Kercken niet ghevierd
En hebt, maer die verdelgd, fult, denck ick, oock wel durven
Na uw' manhafticheid de graven der verſturven
Beſtormen. — Zo welaan! — Aanſchouwt ghij dit, o Goôn?
So Griecken ſo, bevecht de weereloſe doôn! —
Ulyſſes! och! laet af! laet af! en laet berusten
Mijn Hector in zijn graf. Wat mach u bloeddorst lusten? —

ASTYANAX.

Mijn moeder! —

ANDROMACHE.

Och, ſal u ſijn kindsheid dan niet moeijen? enz.

Dit is immers de ware taal van den Tooneeldichter? Men ziet dat hij de hartstogten zeer wel uitdrukte. Zijn dichttrant is krachtig. Zijne verzen rollen, gelijk men ziet, tamelijk wel; dit is doorgaans in zijne Treurſpelen; in zijne overige Gedichten, in ſommige Bloemlezingen van dien tijd hier en daar voorkomende, zijn dezelve echter meer hard en ſtootend.

De

De Geleerden dier tijden rekenden het zich tot genoegen, beurtelings de Latijnſche en Nederduitſche lier te beſpelen. Bijzonder moeten wij te dezen opzigte roemen (1) DANIEL HEINSIUS, CASPARUS BARLAEUS en HUGO GROTIUS, waarbij ſommigen zouden voegen PETRUS SCRIVERIUS, die met SAMUEL AMPZINO en anderen toen te Haarlem bloeide, doch die, onzes oordeels, minder verdienſten heeft, waarom wij ook van hem geen gewag zullen maken. Daniël Heinsius.

HEINSIUS, te Gent omtrent den jare 1580 geboren, oefende zich in alle wetenſchap en ſmaak hier te lande te Middelburg, Franeker en Leijden, in welke laatſte Stad hij zelf naderhand tot Hoogleeraar verkoren werd. Was het ons oogmerk, hier iets van zijnen levensloop te melden, wij zouden niet voorbijgaan te berigten, hoe de Koning van Zweden hem tot zijnen Geſchiedſchrijver en Raadsheer van Staat verhief, hoe Venetie hem de Ridderorde van St. Marcus vereerde, hoe hij in 1619, als Geheimſchrijver der *Politieken* op het Dordſche Synode, bij ſommigen gunst, bij anderen ongunst behaalde, en vele andere levensbijzonderheden van dezen beroemden Geleerde hier aanſtippen; nu zij het genoeg te melden, dat hij, die zich eenen uithemenden roem bij landgenooten en vreemden verwor-

(1) Zie onder andere over DANIEL HEINSIUS, SWERTIUS p. 203. FOPPENS, T. I. p. 226. POPE BLOUNT *Cenſ. Cel. Auth.* p. 697. SAXII *Onomast.* T. IV. p. 126. en HOOGSTRATEN op het woord.

Heinſius. worven heeft als Latijnsch Dichter, ook als Neduitsch Dichter zeer loffelijke vorderingen gemaakt heeft. Wat deze zijne Dichtwerken betreft, in 1616 door PETRUS SCRIVERIUS bij een verzameld en uitgegeven, onder den naam van DANIELIS HEINSII *Nederduitſche Poëmata*; wanneer hij zich op dit vak meerder had willen toeleggen, blijkt het uit dezen kleinen bundel, dat hij met de eerſte vernuften zou hebben gewedijverd. Met CATS door vriendſchap en eenſtemmigheid van gevoelens verbonden, ſchijnt hij als Dichter in deszelfs verdienſten en gebreken tevens deel genomen te hebben. De Verzen van HEINSIUS zijn zachtvloeijend, verſtandig, en vol van geestige en natuurlijke vergelijkingen; maar alles is hier en daar te zeer gerekt, vol van herhalingen, en ſomwijlen laag van uitdrukking. Er heerscht echter overhoops meer kracht en ſtoutheid bij HEINSIUS dan bij CATS. Getuige zij het Gedicht *op de doot ende treffelicke victorie van* JACOB VAN HEEMSKERCK. Hier is de Zeeſlag bij *Gibraltar* met fikſche en ſtoute trekken geſchilderd:

(1) Neptunus ſwam int bloet. Men ſach zijn baren rollen
En ſteijgeren om hooch van dooden opgeſwollen.
De Zee was heel ontſtelt. De menſchen op het landt
Vergingen half van vrees, en ſtorven half van ſchandt. enz.

Meer

(1) Bl. 5.

Meer in den trant van CATS is deze vaderland- en vrijheid-lievende aanspraak tegen de Spanjaarden: *Heinsius*

(1) Al daer de Hemel streckt en daer de Wolcken drijven,
Ist even waer men woont, als Kinders ende Wijven
Sijn buijten slavernij, sijn verre van u handt;
Al daer ghij niet en sijt, daer is ons vaderlandt.
De voghel is alleen geboren om te snijden
Met vleugelen de locht, de peerden om te rijden,
De Muijlen om het pack te dragen, of de lijn
Te trecken met den hals; en wij, om vrij te sijn.

Op schilderachtige trekken en roerende beelden mag het Gedicht *op de Beschrijving van Leijden*, *door* JAN ORLERS, roemen.

(2) De honger was in stadt, de vijant voor de wallen,
De moeder sach haer vrucht voor haere voeten vallen.
Zij selve menichmael, nae datse sonder broot
Veel dagen was geweest, viel met haer kinders doot
Noch hangend' aen de borst, noch besich om te buijgen
Haer leden naer het werck, en gevend' haer te suijgen.

Is

(1) Bl. 6.
(2) Bl. 8.

Heinſius. Is het niet uit deze proeven duidelijk, dat HEINSIUS, indien hij zijn dichtvermogen verder door oefening vermeerderd en beſchaafd hadde, den roem van CATS en velen zijner tijdgenooten niets zou hebben toegegeven.

Hoe gaarne zouden wij hier nog iets uit zijn Gedicht *op het Belech van Ooſtende*, uit zijn *Paſtorael* of *Herderslied*, uit zijne *Minnebeelden*, of den *Lof van Bacchus* bijbrengen, alle vol blijken van een geleerd verſtand en ſpelend vernuft; dan liever bepaal ik mij voor een oogenblik tot den *Hijmnus of Loffanck op Jeſus*. Deze is levendig en vol van geestige vergelijkingen; zie hier een enkel voorbeeld:

(1) Gelijck een jongelinck met ſoete min ontſteken
Volght overal zijn lief; het herte moet hem breken,
Indien hij niet en ſiet, indien hij niet en vindt
De gene die hij ſoeckt, en grondelick bemint,
Gaet overal haer nae: telt altemael haer gangen,
Bewaert haer, ſiet haer aen met innerlick verlangen:
Zijn oogen ſtaen op haer: de geest is hem beſwaert,
Is nimmermeer van haer, tot dat hij met haer paert.
Soo was het oock met dij. enz.

Hij overleed in den jare 1655, na een lang leven vol van roem en aanzien.

Het

(1) Bl. 4. Deze Lofzang is afzonderlijk gedrukt.

Het is geen blijk van verdienſten vele gedichten vervaardigd te hebben, maar hoogen lof verdient het, goede te kunnen vervaardigen. Dit kon, dit deed de vermaarde (1) KASPER VAN BAERLE, beter bekend onder den naam van CASPARUS BARLAEUS, een man van zacht gevoel, edelaardig karakter, en verrijkt met keur van wetenſchap. Kasper van Baerle.

Zijn levensloop, geſchokt door menigerlei wederwaardigheden, het zij hij den Predikdienst op het vreedzaam Over-flakkee waarnam, en als Onderbeſtuurder het Staten-Kollegie regelde, het zij hij als Hoogleeraar te Leijden, en daarna te Amſterdam, zijnen lof, en met denzelven den nijd, tot eene aanmerkelijke hoogte geſtegen zag; zijn levensloop, zeg ik, heeft zoo vele treffende, en om zoo te ſpreken, zoo vele fijne punten van ſchoonheid, dat het mij verwonderd, dat er geene lofrede over dezen gevoeligen en kundigen Geleerde te vinden is; een Geleerde, die, door ſmaak en liefde tot de Zanggodinnen gedreven, lust tot de Letteren overal verſpreidde, en, mijns oordeels, niet minder nut gedaan heeft, dan zijn meer diepgeleerde ambtgenoot VOSSIUS. De vriend van TESSELSCHADE VISSCHER, HUIJGENS, BAEK en anderen, deelde hij

(1) Zie onder andere over VAN BAERLE, of BARLAEUS, FOPPENS, *Bibl. Belg.* T. I. pag. 165 & 166. POPE BLOUNT. pag. 724 & 725. BAILLE op BARLAEUS. SAXII *Onom.* T. IV. p. 251 & 252. PARS, *Naamrol*, bl. 305. *Levensb. van voorn. Mannen en Vrouwen*, D. II. bl. 222—226. WAGENAAR, *Amſt.* D. XI. bl. 297—303.

van Baerle. hij in de overbelangrijke verkeering op het Huis van den beroemden Drosſaard zijnen boezemvriend. Dagelijkſche geſprekken werden alsdan wetenſchappelijke kout, en onze VAN BAERLE, die zich anders meer aan de Latijnſche dan Nederduitſche Dichtkunde overgaf, ſloeg dan met zwier en bevalligheid de hand aan de Hollandſche lier. Hij was, met TESSELSCHADE, het zout, de vreugd van het gezelſchap. Van nature tot ſchielijk afwisſelende aandoeningen gevormd, was hij levendig, en even willig tot luchtige vreugde als ſtatigen ernst. Wanneer eens TESSELSCHADE de Vrienden met een geestig bewerkt en verſierd Feſtoen van Herfstvruchten verraste, bedankte hij haar op ſtaande voet met dit geestig Gedichtje:

(1) Geluckige Sale, daer 't Weeutjen in ſpoockt,
Geluckige Schouw, daer 't ſelden in roockt!
Wie ſchildert u dus, wie ſtelt u te pronck;
Wie maeckt u dus kruijdigh, dus aerdigh, dus jouck?
Is Flora gevallen uijt Junos Paleijs?
Is Pales in aentocht? Is Ceres op reijs?
Heeft Hebe gevlochten dit trots Feſtoen?
Pomona getempert het root met het groen?
Neen, 't is noch Goddinnen noch Goden hun vondt;
Selfs

(1) *Verſcheijde Dichten*, 1651, 1ſte Deel, bl. 88. KLIOS Kraam, *Open.* 1. bl. 236.

Selfs ſtaen ſij verbaest, en ſeggen in 't rondt: van Baerle.
De wasdom is ons, die konst van een handt,
Die ſelf de nijdt door haer geest heeft vermandt.
Ick ſie, ſeijde Ceres, mijn lof en mijn halm;
Ick hoor, ſeij Pomoon, mijner bladeren galm;
Ick rieck, ſeij Flora, de vrucht en de blom,
Die 't Sonnetje van 't Oost treckt Westewaert om;
Ick voel, ſprack Juventa, mijn appeltjens rondt;
Ick proeve, ſprack Pales, mijn pruijmtjens geſondt.
Doe ſeij de Poëet: 't Is Teſſeltjens doen,
Die het oude maeckt jonck, de ſteenen maeckt groen.
O Teſſela! leeft van Goden gekust,
Die al de vijf ſinnen kunt geven haer lust.

Op 't Huijs te Muijden, in de Pruijmtijdt, 1639.

Naderhand zond hij haar nog een dergelijk, dat niet minder aardig is, en toont, hoe VAN BAERLE hetzelfde onderwerp in denzelfden trant, en toch met nieuw tooiſel en zwier van woorden en denkbeelden, kon behandelen; zie hier het begin:

(1) Ziet met aandacht dit Feſtoen,
Dat alleen geen enckle zoen,
Maer meer kusjens waerdig is,
Als 'er blaên ſtaen ſchoon en friſs;
Die

(1) Als voren, 2de Deel, bl. 20. KLIOS Kraam, als voren, bl. 237.

van Baerle.

Die de handt gevlochten heeft
Van de zoetſte, die daer leeft.
Dit zijn wond'ren van ons eeuw,
Dat een ongepaerde weeu,
Rontſom aen een geestich Lint
Goden en Godinnen bint;
Die zij met haer kruijt en loff
Ruckt van buijten nijt den hoff,
En doet hangen op haer glans
In de Zalen aen een Krans.
Ziet POMONA ſchoon van blos, enz.

In beide Gedichtjes rolt alles gemakkelijk en luchtig. Alles is kunſtig, maar niet gekunſteld. Misſchien hindert dezen of genen het gebruik maken van Heidenſche Godheden; dan, mijns oordeels, ſchaadt dit weinig of niet. In later dagen heeft de wering van dergelijke beelden groot nadeel aan de Poëzij toegebragt.

Bij VAN BAERLE ziet men overal een gemakkelijke dichtpen. De teedere geſteldheid van ziel en ligchaam, die zelfs ſchokte door eene norſchen behandeling van den Schout BONT, hem op openbare ſtrate een papier uit den zak rukkende; die tedere geſteldheid, zoo zeer getroffen door de ondankbare afdanking als Hoogleeraar aan Leijdens Hoogeſchool, die zelfde gevoeligheid, waarvoor hij bezweek bij het verliezen zijner gade en het misſen van zijnen boezemvriend HOOFT, die zelfde zachtheid en teederheid heerscht in zijnen dicht-

dichttrant; men leze het zoetvloeijend *Lof-gedicht van Beecke op het Eeuwighſtroomende Beeckjen van den Heer* BAECK:

(1) Beeckjen, daer het duijn haer droppen
t'Saem vergadert in een bron,
Als ſij met haer witte toppen
Glinstert in de morgen-ſon.

Beeckjen, opent al uw ad'ren,
Die verhoolen gaen door 't ſandt,
Wilt op mijne komst vergad'ren
Al de ſtroomtjens van het landt.

Streelt mijn opgetooge ſinnen
Met uw heldre waterval,
Soo ſal ick uw lof beginnen
In het haſelare dal. —

Waer Acteon komen vluchten
Naer dit Beeckjen uijt ſijn duijn,
Nooijt en had men hem ſien ſuchten
Om de hoorens op ſijn kruijn.

Had Apollo willen loopen
Naer ſijn Daphne bij uw ſtroom,

Nooijt

(1) Als voren, D. I. bl. 91. KLIOS Kraam, *Open.* I. bl. 161.

een Baerle.

Nooijt en waer ſij wegh geſloopen,
Of verandert in een boom.

Had Narciſſus, ſchoon van weſen,
Sich geſpiegelt aen uw boort,
Nooijt en waer hij ſonder vreſen
In ſijn eijgen liefd verſmoort.

Waer Leander hier gedompelt,
Als hij naer ſijn Ero keeck,
Nooijt en waer hij overrompelt
In de golfjens van dees Beeck.

Al de dropjens die daer dringen
d'Een op d'ander door de ſteen,
Doen de Minne-aertjens ſpringen,
En verquicken al ons leên. ——

Beeckjen, als men u ſiet vloeijen,
Als men hoort uw ſoet geruijs,
Voelt men al ſijn geesjens gloeijen,
En verhuijſen druck en kruijs.

Hier is 't beeckje der Poëeten,
Niet in 't liegend' Grieckenlandt:
Hier heeft Perſeus paert geſmeten
't Hippocreentjen uijt het ſandt.

Hier

Hier heeft Hooft geſcherpt ſijn veder, van Baerle
Als hij wrocht ſijn krachtigh dicht;
Hier ſat Vondlen dickwijls neder,
Als hij, van der aerd gelicht,

Drongh om hoogh door al de wolcken,
Boven bergen, boven locht,
En verliet de aerdſche kolcken,
Van dit Beeckjen nat bevocht. —

Lachjens, kusjens, lieve woordjens,
Lusjens ſonder argh of list,
Groejen aen dees waterboordjens,
Haet en nijdt wordt hier gemist.

Beeckjen vol van minlijckheden,
Beeckjen vol van alle lust,
Vloeijt in alle eeuwigheden,
Nooijt verdroogh uw vochte kust.

Is dit niet vol geest en overaardig? En echter kent men BARLAEUS naauwelijks bij naam als Hollandsch Dichter. Zoo luisterrijk waren die ſchitterende tijden, of zoo hoog loopt men thans met nieuwe voortbrengſels! Hoe gaarne deelde ik nog iets mede van zijne Gedichtjes op de Treurſpelen van VOS en BRANDT, van het Treurdicht *over de dood van* CATARINA VAN OVERBEECK, en andere ſtukjes, vol van gevoel en leven! VAN BAERLE had de zeldzame kunst

zijn

van Baerle. zijn onderwerp regt natuurlijk te behandelen; men leze ſlechts het eerſte gedeelte van het geestig *Gedichtje op ons hengel-viſſchen in 't Veen met Haags-geſelſchap.*

(1) Viſſchjen, dat ons rust kan breecken
Midden in de stare nacht,
Eer de Sterren zijn geweecken,
Eer de dag'raet met ons lacht:
Zwemt met ongeruste zinnen,
In uw klaer en glazich nat;
Laet van droefheijt al uw Vinnen
Hangen, heel verbleeckt en mat:
Ziet, die op het aertrijck zweven,
Vallen in uw waet'righ Rijck.
'k Zie haer loeren op uw leven,
En u dreijgen al gelijck.
Viſſchjen, ſchuijlt in 't kroost of blaatjens,
Wacht de Hengel met zijn haeck;
Bercht u in verhoole gaetjens,
Gaept niet met uw graege kaeck.
Laet de Hengelaer ſtaen wachten,
Laet hem ſoecken, waer ghij zijt.
Hoort zijn vloecken en zijn klachten,
Als het viſſchen niet bedijt.
Bijt niet, maeckt hem tot een miſſcher,
Zuijcht het wormtje van den haeck.

Geek

(1) Als voren, D. II. bl. 21.

Geeft maer nop en hoop den visscher, van Baerle.
En verijdelt al zijn zaeck.
Al de werelt gaet uijt visschen,
d'Een om eer, en d'een om gelt,
Dees verkrijght, en die moet misschen,
Dus is 't visschen oock gestelt. enz.

Het geheel zouden wij gaarne overnemen, ja alle de Gedichtjes van VAN BAERLE, die slechts in de *Verscheijde Dichten* 1651, *Klios Kraam*, en andere schaars voorkomende Bloemlezingen kunnen opgespoord worden, bijbrengen, zoo ons niet een ander groot vernuft als tot zich riep; een vernuft, wiens lof dáár nog weergalmt, waar ook de naam van eenen BARLAEUS onbekend is; een vernuft, bij In- en Uitlanders voor Hollands pronkjuweel gekeurd, dat leven zal, als alle andere Hollandsche vernuften, buiten ERASMUS en DE GROOT, ook bij namen zullen gestorven zijn. — Gij merkt reeds, mijne Heeren! dat ik het genoemd heb — ja, (1) HUIG DE GROOT, dat wonder van Letter-wijsheid, moet onder de verdienstelijke Nederduitsche Dichters dezer Eeuw gerekend worden. Huig de Groot.

Het uitgebreide Werk, *Bewijs van den waeren Godtsdienst*, oorspronkelijk in Nederduitsch dicht in 1611 te *Loevesteijn* vervaardigd, is alomme te regt geroemd. Het onderscheidt zich niet zoo zeer door

(1) De Schrijvers over hem vindt men in SAXII *Onom.* T. IV. p. 105—106.

H. de Groot. door eene hooge vlugt en keurige ſpeling van het vernuft met zwier van uitdrukking, maar door eene eenvoudige taal en eene krachtig beredeneerde en overtuigende voordragt. Alles is hier van harte, en ſomwijlen lieftalig en geestig. Men zie ſlechts aan het einde de aanſpraak aan zijn vaderland:

Neemt niet onwaerdig aen dit werkſtuk mijner handen,
Ó des aerdbodems merkt! o bloem der Nederlanden!
Schoon Holland! laet dit ſijn in plaets van mij bij u,
Mijn Koningin! ik tooñ ſoo als ik kan nogh nu
De liefde, die ik heb altijd tot u gedragen,
En draegh en dragen ſal voorts alle mijne dagen.
Vindt gij hier iet, het welk u dunkt te weſen goed,
Bedank hem ſonder wien geen mensch iet goeds en doet.
Is hier of daer gemist, erinnert met meêdoogen
U ſelven wat een wolk bedwelmt der menſchen oogen.
Verſchoon veel liever 't werk, dan dat gij 't bitter laeckt,
En denk: „ och Heer! het is te Louveſteijn gemaekt.“

Nog meerder verdienſten hebben zijne losſe Gedichtjes, die, weinig in getal, in geestige eenvoudigheid

heid iets behagelijks met zich voeren, dat ons vooral in den grooten man, de wellust der geleerde wereld van alle tijden, bijzonder ſtreelde. Door de ondankbaarſte geestelijke en politieke dwingelanden vervolgd, en op het akelig Loeveſtein met zijne dierbare MARIA gevangen zittende, vereerde hij haar een verjaardichtje, hetwelk wij hier geheel zullen mededeelen, zoo, omdat het door eenvoudigheid en belangrijkheid zal behagen, als omdat het bij zeer weinigen zal bekend zijn. H. de Croot.

(1) October VII. 's Jaars CIↃ IↃC XIX.

Waert dat mijn drouff gemoedt kond' eenigſins gehengen
Te maaken eenigh dicht, gelijk ik eertijds plagh;
Ik ſou niet laaten, lief, te voorſchijn iet te brenghen,
Daer meede dat gij ſoudt gedenken deeſen dach.

Och deeſen lieven dach! ô voorbeeld aller vrouwen!
Die, tot u oorſpronk-tijd van Godt was toegepast,
Die u het heemel-light heeft eerstmaal doen aenſchouwen,
Op dat gij eens met mij ſoudt draegen deeſen last.

Iloe

(1) KLIOS KRAAM, *Open.* 2. bl. 329.

H. de Groot. Hoe weinigh daghten doen uw ouders ende maeghen,
Hoe weinigh daghten doen uw vrienden altemael,
Dat gij noch ſoo veel druckx om mijnnen 't wil ſoudt draagen,
Beſlooten in een huis, beſet met Maes en Wael.

Misſchien ſij wenschten doen, dat gij ſoudt mooghen paaren
Met een van Godt begaafd met taamelijk verſtand,
Die reedelijkke wel gevordert naar zijn jaaren,
Hem maaken ſou bequaam te dienen 't Vaaderland.

Heelaas! wat isſer doch van ſtervelijkke menſchen?
Wat isſer datmen doch kan noemen goed of quaat?
Nadien dat ſelve een ſaak, daar wij met reên naar wenſchen,
Door 't raaſend ongeluk ons alderdierſte ſtaat.

't Is waar, de goede Godt heeft mij verſtandt gegeeven,
Daar meede dat ik wel behoorde ſijn te vreên.
Ik hebb ook niet verſuimt te leeren al mijn leeven
Wat datter ſtrekken kon tot nut van land en ſteen.

Het bitter ongeval laat daarom niet te raaken
Mijn

Mijn eer, mijn naam, mijn goed, mijn vrijheid, als gij ſiet. H. de Groot.

Ja ſelver het kan ſijn, dat die gepreeſen ſaken
Een oorſaak ſijn geweest van 't ſchandelijk verdriet.

Maar doch die groote Godt, die alles kan beſtieren,
Die goed trekt uit het quaad, ô alderlieffſte vrouw!
Die heeft aldus gewilt in allerlei manieren
Beſouken mijn gedult, en uwe vaste trouw.

Voorwaar een vaster trouw, als in voorleeden tijden
Die toonden, die haar mans navolgden in de dood;
Soo veel het ſwaardet is geſtadelijk te lijden,
Dan haast te ſijn verlost van allerhande noot.

Maar gij, ô ſoeten dagh! hoe ſijt gij hier gekoomen?
Wie heeft u deur de poort en waghten laaten gaan?
Weet gij niet datter is een hard beſluit genomen,
Dat niemand ons alhier magh koomen ſpreeken aan?

Nadien u dan ſtaat vrij, dat and'ren miſſen moeten,

H. de Groot. Dat gij vrij onbelet meugt op en af van 't ſlot,
Gaat eens naar Zeeland toe. Wilt onſe vrienden groeten;
Segt dat wij leeven noch, en troosten ons met God.

End' als gij na dit maal ons weederom ſult vinden,
Koom niet te Loeveſtein; maar gaa doch elleswaart,
Daar ons met goet getal van onſe welbeminden
Gebeuren mach met rust te eeten uwe taart.

Zie daar de beminnelijke taal van het hart; zie daar een dichttrant niet zwierig en weelderig als die van BARLAEUS, maar eenvoudig en hartelijk. Krachtiger zijn de (1) *Klagte der Vrouwe van Mechlen over de Min des Princen van Oranje*, en dat (2) *aan mijn Huijsvrouw* M. REIJGERSBERGH, *over mijn verlosſingh uit d'eeuwige gevangenis*. Dan wij haasten ons tot andere Dichters van dien tijd.

Het ruime doel, ons voorgeſteld, belemmert ons in dezen weligen tijd niet weinig, wanneer wij de Bloemlezingen dezer tijden inzien. Gaan wij dus met ſtilzwijgen voorbij den *Zeeuwſchen Nachte-*

(1) *Verſcheijde Dichten*, D. I. bl. 19.

(2) Als voren, bl. 103.

tegaal, *Klios Kraam*, *de Hollandſche Parnas* en andere verzamelingen, uitſtekend in dichtverdienſten van nu pas bij naam gekende Dichters; als van eenen (1) SIEMON VAN BEAUMONT, (2) LENARD PEUTEMANS en dergelijke. Bepalen wij ons kortheidshalve bij andere, meer bekend door hunne uitgebreide verzamelingen. H. de Groot.

Eenvoudig als DE GROOT is (1) DIRK RAFAELSZOON KAMPHUIJZEN, maar krachtiger in denkbeelden, korter in uitdrukking. Somwijlen is hij levendig in ſchildering. Iets zenuwrijks, iets ſtevigs, iets zakelijks en verſtandigs heerscht in bijna alle zijne Gedichten, zoo wel de *Psalmen* als *Gezangen*. Zijn doel was altijd krachtig, doch tevens eenvoudig in uitdrukking te zijn zonder beeldſpraak of ſpeling van vernuft. Dit had natuurlijk eenigen nadeeligen invloed op zijn anders tot Dirk Rafaelsz. Kamphuijzen.

(1) Zie een uitnemend Gedicht van hem in den *Zeeuwſchen Nachtegaal*, D. I. bl. 10.

(2) Zie een geeſtig Gedicht van dezen in den *Zeeuwſchen Nachtegaal*, D. I. bl. 78.

(3) Zie over hem *Levens van ber. Mannen en Vrouwen*, D. II. bl. 161—173. De hooggeachte Amſterdamſche Kerk-Leeraar R. KL. KOOPMANS, heeft in twee uitnemende Verhandelingen, te vinden in de *Letteroefeningen* van 1800 1ſte Stuk, het leven en den lof van dezen Dichter vermeld.

Dezelfde letterkundige KOOPMANS had reeds te voren de verdienſten van den Frieſchen Dichter GISBERT JAPIX in het licht geſteld. Het zal ſommigen, opdat wij dit hier ter loops aanmerken, vreemd voorkomen, dat wij van dezen geene melding heb.

Kamphuijzen.

tot levendigheid zeer wel geſchikten dichttrant. De bekende (1) *Maijſche Morgenſtond* is, mijns oordeels, het beste en ſchilderachtigſte zijner Rijmen. Om de mindere bekendheid willen wij liever hier iets uit een ander gedicht, *Spels Mate*, bijbrengen, hetwelk, hoe eenvoudig, ons de ernſtige en verſtandige dichtwijze van dezen godvrezenden man duidelijk toonen zal:

(2) Elk heeft zijn bijzonder drijven:
Elk heeft zijn bijzondre lust,
Daar zijn geest op werkt en rust,
Die hij gaarn 't liefst laat blijven,
Daar hij gaarn van ſpreekt en queelt;
Elk heeft wat, daar hij meê ſpeelt. ——

d'Een heeft lust in ver te varen,
d'Ander koestert hond of paard.
Dees' doorgrondt der dingen aard,
Die bemindt gezang en ſnaren.
Sommig vogel-vangt en vischt;
Menig ſtookt en alchimist.

Hier

hebben gemaakt; dan men bedenke dat ik van geenen kan ſpreken, wier taal geheel bijzonder, en voor de meesten onverſtaanbaar is.

(1) *Stichtel. Rijmen*, uitg. 1759, bl. 391.

(2) Als voren, bl. 123.

Hier bemindt men fraaije boeken; *Kempbuij-zen.*
Ginder 't moije huisgeraad;
Daar een nieuwe tijnkies praat;
Elders 't diepe onderzoeken.
Overal of dit of dat;
Nergens of men vindt er wat.

Uws gebuurmans lust is tuijnen,
Of te zien op kruijden kracht;
Uw vermaak is op de jacht,
Of met fret en net in duijnen.
Rijmpjes maken is het mijn.
Met één woord, elk heeft het zijn.

Elk nochtans heeft wel te letten
Op zijn eijgen dat of dit;
Waar, en hoe zijn popjen zit.
Goed noch quaad heeft mee zijn wetten.
Vraagt gij wat ze zijn? In 't kort,
Dat de pop geen afgod wordt.

't Popjen kan een afgod teelen,
Als een al te groote waan
Tot de lust wordt toegedaan,
Daar gaat ſpel dan boven ſpeelen;
Daar wordt pleister-plaats verblijf;
En het lust-paard draaft te ſtijf. enz.

Deze proeve toont, dat hij ook tot zoetvloei-

Kampbuijzen. jendheid zich ſchikken kon. De meeste zijner Gedichten zijn echter meer zinrijk, ineengedrongen, en vol merg van zaken, gelijk ieder bekend is.

Deze brave Dichter, een leerling en hoogachter der gevoelens van ARMINIUS, deelde niet weinig in de vervolgingen van dien tijd, en overleed in den jare 1627.

Joost van den Vond. I. Nu komen wij tot hem, op wien de (1) Heer DE BOSCH niet ten onregte het zeggen van (2) OVIDIUS wegens HOMERUS toepast:

á quo, ceu fonte perenni,
Vatum Pieriis ora rigantur aquis.

(3) *Den vader der allerzuiverſte en volkomenſte Poëzij —— van wiens lof gewaagt al wat Hollandsch ſpreekt of verſtaat, en Poëzij bemint. —— Wien men wel in ſtaat is te berispen, doch op geen duizendſte gedeelte in zoetvloeijendheid, hoogdravendheid, zuiverheid van ſtijl en aardigheid van zin te evenaaren.* Dan, zien wij hem wat meer van nabij.

(4) JOOST VAN DEN VONDEL, was wel te

(1) *Algem. Magaz.* D. I. Stuk I. bl. 506.

(2) *Amor. Lib.* 3. *El.* 9. *Vs.* 25 & 26.

(3) Deze Loſſpraken zijn uit BRANDT's *Leven van* VONDEL, te vinden in het 2de Deel van VONDEL's *Poëzij.*

(4) Zie over hem, behalve voorn. *Leven* door G. BRANDT, en de

te Keulen in den jare 1587 geboren, doch als een kind naar Amſterdam met zijne ouders getrokken, waar hij zich daarna beſtendig ophield. Zijne neiging tot de Dichtkunst, hem als aangeboren is van jongs af zoo groot geweest, dat (1) HOOFT hem, volgens BRANDT, nog geen 13 jaren oud, onder de aankomende vernuften met lof noemde. Jammer dat hij in zijne jongelingsjaren zich niet in de Griekſche en Latijnſche talen geoefend heeft; dit veroorzaakte, dat hij in het eerst die heerlijke gaven van dichtvermogen niet ten toon ſpreidde, welke naderhand zoo *Vondel.*

de bovengem. Lofrede van den Heer JERONIMO DE BOSCH, WAGENAAR *Amſt.* D. XI. bl. 361—370. FOPPENS in voc. *Levens van vermaarde Mannen en Vrouwen*, D. I. bl. 306. SAXII *Onom. T.* IV. pag. 327, en vele andere daar gemelde Schrijvers.

(1) In zijnen brief uit Florence; zie *Mengelwerken*, bl. 736.

Men vindt tot Amſterdam, die met zijn hoogh gedicht
De duistre wegh tot lof en waere deught verlicht,
En Kampen die met kunst 't gemeen beloop der dingen,
Het nut der deught en 't quaadt der ondeught weet te zingen,
En Koster, Vondelen, Breerôo en Victorijn
Die nu al toonen wat s' hier namaals zullen zijn.

Deze Brief is volgens BRANDT (*Leven van* VONDEL, bl. 12.) in 1600 geſchreven. Het komt ons echter aannemelijker voor, met den Uitgever van HOOFT's *Mengelwerken*, dien Brief van HOOFT tot het jaar 1607 of 1608 te brengen; ſchoon ik dit wederom niet overeen kan brengen met BRANDT *Leven van* HOOFT, zie HOOFT's *Werken*, D. I. bl. 5, 6, waar hij verhaalt, dat HOOFT in den jare 1601 van zijne aanmerkelijke reize terug kwam; zoo dat VONDEL dan te regt op zijn 13de jaar reeds onder de goede Dichters van de Kamer *in liefde bloeijende* zou gerekend zijn, het geen ons bijna ongelooflijk voorkomt.

Vondel zoo heerlijk hebben uitgeblonken. (1) *Hier was wel geest van Poëzije*, zegt BRANDT, *maar het geen dien geest most leiden en aanqueeken ontbrak hem, kennis van taalen om de oude Latijnſche en Griekſche Poëten te leezen en hoonig uit dien tijm te zuigen en allerlei geleertheit, die deeze kunst, zelf in de ſchranderſte geesten, nooit kon ontbeeren. Hij had dan anders geen behulp dan het geen in Duitsch wordt geleezen. Zijn eerſte rijmen waaren plat en zenuwloos, zich zelven dikwils ongelijk, ſomwijl voortrollende, ſomwijl hortende en ſtoötende, ſomwijl zwetſende met woorden, — die luidt ſchreeuwden en weinig zeiden.* Dan ook dit kwam VONDEL door eene onvermoeide vlijt te boven. (2) *Het voorbeelt van* KOORNHERT *en anderen, die in hunnen ouderdom taalen leerden, en zijn liefde tot de kunst, maakte hem gaande.* Hij getrooste zich dien moeijelijken arbeid in het (3) 26ſte jaar zijns levens. In het Latijn oefende hij zich daarna dagelijks.

Zeer wel weetende, zegt (4) DE BOSCH, *dat de ommegang met verſtandige mannen van eene onbegrijpelijke kragt was, zoo zocht hij altoos het gezelſchap van de zulken, met welker kundigheden hij zijn voordeel kon doen. Hij ging dus dagelijks bij die twee uitmuntende en geleerde mannen van zijnen tijd* VOSSIUS *en* BARLAEUS: *hij hield ge-*

(1) Zie BRANDT, *Leven van* VONDEL, bl. 11 en verv.

(2) Als voren, bl. 15.

(3) Als voren, bl. 14, bij het jaar 1613.

(4) Bl. 517.

geduurig briefwisſeling met den Drost van Muiden P. CORNELISZ. HOOFT, *en met dat uitmuntend ſieraad van Holland*, *den alomberoemden* HUIG DE GROOT, *dien hij raadpleegde en ondervroeg over de beste Schrijvers der Oudheid, over de gepastheid en ſierlijkheid hunner uitdrukkingen, over hunne Poëtiſche beſchrijvingen en wat dies meer zij.* Hier door en door het vlijtig lezen van de Werken van HOOFT, maakte hij in de Dichtkunde langs hoe voortreffelijker vorderingen. Hoe veel VONDEL aan HOOFT verpligt was, leert ons de Dichter VOLLENHOVEN in eenen (1) Brief aan BRANDT, nog bij het leven van VONDEL geſchreven, zeggende: *dat Vondel geen Vondel zonder Hooft waar, zou hij zelf, meen ik, naar zijne openhartigheid, niet ontkennen, en ik hebbe diergelijk eene taal wel uit zijnen mond gehoort.* Vondel.

Door deze vlijtige bearbeiding der Schriften van oude en nieuwe Dichters, had hij nu zijnen natuurlijken en verhevenen aanleg verſierd; hier door kreeg hij die levendigheid van denkbeelden, die kracht van ſchilderen, dien rijkdom van vinding, die kennis van het men-

(1) Zie dezen Brief achter het *Leven van* G. BRANDT, door J. DE HAAS, bl. 150. Ook VOLLENHOVEN's *Gedichten*, bl. 470.

Ja Vondel waar geen Vondel zonder Hooft.

BRANDT zelf geeft ons in VONDEL's *Leven* de duidelijkſte bewijzen van dit gezegde aan de hand. Zie ook hierover HUIJZINGA BAKKER, gepr. Verh. bl. 115, en bovenal bl. 116 in 't begin.

Vondel. menſchelijk hart, die ſtoutheid door zachtheid afgewisſeld, die hoogdravendheid door zoetvloeijendheid getemperd, die vlugheid van geest, ja, die ſchitterende verbeeldingskracht, waardoor de Dichter zich de voorwerpen volgens hunne ware natuur weet voor oogen te ſtellen, en gevoegelijke kleuren uit te vinden, om die tafereelen met dezelfde kracht en levendigheid op de gemoederen van anderen te doen werken, het hart te vermeesteren en aan zijne verwen te binden; met één woord, hierdoor maakte hij zich eigen alle die overheerlijke dichtverdienſten, welke aan de beste Dichters der oudheid eenen onſterfelijken roem verſchaft hebben. Niet weinig tot meerdere beſchaving zijner Gedichten heeft toegebragt zijne leergierigheid; hij wilde niet alleen zuiver van taal, maar ook eigenaardig en gepast in zijne woorden zijn; *om op elke ſtof en zaak*, zegt (1) BRANDT, *de rechte ſpreekwijſen te vinden, onderzocht hij bij allerlei ſlag van menſchen, wat Duitſche woorden elk ontrent zijn werk, handteering en kunst gebruikte. De Landluiden vraagde hij, hoe zij ſpraken ontrent den landbou, en hoe ze 't geen daar toe behoorde noemden en uitdrukten. Ontrent den huisbou vraagde hij op gelijke wijze de Timmerluiden en Metzelaars: ontrent de zeevaart en 't ſcheepstuig de Zeeluiden: ontrent de ſchilderkunst en wat daar toe behoorde de Schilders, en zoo voort ontrent alle ander bedrijf, weetenſchappen en kunſten. Dit ſtrekte tot opbou der taale en om van al wat hem voor-*

(1) *Leven van* VONDEL, bl. 77.

voorquam, met woorden, die de zaake eigen waaren, te ſpreeken. Onberekenbaar veel nut geeft zulk een rijkdom van eigenaardige woorden, gelijk alle uitnemende Dichters en geoefende beoordeelaars zullen erkennen. Voeg hier bij, dat hij gaarne met andere kundige lieden over zijne gedichten raadpleegde. Deze noemde hij (1) *Mecenaten, Ariſtarchen en Keurmeesters, die hem ook in 't vertaalen behulpzaam waaren. Ook plagten zij in 't leezen zijner Treurſpeelen en andere Dichten, volgens zijn verzoek, ſcherp te letten op het duitsch, op het dicht, op den zin: en indien ze onzuiverheit in de taal, hardigheit of lamheit in het dicht en rijm, of kreupelheit ontrent den zin meenden te zien, zij weezen 't hem aan: en 't geen men met reden berispte, zocht hij ſtrax te verbeteren.* Ziedaar eene zedigheid en leergierigheid in onze dagen niet zeer gemeen, doch waardoor VONDEL echter zijne Poëzij der onſterfelijkheid heeft toegewijd, daar hij gaarne zijne Gedichten hoorde beoordeelen, en met verſtand en bedaard overleg de aanmerkingen toetſte. *Vondel.*

Het geen BRANDT, in zijne *Lijkrede op* HOOFT, zegt: (2) *De voorgaande eeuwen hebben ſchrandere verſtanden zien uitmunten in 't een of 't ander geſlacht*

(1) BRANDT als voren, bl. 77.

Zulke Keurmeesters waren bij hem ROEMER VISSCHER, HOOFT, REAEL, ANTONIJ DE HUBERT, MOSTERT, VICTORIJN, VENEEL en anderen; zie BRANDT, bl. 16, 17. en bl. 77.

(2) Voor 't Mengelwerk, bl. 8. (onder aan de bladzijde.)

Vondel. *ſlacht der Poëzij; maar in al de deelen der Dichtkonst uit te ſteeken, was voor onſen tijd ongehoort.* HOMEER *en* VIRGIEL *hebben door haar heldendichten den palm wechgedraagen;* SOPHOKLES *door ſijn treurſpeelen;* PINDAAR *en* FLAKKUS *door hun lierdichten;* MENANDER *en* TERENTIUS *door haar blijſpeelen;* THEOCRITUS *door ſijn herdersſangen. Dus is de eer der Poëzij onder veel Poëten verdeelt; tot dat in onſe daage de eenige Fenix der Dichters haar in ſijn gewelt heeft konnen brengen, en in al haar deelen uitgeblonken;* dit zoude men, mijns oordeels, gevoegelijker op onzen VONDEL kunnen toepaſſen. Hij was niet alleen een Treurſpel-dichter, bij SOPHOKLES, EURIPIDES, SENECA en anderen te vergelijken, maar ook Lierdichter, als HORATIUS en PINDARUS; hij zong den lof der Godheid niet minder dan CALLIMACHUS de eer zijner Goden; hij vervaardigde alle ſoort van Gedichten, en bleef in alles VONDEL. Wil men de onderſcheidene verdienſten onzer Nederduitſche Dichters, met den dichtkundigen (1) LUBLINK, tot zekere klaſſen brengen en zeggen: *in rijkheid van gedachten waren* CATS, KAMPHUIJZEN *en anderen uitnemend; in geestigheid, in denken en uitdrukking* HOOFT, DE DECKER, POOT *en* SMITS; en zoo vervolgens tot alle ſoorten van dichterlijke verdienſten overgaan;

(1) *Algemeen Magazijn*, 1ſte D. 2de Stuk. bl. 862.

gaan; men moet bij iedere rangſchikking onzen VONDEL den eerſte noemen. Is dit waar omtrent alle de verdienſtelijke eigenſchappen der Dichters, het is even zeker omtrent de bijzondere ſoorten van dichtwerken. Zal ik u zijne *Lierzangen* herinneren? hierin ſchijnt hij onnavolgbaar geweest te zijn. Kracht en zwier, ſtoutheid en zachtheid, zijn hier zoo vereenigd, zoo welgepast als door eenen gelukkigen echt verbonden, dat men niets beters verlangen kan. Wie verdient als *Hekeldichter* meerderen lof? Scherpte, zinrijkheid en bijtende kortheid kenmerken hem in dit ſoort van gedichten. Dat op SALMASIUS of den Lasteraar van HUIG DE GROOT aan te halen is mij genoeg, om mij van uwe toeſtemming te verzekeren. Vondel

(1) O Farizeeuſche grijns, met ſchijngeloof vernist,
Die 't Groote lijk vervolght ook in zijn tweede kist;
Gij Helhont, past het u dien Herkles na te baſſen,
Te ſteuren op 't autaer den Fenix in zijn aſſen,
Den mont van 't Hollantsch Recht, bij Themis zelf beweent?
Zoo knaegh uw tanden ſtomp aen 't heſſige gebeent.

Ook in zijne *Treurſpelen* ſtaat hij alleen in het ſtrijdperk. Want wat Dichter toch zou zich verme-

(1) VONDEL's Poëzij, 2le Deel, bl. 247.

Vondel. meten, zoo de hartstochten te kunnen ſchilderen, zonder voor zijne vermetelheid met ICARUS te boeten:

(1) Pindarum quisquis ſtudet aemulari,
Jule, ceratis ope Daedalea
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.

De geleerde (2) SCALIGER zegt in zijne *Dicht-*

(1) HORATIUS, L. IV. Od. 2. Volgens de vertaling van onzen VONDEL, *Poëzij*, 1ſte D. bl. 441.

Wie toeleght, o Iülus, met zijn' toon,
Zelf Pindarus te ſteeken naer de kroon,
Betrout zich, als de reukelooze zoon,
Op wasſe vlogels;
Daer 't hemelsch vier het was verſmilte en praem',
Om 't kristalijn der watren met zijn naam
Te helpen aen de ſpiegelnutte faem
Van ſtoute vogels.

(2) J. C. SCALIGRI, *Poetices Lib. 7, Ed. 1617*, p. 811 & 812. „ Omnes, inquam, tantae ſunt venuſtatis, ut et mihi, et „ aliis prudentioribus omnem ademerint ſpem talium ſtudio- „ rum. Inter caeteras vero duas animadverti, quibus ne Am- „ broſiam quidem aut Nectar dulciora putem. Altera est, tertia „ quarti libri:

„ *Quem tu, Melpomene, ſemel*
„ *Nascentem placido lumine videris &c.*

„ Altera, nona ex tertio,

„ *Donec gratus eram tibi &c.*

„ Quarum ſimiles malim a me compoſitas quam Pythionicarum „ multas Pindari et Nemeonicarum, quarum ſimiles malim com- „ poſuiſſe, quam eſſe totius Tarraconenſis Rex."

Dichtkunde van de Odes van HORATIUS, hetgeen wij van de Treurſpelen van VONDEL zouden zeggen: *Alle zijn van zulk eene ſchoonheid, dat zij mij en anderen, hierin meer ervarene lieden, alle hoop benemen op zulke oefeningen*; ja iets dergelijks, als hij terſtond daarop van twee Lierdichten zegt, zoude ik van den LUCIFER en den GIJSBRECHT VAN AMSTEL durven zeggen: *van deze en dergelijke gedichten, zoeter dan der Goden ſpijs of drank, was ik liever de Maker, dan Koning van geheel Arragon.* Van zijne overige Gedichten zal ik na dit alles niets meer behoeven te zeggen, dan dat hij ook door dezen met regt geroemd wordt, *als de Vader, de Vorst, de Fenix der Nederduitſche Poëzij*, van wien zoo vele lateren hunne beste ſieraden hebben ontleend, *als de bron van dichterlijke ſchoonheden*, waardig door eenen BARLAEUS dus te worden aangeſproken:

(1) Vondeli! Batavae decus et laus prima camoenae!
Fontis inexhauſtum flumen Appollinei!

(2) ô Hooghſte kroon in dicht, die Hollandt cieren kon!
ô Onuitputbre ſtroom van Febus Henkſtebron!

Wat,

(1) C. BARLAEI *Poemata*, Tom. 2. pag. 209.

(2) Zie deze vertaling in VONDEL's *Leven*, bl. 83.

Vondel. Wat, mijne Heeren, minnaars van Dichtkunde! wat zal ik tot proeven bijbrengen? Zal ik iets uit zijne Treurſpelen overnemen? Ik heb u den GIJSBRECHT en LUCIFER reeds genoemd. Zal ik zijne *Lierdichten* openſlaan? ter eere der *Verlosſing van* HUIG DE GROOT, op deze wijs aanheffen?

(1) Gewelt van wallen, dubble gracht,
Ontruste honden, wacht bij wacht,
Beſlage poorten, ijsre boomen,
Geknars van ſlotwerk, breede ſtroomen,
En d'onvermurwde kastelein
Verzekerden op Loeveſtein,
Den grooten Huijgen, buiten duchten
Van in der eeuwigheit t'ontvluchten;
Ten waer zijn ſchrandre gemalin
En drukgenoot en kruisheldin
Een eerlijke uitkomst had gevonden,
En hem van lang verdriet ontbonden.
Zij ſprak: mijn lief, mijn levenslicht,
(De tranen ſtonden in 't gezicht)
Zal dees ſpelonk u glans verſmooren,
En is uw deught dit graf beſchooren? enz.

Zal ik voor het *Wale Weeshuis* u deze eenvoudige doch krachtig werkende *Bede* laten lezen?

(2) Och

(1) VONDEL's Poëzij, I. D. bl. 320.

(1) Och laet uw mededogen ſtralen
Op dees van elk vergete ſchaer,
Op 't arme Weeshuis van de Walen,
Wiens last noch aengroeit jaer op jaer,
Wanneer 't ontfangt met open ermen
Die arm zijn zonder hunne ſchult,
De Weeskens, die om nootdruft kermen;
En voedt hen op met groot gedult
In tucht en eerelijke zeden.
Wie zietze zonder ſchreien aen?
Heeft Kristus arm voor ons geleden,
Wie kan voorbij dees kribben gaen
En ſtallen, zonder met de Wijzen
Te offeren een luttel gout,
Om 't naekt en hongrigh kint te ſpijzen,
Dat in dit Betlehem verkout?
Alj zorght niet, dat de ſchatten minderen,
Die gij aen Godt op woeker geeft,
Door vreemde en onderlooze kinderen.
Gedenkt, dat Godt hun vader leeft,
Die in uw weldaet wort geprezen
En 't goet dat nimmer zal vergaen.
De zuivre Godsdienst is den Weezen
In hun ellende bij te ſtaen.

Neen, liever kieze ik dan den (2) *Ecce Homo*, of

(1) Als voren, bl. 472.
(2) Als voren, bl. 481.

Vonde. of (1) *het Kristelijk Gedult*; maar de uitnemende *Lierdichten* zijn te menigvuldig, om hier bij ſtil te ſtaan; de *Klinkdichten* zullen ons liever voor eene wijl ſtaande houden. Al aanſtonds ontmoeten wij dat op Roscius, met vrouw en kind omgekomen:

(2) Zijn Bruit t'ombelzen in een' beemt, bezaelt met roozen,
Of in het zachte dons, is geen bewijs van trouw:
Maer ſpringende in een meir, daer 't water ſtremt van kou,
En op de lippen vriest, zich te verrueckeloozen;
Dat 's van twee uiterſten het uiterſte gekozen;
Gelijck mijn Roscius, beklemt van druck en rouw,
In d'armen houdt gevat zijn vrucht, en waerde vrouw,
En gloeit van liefde, daer 't al kil is, en bevrozen.
Zij zuchte; och lief, ick zwijm: ick ſterf: ik ga te gront.
Hij ſprack: ſchep moet, mijn troost, en ving in zijnen mont
Haer adem en haer ziel. Zij hemelt op zijn lippen:
Hij volght haer bleecke ſchim naer 't zaligh paradijs.
Vraegt ijemandt u naer trouw, zoo zegh: zij vroos tot ijs,
En ſmolt aen geest, en hij gingh met haer adem glippen.

Dan gij kent dit, alsmede dat (3) *op het Pronck-*

(1) Als voren, bl. 471.
(2) Als voren, bl. 291.
(3) Als voren, bl. 296.

Pronckbeelt, *ter eere van* ERASMUS, en andere uitnemende *Klinkdichten*. Die op *Afbeeldingen* zijn kort en dus ligt over te nemen. Zie hier dat op (1) MAS ANJELLO: *Vondel.*

Sie Mas Anjello hier in print voor elk ten toon,
Die van de Vischbanck klom op 's Konings hogen Troon,
Het kitteloorigh Paert van Napels holp aan 't hollen,
En, op zijn Faëtons geraekt aen 't zuizebollen,
In eenen oogenblick ging plotſeling te gront,
Gehoorzaemt, als een Vorst, doorſchooten, als een hont.

En (2) *op* OLDENBARNEVELDT:

Dit 's Grootvaêr, van wiens deugt geen eeuwen zullen zwijgen.
Hij deé zijn Rechters zelfs het hair te berge ſtijgen,
Toen hij ter vierſchaer quam al evenwel gemoedt.
Zijn vijant dronck de doot aen zijn onſchuldig bloedt.

Niet minder is dat (3) *op* ARMINIUS:

Dit 's 't aenzicht van ARMIJN, die 't zij hij ſchreef of ſprak,
Het heiloos noodlot van Kalvijn gaf zulk een krak,
Dat

(1) Als voren, bl. 553.
(2) Als voren, bl. 558.
(3) Als voren, bl. 578.

Vondel. Dat Lucifer noch beeft voor 't dondren van zijn lesſen,
En d'Afgront zwoegt en zweet om ſtoppen deze bresſen.
Sus kraemvrou, ſprak hij, ſus, ſchei vrij gerust van hier:
Godt worpt geen zuigeling in 't eeuwigh helſche vier.

Terſtond gevolgd door dat (1) *op* KORNELIS ANSLO:

Aij, Rembrant, mael Kornelis ſtem!
Het zichtbre deel is 't minst van hem,
't Onzichtbre kent men ſlechts door d'ooren.
Wie Anslo zien wil, moet hem hooren.

Maar ik zie ook hier een te ruim veld van de uitgezochtſte en keurigſte Dichtbloemen, en ga daarom met ſtilzwijgen voorbij de bijſchriften (2) *op* G. J. VOSSIUS, of op den Beeldhouwer (3) H. DE KEIZER en honderd andere.

VONDEL's *Bruiloftsdichten*, hoe ook verſchillende van vele andere, die alle kracht en dichterlijke ſieradiën ontberen, kan ik nog onaangeroerd la-

(1) Als voren.

(2) Als voren, bl. 584.

(3) Als voren, bl. 591.

laten, maar niet zijne *Lijkzangen*, zonder u voor oogen te brengen dat ter (1) *Vertroostinge aen* GERAET VOSSIUS *over den dood zijns Zoons*: Vondel.

Wat treurtge, hooghgeleerde Vos,
En fronst het voorhooft van verdriet?
Benij uw' zoon den hemel niet.
De hemel trekt: aij, laet hem los.

Aij, ſtaek dees ijdle tranen wat,
En offer, welgetroost en blij,
Den allerbesten Vader vrij
Het puik van uwen aertſchen ſchat.

Men klaeght indien de kiele ſtrant;
Maer niet wanneerze rijk gelaên,
Uit den verbolgen Oceaen,
In een behoude haven lant.

Men klaeght, indien de balſem ſtort,
Om 't ſpillen van den dieren reuck:
Maer niet, zoo 't glas bekomt een breuck,
Als 't edel nat geborgen wort.

Hij ſchut vergeefs zich zelven moé,
Wie ſchutten wil den ſterken vliet,

Die

(1) Deel II. bl. 26.

Vondel.

Die van een ſteile rotſe ſchiet,
Naer eenen ruimen boezem toe.

Zoo draeit de weereltkloot; het zij
De vader 't liefſte kint beweent;
Of 't kint op vaders lichaem ſteent,
De Doot ſlaet huis noch deur voorbij.

De Doot die ſpaert noch zoete jeught,
Noch gemelijken ouderdom.
Zij maekt den mont des Reedners ſtom,
En ziet geleertheit aen noch deught.

Gelukkigh is een vast gemoedt,
Dat in geen blijde weelde ſmilt,
En ſtuit, gelijk een taele ſchilt,
Den onvermijdren tegenſpoet.

Niet minder fraai is het bekende (1) *Kinderlijk*, zoo gemakkelijk, zoo zangerig, dat men niets welluidender ſchijnt te kunnen verlangen.

Konſtantijntje,
't Zaligh kijntje,
Cherubijntje
Van om hoog,
d'IJdelheden
Hier beneden
Uitlacht met een lodderoogh.

Moe-

(1) Als voren, bl. 40.

Moeder, zeit hij, *Vondel.*
Waerom ſchreit gij?
Waerom greit gij
Op mijn lijck?
Boven leef ik,
Boven zweef ik,
Engeltje van 't hemelrijck:
En ik blink 'er,
En ik drink 'er,
't Geen de ſchencker
Alles goets
Schenckt de zielen,
Die daer krielen,
Dertel van veel overvloets.
Leer dan reizen
Met gepeizen
Naer paleizen
Uit het ſlick
Dezer werrelt,
Die zoo dwerrelt,
Eeuwigh gaet voor oogenblick.

Hoe zacht en liefelijk is hier alles! Men gevoelt, dat er een kind, een lief, zacht en onſchuldig kind geſtorven is, en men verheugt zich met den Dichter over de gelukkige ſtandverwisſeling. Even liefelijk en ſchilderachtig is dat Lijkkransje, hetwelk VONDEL voor zijn eigen dochtertje gevlochten heeft:

Vondel. (1) De felle Doot, die nu geen wit magh zien,
Verſchoönt de grijze lien.
Zij zit om hoogh, en mikt met haren ſchicht
Op het onnozel wicht,
En lacht, wanneer in 't ſcheien
De droeve moeders ſchreien.
Zij zagh 'er een, dat wuft en onbeſtuurt,
De vreught was van de buurt,
En, vlugh te voet, in 't ſlingertouwtje ſprong;
Of zoet Fiane zong,
En huppelde in het reitje
Om 't lieve lodderaitje:
Of dreef, gevolght van eenen wakren troep,
Den rinkelenden hoep
De ſtraten door: of ſchaterde op een ſchop,
Of ſpeelde met de pop,
Het voorſpel van de dagen,
Die d'eerſte vreught verjagen:
Of onderhiel met bikkel en bonket
De kinderlijke wet,
En rolde en greep op 't ſpringende elpenbeen
De beentjes van den ſteen;
En had dat zoete leven
Om geenen ſchat gegeven.
Maer wat gebeurt? terwijl het zich vermaekt,
Zoo wort het hart geraekt,

Dat

(1) Als voren, bl. 59.

Dat ſpeelziek hart, van eenen ſcharpen ſlits *Vondel.*
Te doodlijk en te bits.
De Doot quam op de lippen,
En 't zieltje zelf ging glippen.
Toen ſtont, helaes! de jammerende ſchaer
Met tranen om de baer,
En kermde noch op 't lijk van haer geſpeel,
En wenschte lot en deel
Te hebben met haer kaertje,
En doot te zijn als Saertje.
De ſpeelnoot vlocht, toen 't anders niet mogt zijn,
Een' krans van roosmarijn,
Ter liefde van heur beste kameraet.
O kranke troost! wat baet
De groene en goude lover?
Die ſtaetſi gaet haest over.

Men ziet het kind ſpelen, en tegelijk de kunst des Dichters, die door zulke voorwerpen, eenvoudig maar zeer moeijelijk ter bewerking, leven en beweging aan zijne tafereelen bijzet. Zal ik nu nog aanheffen

(1) De tiende Zanggodin,
Uit eene roos geboren, enz.?

Dan laten wij liever de *Lijkdichten* daar, en bepalen wij ons tot de overige. De *Grafſchriften*, *Geboortedichten*, *Dankdichten*, *Brie-*

ven,

(1) Als voren, bl. 66.

Vondel. ven, *Klacht-* en *Hekeldichten*, alle deelen zijner Mengelpoëzij, vloeijen over van de heerlijkſte proeven. In welk een hof vol uitnemende Dichtbloemen begaf ik mij? —— Hoe verantwoorde ik het, zoo vele uitnemende Kunſtvoortbrengſels onaangeroerd te laten? Ik noemde de *Hekeldichten*, en ik gewaagde niet van het meesterſtuk:

(1) 's Lants treurſpel weêr verjaert, enz.

genoeg bekend, maar nooit genoeg geroemd? Ik gewaagde niet van den (2) *Roskam*, den (3) *Harpoen*, het (4) *Decretum Horribile*, en zoo vele anderen, vol merg van zaken, en ſcherpte van uitdrukking? Zal ik nu nog de *Lofdichten*, het *Mengelwerk*, de *Gezangen*, en andere afdeelingen der afzonderlijk uitgegevene Poëzij, waarvan ik tot dus verre nog maar alleen geſproken heb, inzien? Zal ik de (5) drie heerlijke Bijſchriften voor het *Burger Weeshuis*, zal ik dat (6) *op de Marmerbeelden van Jupijn en Leda*, en zoo vele andere-

(1) Als voren, bl. 168.

(2) Als voren, bl. 201.

(3) Als voren, bl. 207.

(4) Als voren, bl. 212.

(5) Als voren, bl. 307 en 308.

(6) Als voren, bl. 350.

dere u mededeelen? Neen, mijne Heeren! vergt van mij niet meerdere proeven, of geeft mij de vrijheid, alleen met VONDEL's voorbeeld uwe vraag, ten voordeele der Zeventiende Eeuw, te beslisſen. *Vondel.*

Ik heb nu ſlechts van zijne (1) losſe Poëzij geſproken, en moet, kortheidshalve, alle andere Kunstwerken met ſtilzwijgen voorbijgaan. Van ééne ſoort van gedichten wil ik echter nog ſpreken, van de *Reijen* in zijne Treurſpelen. Ik zal hierna gelegenheid hebben, wanneer wij de dichtverdienſten der zeventiende en achttiende Eeuw zullen ten toetſe brengen, aan te toonen, hoe kwalijk latere Dichters deze Reijen uit hunne Spelen hebben achtergelaten, hoe bijna onontbeerlijk dezelve zijn tot de aaneenſchakeling der Bedrijven, en tot de zedekundige toepaſſingen der daden, hoe zij door glansrijke beelden en dichterlijke verſierſels zwier en ſchildering aan de anders drooge handelingen bijzetten; nu zij het genoeg, u door weinige herinneringen voor den geest te brengen, hoe VONDEL in dit vak, ik zal niet zeggen alle overige Dichters, maar zichzelven ſchijnt overtroffen te hebben. Eene Bloemlezing uit VONDEL's Reijen ligt bij mij gereed, en ware niet deze mijne Verhandeling, wegens het mij voorgeſtelde doel van behandeling, van eenen grooten omtrek, ik voegde dezelve als Bijlage daar nevens; nu wil ik u ſlechts doen denken aan den *Reij van Edelingen* in den GIJSBRECHT:

Waer

(1) Namelijk de twee Deelen in 4to.

Vondel

Waer wert oprechter trou enz.

aan die van de *Eubeërs* in den *Palamedes*:

Het dun gezaeit geſtarnt verſchiet enz.

en aan die der *Joodſche Vrouwen* in *Hieruſalem verwoest*:

Als de vloeck met duizent benden enz.

Bewonder VONDEL in zijne volle grootheid in den *Reij van Engelen* in den *Lucifer*; alles is daar krachtig en toch eenvoudig, het is een gebed, een lofzang, bij welker herinnering wij ons naauwlijks onthouden kunnen, met VONDEL — wat zeg ik? —— met Gods Engelen, de knieen te buigen, en het aangezigt te dekken. Maar het is mij ondoenlijk alle uitſtekende *Reijen* op te tellen, zonder u eene dorre lijst van enkele regels, voor heerlijke dichtſtukken in handen te geven. Men leze zelf VONDEL's Werken, men leze zelf de beſchrijving van ADAM en EVA, de alleenſpraak van RUBEN en vele andere bekende tafereelen uit zijne onnavolgbare Treurſpelen, en men vergete het Landſpel *de Leeuwendalers* niet.

Wij eindigen — hoe eindigen! en gij hebt nog niets van den *Kersnacht* of *Reij van Klariſen* gezegd! — juist daarmede wilden wij, als het toppunt van VONDEL's kunst, deze onze zwakke poging tot VONDEL's vereering beſluiten. Inderdaad, onze taal kent, mijns oordeels, geene ſchil-

de-

derij, zoo treffend, zoo krachtig, zoo aandoenlijk als deze van de wanhopige en zwervende RACHEL. Vondel.

O Kersnacht, ſchooner dan de dagen!
Hoe kan Herodes 't licht verdragen,
Dat in uw duisternisſe blinckt,
En wort geviert, en aengebeden?
Zijn hooghmoedt luistert naer geen reden,
Hoe ſchel die in zijne ooren klinckt.
Hij pooght onnoosten te vernielen,
Door 't moorden van onnoosle zielen,
En weckt een ſtadt- en lantgeſchrei
In Bethlehem en op den acker,
En maeckt den geest van Rachel wacker,
Die waeren gaet door beemt en wei:
Dan naer het westen, dan naer 't oosten.
Wie zal die droeve moeder troosten,
Nu zij haer lieve kinders derft?
Nu zij hun ziet in 't bloet verſmooren,
Vergaen, die naulijx zijn geboren,
En zoo veel zwaerden root geverft?
Zij ziet de melleck op de tippen
Van die beſtorve en bleecke lippen,
Geruckt noch versch van moeders borst.
Zij ziet de teêre traentjes hangen,
Als dau, aen druppels op de wangen:
Zij zietze vuil van bloet bemorst.

De

Vondel.

De winckbraeu deckt nu met zijn booghjes
Gelokene en geen lachende ooghjes,
Die ſtraelden tot in 't moeders hart,
Als ſtarren, die met haer gewemel
Het aenſchijn ſchiepen tot 'een' hemel,
Eer 't met een mist betrocken wert.
Wie kan d'elende en jammer noemen,
En tellen zoo veel jonge bloemen,
Die vroegh verwelckten, eerze noch
Haer friſſche bladeren ontloken,
En lieffelijck voor ijder roken,
En 's morgens droncken 't eerſte zogh?
Zoo velt de zicht de korenairen.
Zoo ſchud een buij de groene blaeren,
Wanneer het ſtormt in 't wilde wout.
Wat kan de blinde ſtaetzucht brouwen,
Wanneerze raest uit misvertrouwen!
Wat luit zoo ſchendigh dat haer rout!
Bedruckte Rachel, ſtaeck dit waeren:
Uw kinders ſterven martelaeren,
En eerſtelingen van het zaet,
Dat uit uw bloet begint de groeien,
En heerlijck tot Godts eer zal bloeien,
En door geen tirannij vergaet.

„ VONDEL," om BRANDT'S (1) Lofſpraak op

(1) Zie in de *Lijkrede op* P. C. HOOFT.

op den beroemden Drosſaard, ook hier weder op onzen Dichter over te brengen, „ VONDEL zal „ leeven, hij zal geleezen en herleezen wor„ den, hij zal bloeijen, hij zal zich zelf be„ waaren in de geheuchenis en gedachten der men„ ſchen, hij zal als een middagzon ſtraalen en „ blinken in al de Wereltdeelen, zoo lang als de „ Hollandſche Moogenheit en taal noch in eenige „ achtbaarheid is, en zoo lang als er noch naa„ neeven gevonden zullen worden, die de oogen „ op de daden van haare voorzaaten willen „ ſlaan." *Vondel.*

(1) CONSTANTIJN HUIJGENS, de vriend van HOOFT, CATS en VONDEL, de Geheimſchrijver van drie op elkander volgende Nasſauſche Vorsten, Ridder, Heer van *Zuijlichem*, en Rekenmeester des Prinſen van Oranje, was zoo edel van dichtvermogen als van titelen. In bijna alle talen, zoo oude als levende, bedreven, in alle wetenſchappen ſchier ervaren, gaf hij zijne Gedichten rijkdom van gedachten en volheid van nuttige zaken. Schoon de verhevenheid van VONDEL en HOOFT misſende, en CATS in zoetvloeijendheid en gemakkelijkheid niet evenarende, zullen de niet oppervlakkige, maar aandachtige Le- Conſtantijn Huijgens.

(1) Zie over CONSTANTIJN HUIJGENS, VAL. ANDREAS, *Bibl.* pag. 142. FOPPENS, *Hist. Belg.* T I. p. 190. BAILE voc. *Zuijlichem*. BAILLET, *Jugements des Savants*, T. 4. p. 260. N°. 1501. HOOGSTRATEN op *Zuijlichem*.

Huijgens. Lezers zijner Werken, overal eene eigenaardige kracht van zeggen gewaarworden, die men te vergeefs in VONDEL, HOOFT en CATS zoeken zal. Dit eigenaardige van uitdrukking is vereenigd met merg van belangrijke opmerkingen. HUIJGENS is vol en kort. Alles is ineengedrongen, doch tevens kruidig en oorspronkelijk. Zijn dichttrant mag te regt onnavolgbaar genoemd worden. Hoe meer men zijne Gedichten, die een bij hem geoefend en opmerkzaam Lezer verderen, doordenkt, en hoe naauwkeuriger men ze gadeslaat, hoe meerdere schoonheden men zal aantreffen. HUIJGENS is rijk in beelden, die, krachtig en zonder eenen gezochten zwier, den aandachtige bekoren en blijven bezig houden. Overal heerscht eene juistheid van welgekozene en nieuwgedachte tegenstellingen. Door de overgroote kortheid is zijn stijl zoo wel als *versificatie* veelal stijf en stram, maar deze gepaktheid geeft weder eenen rijkdom, die gemakkelijk in hem doet over het hoofd zien die zoetvloeijendheid, waardoor wij zoo gaarne ons met anderen laten wegslepen. HUIJGENS is verstandig, leerzaam en belangrijk; en de jeugdige Dichter, die zijnen natuurlijken aanleg door stevigheid van zaken en denkbeelden pit en kern wil bijzetten, vindt in hem eenen schat, dien geen ander Dichter hoegenaamd hem zoo oogenblikkelijk en zoo menigvuldig zal aanbieden.

Het eigenaardige en krachtige zijner Poëzij blinkt bijzonder uit in zijne *Zedeprenten*. Dus begint de karakterschets van een' Koning:

(1) Hij

(1) Hij is een' menigte beſloten in een' kroon; *Huijgens.*
Een ijeders opperknecht; een ſlave ſonder loon;
Het hooge dack van 't Rijck dat al den hagel uijtſtaet;
Het groote Rekenboeck van al wat in en uijtgaat;
Een penningh van 't metael daer wij af zijn gemaeckt,
Maer op de rekenrij der duijſenden geraeckt;
Een Vrij-heer in de boeij, een eeuwige gevangen;
Een bidder met gebied; een ſlotrijm van gezangen;
Een blixem die door 't ſtael van allen weerſtand breeckt,
En al wat toegeeft ſpaert, een Wolck die Donder ſpreeckt;
Een Son die noch gelijck noch duijſteringh kan lijden,
Of onweer volght er op en warrelwind van tijden. enz.

Zet waarheid, geestig opgeſierd, de Gedichten belangrijkheid bij, en doet eenvoudigheid, hare gezellin, dezelve in nog meerdere waarde toenemen, dan behaagt zeker de *Boer* van HUIJGENS, wiens lot voor geen' Vorst behoeft te wijken.

(2) 'k Neem Trommel-tijden uijt, geen ſijnsgelijcke Koningh,
Zijn

(1) *Korenbl.* D. I. bl. 120.

(2) Als voren, bl. 159.

Zijn 't andre van een Rijck, hij is het van een' Wooningh;
Maer vrijheit ſluijt haer heck, en vrede woont er in,
En 't kostelick Genoegh, dat hebben and're min.

Men leze, hoe deze Boer zich geheel naif in den waren boerſchen trant verklaart aan zijne minnares, de geliefde TRIJN:

(1) „ Van ginte Molen af tot achter om 't Kadijckie
Verbij de Waeteringh is al mijn eige Slijckie
Klinck klaere klaever, Kind! Ik weet van huer noch pacht:
Men erven hoore mij, gelicken ick 't geſlacht.
Let op mijn Laen ereijs, hoe roijtſe na men hecke:
O minnelick geboomt! Ick ſie 't ſen armpgies ſtrecke
Gelick ſen Miester doet, om ijou, om ijou, om ijou,
Om ijou, men Hartegin, te vatte voor ſen Vrouw."

Is dit geen Poëzij? Is deze vrijerij niet regt boersch,

(1) Als voren, bl. 141.

boersch, en toch poëtisch en krachtig? Krachtig *Huijgens.*
was zij, dit bleek aan de uitkomst:

(1) Een soen, een lonck, een snick, een kneep,
een tré, een suchgien
Besluijten sijn gespreck. Trijn gloeit, gelijck een
luchtgien
Dat anderdaeghs moij weer, of water dreight of
wind. enz.

De verdiensten van HUIJGENS blinken, naar mijn oordeel, luisterrijk in deze schildering, waar hij, LUCRETIUS navolgende, deszelfs denkbeeld uitnemend eigenaardig en krachtig dus in zijn *Hofwijck* bewerkt:

(2) 't Zij goed of quaede sinn, ick voel mijn
voerspoed bet,
Als ijemands tegenspoed daer nevens werdt gesett.
Ick scheppe geen vermaeck in mijnes naasten lij-
den;
Maer, als hij 't lijden moet, soo kan ick mij
verblijden
In dat ick 't niet en lij. Geeft mij een blockje
land,
Een

(1) Als voren.

(2) Als voren, bl. 319.

Huijgens. Een eiland als een' vuijst, bezeet van alle kant. —
Geeft mij dat Eijland rijck van Beemden en van Koren,
Geeft mij een Huijs daer in om weelde te bekoren;
Geeft mij Bosch om dat Huijs, en langhs mijn ſteile ſtrand
Of opgeworpen Hout, of uijt de konst geplantt;
Slet mij daer wandelen vrij van den brand van 't Zuijen,
Van Oost en Wester vlaegh en van de Noorder buijen;
Slet mij daer ſorgeloos van d' een en d' ander hoeck
Vertreden mijn gepeins, of oock een beter boeck,
Een wijſer mans gepeins, terwijl een' vloot van Zeilen,
Die ſtorm en holle Zee den anderen toe keilen,
Gedreight werdt gangh voor gangh met 's levens lesten krack
Op mijner ſtranden klipp: denckt of ick mijn gemack
Affteken ſie, als 't witt bij 't ſwart van die elende;
Denckt of ick mij rondom, als in mijn' rooſen, wende;
Terwijl dat arme volck de handen van 't geſchrobb
Van touw en takel zeer ten duijst'ren hemel op

Met

Met kromme knijen ſtreckt: denckt of 't mijn' *Huijgens.*
lust verdobbelt
Dat ick ſoo veilig ſitt, en mijns gelijck ſoo
tobbelt,
Soo dobbelt om ſijn lijf. Soo gaet het aller-
weeghs,
Hoe dichter onlust is bij wellust, hoe meer deeghs.

Hoe geestig ſchetst hij kort daarop aldus zijne vergenoegdheid:

(1) Wat ſcheelt het of mij dit een bosjen of een
bos doet?
Wie leeft van overſchot? de weide die den os
voedt
Is voor hem all' de Wer'ld, en honderd mergen
gras
En doet hem niet meer nuts, dan of 't 'er niet
en was;
En duijſend roeden houts en ſou mij niet meer
ſtrecken
Dan minder, die mij hier verlustigen en decken.
Kost ijeder dat verſtaen, wat waer de gierigheit
In haer holl kaeckgebeent een ſchoon gebit geleit?

Men leze ook het vervolg. De verzen rollen wel niet gemakkelijk, en hier en daar heeft men iets duis-

(1) Als voren, bl. 320.

Huijgens. duisters, maar de woorden zijn uitnemend gekozen, de beelden aardig geſchikt, de zaken belangrijk. Alles is zenuwrijk en ſchilderachtig.

HUIJGENS blinkt ook bijzonder uit in zijne *Snaldichten.* Voorwaar wij weten geen' Dichter, die hem hierin evenaart. Wijsheid, geestigheid, kracht en kortheid heerſchen in vele derzelven; wij zullen eenige tot proeven bijbrengen:

(1) *Kragtige baden.*

Rijmer is met ſijn ſtramme leden
Naar Akens baden toegereden,
Daar heeft hij geld en zael en peerd
In alle vrolickheit verteerd.
Siet wat de wateren vermogen:
Hij is te paerd na 't Bad getogen,
En op ſijn voeten weer gekeerd.

(2) *Hopman Dirk.*

Sij liegen 't die verklaeren
Dat Dirk geen hert en heeft,
In allerlei gevaeren
Gevoelt hij dat het leeft,
En als de popelblaeren
Van 't minſte windje beeft.

(1) *Mil-*

(1) Als voren, D. II. bl. 480.

(2) Als voren, bl. 509.

(1) *Milde dank.* *Uuijgens.*

Gierige Gijs had zich over geſorghd,
En in 't wanhopen zich zelven geworghd,
Had hem ſijn knecht niet een ſneetje gegeven
't Liep er op 't end van zijn gierige leven.
't Loon, dat de goede knecht kreegh voor ſijn trouw,
Was een' *dank hebt, mist betalende 't touw.*

Ik herinner mij nog de volgende:

Louw trouwt een rijke meid, ſcheel, ſcheef en misteekend.
Hij neemt ze bij 't gewigt, 't fatſoen wordt niet gerekend.

En deze:

(2) In eenen dagh, ſei Hans, was hij van Cóln gereden
Op ſchaetſen in den Haegh. Sijn knecht viel in ſijn reden,
En ſei in eenen dagh, mijn' Heeren, dat is waer;
Maer ghij moet weten, 't was de langſte dagh van 't jaer.

(1) Op

(1) Als voren, bl. 231.

(2) Als voren, bl. 135.

Huijgens. (1) *Op Pieters Dichten.*

Schrijft Pieter altemet een veers,
't Is dobbel waerd in 't licht te komen:
Werdt maer mijn seggen wel genomen:
Ick meen in 't vier, of in de keers.

HUIJGENS is het bevalligst, zoetvloeijendst en schilderachtigst in zijn *Tempe of Voorhout van 's Gravenhage.* Hier toont hij, dat hij zijnen wigtigen en stevigen dichttrant den edelen zwier van eenen losſen tooi en aardigen val konde bijzetten, en dat hij ook dit gedeelte der Poëzij als in zijne magt had. Kan men de Lente, en haren invloed op de lucht, den grond, het vee en het geboomte natuurlijker schilderen, dan HUIJGENS gedaan heeft in deze regels:

(2) Als de locht begint te lauwen,
d'Aarde opent schreeff bij schreeff,
't Weeldrigh Vee begint te kauwen
Daer het schuitjen onlangha dreeff;
'k Sie uw bolle botgiens bersten,
'k Sie se baren elck haer blad,
Als een vruchtjen dat haer persten
Doe 't in 's moeders darmen sat.
'k Sie die onlangha doove struiken

En

(1) Als voren, bl. 430.

(2) Als voren, D. I. bl. 94 en 95.

En ſoo meenig' ſchraelen tack *Huijgens.*
In een' oogenblick ontluijcken. enz.

HUIJGENS, mijns oordeels, niet genoeg naar waarde bekend, wacht nog met reden op eenen waardigen Levensbeſchrijver en Lofredenaar, die met genoegen zich zou verlustigen in deze

(1) Geſtoffeerde Galerijen
Vol van Kunst en Wetenſchap,

en bloemen zou kunnen plukken in dit

Bloemhof mild van geur
Rijk door zijn verſcheidenheden
Van gedaante en levend kleur.

(2) VONDEL, uit wien deze regels zijn overgenomen, verheft HUIJGENS met de uitgezochtſte loffpraak, wegens een kunstvermogen geheel zeldzaam, en vooral te roemen in hem, die in zoo groot eenen drang van bezigheden zich zoo zeer oefende, en zich zoo loffelijk met de dichtkunst bezig hield.

Geene onverdienſtelijke Dichters waren toen JOHAN DE BRUNE, en JAN VAN DER VEEN, Johan de Brune.

(1) VONDEL's Poëzij, 2de Deel, bl. 230 en verv. en VONDEL's *Leven* bl. 79 en 80.

(2) Als voren.

De Brune. VEEN, beroemd door hunne *Zinnebeelden.* Het graveerijzer en de dichtpen wedijverden in deze Eeuwe, om deugd te bevorderen, het verſtand te verlichten, en de aandoeningen van het hart met geestige trekken te ſchetſen. De eene kunst onſteunde de andere; van dubbele waarde zijn daarom zulke Werken; en even min als de Etsnaald in latere dagen de Meesterſtukken dezer tijden heeft kunnen overtreffen, even min zijn daarna Dichters opgeſtaan, die des Kunſtenaars beelden met beter en zangrijker verzen hebben verſierd.

(1) JOHAN DE BRUNE, een man van zeer veel aanzien, ja tot de waardigheid van Raadpenſionaris van Zeeland verheven, toont overal eene ſtevige geleerdheid, pralende in eenen zuiveren ſtijl. Hij is kiesch van uitdrukking, vloeijend van dichttrant, en vol van geestige wendingen. Zijn *Zinnewerk* is zedekundig en verſtandig; b. v.:

(1) Een teer-gevoeligh peerd, vol geest en moed geboren,
Wanneer het wert te veel geprickelt met de ſporen,
Het briest, het ſtijbgt om hoogh, de Ruijter moet in 't zand:
Maer,

(1) Zie over hem en zijne Werken P. DE LA RUË, *Geletterd Zeeland*, bl. 20—23. PAQUOT, T. V. p. 227—230.

(2) *Emblemata* of *Zinnewerck*, bl. 134.

Maer, die het zoet berijt, die heeft het heel ter hand. *De Brune.*
Het peerd is vrouw Fortuijn, 't geluck van 's weerelds zaken,
Met welck wanneer wij ons, in eerbaer ſtilt', vermaken,
Wij zijn daer med' gedient: maer dieze vergt geweld,
Wert, zonder eenigh' hoop van opſtaen, neer-geveit.

Van gelijke waarde zijn de *Zinnebeelden* of de *Adams-Appel* van (1) JAN VAN DER VEEN. Jan van der Veen.
Is het waar, hetgeen niemand kan ontkennen, dat goede Poëzij iets muzijkaals of zangerigs met zich voeren moet, zoo verdienen vele zijner Gedichten lof. Dus bezingt hij b. v. in een zijner Zinnebeelden het geluk van den Landman boven den Vorst, en bewijst ons tevens, dat er heerlijke zaden van kunst in hem aanwezig waren.

(2) Geen Keijſerlijke rijken,
Geen Croonen ſijn te lijken,
Noch Ridderlijke ſpoedt,
Bij 't reijn vernoeght gemoedt,
Sijn

(1) Ik heb van zijn Leven tot dus verre geen ſpoor gevonden.

(2) *Zinnebeelden of Adams-Appel*, 1642, bl. 240, *Zinnebeeld* 46.

Van der Veen.

Sijn kleijn ghewin ghevalt hem groot
Sijn bruijnne rogge is witte-broodt,
't Gunt hem verzaadt,
Troon Princelijk ghebraadt. ——

Met over-groot vertrouwen
Gaat ſijken Bouw-man bouwen,
Of hoeden 't ſachte vee
In onbenijde vree.
Sijn kommerlooſe Rieten-hut
Met leeme wanden onder-ſtut,
En ruijld' hij niet,
Om Coninklijk gebiet.

Wanneer des morgens blooſen
De dagerantſche Rooſen,
Hij ſtok ten bedde uit ſlijghe,
En voor den Schepper nijght.
Hij dorscht en wannt en egt en ploeght.
Hij eet en drinkt, en is vernoeght,
Vernoeght alſins,
Veel beter als een Prins.

Geen noodeloos begeeren,
Geen vrek-lust ſal hem deeren,
Schoon Godt hem 't aardſche goet,
Verlaende in over-vloet.

Hij

Hij ſtelde daar op noch hart noch zin, *Van der Veen.*
In veel of luttel ſijn gheweld,
In groot en kleen
Al even-wel te vreen.

Is het niet te bejammeren, dat zulke goede en zoetvloeijende Dichters ten eenemaal vergeten en verworpen zijn?

Dit zelfde heeft ook eenigzins plaats omtrent de Dichtwerken van eenen (1) JAN SIX en zijnen beroemden naamgenoot SIX VAN CHANDELIER; van den laatſte heb ik geene Gedichten in handen gehad, van den eerſte ſlechts weinige. JAN SIX, die als Burgemeester en voorſtander der Kunſten in Amſterdam toen ten hoogſte beroemd en geëerd was, tot wiens lof zoo vele Dichters gezongen hebben, die door (2) REMBRANT'S ſtift in onvergetelijk koper allerkunſtigst vereeuwigd is, verdient onze hulde als Dichter. Zijn dichtvuur is ſtout en natuurlijk. Men zie b. v. in het Gedicht *Jan Six.*

(1) Zie over dezen, alsmede over SIX VAN CHANDELIER, WAGENAAR *Amſt.* D. XI. bl. 373—376. en over JAN SIX, HOOGSTRATEN op het woord SIX, bl. 50. b. waar men zeer naauwkeurig is omtrent het geſlacht van SIX. JAN SIX was gehuwd met MARGARETHA TULP, Dochter van den vermaarden NICOLAAS TULP, Geneesheer, Oprigter van het *Collegium Medicum*, en Burgemeester te Amſterdam.

(2) Deze Print van REMBRANT is zeer zeldzaam.

Jan Six. dicht (1) *Behoude Weerom-reis van* MAARTEN HARPERTSZ. TROMP, de aanſpraak van dezen Zeeheld.

„ Wie zouw een dagh, ja één uur willen geven
Tot roem beſteet, voor langh wellustigh leven,
Daar qualijk doen al 't quaat is, dat een Man
Van eer, en ook niet anders, quetſen kan?"

Hij ſwijgt hier op. Zij ſweeren 't Lant te wreeken.
Een godlijk vier ſchijnt hun de borst t'ontſteeken.
Men mengt beleit en 't woeden onder een.
Wat feller Slagh! voor mij ik weet 'er geen.

O Tromp! Triumf, triumf! genoech bevochten;
Zij hebben niet gevonden dat zij zochten:
O neen! 't en zij dat ſlagen buit beduit.
Of waren zij belust op loot en kruit? enz.

Nog zinrijker is zijn (2) *Graffchrift op* JOAN VAN GALEN, dat, als een voorbeeld voor hun, die in deze ſoort van gedichten hunne krachten willen beproeven, vrij mag aanbevolen worden.

VAN GALEN hiel, tot roem van 't Vaderlant,
Op eenen Been zo lang kloekmoedich ſtant,
Tot

(1) KLIOS Kraam, *Open.* I. bl. 134. *Verſcheijde Dichten*, D. II. bl. 174.

(2) KLIOS Kraam, *Open.* I. bl. 318. *Verſcheijde Dichten*, D. II. bl. 224.

Tot dat hij had verkregen d'overhant *Jan Six.*
Van vijftien Kielen;
Vermant, verjaaght, verſonken en verbrant.
Zijn Lijf is hier, zijn Eer aan alle kant.
Geen tijt, verduurt van Gouwt noch Diamant,
Kan deught vernielen.

Er is nog een beroemd Treurſpel *Medea* van hem; dan ons roept tot zich DE DECKER, een man, min aanzienlijk van geboorte, maar zeer zeker niet min aanzienlijk in Dichtvermogen.

(1) JEREMIAS DE DECKER was een Dichter, edel van hart en zacht van gevoel, wiens natuurlijke en eenvoudige ſchoonheden den opmerkzamen Kunstregter zeker zullen bekoren. Geestige wendingen, ongedwongene aardigheden, netheid van taal, zoetvloeijendheid, onopgeſmukte geleerdheid en wetenſchap blinken overal in zijne *Rijmoefeningen.* Jeremias de Decker.

„ (2) Geest en verſtant," zegt zijn Levensbeſchrijver, en wij met hem, „ Geest en verſtant, „ die twee eigentlijke punten, waerop des men„ ſchen bequaemheit beſtaet, en welker een zon„ der

(1) Zie over JEREMIAS DE DECKER het *Leven* voor zijne Werken, uitgegeven door BROUËRIUS VAN NIDEK, en WAGENAAR *Amſt.* D. XI. bl. 376—379. Men kent hem best uit zijne Werken.

(2) Zie het gemelde *Leven* door VAN NIDEK.

Te Decker. „ der den anderen te hebben, ſlechts een half ge-
„ lukkigen uitmaekt, blinken alomme zoo heer-
„ lijk, en met zoo veele aenlokkende ſieraden in
„ zijne werken uit, dat geene jaren, noch bitze
„ haet en nijt van ruekeloze onwetenheid, dezelve
„ in kleinachtinge hebben konnen brengen, ofte
„ in het tockomende omverrewerpen zullen, maer
„ zoo lange de Nederduitſche Poëzij eenige acht-
„ baerheit behout, om de kraght en eigenſchap
„ zijner ongemeene uitdrukkingen, de verwonde-
„ ring en goetkeuring van alle brave vernuften
„ weghdragen zullen." Belezenheid in de ſchriften, zoo van oude als latere Schrijvers, ſtraalt door op iedere bladzijde zijner Gedichten. Van hem wordt getuigd, (1) dat hij, om eene bijzondere netheid van taal in zijne verzen te brengen, zich op het beſchaven en opbouwen der moederſpraak met een bijzonderen ijver toeleide; dat hij, tot zijn eigen gebruik, eene Spraakkunst ontwierp, *om niet bij den taſt henen te ſchrijven, maar orde en maat te houden.* De groote VONDEL zelf noemde hem een Dichter van (2) *fierlijke netheid.* Hij was, daarenboven, van zoo groot eene nederigheid, dat hij nimmer eenig vers algemeen maakte, vóór het de goedkeuring van andere, bij hem geachte, lieden had verworven. Zijne vertalingen zijn juist. De *Lof der Geldzucht*, het uitgebreidſte zijner Gedichten, bevat een ſchat van geleerdheid en menſchenken-

(1) Als voren.

(2) Zie deszelfs *Leven* door BRANDT, bl. 80.

kennis. Zijn dichttrant is, naar eisch van onder- *de Decker.*
werp, nu eens zacht en teeder, dan weder ſtout en weelderig, altijd natuurlijk. Zijn *Goede Vrijdag of het Lijden van Jezus* is meerder *lijriesch* dan wij ons herinneren immer eene dergelijke verzameling gelezen te hebben. Alles, bij anderen dor en droog, is hier ſchilderachtig. Dus begint hij, bij voorbeeld, dat tafereel, waarin hij zich den Zaligmaker als gekruist wordende voorſtelt:

(1) Ik hoor de ſpijckeren met ijsſelijcke ſlagen
Door hout en handen jagen.
't Geklop gaet overhand;
De wreedheijd treft bij beurt dan d'een dan d'ander hand.
Nu ſal ſe gaen aen 't hout de teere voeten hechten:
Daer ſmijtſe door den rechten,
Daer door den ſlincken heen.
Amij! wat ſlaen is dat! dat knerst door vleesch en been!
Men recht het hout omhoog: ach! ach! dat dreunen, draeijen,
Dat waggelen en ſwaeijen,
Dan van, dan na den grond,
Is elk hier weer op nieu een ſlag in elke wond.

Onder zijne beste Gedichten behoort ook voorze-

(1) *Rijmoef.* D. I. bl. 234.

de Decker. zeker *Romens. oude ijver in Piemont vernieuwt.* Hoe ſtout en krachtig is niet de volgende ſchildering, en hoe kunſtig de *verſificatie* naar het onderwerp geſchikt!

(1) 't Was niet genoeg d'onnozelen te jagen
Op een' barbaerſche wijs
Door honger, ſneeu en ijs,
Uit huis en hof in 't hart der winterdagen;
't Was niet genoeg hun goed ten buit te geven
Aen plonderziek gebroed;
Men heeft hun neffens 't goed
Verradelijck oock bloed ontruckt en leven.
Het moordziek heir valt dul en uijtgelaten,
Met vlammen, loot en ſtael,
('t Hair rijſt mij in 't verhael)
Op luiden aen van allerhande ſtaten,
Sticht brand en moord in die beknelde ſcharen,
Ziet ſex noch ouder aen,
Hackt neder vrou en man,
Viert grijzen kop niet meer als groene jaren,
Doet wreedelijck in ſijnen bloede ſmooren
Den tedren zuigeling,
Ja verft de dulle kling
(O helſche wrok!) in 't bloed des ongeboren.
En ſchoon een deel op bergen tracht t'ontſlippen

De

(1) Als voren, D. I. bl. 324.

De klauwen van 't gevaer, *de Decker.*
De wreedheid vliegt ze naer;
En ſlingertze te morzel van de klippen.
Hier woed die prij met ijſer, daer met ſtroppen,
En ſtopt en kopt en keelt,
En bolt en rolt en ſpeelt
Nu zat gemoord, met armen, beenen, koppen.
't Getier des heirs, 't geſchrei der vrouwsperzoonen,
Der kinderen geween
Klinkt door de rotſen heen,
En ſlaet het oor met ijsſelijke toonen.
Zelfs ſchroomt de Po aen ſulke grouwel-vleeken
Te ſchenden haren vloed;
Zij ſpoed ſich om den voet
Van dat bebloed gebergte niet te lecken.

Is dit ſtout, de zachte toon was hem meer eigen. Het zij hij den (1) *Morgenſtond*, of de (2) *Lente* bezingt, keur van woorden en zaken bekoren ons met eene onnavolgbare eenvoudigheid. Dat zelfde heerscht in het Gedichtje op eenen *Te vroegh ontluikende Bloeme.* Kan de lier zachter toonen geven dan zulke?

(3) Teer bloemeken, ſie wat ghij doet,
Ghij

(1) Als voren, D. I. bl. 346.

(2) Als voren, bl. 344.

(3) Als voren, bl. 349.

de Decker. Ghij derft het al t' ontijdig wagen;
April heeft ook zijn wintervlagen,
En geeft noch wel een' witten hoed.
Ghij geeft u al te vaardig bloot;
Daer kan nogh wat ontſtaen van 't Noorden
't Welk quetzen kan, ja gants vermoorden
Uw geestig wit en aerdig root.
Beklagen zult ghij nogh misſchien,
Dat ghij, op de eerſte lente-liefde
Of laeuwte uw zwanger knopken kliefde,
En ons uw blos zoo vroeg deed zien.
Een Maertſche lach dient niet vertrout.
Laet, zoo 't u veilig lust te praten,
Apoll den Stier eerst achterhalen.
Ghij ſlacht den Zeeman, die, te ſtout
Op eenen ſchoonen dag of twee,
Zijn ancker licht en valt aen 't varen,
Maer nau gekomen in de baren,
Weer roept om zijn verlaete ree;
Wanneer hij al beſtorven ziet,
Hoe fel van de onverwachte vlagen
Zijn vlot gebeuckt wordt en geſlagen
En heen ſolt daer 't de wind gebied;
Wanneer hij in verzuipens nood,
Van zant, van zout, en ſchuijm bedolven,
Meent ſoo veel doón te zien als golven,
En t'elkens wacht den jongſten ſtoot. enz.

Schoon

Schoon van alle zijne Gedichten zijne *Punt-dichten* mij het minst behagen, dragen echter ook deze ſomwijlen de ſprekendſte blijken van zijn vernuft en krachtige dichtpen. Dit kan tot voorbeeld dienen: de Decker.

(1) *Op iemand.*

De ſchriften, die ghij ſchrijft, zijn eeuwig, ik beken't;
Want van uw' kladderij en is begin noch end.

of dit:

(2) Een dubbel onverſtant heeft over u gebied.
Een weet-niet zijt ghij vriend! en ghij en weet 'et niet.

Alsmede dat op FRANCOIS DRAEK, verkeerdelijk echter, zoo het mij voorkomt, onder zijne *Puntdichten* in plaats van onder de *Bijſchriften* geplaatst.

(3) Vermaerde Draek bekend aen 't ander end der baeren,
Gezien van 's werelds een' en 's werelds ander zij;
De ſterren zullen u, zoo tonge zwijgt, vermaeren,
En d'een en d'ander Pool ſtaeg ſchaeren van dijt Schrijf,

(1) Als voren, D. II. bl. 106.

(2) Als voren, bl. 11.

(3) Als voren, bl. 20.

de Decker, Schrijf, groote Draeck, ſchrijf vrij op Hercules Pilaren;
„ Nogh vorder, Hercules, nogh grooter ik
„ als ghij."

Heeft DE DECKER verdienſten als Zede-, Bijbel- en Puntdichter, bovenal is hij uitſtekend en als 't ware onnavolgbaar in zijne *Geboorte-*, *Bruilofts-* en *Lijkdichten*. Deze, bij zoo vele andere, vooral latere Dichters, eentoonig, gedwongen, laf en walgelijk, zijn hier vol geest en ſmaak; zij zijn eenvoudig en toch treffend. Verſtandig en gevoelig ſchildert hij de liefelijkſte en belangrijkſte tafereelen des huiſelijken levens. Hij toont ons zijne diepe kennis van het menſchelijk hart, en tevens zijne eigene deugd en godsdienſtliefde. Breng u ſlechts voor een oogenblik voor den geeſt den diepbedroefden aanhef van het nooitvolprezen Gedicht: *Aan mijnen Broeder, op Batavie in de Oostindiën overleden*:

(1) O zaligh ghij, die ons verdriet:
Ons' bitt'ren huis-rou niet en ziet,
En niet en hoort ons' lijck-gebaren;
Maer zacht en vreedzaem uitgeſtrekt
In 't uiterſt end der Oosterbaren
Ligt van 't Javaenſche zand gedekt!

Dit,

(1) Als voren, bl. 301.

Dit, Broeder, was 't, dat ik u ſeijde *de Decker.*
Ten dage toen ghij van ons ſcheidde;
Dat ghij wel gingt in groot gevaer,
Maer grooten rou ontgingt met eenen,
En vrij ſoudt ſijn van Vaders baer
Te volgen op bezweke beenen.

't Ver af-zijn hiel uijt uw gezicht
Zoo ſchadelijk een blixem-licht;
En om den donder niet te hooren,
Heeft ook de dood gedaen het haer,
En gunſtelijk bij tijds uw' ooren
Geſtopt voor een' zoo droeve maer.

Maer ach! die bittre en ongetrouwe
Rukt ons alhier van rouw in rouwe;
Wij hadden nau aen u volbracht
Des treur-gewaeds vereischte plichten,
Of zij en loost op ons geſlacht
Flucx weêr een' van haer felſte ſchichten;

En treft (ô onverzetlijck kruijs!)
Het Hooft en d'eere van ons huis;
Zij ſchiet de groote ſpil in ſtucken,
Waer op het hing als op zijn' as;
En komt den kinderen ontrucken
Den besten Vader die oit was.

de Decker. Dit is Poëzij, en de taal des harten tevens. Om zulke Lijkzangen, als die van DE DECKER, op zijnen Vader te vervaardigen, moet men en zijnen Vader zoo lief gehad hebben als hij, en de dichtpen met zulken losſen en geestigen zwier kunnen voeren. DE DECKER's roem moet niet ſterven, dan met dien van VONDEL, HOOFT, HUIJGENS en andere Hoofddichters van ons Vaderland.

Daniel Jonckrijs. Onder de uitnemende Minnedichters van dit tijdperk ware het onvergeeflijk met ſtilzwijgen voorbij te gaan (1) DANIEL JONCKTIJS, een man van aanzien en geleerdheid. Mannelijke woorden gaan hier gepaard met eene gemakkelijkheid en losheid, die in de beste Gezangen van HOOFT zoo zeer doorſtralen.

(2) **Ondoorgrondelijcke gronden!**
'k Ga niet vaijlig, ſonder noôd;
'k Ben niet vrolijck, *ſonder vvonden*;
'k *Kan niet leven, ſonder dood.*

't Zijn tvvee OOGEN die mij geven
Dood, en doodelijcke vvond:
En dat dooden doet mij leven;
En dat vvonden maeckt geſond, enz.

Door

(1) Zie over hem BALEN *Beſchr. van Dordrecht*, bl. 221. PAQUOT, T. VI. pag. 150—152, waar zijne Werken worden opgeteld.

(2) ROSELIJN's *Oochies*. XXXI.

Door zulk eene dichtwijze wordt de Poëzij eene harmoniſche mengeling van welgeſchikte woorden, gelijk de toonkunst eene welluidende zamenſtelling is van enkel welgeplaatſte en gepastluidende klanken. *Jonckstijs.*

Allerwegen vloeijen de Gedichten van JONCKTIJS over van nieuwe wendingen, geestige vonden, beſchaafde uitdrukkingen, roerende beelden en overliefelijke tegenſtellingen. Tot getuige kan ſtrekken de tweeſpraak tusſchen een Roos en ROSELIJN:

(1) ROOS.

VVanneer mijn purper bloosje bleijckt,
Mijn ſteeltje na ſijn Moeder reijckt,
Mijn tenger knopje, met ter tijd,
Allenckjes hare blaertjes vvijdt,
Die heette Sonn, of ſchrale VVind,
Daerna, van haren band ontbindt;
Koomt maer de Lente vveder aen,
Men ſiet mij even jeugdig ſtaen.
Maer, ROSELIIN, raeckt gij eens quijdt
Het beste van uw lente-tijd;
Daer is geen hópe meer: en, ah!
Daer volgt een ſtagen vvinterdag.
V lodderijgen oogen-gloed,
Die ſoo veel herten branden doet,

't Co-

(1) Als voren, XLVI.

Jonckhijs. 't Corael dat om u lippen vloeijt,
Den glantz die op uvv vvangen bloeijt,
Vervvelckt hij eens, geen Somervvéer
Herbrengt zijn eerſte ſchoonheid vvéer.

ROSELIIN.

Als eens u blaertjes ſijn verdroogt,
Geen Lentenſog haer vveder ſoogt;
Leijd eens u ſteel ſijn knopjen af,
't En rijst noijt vveder uijt het graf:
Maer vvel een uvv's gelijcke blomm
Brengt ons de Lente vvederomm,
Dan 't gaet niet vast, vvanneér de Dood
Dees OOGEN van haer kracht ontbloott,
En mij 't gemeene pad doet vlien,
Of d'aerde mijns-gelijck ſal ſien.

ROOS.

Indien de gaven van de jeugd
Noijt keeren tot haer eerſte deugd,
Maer gaen van dag tot dag meer aff;
VVaerom dan, 't géen den Hemel gaf
Vervvareloost? voorvvaer, indien
Gij ſoo u gaven héen laet vliên,
VVas 't vreemt, indien, na uvven dag,
Noijt Oóg uvvs OOGS gelijck en ſag?

Kan

Kan men krachtiger en heerlijker *Cupido's* onweerſtaanbare magt ſchilderen, dan JONCKTIJS in de volgende uitmuntende regels gedaan heeft? *Jonckt ijs.*

(1) Gij morſelt, door de ſachte Minn,
De tanden van de Tijgerinn;
Gij doet den vvreeden Leeuvv bedaren,
En brandt den VVal-viſch in de baren.

Gij koelt het kokend oorlogs-bloed
Van Mars; gij temt ſijn grammen moed,
En doet hem van ſijn aerd ontaerden,
In 't midden van gevervvde ſvvaerden.

Gij ruckt Jupijn, na dat ſijn macht
De Reuſen t'onder hadd gebracht,
Den Solpher-blixem uijt ſijn handen,
En doet hem door uvv blixem branden,

Dat hij ſijn Coninckliick gevvaed,
Sijn Vrouvv en Hemelſtoel verlaet;
Gij doet hem als een regen druppl'en,
Of met de dulle ſtieren hupp'len. ——

De Aerd, met alles vvatter leeft,
De Zee, met alles vvat er ſvveeft,
De Hemelen, met hare Goden,
Die luiſteren na uvv geboden.

O

(3) Als voren, III.

Jonckt. O Minn! vvaer vindt men uvv's gelijck?
Ghij daelt in Plutôos duijster Rijck;
En vvien de Helle niet kan déren,
Doet ghij door 't minne-vuijr verteren.

JONCKTIJS is, mijns oordeels, een Dichter van de allereerſte klaſſe. Is het een hoofdtrek der Poëzij, het eenvoudig ſchoone der natuur na te ſporen, op te vangen, en anderen voor oog en geest te brengen, hoeveel heeft de Minnedichter hier voor! Het hooge met het zachte, het ſtoute met het teedere, vindt hij in den aard zijns onderwerps, vereenigd. Hierdoor, als door eenen ſtroom, in levendig gevoel en treffende beeldſpraak weggerukt, doet hij zijne Gedichten in Gezangen vloeijen tot allerlei liefelijkheid en bekoorlijkheid. Zulk een Minnedichter was JONCKTIJS, wiens lof op aller lippen zweven moest, en wiens naam ook bij zoogenaamde Kunſtregters naauwelijks bekend is.

Ten beſluite ſtrekke deze vergelijking tot eene proeve zoo van juiste opmerking als gepaste navolging:

(1) Gelijck een ſchip in Zee, bevochten van den vvind,
Beſtormt van de baren,
VVanneer men aen de Lucht geen ander licht en vindt,
Dan 't geen de blixems baren:

Als

(1) Als voren, LIV.

Als grijſe ſtuijr-luij, ſteeds in 't ſtuijren opgevoedt, *Jonckbijs.*
Zijn 't eijnde raed, en rede:
En dat den angst, voor 't laest, het ſidderend gemoed
Doet vvorst'len met gebeden:
Soo vveer 't geſvvolle vocht vverd effen, en 't gevveld
Der ſtormen koomt te enden,
En 't baken daer ontrent een goede have meldt,
Verheugd ſij dervvaerts vvenden.
Dus is 't met mij geſtelt, enz.

Maar genoeg; alles is even fraai. Hij moge, als JANUS SECUNDUS en ADRIANUS RELANDUS, niet veel gedicht hebben, maar hij heeft even voortreffelijk als dezen gezongen. Hij is rijk in uitnemende navolgingen van nieuwe en oude Latijnſche Dichters. Tot vorming van den ſmaak was zulk eene navolging, zulk eene beoefening, bijzonder der Latijnſche Poëzij, toen vooral noodzakelijk; dit zag JONCKTIJS, en door deze beoefening werd hij in ſtaat geſteld, kracht van zaken met keur van zachte woorden tot eenen liefelijken Minnekrans te vlechten. Immers, om krachtig te zijn behoeft men met JAN VOS de trompet niet te ſteken. — (1) JAN VOS, zeg ik, en toch niet zonder eerbied; hier was veel, zeer veel geest, maar gee- Jan Vos.

(1) Zie over Vos, WAGENAAR *Amſt.* D. XI. bl. 367. *Lev. van vermaarde Mannen en Vrouwen,* D. II. bl. 155.

Vos. geene genoegzame beſchaving en oefening. Vernuftig zijn deze regels:

(1) Dies zal ik u de neus flux uit uw aanzicht bijten,
En al wat manlijk is van uwe lighaam rijten,
En ſtroopen u de huid, al levendig, van 't lijf,
En ſteeken u aan 't ſpit; en ſchaffen 't helſche wijf,
Uw Godvergete moér, de gaargebraaden ſchinken,
En geeven haar uw bloedt, met wijn doormengt, te drinken.

en ook deze:

(2) 't Was Aran, die zich heeft met moedermoordt beklat,
Toen hij haar buik opſneedt en zag waar dat hij zat,
Eer hij geboren was.

Maar zij behagen niet; integendeel, zij doen eene verkeerde uitwerking, zoodat wij er eerder om lagchen, dan om treuren; en dit toch zal JAN VOS met zijn Treurſpel ARAN en TITUS niet bedoeld hebben.

Als

(1) Zie in de *Aran en Titus*. *Gedichten van* Vos, bl. 78.

(2) Als voren, bl. 67.

Als Puntdichter verdient hij lof wegens bondigheid en ſcherpzinnigheid. Zie hier een paar Puntdichten tot voorbeelden: Vos.

Joost en zijn Wijf.

(1) Joost wil zijn wijf, zegt gij, vermaaken. Laat hij 't doen.
Zij hoort vermaekt te zijn, want 't is heel quaadt fatſoen.

Flip, een gebogcheld Poëet.

(2) Flip roemt zich meester van de Dichters in het Sticht.
Wie dat hier teegen ſpreekt dreigt hij met ſteekgedicht.
Vraagt gij: hoe kan de geest van Flip zoo overvlug gaan?
Hij heeft Parnas, de berg der dichters, op zijn rug ſtaan.

Ook zijne *Bijſchriften* zijn veelal krachtig en bevallig tevens. Dat op LAURA heb ik altijd een van de uitnemendſte gevonden; het luidt aldus:

LAURA. *Aan den Schilder.*

(3) Maal Laura met een ſpeer, zij zal Minerf gelijken.
Ver-

(1) Gedichten van JAN VOS; bl. 362.
(2) Als voren, bl. 356.
(3) Als voren, bl. 150.

Kos. Verſchijnt zij met een boog, men ziet de Jagt-
godin.
Geef haar een goude ſtaf, zij zal geen Juno wijken.
Vat zij een appel, z' is de Moeder van de Min.
Vertoef. Mijn Laura hoeft geen praalglans van
Godinnen.
Al wie men bij haar lijkt geniet onſterflijk' eer.
Wie ijder overwint, laat zich van haar verwinnen.
Vertoon haar in het veldt: Natuur vereischt geen
meer.
Het zonlicht kan geen glans van bruine wolken haalen.
Wie ſchoon is van zich zelf hoeft geen geleende
praalen.

Ik herinner mij ergens JAN VOS een *verongelukt Genie* te hebben hooren noemen, dat hij een *Genie* geweest is, lijdt, onzes oordeels, geen twijfel. Had hij in beſchaafder ſtand geleefd, of zijnen geest door de oude Letterkunde beſchaafd, zijn uitnemende aanleg had meer voedſel kunnen erlangen. Wie kan van een Glazemaker of Smit verwachten, dat zijne dichtpen de zachtſte en fijnſte trekken van kunst zal voortbrengen? Smit, ſchreven wij, en wij dachten aan

Jan Harmensz. Krull.

(1) JAN HARMENSZ. KRULL, een Dichter

(1) Zie over JAN HARMENSZ. KRULL, FOPPENS, T. I. pag. 658. PAQUOT, Tom. XI. p. 423—430. WAGENAAR *Amſt.* D. XI. bl. 361.

ter van zachteren aanleg en meerdere beſchaafdheid dan Vos. Deze volgde in alles den trant van CATS, en was een zoetvloeijend en ſchilderachtig Dichter, ſchoon zonder buitengewone verheffing. Hij dichtte gemakkelijk, en daardoor is zijne Poëzij zoetvloeijend, doch tevens vol herhalingen. Het is ook ten dezen opzigte met KRULL even als met CATS geſteld, hij heeft een geduldig en onderzoeklievend Lezer noodig, die dan ook veel fraais bij hem vinden zal. Het zij men de Werken zijner Jeugd, zijne *Minnebeelden*, *Sanghrijmpies* en *Spelen*, of die van meer gevorderde jaren, *de Kracht der Deught* en *Noodzakelijck Wereld-haten* inziet, het zij men den *Minneſpiegel*, of *Weghwijſer ter Deughden* en *Chriſtelijke Offerande* gadeſlaat, overal vindt men bewijzen van eenen wel niet hoog, maar zacht en liefelijk geſtemden geest. De deugdzame en welgezinde man blinkt in zijne Gedichten alomme door, en zijne Zedekunde is niet gelijk die van latere Dichters ſtijf en ſtram; maar los en bevallig; b. v.: *Krull.*

(1) 't Is met het wereldsch zoo geſteld,
Gelijk een bloempje op het veld,
Dat heden aen zijn ſtruijkje braid,
En morgen los ter aerden vald,
Dat heden ſchoon en krachtig ſtaet,
Maer

(1) In de *Chriſtelijke Offerande*; zie *Pamphlete Wereld*, uitg. 4to. bl. 133.

Kruik. Maer morgen al zijn glans verlaet,
Om dat het van den Hemel word
Met felle buijen overſtort. enz.

In zijne *Minnebeelden* vooral is hij niet ongelukkig. Men verbeelde zich *Cupido* met eene omgekeerde brandende fakkel.

(1) Het bovenst ſtaet omlaegh, het laeghs comt op geſprongen,
De vlammende Flambē dwinght Venus kleene jongen
Al brandend' na de Aerd: doch hoe hij 't laeger dwinght,
Hoe dat de lichte vlam (al brandend') hooger ſpringht.
't Gaet even ſoo met die, die 't minnen ſomtijds pleghen:
Hoe meerder in bedwangh, hoe grooter in 't geneghen.
't Is even in der daedt, gelijck *Cupido* wijſt,
Hoe men de min meer dwinght, hoe dat ſij hooger rijſt.

In zijne *Gezangen* is hij los en bevallig.

(2) Op mijn hert! 't begint te dagen,
't Wil

(1) Zie de *Eerlijke Tijdkorting*, uitg. 4to. bl. 8.

(2) *Hiſtorien* en *Minnebeelden*; zie *Pampiere Werelt*, uitg. 4to. bl. 255.

'k Wil mijn vee te velde jagen, —— *Kruik*
Nu den dageraet begint,
Met een zoete zuije wind;
Nu de roosies zijn ontfloten,
Met een Hemels douw begoten,
Nu het gras bedropen leijd,
Met een natte zoetigheijd;
Nu dat loof en bloem ontluijken,
Onder fchauw van lommer ftruijken,
Nu het helder Zonnelicht,
Straeld op bosfchen groen en dicht,
Schitterd door de elzen bomen,
In de klare water ftromen,
't Schijnzel van zijn eerfte graed,
In de koele dageraet.
'k Hoor in 't bosch de zoete dieren
Vrolijck zingen, tierelieren,
Neurend met een zoet geluijt,
Overzoete deuntjes uijt, enz.

Zijne Gedichten zijn vol vergelijkingen, die echter, gelijk die van CATS, van herhalingen geenszins vrij zijn; b. v.:

(1) Wanneer een kleene vonk in tijts niet wordt gebroken,
Het

(1) Weghwijfer ter Deughden, D. II. bl. 20.

Krull. Het vijer niet uijtgedooft wanneer 't begint te ſmoken,
De vonk ontſteekt de brant, en maekt een felle vlam,
Om dat 'men haer in 't eerst hun voetſel niet benam;
De vlam vernielt het al waer dat ſe bij ken raken,
Men ſiet ſe menigh huijs tot puijn en aſche maken.
Soo gaet het met een Vrouw, als zij haer wille heeft
En boven het gebiedt van hare vooght-Heer leeft! —
Een Vrou is als een Paert, dat alst ſijn wille heeft,
Seer weijnich na de wil van ſijne Meester leeft.

KRULL is niet, gelijk andere Dichters van dien tijd, kiesch op de regels der tale.

Wij hebben reeds genoeg bijgebragt om hem u als Dichter te doen kennen; dit is, zoo ik meen, niet te ontkennen, dat zijne Gedichten niet genoeg bekend zijn.

Reinier Anslo. Het zelfde oordeel ik omtrent die van (1) REINIER ANSLO, een man in zijnen tijd alge-

(1) Zie over ANSLO, WAGENAAR *Amſt.* D. XI. bl. 370—372. en BROUËRIUS VAN NIDEK in zijne *Schouwburg der Dichters*; zie HOOGSTRATEN op ANSLO.

gemeen beroemd, en door VONDEL geprezen om zijne (1) *fierlijke netheid.* Zijne Poëzij is krachtig en vol van fijne en oorſpronkelijke gedachten. Vooral verdient de (2) *Parijſche Bruiloft*, of *Bartholomeus Nacht*, (om niet van de breede beſchrijving der woedende (3) *Peſt tot Napels* te ſpreken,) veel lof. Men zie ſlechts de *Rei van Navarroijſche Maagden*, terwijl de klok geroerd wordt, en de moord eenen aanvang neemt. Anslo.

(4) Waar zullen wij ons nu verſchuilen
In donker hol of duistre kuilen?
Maar al vergeefs. Het ongeval
Is overal.

Wie hoort niet aan die droeve klachten;
Dat ons het zelve ſtaat te wachten?
Wien breekt het koude zweet niet uit
Op dit geluidt?

Ei hoor dat kermen! hoor dat gillen!
De dootſnik moet dit jammer ſtillen.
Zijn dit de vruchten van de vrêe?
O hartewee!

Ge-

(1) VONDEL's *Leven*, bl. 80.

(2) ANSLO's *Poëzij*, bl. 379 en verv.

(3) Als voren, bl. 105—154.

(4) Als voren, bl. 439.

Anslo. Gelijk een harder bij zijn ſchapen,
Die, in een dal geraakt aan 't ſlapen,
Wordt dikwils met den ſlag gewaar
Het dootgevaar:

Wanneer de hooge watervlieten
Heel ſchielijk van een berg afſchieten,
En zetten hem met al zijn vee
In bare zee;

Zoo onzacht worden wij, eilaci!
Gewekt op 't eind der bruiloftſtaci,
Nu ons de ſlaap bevangen hadt,
Lang afgemat. ——

Het vervolg van dezen Rei is niet minder fraai. De beſchrijving der moord zelve, of het verhaal van CONDÉ, hoe fraai vooral in opklimming van belang inboezemende, doch gruwele tafereelen, is al te ijſſelijk, om hier geheel in te voegen; wij zullen, om de naar ons oordeel welgekozene vergelijking, het ſlot ſlechts mededeelen:

(1) Nu kan men naauwelijx de ſtraten meer betreden,
Zoo zijn zij overal bezaait met menſcheleden,
Den dooden afgerukt. ——
D'een

(1) Als voren, bl. 448 en 449.

D'een durft de zwangre vrou, de vrucht in 't lijf doorstoten, Anslo.
Die wordt van 't licht berooft, en heeft het nooit genoten.
Terwijl een ander 't kindt (daar zelf de wraak om treurt)
Uit zijne moeders buik en voort aan flarsen scheurt.
Zoo slaat de wreetheit voort, om 't al voorbij te draven,
Zij heeft het eene lijk door 't andre lijk begraven.
Zij vindt geen tegenstandt, als ijdel en onnut,
Tot aan de Seine toe; hier wordt haar loop gestut.
Gelijk als of een vier was in een bos ontsteken,
De vlam van d'eene boom in d'andre voort zal breken;
Wen daar een sterke windt en stokert onder ruischt;
Dan maakt zij, dat een zee van brandt en vonken bruischt
Door al de boomen heen, tot dat de waterstromen
Ten einde van het bos op 't lest daar tussen komen.
Hier wordt de brandt gebluscht, en gaat allengskens uit;
Het

Anslo. Het voedtſel is verteert; hier wordt haar loop geſtuit.
Nu kist zij in den vloedt, en ſmet haar met haar ſmoken,
Als door een tegenkracht haar krachten zijn gebroken,
Zoo enz.

Natuurlijk en krachtig vond ik ook altijd deze vergelijking in een der Reijen van dit Treurſpel:

(1) Helaas! wat is de heerſchappij
Als zorg? de zorg als ſlavernij?
En zal de ſlavernij bekoren
Het herte van een vrijgebooren?

Het dunkt den Koningen heel ſchoon,
Dat zich de Zon op hunnen troon
Ziet blindt, en met haar ſterke ſtralen
Niet bij hun glorij weet te halen:

Maar even als vermolſemt hout
Bij duister heeft de glans van goudt,
Zoo zijn ook de verduisterde oogen
Der Vorsten hier omlaag bedrogen.

Men ziet dat ANSLO als Dichter loffelijke melding verdiende.

On-

(1) Als voren, bl. 428.

Onderſcheidde zich zijn vader door het ſtichten van een nu nog bloeijend (1) Geſticht ten nutte der Armen, de zoon behartigde niet minder den Godsdienst door het dichten van zijne *Bijbelſtof*. Nog jong zijnde naar Italiën gereisd, en aldaar van den Paus met eenen gouden penning en van de beroemde CHRISTINA, Koningin van Zweden, met eenen gouden keten vereerd, vestigde hij zich te Rome, omhelsde, even als VONDEL, voor den Doopsgezinden den Katholieken Godsdienst, en overleed in de nabuurſchap van Rome, in den ouderdom van 43 jaren.

Het zoude hier de plaats zijn van eenen (2) MARTINIUS, (3) BRUNO, (4) RIXTEL,

(1) Het *Anslo's Hofje* te Amſterdam.

(2) Zie over FRANCISCUS MARTINIUS Leeraar te *Epe* in Gelderland, het Voorbericht voor de derde uitgave zijner Gedichten, en de getuigenisſen van HOOFT, BRANDT en andere aldaar.

(3) HENDRIK BRUNO, Conrector te Haarlem, bekend door zijn *Mengelmoes van Gedichten*. Als Puntdichter is hij niet zonder geest; b. v.:

Een drollig Quidam ging zijn' Vrouw ten grave leiden.
Ging ſpelen op de veel, ging danſen voor het lijk.
Als iemand hem bekeef, ſprak hij met redens blijk:
„Wij zijn met vreugd vereend. Ik wil met vreugde ſcheiden."

Niet minder is het volgende:

Zoet meisjen Roſemond, ſchoonoogde, toen ik ſlus
Nam tot vaarwel van u een onverwagte kus,
Riept gij, dat ik ze ſtal. — 't Is waar, mijn lieve Leven!
'k Wil geen geſtolen kus; ik zal 't u wedergeven.

(4) RIXTEL was mede een niet onbehaaglijk Puntdichter, b. v.:

De

TEL, (1) ZOET, (2) VAN DER BURG, (3) REVIUS, (4) DE HUBERT, (5) HOFFER en (6) vele anderen te gewagen; dan hoe be-

De Duivel roofde Job al 't goed af dat hij hadt,
En liet hem maar zijn Wijf alleen voor al zijn ſchat.
Was dees hem mede ontrukt, wat waar't hem een genade.
Maar 't ſchijnt de Droes weet zelf met geen kwaad wijf te rade.

(1) Zie over JAN ZOET, WAGENAAR *Amſt.* D. XI. bl. 372 en 373.

(2) Zie Dichtproeven van hem in de *Verſcheijde Dichten*, *Klios Kraam*, en voor vele verzamelingen van andere Dichters.

(3) Zie over JACOB REVIUS, FOPPENS, T. I. p. 535. voc. RAEVIUS. PAQUOT, T. XVII. p. 259—271. SAXII *Onom.* T. IV. p. 267 en 268. PARS, *Naamrol* bl. 134—136. en REVIUS zelven in zijne *Daventria Illuſtrata*.

(4) Zie over ANTHONIJ DE HUBERT of HUIBERT, DE LA RUË, *Geletterd Zeeland*, bl. 181. en vooral VONDEL's *Leven* bl. 16, waar men ziet, welk eene verpligting VONDEL aan den hulpvaardigen DE HUBERT ſchijnt gehad te hebben.

(5) Zie over ADRIAAN HOFFER en deszelfs *Nederduitſche Poëmata*, VAL. ANDREAS, *Bibl. Belg.* p. 10. SWEERTIUS, p. 97. FOPPENS, T. I. p. 13. en vooral DE LA RUË, bl. 177—179.

(6) Behalve de voornoemden zouden wij, leed ons oogmerk dit,

beroemd zij waren in die dagen, kunnen wij of wegens ons eſtek hun geene hulde bewijzen, of bekennen wij gaarne geen genoegzame verheffing in hunne gedichten gevonden te hebben. Meer behagen ons de Dichters (1) HIERONIJMUS SWEERS en JAN VAN SOMEREN.

SWEERS heeft eenen losſen en geestigen dichttrant, die bijzonder doorſtraalt in zijne *Kusjes*; zie b. v. de volgende: Hieronijmus Sweers.

(2) Nimf Rozeleintje ſtond op ſtrand,
En zag de witte zeiltjes zwellen,

Die

dit, aan vele Dichters hier plaats hebben kunnen inruimen; bij voorbeeld aan JACOB VAN HEEMSKERK, die zijne uitnemende *Arcadia* met aardige Gedichtjes doorvlochten heeft; aan VICTORIN, SIBILLA VAN GRIETHUIJZEN, BROSTERHUIJZEN, CONRADUS GODDAEUS, ABBES GABBEMA, ADRIAAN VAN DER VENNE, MATHIAS DE MERWEDE, Heer van *Clootwijck*, JOHAN BEETS, MATTHEUS GANZENEB, TENGNAGEL, Mr. JOAN BLASIUS, JOHANNA COOMANS, JACOB HORIUS, PHILEBERT VAN BORSSELE, ABRAHAM VAN DER MIJL, WESSEL VAN DEN BOETZELER, FREDERICK DE VRIJ, RUDOLF MEIJER, J. BODECHEER, BENNINGH, JAN BARA, JOHAN DE VRIES, BARTHOLOMEUS HULSIUS, JACOB SNOUCKAERT, Heer van *Bonckhorst*, JAN STARTER, CATHARINA QUESTIERS en eene menigte anderen, te veel om op te tellen.

(1) Geboren in 1627, overleden in 1696; van zijn leven is mij weinig anders gebleken dan dat hij reeds op zijn 13 of 14de jaar aardig dichtte, en Boekverkoper ſchijnt geweest te zijn. Waarom heeft de Zoon bij de uitgave der Gedichten zijns Vaders denzelven ons niet beter doen kennen?

(2) *Gedichten*, bl. 141.

Sweers. Die zachjes na het Nederland,
Schier vlak voor wint, af quamen hellen:
Ach, zei ze, dat mijn tweede ziel,
De ballast was in deze kiel!

De Maagt hiel vast een oog in 't zeil,
En ſtorf ſchier van het lang verlangen.
Dan zwijmt de hoop; dan denkt ze aan 't heil;
Zo ſij hem aan haar borst mocht prangen.
Dus ſchijnt de tijd aan Rozelein,
Elk oogenblik een jaar te zijn.

Den hollen balk raakt eens te land',
En Rozeleintje krijgt haar wenschje;
Toen ſcheen of Duinen, Zee en Strand,
Zich ook verheugde met dit menschje;
Ja 't ſcheen de grond van 't *Zuijerdiep*,
Met Rozeleintje, welkom riep.

Toen zag me uit ongeveinsde min,
Aan wederzeid' veel KUSJES plukken,
Toen mocht de zoete Harderin
Hem aan haar blancke boezem drukken.
Want liefde die uit 't herte ſpruit,
Die toont het in de werken uit.

1654.

Wij zouden vele dusdanige, zoo het ons luste, kunnen aanwijzen. SWEERS had eenen zoon, Cor-

CORNELIS, mede als Dichter niet zonder lof bekend, en deze had weder eenen zoon, PHILIP, die al mede de Hollandſche lier beſpeelde. Of de dalende lijn hier eene daling van dichtverdienſten met zich voerde zullen wij niet beſliſſen; liever betuigen wij onze vereering aan den tijdgenoot van den ouden SWEERS, (1) JAN VAN SOMEREN, een man van veel aanzien en grondige geleerdheid, waarop *Dordrecht* zich met reden toen verhief. *Sweers.* *Jan van Someren.*

Zijne *Uijtſpanningh der Vernuften* bevat een ſchat van fraaije Gedichten. De Bijbelſche onderwerpen zijn niet ſtijf noch droog, maar vol geeſtige ſchildering en aardige navolging. Zie b. v. daar JACOB van zijne RACHEL dus ſpreekt:

(2) Ick deed lest op een boom ons beijder naemen groeijen,
En d'een door d'and're bloeijen;
Wat dat ick poot of plant,
Men vinter inne ſtaen van mijn een minne-pant.
Leeft boomtje, laet u bast geduerich grooter werden;
Mijn min zal ſtaeg volherden,
En blijven vast gegront,

Ter

(1) Zie over dezen beroemden man, FOPPENS, Tom. II. p. 733. PAQUOT, T. III. p. 254–258. VAN BALEN, *Beſchr. van Dordrecht*, bl. 226 en verv.

(2) *Uijtſpanningh der Vernuften*, bl. 66 en 67.

Van Someren.

Terwijl de Hemel mij mijn Rachel heeft gejont:
En als ick dickmael sal met haer hier komen treden,
En sij leest mijn gesneden,
Soo veel de letter groeijt,
Soo seer ist dat mijn ziel in hare liefde bloeijt.

Zijne Gelegenheids-gedichten zijn niet vervelend, maar krachtig; zie b. v. in het gedicht: *Aan mijne Moeder, op het overlijden van mijn Vader*: deze regels:

(1) „ Blijft, seijd hij, t'saem mijn Vrouw en Kind'ren, als ick sterve,
„ De last bij veel gedorst, kan lichst gedragen zijn."
Met scheijt hij uijt dit dal, en liet zijn adem glippen,
Terwijl ons mont en ziel beswémen t'saem in rou.
Sijn ziel ontmoette u op u betraende lippen
Die voor haer hemel-reijs daer noch vertoeven wou.
Daer seijt hij uijt-gestreckt; ons tranen hem vervelen.
Sijn ziel die siet alreé het glimpende gesicht
Van Gods gewijde Throon, daer duijsend Eng'len spelen,
En hij bewillekomt, in 't midden staet gericht.

In

(1) Als voren, bl. 157.

In den zachten en eenvoudigen trant van de *Galatea* van CATS kon hij ſoms een los en aardig ſtukje vervaardigen. Zie b. v. dit, genaamd *Vereeringh van het Boomtjen, mij toegeſonden*, enz. *Van Someren.*

(1) Aerdigh Boomtje dat ick plant,
Mij geſonden van die hant,
Die hier wert van mij begroet,
Met een danckbaerlijck gemoet.
'k Bid u, dat ghij niet en ſucht,
Nu ghij krijght een ander lucht,
Nu ghij krijght een ander gront,
Dan daer ghij wel eerst-mael ſtont.
Boomtje wast geduurigh voort,
Wert nooit van de wint verſtoort; —
Soo ghij oijt een pruijmtje draeght,
Dat u Vroutjen heeft behaeght,
Sal geen boom in deſen hof,
Oijt bereijcken uwen lof.
'tEerſte wordt aen haer geboo'n,
'tWeede is des Planters loon;
'k Hoop dan Boomtje, lieve plant,
Dat ick dickmael handt aen handt,
Met u Vroutjen menigh jaer
Worden ſal u vrucht gewaer.

Hij was geboren in 1622, en overleed in 1676.

Wij

(1) Als voren, bl. 281.

Jan de Brune.

Wij hebben melding gemaakt van eenen JOHAN DE BRUNE; een ander is JAN DE BRUNE DE JONGE de vermaarde uitgever van het veel bevattend en weelderig geſchreven Werk, *Wetſteen der Vernuften*; een van beide, of liever, zo het ſchijnt, nog een ander, enkel JAN DE BRUNE of anders JOHANNES JUNIANUS BRUNAEUS geheten, is de Dichter van eene kleine verzameling (1) *Veirzjes* genaamd. Deze kleine bundel bevat vele geestige (2) *Minnedichtjes*; één ſtrekke tot voorbeeld:

'k Lag zieltogend' uijtgeſtreckt,
En bedeckt
Met een wolck des doots mijn ooge.
't Scheen mijn ziele ſou terſtont
Uijt mijn mont
Haer vlucht drijven naer om hooge.

Wanneer LAURA tot mij ſchoot,
En aanbood
Haere minnelijke lippen,
Haere lippen, daer de bien
Wel toevlien,
Om daer honich uijt te kippen.

Door

(1) In 1639 te Amſterdam in het licht gekomen; voor hetzelve heeft men een Latijnsch Vers van FRANCISCUS VOSSIUS, en een Fransch van PIETER DE GROOT, alsmede een Latijnsch en, hetgeen bijzonder is, ook een Nederduitsch Gedichtje van ISAACUS GRUTERUS.

(2) *Kusjen*, II. bl. 65.

Door de ſoeticheen, die ſij *De Brune.*
Doe aen mij
Quam door haer gekus te geven;
Voeld' ick ſtrax, dat in mij weer
Daelde neer
Een nieu en een minlijck leven. ——

Hemel, gunt mij dat ick meer
Dus lig neer,
'k Wil wel dick dus half doot weſen,
Indien mij maer ſoo een mont
Komt terſtont
Door haer honich te geneſen.

Gaarne vertoefde ik nog bij zijne (1) *Gezangen*, of liet zijne (2) *Honichbije* u iet zoets aanbieden; maar de ernſtige Kerkleeraar en vermaarde Geſchiedſchrijver der Reformatie (3) GERARD BRANDT wacht mij. Gerard Brandt.

BRANDT,

(1) Bl. 79 en verv.

(2) Bl. 106 en verv.

(3) Zie over GERARD BRANDT breedvoerig zijn *Leven* door zijn Kleinzoon JOAN DE HAAS beſchreven en in 1740 uitgegeven, en behalve dit FOPPENS, Tom. I. pag. 345 en 346. SAXII *Onom.* Tom. IV. pag. 520 en 521. PARS *Naamrol*, bl. 220. WAGENAAR, *Anſt.* D. XI. bl. 304—310. en HOOGSTRATEN op het woord, waar men zeer uitvoerige berigten vindt omtrent de BRANDEN.

G. Brandt. BRANDT, die in ongebonden rede den hoogſten lof verdient wegens den besten en navolgingswaardigſten ſtijl, krachtig als HOOFT, en toch niet zoo geheel kort en zamengepakt, — BRANDT, een man, wiens zeldzame verdienſten nog nimmer naar waarde zijn in het licht geſteld, praalt niet zonder glans onder hen, die zich in het midden dezer Eeuw als Dichters hebben beroemd gemaakt.

Schoonzoon van den vermaarden BARLAEUS, was de oude en nieuwe Letterkunde hem als in merg en ſappen doorgedrongen. Uit de Schriften der Ouden en uit die van HOOFT en VONDEL hield hij naauwkeurige aanteekening van hetgeen hem het beste en verhevenſte toeſcheen, en verſierde met deze bloemen zijne deftige en keurige Gedichten. Zijne verzen hebben wel reeds eenigermate iets van dat middelmatige, gelijkloopende en eentoonige, dat omſtreeks dezen tijd begon veld te winnen; maar de oude kleur, de oude ſmaak is nog duidelijk zigtbaar, vooral in de *Bijſchriften*, die door kracht van woorden en zaken zich aanbevelen, en waarin ik niet geloof, dat, VONDEL uitgezonderd, iemand met BRANDT kan gelijk geacht worden. Breng u ſlechts voor den geest het bekende *Graſſchrift op* KORTENAAR:

(1) De Held der Maas, verminkt aan oog en regterhand,
En

(1) *Poëzij*, D. III. bl. 188.

En echter 't oog van 't roer, de vuist van *G. Brandt.*
't Vaderland,
De groote KORTENAAR, de ſchrik van 's-vijands
Vloten,
De ontſluiter van de Zondt, ligt in dit graf be-
ſloten.

En dat op JACOBUS TAURINUS, Leeraar te Utrecht, hetwelk, mijns oordeels, onder de overige, den palm der overwinning wegdraagt.

(1) Had Kerk en Staat haar ſtrijt, de waarheid
vond ook helden.
Dees was er een. Dit hooft mogt duiſent gul-
dens gelden;
Zoo milt was toen de haat, Wat hadt Taurijn
misdaan?
Geweetensdwang beſtréen; 's Lants vrijheit voor-
geſtaan;
Geijvert in zijn ampt; voor 't Christendom ge-
ſchreven;
Het noodige betoont; de reklijkheid gedreven.
Dat wert toen ketterij, en ballingſchap zijn loon,
Daar God de weegſchaal houdt, verwagt de
deugd haar kroon.

Om uit vele nog één te noemen, leze men het *Bij-*

(1) Als voren, D. I. bl. 84.

G. Brandt. *Bijſchrift op* LIEVEN VAN COPPENOL, *Schrijfmeester.*

(1) Wat ſnijt de kunstenaar hier op zijn kopren plaat?
Wat maalt zijn ſtaal penſeel vergeefs aan dit gelaat?
Zo dit gelijken zal, dan moet een trek, en zwier
Van LIEVENS eigen pen hem ſchildren op papier.

Of dat op DE GROOT:

(2) O Delf, benij geen' Maas den grooten Rotterdammer,
DE GROOT is ruim zoo groot. Dees poogde Hollands jammer
Te ſtuiten door zijn raadt: maar tweedragts oor bleef doof.
Men ſcheurde veel te licht om liefdeloos geloof.
Indien zijn Fenixgeest verdeelt waar onder zeven,
't Vereenigt Nederlant waar onverdeelt gebleven.

BRANDT, die zich, blijkens zijne Lofrede op HOOFT, tot eene verhevene hoogdravendheid ſtemmen kon, is in zijne Geſchiedenisſen en Levensbeſchrijvingen zoo wel als Gedichten meestal ernſtig, verſtandig, vol krachtige woorden en zaken;

(1) Als voren, bl. 92

(2) Als voren, bl. 73.

ken; alles is bij hem natuurlijk, waarom ANSLO van hem zong: G. *Brandt.*

(1) Dees heeft natuur te baat,
Het zij hij ſchrijft op maat, of zonder maat.

Bijzonder behaagde mij wegens eene natuurlijke eenvoudigheid het losſe gedichtje, *Aan Joffrou* SUZANNA BARLÆUS, *op haar Geboortedagh.*

(2) Wacht niet dat ik hier uw handen
Met een zijden lint vercier,
Nu ik uw geboorte vier;
Want ik weet gij haat de banden,
Ja den ſchijn van ſlavernij.
Wacht ook nu geen krans van mij;
Want de kleuren van uw kaken,
En de geuren van uw' mondt,
Die men nooit op bloemen vondt,
Kunnen zelfs uw krans wel maken.
Doch de lieffelijke deugt
Van uw' ongeveinsde jeugt
Kan noch beter kransſen tonen.
Zeden zijn de beste kronen.

Dan

(1) Zie ANSLO's *Poezij* bl. 265.

(2) BRANDTS *Poezij* D. III. bl. 2.

G. Brandt. Dan genoeg van dezen eerwaardigen Dichter. (1) Zijne Zonen, hoewel hunnen Vader niet gelijk, handhaafden den roem hun als tot erfenis nagelaten.

Voor wij tot den Vriend van BRANDT, den Dichter JOHANNES VOLLENHOVEN, overgaan, zij het ons vergund, hier een verzuim, door ons begaan, te herſtellen.

Niemand kan het vreemd voorkomen, dat in zulk eene rij van uitnemende vernuften deze of gene onze aandacht ontglipt; dat, door de al te groote flikkering van zoo vele ſterren van de eerſte grootte, het ſchemerend oog ſomwijlen onachtzaam voorbijziet andere glansrijke lichten. Zoo erkennen wij te zijn voorbij getreden den vermaarden JACOB WESTERBAEN, en den grooten Zoon van den grootſten Vader, PIETER DE GROOT, van wie beide wij voor ANSLO, BRANDT en anderen melding hadden moeten maken.

Jacob Westerbaen.

WESTERBAEN, Ridder, Heer van Brantwijck, Gijbland enz., hoe hoog van ſtaat, hoe zeer beroemd door geleerdheid, leefde liever ſtil, en bleef zich zelven gelijk en getrouw aan zijne begin-

(1) FOPPENS zegt l. l. *relictis liberis — paternae eruditionis heredibus, ac ſcriptis claris.*

(2) Zie onder anderen over JACOB WESTERBAEN, FOPPENS T. I. p. 544. VONDELS *Leven* bl. 50 en 51. BRANDT *Hiſtorie der Reformatie* D. III. bl. 923 en 924.

ſelen, dan zijne gevoelens omtrent het godsdienſtige en ſtaatkundige op te offeren aan de geliefkoosde gevoelens der Grooten. Een leerling van EPISCOPIUS, bleef hij ſtandvastig in de gevoelens van zijnen leermeester. Als vriend van CATS, VAN BAERLE, HUIJGENS, DE DECKER, BRANDT en andere Dichters van den eerſten rang was hij velen behulpzaam. Op het vreedzaam Ockenbur welks lof hij zoo uitnemend bezongen heeft, wijdde hij zich aan de wetenſchappen, en verachtte zijne ſtille ziel de woelingen van het naburig 's Gravenhage. Op dit zijn buitenverblijf ſleet hij een Ko. inklijk leven, — *Koninklijk* zeg ik; immers *Weten-baen.*

(1) Geen hooge purper gloed, geen vlammen van ſcharlaecken,
Noch geen verguldt Pallelijs ſijn 't die een Coning maken,
Geen goud, geen kroon, geen thróon: Hij is een Coning recht,
Die vrees en vuijligheid heeft van zich afgeleght;
Dien d'eerſucht niet vervoert; die tot onedele ſtucken
Door gunſte van het volck ſich niet en laet verrucken,
En

(1) OCKENBURGH bl. 89, te vinden achter het eerſte Deel van *Alle de Gedichten van* J. WESTERBAEN.

Westerbaen.

En niet en werd verleijdt door 't blicken en 't geſtreel
Van 't vloeijende ſatijn, van 't vleijende fluweel;
Die zich niet aan den ſchat van 't Westen kan vergaepen,
Noch aen de ſteenen, die in 't Oosten zijn te raepen;
Op wien Potoſi, noch de goudkust van Guineé,
Noch Cuba, noch Peru oijt overwinningh dee;
Dien de verbolgē zee, noch 't baeren van de baeren,
Noch dolle donder kan ontſetten noch vervaeren,
Noch de gevelde pieck, noch het getrocke ſtael,
Noch het onſachte ſpel van 't blixemend metael;
Die ter geruster plaats in veijligheid geſeten
Siet alles onder hem gevelt en neer geſmeten;
Die 't ſterven niet ontſiet, wanneer hij ſterven moet,
En die zijn deel en dood treed willigh te gemoet.
Brengt mij bij Coningen van daer de ſonneſtraelen
Gaen door de middagh heen tot daer zij 's avonds daelen,
Leijd mij door 't noorden om, noch weet ick haers ghelijck,
Een welgeſtelt gemoed beſit een Coninckrijk.

WESTERBAEN was een (1) warm voorſtander van

(1) Men zie onder vele bewijzen het krachtig gedicht *Krancken.*

van OLDENBARNEVELDT, DE GROOT en andere ongelukkige, doch groote ſtaatsmannen. In zijn boekvertrek buiten had hij eene uitmuntende verzameling afbeeldingen van ſtaatslieden, fraai geſchilderd door MIEREVELD en anderen. Geestig weidt hij uit in derzelver lof in zijn *Ockenburgh*. Bij het gezigt van het afbeeldſel van HUIG DE GROOT, herdenkt hij deszelfs ontkoming uit Loevenſtein, en ſchildert ons op zijne beurt deze gewigtige gebeurtenis natuurlijk af. *Westerbaen.*

(1) De rij, die deſe volgt, zijn hooge ſtaetsperſoonen,
En die, dat is DE GROOT, die tusſchen beij de Kroonen
Van 't Frans' en 't Sweedſe Rijck gebruijckt is tot Geſant,
Nae dat hij ballingh was geworden van zijn land,
Verweſen van te voor om eeuwigh opgeſlooten
In 't ſtercke Louveſteijn, met grendelen en ſlooten,
Met muijren, wall en gracht tot driemaal toe omheijnt,
Te wachten nae het uijt dat leed en leven eijndt.
De Grieckſche Dedalus ten doolhof ingeſlooten
Vondt door de locht een wegh met pennen, vast ghegooten
In

kentroost voor Israël in Holland, te vinden achter het 3e Deel van zijne *Gedichten*.

(1) OCKENBURGH bl. 100 en 101.

Westerbaen.

In een geſmolte was, dees doet het door een kas
Die naeuwer hechtenis voor weinigh' uijren was.
De wacht, dien het Casteel en hij was dier bevoolen,
Droeg zelfs het koffer wegh waarin hij lagh verhoolen,
En meijnde dat het was met boecken weer gelaen
Gelijck het altemet plagh op en af te gaen.
Oock ſchool daar meenigh boeck en veel geleerde blaeden,
Maar die de groote man had in ſijn hooft gelaeden.
De morrende ſoldaet was vol van achterdocht
Of 't niet wat anders was dat hij te ſchepe brocht,
En of hij zelfs den Heer, om veijligh heen te vaeren,
Niet uit het Fort en droegh, daar hij hem moſt bewaeren.
Hij brenght hem evenwel ter ijsre deuren uijt.
Daer men de kerker toe, en hem daer buijten ſluijt,
De Stroom-goon haesten haer om hem de lucht te gheven,
De Maes en Wael, te ſaem ter Merwen afgedreven,
Geleijden haere vracht tot binnen Arokels ſtadt.
Daer gingh den hemel op, voor die in 't koffer zat.

Op dit ontkomen van DE GROOT vervaardigde onzen WESTERBAEN nog dit klein, maar geestig Gedichtje.

(1) Vrouw

(1) Vrouw Reijgersbergh ſeij tot den Casteleijn *Westerbaen.*
Den ſlot-vooghd van het ſtercke Louveſteijn,
Wat hebt ghij doch dus over mij te klaeghen
Dat ick mijn Man heb uijt het Fort doen draeghen?
Danckt mij veel eer als dat ghij mij beticht;
Ghij hadt de *Huijgh*, en die heb ick gelicht.

De Puntdichten van WESTERBAEN zijn in den trant van die van DE DECKER, niet zoo zeer geestig en aardig, als wel krachtig en ernſtig.

(2) Rijck wil noch Rijcker zijn en ſtaegh zijn goed vermeeren.
Rijck! wilt gij Rijcker zijn: verminder uw begeeren.

In zijne Minnedichten is hij losſer, gemakkelijker en levendiger, dan in zijne overige dichtwerken. Zij vloeijen als gezangen, en zijn vol vernuft en gepaste navolging. De vergelijkingen vooral zijn natuurlijk en juist.

(3) Gelijk een roosje teer
Dat aan zijn diſtel ſtaet
Valt op der aerde neer
Als het den hagel ſlaet,

So

(1) *Gedicht.* D. I. bl. 407.

(2) Als voren, bl. 544.

(3) Als voren, bl. 124.

Wester-baen. So leijt mijn vrijheid neer, getogen uijt mijn ſinnen
Door 't puijck der Herderinnen.

Gelijck het tenger kruijd
Sijn topjes hangen laet,
Wanneer de Son in 't Zuijd
Te vinnigh ſtaet en braedt,
Soo doet het brandigh vijer van hare lodder oogen
Mijn aders heel verdroogen.

Maer even als het gras
Dat daegs bijna verlept
En half geſturven was
Sigh weer des avonds rept,
Wanneer na het vertreck van d'al te heete ſtraelen
Den dauw begint te daelen.

So ſal mijn ſwacke moed
Door ſorgen afgement
Weer raecken op de voet
En rijſen over end
So ick eens op het laest door lieve toover-kunsjes
Verkrijgh haer minne-gunsjes.

Met recht mag dit los en bevallig genaamd worden. Niet minder bevallig en liefelijk is dat gezang, waarin hij de meisjes aanmaant, hare min-

naars

naars met meer zachtheid en genegenheid te bejegenen. *Westerbaen.*

(1) Denckt niet dat den lieven geur
En de kleur
Van uw bloosend-roode wangen
Uw altijd sal blijven bij
So lang ghij
Uwe bloempjes noch laet hangen.

Leert eens aan den Eglentier
Hoe wij hier
Dickmaels nae sijn reuck verlangen:
Valt niet al sijn bloem-cieraat
Als hij laet
Blijft aan sijnen distel hangen?

Meisjes sijn een hof gelijck
Die seer rijck
Is beplant met lieve bloemen:
So langh als de schone blaên
Daerin staan
Sal men die genughlijck noemen;

Maer so haest de Lenten soet
Heenen spoedt

En

(1) Als voren, bl. 213.

Wester-baen.

En de roosjes vast verleppen,
Sal men van der bloemen lof
En den hof
Nauelijx ijemand hooren reppen.

So langh 't minne-vijertje kruijpt
Straelt en fluijpt
Uit de ooghjes van de vrouwen,
Wil de ſoete lieve Min
Tot haer in
En ſijn woningh bij haer houwen:

Maar wanneer de bitſe nijd
Van den tijd
Haere ſchoonheijd heeft genoomen,
Gaet de Liefden in 't gemeen
Schuijven heen,
En vergeet weerom te koomen.

Meijsjes, die met ſoet geweld
Neder velt
Alles onder uwe voeten,
Leert dan eensjes niet ſo ſuijr
Noch zo ſtuijr
Die uw Minnaars ſijn ontmoeten.

Zoo ziet men ook door 't voorbeeld van WESTERBAEN, dat als men dichter en minnaar te-

tevens is, wonderen van kunst worden voortgebragt. *Westerbaen.*

WESTERBAEN is, gelijk wij gezien hebben, zeer gemakkelijk in zijne *verſificatie*. Zijne dichtpen, door veelvuldige vertalingen uit VIRGILIUS, TERENTIUS, OVIDIUS, SENECA den Treurſpeldichter, JUVENALIS en anderen geoefend, ſchrijft als van zelve.

(1) Moe gewandelt, moe geſeeten,
Moe gedroncken, moe gegeeten,
Moe te gast gaen alle daegh
Bij de vrienden in den Haegh,
Raeckt' ik weder op mijn Huisje
In mijn Ockenburger kluijsje,
Daar ick nu voor tijdverdrijf
Deſe rijmpjes aen u ſchrijf.

(2) WILLEM en PIETER DE GROOT vereerden WESTERBAEN met fraaije Gedichten; uit

(1) *Gedicht*. D. III. bl. 626.

(2) Zie voor den *Ockenburgh*. WESTERBAEN was zeer gemeenzaam met WILLEM DE GROOT, een niet onverdienſtelijk Dichter, den broeder van den grooten HUGO, en zoon van JOHAN, mede als Dichter bekend. Hoe te wenſchen ware het, dat de dichterlijke verdienſten dezer groote en verdienſtelijke bloedverwanten eens gezamentlijk werden opgeſpoord, vergeleken, en naar waarde in het licht geſteld! CORNELIS, CORNELIA, en, zoo ik mij niet bedriege, nog meerderen van dit geſlacht hebben zich

Westerbaen. uit dat van WILLEM blijkt, dat (1) de Heer van BRANDTWIJCK door zijn (2) huwelijk aan het geſlacht van DE GROOT vermaagdſchapt was; uit dat van PIETER zien wij, dat deze beroemde Zoon van den vermaarden HUGO met de uitnemendſte dichtverdienſten begaafd was. Men oordeele zelf. Dus zingt (3) PIETER DE GROOT bij de uitgave van WESTERBAENS *Ockenburgh:*

Pieter de Groot.

(4) Hoe ſaelich waer des menſchen leven
Indien hij, volgens 't wijs beſtuijr
Van de onverbasterde natuijr,
Sich ſelven het gemack kon geven,
Dat alleman, ſoo 't ſchijnt, bemind,
Een ijder ſoeckt, en niemant vind,

Ter-

zich ten dezen opzigte beroemd gemaakt. *Zie Overgebleeven Rijmſtukken van en op* JAN, HUIJG, WILLEM *en* PIETER DE GROOT, *Delft* 1722, welke uitgave echter, blijkens vele bewijzen, zonder kennis en verſtand is in de wereld geſtoten.

(1) WESTERBAEN was dit door zijn huwelijk geworden. *Zie* BRANDT ter aangeh. pl. in het *Lev. van* VONDEL.

(2) Zie voor *Ockenburg* bl. 24.

(3) Men zie over PIETER DE GROOT, FOPPENS T. II. p. 980, SAXII Onom. T. V. p. 74. BAILLE, Dictionn. Remarq. IV. Art. HUGO GROTIUS, WICQUEFORT *actions et fonctions des Ambaſſadeurs*, p. 454, WAGENAAR Dl. XIII. en Dl. XIV, zie het algem. Register of D. XXI. bl. 108. VAN WIJN Bijvoegſels op Dl. XIII en XIV, zie Reg. bl. 54. HOOGSTRATEN op PIETER DE GROOT, en VAN ARCKEL voor de *Uitbreiding der Pſalmen.*

(4) Zie voor WESTERBAENS *Ockenburgh*, bl. 26—29.

Terwijl den meesten hoop, beſeten
Met een verſadelooſe lust,
Voedt in ſijn knagende geweten
De tegenſtreeffels van de rust.
Terwijl den eenen in ſijn vleijsch-lust,
Den andren in het goud-begeer,
Den derden in een waen van eer
Zijn onbedarelijcken eijsch blust,
En ijder even ijvrigh haeckt
Niet na het gunt hem dient, maer ſmaeckt.
Schoon door verſcheijde lust geprickelt,
Bevinden wij ons al in 't end
In d'een en ſelfde poel gewickelt
Van onrust onlust en ellend.

P. de Groot.

Het geheele gedicht is niet alleen fraai door eenen vasten en wijsgeerigen toon, maar ook door ſchilderachtige tafereelen. Als niet genoeg (vervolgt hij) aan het kwaad, hetgeen wij ons zelven aandoen; hebbende, worden wij door den haat en nijd van anderen nog ellendig gejaagd en doodelijk vervolgd; dit ondervond Rome;

Ick ſwijgh de jammerlicke rampen,
Die, door gelijck een misverſtand,
Ons dier gekochte Vaderland
Bijnae verſtickten in haer dampen.
De nae-wee van ſo grooten ſchae
Gaet mij, ſo wel als 't Land, te nae.

P. de Groot.

Dies wensch ick ijder zijn vernoegingh
Tot vrede en welſtand van den Staet,
Den overwinner zonder wroegingh,
Den overwonnen zonder haet.
En ſeecker, als wij wel doortasten
Met wat voor onlust, arbeijt,
Sorgh, wangunst, en ondanckbaerheijt
De overheden ſich belasten,
Selfs als ſij op haer lijfsgevaer
Hunn' ampten trouwlijck nemen waer,
Bevinden wij in ons gewisſen
Dat ijemand, die zijn ſchoonen tijd
Beſteed in ſulcke kommernisſen,
Veel eer beklaeght dient als benijd,
En dat het alderſachtſte leven,
Dat op der aerde werd geleijd,
Beſtaat in die gerustigheijd,
Die ijder een ſich ſelfs kan geven,
Wanneer hij met den ſtaat vernoeght,
Die hem zijn lot heeft toegevoeght,
Sich ſelven meer en meer laet naedren,
En bannende alle twisten uijt,
Nae 't voorbeeldt van onſe eerſte vadren,
Zijn heerſching in zijn huijs beſluijt.
Wat plaets, wat ſtond kan hem verdrieten,
Die onbekreunt zijn eijgen Land
Beweijt, beploeght, beſaeijt, beplant,
Beſiet de jonge ſpruijten ſchieten

De

De verſche blommen open gaan, *P. de Groot.*
De boomen in haer bloeſels ſtaen,
De nieuw gebooren lammen ſuijghen,
Daar niet een kruijt is, niet een lot,
Niet een gediert, of zij getuijgen
De wondre kracht en gunst van God?
Niet dat ick deftige gedachten
Wil dommen tot een breijnloos werck,
Dat's verre van mijn oogenmerck.
Ick eijsch een ziel, die kan verachten
't Geen ſij ſich echter waerdig maeckt,
Die na den lof der genen haeckt,
Die, ſonder ſtaeten nae te jaegen,
Sijn van de plough tot d'oppermacht,
Of weder van de zegewagen
Gewilligh tot de plough gebraght.
Ick vorder eijgentlijck een leven,
Sodanich als 't geleerde blad
Des wijzen WESTERBAE ſhet vat,
In alle wetenſchap bedreven. enz.

PIETER DE GROOT, geboren in 1615, was de tweede Zoon van HUGO. Door zijnen Vader onderwezen, werd hij even als deze tot de gewigtigſte ſtaatsbedieningen verheven. Als Reſident der Staten bij den Keurvorst van den Palts, als Penſionaris eerst van Amſterdam en daarna van Rotterdam, als Afgezant aan het Hof van Zweden en aan dat van Frankrijk, deed hij zijn Vaderland de gewig-

P. de Groot.

tigſte dienſten, doch werd even als zijn Vader met ondankbaarheid, kenbaar in geregtelijke aantijging, plundering en levensgevaar, beloond. Ook de Zoon moest het land verlaten, en zwierf dan eens in Braband, dan weder in Duitschland: desniettegenſtaande deed hij te Keulen bij den toenmaals op handen zijnde Vrede zijn Vaderland alle mogelijke dienſten. PIETER DE GROOT mogt dat gebeuren, wat zijn Vader te vergeefs gezocht heeft, een vreedzaam einde te ſtellen aan eene onrustige loopbaan. Hij leefde de laatſte jaren ſtil op *Boekenrode* buiten Haarlem, en (1) overleed in 1678.

Als Nederduitsch Dichter moeten wij den Zoon boven den Vader verheffen. De dichttrant van PIETER is, gelijk die van HUIJGH, eenvoudig, zinrijk en verſtandig, maar is meer ſchilderachtig en krachtiger. Hoe ongelukkig en onrustig zijn levensloop ook geweest zij, een *gelukkig mensch* weet hij met ſikſche en bevallige trekken af te ſchetſen.

(2) Die in ſtilheidt leidt zijn leven,

Met

(1) BRANDT vervaardigde op hem dit *Graffchrift*. Zie BRANDTS *Poëzij*, Dl. III. bl. 193.

Geen groote Zoon quam ooit den grooten Hugo nader,
Noch deelde d'eper in het lot van zijnen Vader,
Dan dees, die zich zo trou voor Staet en Vrijheit queet,
Een overwinner van zijn ongelijk en leedt.
Gevlucht, gekeert, beticht, maar loflijk vrijgeſproken;
En hier 't vervolg des haats gerust in 't graf ontdoken.

(2) Dit is te vinden in de aanteekening van PIETER VLAMING

Met een eerlijk kleedt bedekt; *P. de Groot.*
Meer vergeten, dan verheven;
Door geen quaden lust gedreven,
Niet benijdt, noch niet begekt;

Die

MING op SPIEGHELS *Hertspieghel*, bl. 35, waar hij zegt: „ Vergelijk met deze redenering de ſchone zedenlijmen van hem, „ aan wiens voorzichtigheidt, naest God, het Vaderlandt zijne be„ houdenisſe dank heeft te weten, den groten PIETER DE GROOT." In de Vriesſche *Honingbij*, D. I. bl. 4 en 5, is dit Gedichtje alleruitmuntendst uitgebreid. Wat het echte zij van PIETER DE GROOT is mij niet geheel duidelijk, het eene is zeker naar het andere gevolgd, ſchoon onder dat in de *Honingbij* geen naam geſteld is.

Die gezond verſlijt zijn leven,
Met een eerlijk kleed gedekt,
Niet vertreden, noch verheven,
Door geen vuile lust gedreven,
Niet benijd, nog niet begekt;

Die, van ſtaatzugt afgezondert,
Gedenderhande boosheit voed,
Niet verſlagen, nog verwondert,
Of het ſchoon weer is, of dondert,
Maar eenparig van gemoed;

Die gerust kan liggen ſlapen,
Door geen pleijt noch ſchuld gedrukt,
Melkt zijn koejen, ſcheert zijn ſchapen,
Plant zijn kolen, zaaijt zijn rapen,
En zijn eigen vrugten plukt;

Die, op gierigheid gebeten,
Vlied de twist en eigenbaat;
Wandelt in een rein geweten,
Houd in 't drinken, zoekt in 't eeten
Niets dan gulde middelmaat;

P. de Groot.

Die geen leenheer heeft te vieren
Dan alleen den groten God;
En zijn wezen en manieren
Weet te leiden en te ſtieren
Naer het vallen van zijn lot;

Die, van ſtaetzugt afgezondert,
Geenerhande boosheidt voedt,
Of het blixemt, of het dondert,
Niet verſchrickt noch niet verwondert,
Maar eenparig van gemoedt;

Die, met zijn beroep te vreden,
Kan betomen zijnen wensch;
Die zijn tochten heeft befneden
Niet naer lusten, maar naer reden,
Dat is een gelukkig mensch.

De

Die des zomers rust kan zoeken
Onder 't lieflijk boomgeruisch,
's Winters in de warme hoeken
Vind vermaak in wijze boeken,
En den vrede binnen 's huis;

Die geen Godheit heeft te vieren
Anders dan den waren Godt,
En zijn zeeden en manieren
Weet te leiden en te ſtieren
Naar 't bevel van Gods gebodt;

Die, met zijn beroep te vreden,
Kan bepalen zijnen wensch,
En zijn togten heeft beſtreden,
Niet naer lusten, maar naer reden,
Die is een Gelukkig Mensch.

DE GROOT verdient ook veel lof in zijne keurige *Uitbreiding der Pſalmen*, zie bij voorbeeld in den *Achttienden Pſalm* deze regels: *P. de Groot.*

(1) Strax quam hem al zijn macht ontmoeten.
Al wat op aerde was gaf aan zijn woorden klem;
De bergen beefden op zijn ſtem,
En alles, waar men ging, boogh onder onze voeten. —

De Hemel opend' haer gordijnen
En maekte alomme plaets, waer hij zigh henen wendt,
De wolken rezen overendt
En gunden doorgang, daer zijn luister quam verſchijnen.

De Cherubijnen zijn Trawanten
Die ſpannen voor zijn koets de vlerken van de wint,
En voeren hem daar mee gezwint
Daer hij met zijne hant de zege zelf wil planten.

De wolken en de nevels dekken
Den ongenaekbren glans van zijn verſlindent licht,
Om aen zijn Godlijk aangezicht
De wering van een wal of bolwerk te verſtrekken.

De

(1) Uitg. van KORNELIS VAN ARKEL, bl. 40.

P. de Groot.

De blixem met zijn vier'ge ſchichten
Maeckt door de ganſche lucht een ijſſelijk gevaer,
Scheurt lucht en wolken van elkaer,
En doet het waer hij komt al voor zijn krachten zwichten.

Het ware te wenſchen, dat de losſe Gedichten van dezen voortreffelijken Staatsman eens (1) bij elkander werden verzameld, en tevens 's mans verdienſten naar waarde in 't licht geſteld.

Johannes Vollenhoye.

Wenden wij ons nu tot den vermaarden Kerkleeraar en beroemden Dichter (2) JOHANNES VOLLENHOVE.

De-

(1) Dit is, mijns oordeels, door VAN ARCKEL in zijne anders fraaije uitgave der *Uitbreiding* ſchandelijk nagelaten. Hoe gevoegelijk had dit bij die gelegenheid kunnen geſchieden, daar hij nu ſlechts vlugt den gebrekkigen uitgever der *Overgebleevene Rijmſtukken*, die ons toch iets levert, berispt! VAN ARCKEL was door verwantſchap, zoo het ſchijnt, in ſtaat het gebrekkige te herſtellen, het geen nu allermoeijelijkst, zoo niet onmogelijk, zijn zou. PIETER DE GROOT maakte ook een geestig Fransch versje, zie voor de *Veirzjes* van JAN DE BRUNE en onze aanteekening bl. 226.

(2) Het ontbreekt ons aan eene Levensbeſchrijving van dezen eerwaardigen Dichter. Uit de brieven van en aan BRANDT zoude men veel ſtoffe kunnen erlangen. VOLLENHOVE heeft eenige Leerredenen uitgegeven, die destijds zeer geroemd wierden, en nog aanprijzing verdienen wegens belangrijke zaken en grondige wetenſchap.

Deze, wien (1) VONDEL *zijnen zoon*, of eenen *vollen vruchthooren* noemde, gaf van jongs af ongemeene blijken van lust tot dicht- en letteroefeningen. Zijne menigvuldige en in de daad fraaije vertalingen kunnen ten bewijze strekken van zijnen smaak en kennis in de Griekſche en Latijnſche talen. Dat hij zich op de Nederduitſche taalkennis veel moeite gaf kan blijken zoo uit de zuiverheid zijner taal, als bijzonder uit het Gedicht (2) *Aan de Nederduitſche Schrijvers*, en uit dat (3) *Op het ongeluk der Nederduitſche Taalkunde en Taalverbeteringen*. Dus begint het laatſte: *Vollenhove.*

't Hervormen van ons taal, daar menig geest in dut,
Is ieder even na, maar elk niet even nut.
Taalmeesters vindt men, die gebreken, waard te lasteren,
Met feilen betren, die de taal nog meer verbasteren;
Aan 't zwetſen vallen, met veel woorden, valsch van klank,
Van anderhalven voet, die nergens gaan in zwangk,
Zo hardt, zo duister, dat de zin niet is te vatten enz.

On-

(1) VONDEL's *Leven*, bl. 80 en 81. „ Men verhaalt," ſchrijft BRANDT aldaar, „ dat hij (VONDEL) VOLLENHOVE's *Kruistriomf* d'eerſte maal ziende, daarop zeide: *dat is een groot licht, maar jammer dat hij een Predikant is.*"

(2) *Poëzij*, bl. 564—577.

(3) Als voren, bl. 577 en 578.

Vollenhove. Onder alle zijne Gedichten is het meest beroemd en ook voorzeker het uitſtekendst zijn *Kruistriomf*, een gedicht, zoo verheven van gedachten en treffend van beelden, als ſtichtelijk van inhoud. Wien ontroeren niet de volgende regels?

(1) Zie ik niet hangen Godt den Zoon,
Des Vaders liefde en welbehagen,
Aan 't wreede moorthout vast geſlagen,
Ten ſchimp van Onjoôn en van Joôn?
Zijn hooft, dat Thabor zag met ſtralen,
Van gout omringt en zonneglans,
Doorboort met enen doornekrans,
Daar ſtralen bloets uit nederdalen?
Zijn lijf gerekt, geſcheurd, mismaakt;
Het lijf van hem, die 't vee met huiden,
Den mensch met zijde, 't velt met kruiden,
De lucht met ſtarren kleedt, gantsch naakt?
Zijn hemelsch aanſchijn, elx verlangen,
Zoo ſchoon, als nooit geen aanſchijn was,
Beſtorven, als een bloem, in 't gras.
Vertreden, die het hooft laat hangen?

Onder zijne overige Gedichten zijn nog vele, die bijzondere onderſcheiding verdienen. Met de uitgezochtſte loffpraak verhefte (2) VONDEL de *Lijkklagt over den Helt* NIKOLAAS SERINI, en

(1) Als voren, bl. 2.

(2) VONDEL's *Leven*, bl. 81.

en in der daad dezelve is krachtig, en rijk in beelden. *Vollenhove.*

(1) Het flaaw en afgeſtreên Europe
Gevoelde ontzet, en ſchiep weer hope,
Toen Graaf SERINI, trots van moedt,
Het harnas aanſchoot, om 't gebroet,
Dat 's Keizers arent in de veren
Te krachtig zat, met kracht te keren.
Germanje, moede en heesch geſchreit,
Schiep adem door zijn dapperheit,
Als van den jongſten noot gedagvaart.
De Tulbant beefde voor zijn flagzwaart. —
Hoe wort dat wilde zwijn geſtuit?
SERINI draafde altoos vooruit,
Naast God de voorſte in Christus benden.
Hij trof het dier in borst en lenden;
En brak de tanden uit den muil
Van menſchemoort bekladt en vuil;
Zo quam Alcides berg en bosſen
Van zwijn en landgedrogt verlosſen.

Hoezeer vele van VOLLENHOVE's Gedichten op zulk eenen mannelijken en ſtevigen toon geſtemd zijn, andere echter hebben iets gelijkmatigs, dat niet aan VOLLENHOVE, maar aan den tijd, waarin hij leefde, te wijten is, en hetwelk ik met geen ſtilzwijgen mag voorbijgaan.

De

(1) *Poëzij*, bl. 258.

Vollenhove. De werken van BRANDT, VOLLENHOVE, en vooral van latere vermaarde Dichters, die omtrent en na het midden dezer eeuw leefden, doorbladerende, ziet men duidelijk, over het geheel genomen, zekere verflaauwing en koelheid influipen, die den dichttrant van dien tijd merkelijk benadeelt: de inſpanning en verheffing van geest is minder, de ware hoogdravendheid zeldzamer; iets gelijkmatigs en eentoonigs begint veld te winnen; eene beſchroomdheid, om tegen taal of juiste uitdrukking te zondigen, brengt eene angstvalligheid te weeg, die der Dichtkunde ook in later tijd zeer nadeelig geweest is. Daarenboven zekere gezochtheid van toeſpeling, welke platheid met zich voert, heerscht bij velen; ik bedoel zulke, als:

(1) Het geloof, die grote verrekijker,
Waar voor de werelt valt te kleen,

en dergelijke. Hierna zullen wij onderzoeken, waaruit deze verflaauwing voortſproot; nu zij het genoeg te melden, dat (2) SAMUEL HOOGSTRATEN, (3) JAN ZOET, (4) JOACHIM OU-

(1) VOLLENHOVE's *Poëzij*, bl. 4.

(2) Zie over hem, HOUBRAKEN *Lev. der Schilders*, D. II. bl. 155—170. Hij is geboren in 1627 en overleed in 1678.

(3) Zie over JAN ZOET, WAGENAAR Amſt. D. XI. bl. 372 en 373. Hij was in den waan van niet te zullen ſterven, doch hij werd op den 11den van Louwmaand 1674 in zijne meening bedrogen.

(4) Zie over dezen vermaarden man zijn *Leven* door D. v. Hooq-

OUDAEN, ANDRIES PELS, THOMAS ARENTS, JOAN PLUIJMER, ARNOLD MONEN, (1) de Gebroeders BIDLOO en anderen de duidelijkſte bewijzen opleveren van eenen over het geheel genomen meer flaauwen dichttrant, welke den dichtlievenden niet dat krachtig voedſel bijzet, 't geen hij zoo gaarne verlangt. Niet dat wij hiermede hunnen gevestigden roem eenigzins willen benadeelen, maar wij achten ons verpligt, den geest en de ſtrekking van dien tijd te kennen te geven. SAMUEL HOOGSTRATEN is ook niet gelijk te ſtellen met eenen OUDAEN, die, gelijk men zien kan, zich veel moeite gaf, om kracht en ſtoutheid in zijne Gedichten te brengen. Had OUDAEN, op het voorbeeld van anderen, zich eerst door Vertalingen geoefend, om eene gemakkelijke en vloeijende dichtwijze te erlangen, waardoor de denkbeelden, die, gelijk men zien kan, bij OUDAEN zich voortreffelijk opdeden, zich ook gewillig ontlasten, hij zou door losſen zwier meer behagen. OUDAEN had eenen zeer goeden aanleg. Zijne Vaderland- en Vrijheidlievende dichtader zou, zoo het lot hem vroeger, in dien kunst- *Oudaen.*

HOOGSTRATEN achter het 3de Deel der Poëzij. BANDURII *Bibl. Numm.* Ed. J. A. FABRICIO p. 80—82. SAXII *Onom.* T. IV. p. 521 en 522, en *Leven van verm. Mann. en Vr.* D. III. bl. 147—162.

(1) LAMBERT en GOVERT BIDLOO. De eerſte was *Inſpector Collegii Medici* te Amſterdam, de laatſte een vermaard Geneesheer, en, zoo ik mij niet bedriege, Hoogleeraar in de Ontleedkunde te Leijden.

Oudaen. kunstwekkenden overgang van Spaanſche onderdrukking tot Hollandſche vrijheid, had doen geboren worden, zich in eenen meer breeden en meer bruiſenden ſtroom ontlast, en hem eenen weg tot duurzamen roem gebaand hebben; nu is alles te ſtijf en te gebonden; nu misſen zijne verzen losheid en duidelijkheid. OUDAEN kon zich krachtig en ſchilderachtig uitdrukken, blijkens den aanhef van het Gedicht, *de Leeuw bevredigt met Brittanje:*

(1) Geweld van ketenen en krammen
Noch paalwerk om de Zee te dammen;
Noch Zeekaſteelen op de ſtrand,
Vol ſolferbrakend ingewand,
Zijn machtig om den Leeuw te temmen;
Wen hij de Zee wil overzwemmen
En blusſchen zijn' ontſteken gloed
In 't holle water van den vloed:
Dies komt hij bruiſen door de baren,
En weet van zwichten noch bedaren;
En ſchoon men met dat ſchakel-touw
Van ijzer hem beknellen wouw,
Die halsband ſluit, en past rechtſchapen
Het horenbeeſt aan 't Engels wapen,
Maar niet den Leeuw, om zijnen hals;
Hem rinkelt deze klank te valſch,

Die

(1) *Poëzij*, D. I. bl. 196.

Oudaen.

Die geene ketting na wil ſlepen:
Dies word al wat zijn klauwen grepen
Van een gerukt en afgemaakt;
En daar bij 't al vermaalt en kraakt,
Tot gruis verbrijzelt met zijn tanden,
Neemt bij den ſprong zoo fier te lande,
Dat ganſch Britanje lilt van ſchrik,
En davert elken oogenblik,
Wanneer de donders van zijn brullen
Haar krijteſtrand en rotſen vullen.

OUDAEN kon ook nu en dan het hart roeren, gelijk zijn Gedicht (1) *op de dood van* DULLAERT, beginnende:

Zoo is dan eindlijk d'eedle ziel
't Bouvallig leemen huis ontweken! enz.

bewijst; maar, over het geheel genomen, is alles meer ſtijf dan los, meer kunſtig dan natuurlijk. Zijne Treurſpelen zijn wel eens met eenige verheffing, maar veelal van zoodanige, die meer klinkt dan beteekent; ook ſteekt daarbij als dan des te meerder af zekere laagheid van uitdrukking. Men vindt dikwerf bij hem, na eene ſtoute en felklinkende uitdrukking, het zeggen: *daar is hij? — wie zijt gij? — hoe gaat het?* enz. In een der tooneelen van *Het verworpen huis van Eli* roept het volk telkens:

Hoi!

(1) Zie achter DULLAERTS *Gedichten*.

Oudaen. „ Hoi! hoi! hoi! hoi! hoi! hoi! ach! ach! ach! ach! ach! ach!

Alles draagt reeds de kiem van die verbastering, welke in (1) ANDRIES PELS en andere ſlaaſſche navolgers der Franſchen nog meer doorſtraalt. *Andries Pels.*

PELS was een Dichter, niet misdeeld van vernuft en bekwaamheid, en echter heeft hij meer dan eenig ander de dichtkunst van dien tijd benadeeld. In het jaar 1677 gaf hij de *Dichtkunst van Horatius*, geſchikt naar de zeden van zijnen tijd, in 't licht, waarop hij vier jaren later zijn *Gebruik en misbruik des Tooneels* volgen liet. Als oprigter en handhaver van het Genootſchap *Nil volentibus arduum*, hetwelk zoo veel invloed op deze tijden gehad heeft, voorzag hij den Schouwburg van vele uit het Fransch vertaalde ſtukken. Hij was zoodanig aan de wetten en regelen der Dichtkunde gehecht, dat hij zijne eerſte Gedichten, als ſtrijdig met de voorſchriften van HORATIUS en ARISTOTELES, verwierp.

Wij hebben uit VOLLENHOVE gezien, welke ſtrijden over taal en dichttrant toen gevoerd wierden. Uit de Werken van PELS, PLUIJMER, ANTONIDES en anderen blijkt dit nog duidelijker. ANTONIDES en PLUIJMER verzetteden zich als met geweld tegen de enge banden, waarmede PELS en anderen de Dichtkunde ge-

(1) Zie over dezen WAGENAAR, Amſt. Dl. XI. bl. 379—381.

gevangen hielden. (1) THOMAS ARENTS, een niet ongeacht Dichter van dien tijd, (2) verdedigt PELS met kracht van taal. De dichttrant van ARENTS behaagt mij meer dan die van PELS. Dezelve is somwijlen los en bevallig. Thomas Arents.

(3) Als ik mijn Laura kusschen magh,
Lach ik met Goden lekkernijen.
De Zon op 't schoonste van den dagh
Kan mij min als haar oog verblijen.

Laat Febus in het morgenrooi
Zich met Aurora vrij vermaken;
'k Legh liever in mijn Liefjes schoot
En pluk de roosjes van haar kaken.

'k Misgun Jupijn zijn spijtigh wijf,
Noch Mars zijn boeltjen uijtgelezen,
Dat Bacchus bij zijn Flora blijf,
'k Wil liever bij mijn Laura wezen.

Was zijn geest in 't zoo even genoemde Dichtgezelschap niet zoo zeer ter neder gedrukt, ARENTS had misschien de grootste vorderingen gemaakt, daar hij nu, blijkens zijne Treurspelen, niet

(1) Zie over dezen BROUERIUS VAN NIDEK, voor de *Mengelpoëzij* van ARENTS, en WAGENAAR, Dl. XI. bl. 383.

(2) Zie deszelfs Mengelpoëzij, bl. 233.

(3) Als voren, bl. 145.

Anders niet dan middelmatige Franſche vertalingen aan 't licht bragt.

Om niet te ſpreken van den Dichter en Schilder (1) PIETER VERHOEK, die met (2) WILLEM FOCQUENBROCH en andere mindere Dichters niet is te vergelijken, merken wij hier ſlechts aan, dat men bij den zoo even door ons genoemden en toen geachten Dichter (3) JOAN PLUIJMER zelden oorſpronkelijkheid en verheffing van geest vinden zal. Somwijlen vindt men iets los en niet ongevalligs, wanneer alles eenvoudig tevens is, b. v.

Joan Pluijmer.

(4) Galatea, zoete meisje,
Weet gij, hoe het Velzer reisje
Ons behaagt heeft? niet te zeer
Door het ongeſtuimigh weer.

'k Wenste tien en honderd malen
Zonder jokken, zonder falen

Of

(1) Zie over dezen het berigt van J. VERHOEK, den uitgever van de Poezij van zijnen Oom, bl. 9–14, HOUBRAKEN Lev. der Schilders D. III. bl 116, en 188, WAGENAAR Dl. XI. bl. 382.

(2) Zie WAGENAAR, bl. 381 en 382. Het is in de daad te betreuren, dat dit vernuft zich zoo ſchandelijk vermorst heeft.

(3) Zie als boven, bl. 382 en 383.

(4) PLUIJMER's *Gedicht*. Dl. II. bl. 199.

Of dat ik in Amſtels-ſtad, *Pluijmer.*
Of dat gij op *Meer-oog* zat.

'k Liet de Noordewinden raazen
Op de boomen, op de glazen;
'k Vreesde regen, wind, noch kouw,
't Mogt dan waejen, wat het wouw.

'k Zou mij digt bij U verſchuilen
En geen weer voor dit verruilen:
Gij zoud mijne zonneſchijn,
In de plaatz der zonne zijn.

Maar om al dit kwaat na dezen
Voor te komen, mag het wezen,
Zoete, lieve Galaté,
Als wij weer gaan, ga dan mee.

Over het geheel genomen, is zijn rijmtrant beter dan die der Leden van het toen gezaghebbend Dichtgenootſchap.

Wij kunnen niet geheel met ſtilzwijgen voorbij den vermaarden (1) ARNOLD MONEN, wiens Gedichten blijken dragen, dat, indien hij in vroegere tijden geleefd had, waarin ieder, jeugdig als Arnold Monen.

(1) Deze vermaarde Dichter en Taalkenner was geboren te Zwol in 1644 en overleed in 1711. Zie verder over hem het berigt van POOT voor het vervolg zijner Poëzij, en BRANDT in *het Leven van* VONDEL, bladz. 82.

Monen. als het Gemeenebest, zich vol vuur op de baan des roems verheugde, zijn dichttrant ook meer jeugdige en levendige trekken zou hebben met zich gevoerd. Zijne *Herderszangen* verdienen onderscheiding.

(r) Terwijl ge, o Veenerijk, een teene korfje vlecht,
Aen dees gewijde beek, terwijl uw kudde legt
En wederkaeut gerust de vroegkost in de klaver
En 't zuivelrijke gras, beschermt voor 't gedaver
Der donderbussen en oproer'ge keteltrom,
Begin, behaegt het u, een veltlied. enz.

VONDEL noemde zekeren *Herderszang* van MONEN *rustig*, en dat die *staan mogt tegens de Ouden*, ja BRANDT, hem verheffende, merkt aan, dat VONDEL MONEN *zeer hoog waardeerde*. Schoon wij in zijne Gedichten vele blijken van porspronkelijke gedachten en stoute uitdrukkingen ontmoeten, waarvan bijzonder het Gedicht ter (2) *Gedachtenis van* DE RUIJTER blijken draagt, schromen wij echter aan de loffpraak van VONDEL ons zegel te hechten.

Het zou onvergefelijk zijn, in den rei der Dichteren van dezen tijd niet te gewagen van eenen (3) HEIMAN DULLAERT, een uit-

Heiman Dullaert.

(1) *Poëzij*, bl. 102.

(2) Als voren, bl. 311.

(3) Zie over dezen het *Kort berigt* door D. v. HOGGSTRATEN

uitmuntend Dichter, en Schilder. Nimmer mogt het mij gebeuren, iets van het penſeel van dezen (1) leerling van den grooten REMBRANDT te aanſchouwen; dan zijn ſchilderend vernuft bleek mij duidelijk uit zijne Gedichten, die als liefelijke gezangen vloeijen; geen wonder — DULLAERT was een groot kenner en beoefenaar der Toonkunst. *Dullaert.*

Belangrijk is het gevoelen van *den Poëtiſchen Spectator* over dezen Dichter. „ (2) DULLAERT „ heeft eene, hem eigene manier; ſomtijds ſchil„ dert hij ſtout — dan eens uitvoerig en zacht: dat „ zijne uitdrukkingen nu en dan hard voorkomen, „ wijte men aan den tijd, in welken hij zijne Ge„ dichten ſchreef; de grootſte Dichters van dien „ tijd hebben veele onkieſche uitdrukkingen; ook „ komen vele woorden en uitdrukkingen ons thans „ als

TEN voor de *Gedichten*, HOUBRAKEN *Ley. der Schilders* D. III. bl. 78—80 en den *Poëtiſche Spectator* bl. 58—78. PAQUOT (T. 13. p. 293—295 § 12 *Poeſies* &c.), misleid door de gelijkheid der namen, verwart hem met JOHAN DULLAERT. Wie JOHAN DULLAERT, van wien, zoo het ſchijnt, toen ter tijd Tooneelſpelen en andere Werken in het licht zijn gekomen, geweest is, heb ik niet kunnen naſporen.

(1) D. v. HOOGSTRATEN en HOUBRAKEN getuigen, dat DULLAERT REMBRANDT zoodanig wist na te volgen, dat men kopijen naar REMBRANDT, door DULLAERT, voor echte van REMBRANDT verkocht.

(2) Bl 58 en 59.

Dullaert. „ als hard voor, die het niet waren in een' tijd, „ toen onze taal minder beſchaafd was. 't Gaat „ ook met de woorden als met de kleederen: zoo „ lang een kleed zijn nieuwheid heeft, en nu en „ dan ſlechts ééns gedragen wordt, hebben wij er „ eene bizondere oplettendheid voor, die echter „ verdwijnt, wanneer het dagelijks gedragen wordt: „ zoo ook met de woorden. — DULLAERT „ heeft zeer vele ſchoonheden, die de zijnen zijn."

Indedaad DULLAERT heeft vele verdienſten; hij is overal, waar de gelegenheid zich maar aanbiedt, levendig en vol van beelden:

(1) Nu heeft ten vijfde maal de winter, kort gedaacht,
Den echo uit het bosch, het vee in 't ſtal gejaacht:
De lente, nat van dauw, de lieffelijke roozen
Op haaren doornentroon nu vijfmaal zien ſtaan blozen;
Van toen enz.

Uit zulke kleine trekken kent men den Meester. „ DULLAERT is niet gelukkiger dan in ernſtige „ Gedichten; deze zijn de toon, waarop zijn ziel „ geſtemd is. In zijne navolgingen van DAVIDS „ Gezangen heeft hij ſchoonheden, die zeer groot „ zijn. Wij hebben in onze taal nog maar weinig „ van de zoogenaamde *ſtigtelijke poëzij*, die *waar-* „ *lijk*

(1) *Gedichten* bl. 136.

„ *lijk* goed is. Ik ſpreek niet van het zedelijk goed *Dullaert.*
„ in deze ſtukken; — of van het goede oogmerk
„ des ſchrijvers: — dan zouden wij bundels genoeg
„ kunnen aanvoeren." Deze getuigenis van den zoo even genoemden *Spectator* bevat veel waarheid, ook wat onzen DULLAERT betreft. De *Uitbreiding des Honderdvierden Pſalms* is, mijns oordeels, een voorbeeld voor deze ſoort van Gedichten.

(1) De watren, als een mollig kleedt,
Geſpreit op al het aartrijk, ruiſchten
Met losſe golven wijdt en breedt,
En om de hooge bergen bruiſchten.
Gij ſpraakt maar ſlechts een enkel woordt:
De zee deisde aanſtonds in haar ſtranden.
Zo ras uw' adem wordt gehoort
Vreest zij den vinger van uw handen
In 't midden van haar ſchuim, haar gramſchap en geweld,
Mits gij haar' woesten plas een ſcheitpaal hebt geſteld.

of

(2) Zien we in 't geboomt, dat de oevers boort,
Het pluimgedierte nederſtrijken,
Wij worden reis op reis bekoort
Door 't mengelen van zijn muzijken,
Als

(1) A's voren, bl. 6.
(2) Als voren, bl. 7.

Dullaert. Als de Echo op haar beurt zijn' toonen hadt gevat,
Die met ontleend geluid in deezen zangſtrijdt tradt.

Zien wij de hooge bergen aan:
Gij drenkt hun' lommerrijke toppen,
Waarom de wolken weemlen gaan
Met verſchen daauw of regendroppen. enz.

Zoo draagt ook de (1) *Kerszang of de Stal van Bethlehem*, vele kenmerken van echt dichterlijke trekken. *Dan wij willen liever toonen*, dat hij ook in andere dichtſoorten uitnemende proeven zijner kunst heeft aan den dag gelegd. Zoo draagt het Gedichtje, (2) *op den tweeden Bruiloftsdag van den Heere* SUIS, duidelijke kenmerken van oorſpronkelijk vernuft en geestige vinding, gelijk ook het eenvoudig maar treffend Gedicht, *Burgervreugde* over de verkiezing van den zoo even genoemden vriend van DULLAERT tot Burgemeester van Gouda. Dit laatſte is beter geſchikt, om ons eene kleine dichtproeve aan te bieden. *Ieder is vol* liefde en dankbaarheid bij het gaan van SUIS naar 't Raadhuis:

(3) De weduw roept: ik lief in hem een' man,
Die wil en helpen kan.

Het

(1) Als voren, bl. 172.

(2) Als voren, bl. 142.

(3) Als voren, bl. 154.

Het weeskind roept: ik eer in hem een' vader. *Dullaert.*
De burgers allegader,
Op zijne keur verrukt, geleiden hem
Met voet, en hart, en ſtem,
Daar hij zoo braaf d'aanzienelijke trappen
Van 't Raadhuis op gaat ſtappen,
Naar 't kuſſen, en den Burgemeeſterſtoel.
Zij galmen, in 't gekroel,
In blijden zwarm der aangedrongen ſcharen;
Nu gaat ons heil opklaren
Gelijk de zon, alze uit den dageraad
Naar haren middag gaat. enz.

De *Triomferende Min*, ter gelegenheid eens Bruilofts vervaardigd, mag mede onder de uitnemendſte Gedichten van DULLAERT gerangſchikt worden. Zie hier eenige regels uit hetzelve:

(1) De wapens daar de Min mê vecht
Zijn bloedig, noch uit ſtaal geklonken;
Maar teedre ſchoonheid, afgerecht
Om hare gaven te doen pronken;
Twee oogen, uit wiens klaar gezicht
De Majeſteit en Kuisheid ſtralen,
Die flikkren van een hemelsch licht enz.

of

(1) Als voren, bl. 149.

Dullaert. of deze:

(1) Het toeſtaan van een kusje, ontvleit;
Een toetsje, een drukje in poesle handen;
Een lonkje, een woord vol aardicheid
Dit doet alle edle borsten branden.
Dit zijn de ſtrikken van de min,
Hier vangt zij ziel en zinnen in.

of eindelijk, daar hij zoo geheel eenvoudig de eerſte aandoeningen der min beſchrijft, als

(2) Een klaar, maar onuitſpreeklijk iet,
Een felle drift, een heimlijk trekken,
't Geen elk gevoelt, en niemand ziet,
Dat onverwacht zich komt ontdekken,
Daar twee, die d'allereerſte maal
Malkandren zien, in 't bloet ontroeren,
En zonder aanzoek, kunst, of taal,
Straks wederzijdig 't hart ontvoeren;
Een iets, dat hevig minnen doet,
Zelf eer 't verſtand begrijpt te minnen;
Een iets, dat in een hemels zoet
Het harte wegrukt en de zinnen.

Dan wij hebben genoeg bijgebragt, om te toonen, dat DULLAERT zeer groote verdienſten gehad heeft.

(1) Als voren, bl. 150.

(2) Als voren, bl. 1. .

heeft. Iets eenvoudigs en treffends heerscht in den kleinen bundel, door den ijverigen DAVID VAN HOOGSTRATEN in het licht gebragt. *Dullaert.*

Deze uitnemende Dichter, gefolterd door een zwak ligchaam, dat met pijn en ziekte gedurig worstelde, werd te vroeg aan de kunst onttrokken. Hij was geboren in 1636 en overleed in 1684.

In dat zelfde jaar overleed de jeugdige Dichter (1) JOANNES ANTONIDES VAN DER GOES. Overtuigd, dat, zonder het lezen van beroemde Latijnſche Dichters, zijne poëzij de behoorlijke kracht, levendigheid en rijkdom miſſen zoude, oefende hij zich niet alleen met vlijt, onder het geleide van den vermaarden ADRIAAN JUNIUS, in de werken van VIRGILIUS, HORATIUS en OVIDIUS, maar ook in die van latere beroemde Dichters, DE GROOT, de HEINSIUSSEN en andere zijner landgenooten; zelfs las hij vlijtig de Gedichten van den vermaarden SARBIËVIUS, van HOSSCHIUS, WALLIUS, SANNAZARIUS en andere beroemde Italianen. Hij was, even gelijk VOLLENHOVE, MONEN, KASPAR BRANDT en vele andere verdienſtelijke Nederduitſche Dichters, nu en dan zelf niet ongelukkig in de Latijnſche poëzij. Op het voet- Joannes Antonides van der Goes.

(1) Zie de naauwkeurige en oordeelkundige Levensbeſchrijving van dezen door D. v. HOOGSTRATEN voor de *Gedichten*. Zie ook *Leven van verm. Mann. en Vr.* D. II. bl. 233—241; LA RUE Gelett. Zeeland, bl. 231—234; SAXII Onom. T. V. p. 189; en andere.

Antonides. voetſpoor van VONDEL en anderen, bragt hij eenige Gedichten van OVIDIUS, SILIUS ITALICUS, en bijzonder van HORATIUS, in Nederduitſche verzen over, ten einde zich met hunne Werken langs hoe meer gemeenzaam en zich eene gemakkelijke *verſificatie* eigen te maken. Zijne *Bellone aan band*, en zijn Treurſpel, *Trazil of overrompelt Sina*, bragt hem vroeg in groote achting. De oude VONDEL, die hem (1) *zijnen Zoon* noemde, ging wegens dit Treurſpel den jongeling geluk wenſchen; ook VONDEL zeide, bij het lezen van de *Bellona aan band*: — *Het is zoo ſchoon, dat ik er mijn naam wel onder zetten wil.* Dat deze loftuitingen, door VONDEL en anderen den jongen ANTONIDES zoo ruimſchoots toegezwaaid, zijner Poëzij nuttig geweest zijn, zal ik niet toeſtemmen. Hoe toch zou een jongeling van twintig jaren nederig blijven, wanneer, gelijk HOOGSTRATEN in deszelfs *Leven* getuigt, bij 't in 't licht komen der *Bellone*, het gejuich van al wat Taal- en Dichtkunde verſtond, hem in de ooren klonk, en het ganſche Gedicht, ettelijke honderd regels lang, door velen van buiten werd geleerd? Later gaf hij zijnen *IJſtroom* uit, *tot verwondering*, gelijk getuigd wordt, *van al de werrelt, die in hare eerſte opgetogenheid riep, dat de kunst nu in dezen jongen helt haer hoogſten top bereikt had.* VONDEL, HUIJGENS, FRANCIUS, VOLLENHOVE en vele anderen vereerden het met breedvoerige lofdichten. Een man, des-

(1) Zie VONDEL's *Leven*, bl. 80 en 81.

destijds van veel aanzien, bewerkte, dat ANTONIDES uit eenen ſlaafſchen en onaanzienlijken ſtand tot edeler werkkring verheven, en, na eerst te Utrecht tot Geheesheer te zijn bevorderd, met een niet onvoordeelige bediening begunſtigd werd, waarvan hij echter niet lang genot had, want hij overleed in den bloei zijns levens, naauwelijks 37 jaren oud. Gaarne ſchrijven wij op zijn graf dat kort maar krachtig Grafſchrift, hetwelk hij op CORNELIS VAN ALDEWERELD vervaardigde: *Antonides.*

(1) Vertrouw op jeugd noch friſſe leên:
Van beide mogt hij zich beroemen,
Die ſluimert onder dezen ſteen.
De ſchoonſte zijn de teêrſte bloemen.

Wij roemen in ANTONIDES de ſtoute vlugt, de krachtige verbeelding, de beeldenrijke ſchildering, en ongewone hoogdravendheid van uitdrukking, waarin hij alle Dichters van zijnen leeftijd achter zich laat; wij roemen in hem die ſtoutheid van gedachten, dien zwier van uitdrukking, die levendige en juist geteekende gelijkenisſen; wij roemen eindelijk in hem die zachtheid en liefelijkheid, waartoe zijn hoogſtijgende geest zich ſtemmen kon; doch wij laken in hem, dat hij zijn vernuft ook dan, wanneer het als wild en woest aan het hollen ſloeg,

(1) *Gedichten*, bl. 197.

Antonides. floeg, niet genoeg beteugelde; zoodat de Dichter, door al te hooge vlugt, als in het zand ter neder valt. In dit gebrek van zijnen tijd heeft hij gedeeld, ſchoon hij zich boven andere gebreken, die toen begonnen veld te winnen, als daar zijn gelijkvloeijende eentoonigheid en middelmatige gang van denkbeelden met ſpaarzame verſiering en dun gezaaide bloemen, ſtoutmoedig verhief. Had hij langer geleefd en zijne al te jeugdige hoogdravendheid door mannelijke ernsthaftigheid getemperd, zijne *Gedichten*, die ook nu nog met reden in groote hoogachting bij bevoegde kunstregters ſtaan, zouden nog meerderen lof en ſtandvastiger roem verworven hebben. Niet dat ik in hem afkeure zulk eene kracht, als hij b. v. ten toon ſpreidt in zijn *Oorſprenk van 's Lants ongevallen*..

(1) Nu is met hun gezang de dolheit uitgelaten.
Men trapt den zwangren buik te barste, propt de ſtraten
Met maegdenlijken, eerst ontuchtig geſchoffeert,
Gebrant, geblakert, vuil mishandelt en onteert.
De drempels kraken van gekneusde bekkeneelen.
De lijken grijnzen aan de takken van abeelen
En linden, en de moort, die vrouw noch zuigling ſpaert,
Maekt Alva, Neerlants vloek en geeſſel, zacht van aert.

Een

(1) Als voren, bl. 229 en 230.

Een matig gebruik van dergelijke krachtige ſchil- *Antonidts.*
derijen is boven berisping verheven; maar wij mis-
prijzen duisterheid van uitdrukking en al te verwar-
de zamenſtelling van zinſneden, wij misprijzen die
vreemde en gezochte ſpreekwijzen van *metalen vuur-
brakende monden*, *gloeijende robijnen der Zon*,
ſtroomtapijt, *levend kristalijn*, en honderd derge-
lijke onnatuurlijke en harde uitdrukkingen — dan het
is ſchier onvergeeflijk, in zulke heerlijke tafereelen
van wel geronde en ſtout geteekende beelden, waar-
van zijn dichtwerk vol is, een enkel hard en plat
voorwerp te berispen.

De *IJſtroom*, het uitvoerigſte, en, mijns oor-
deels, beste zijner Gedichten, heeft zoo veel oor-
ſpronkelijks en krachtigs, dat de keurigſte bij de
lezing van weinige regels naar genoegen te gast
gaat, even als op eenen maaltijd, waar ſtevig run-
dervleesch ons wel ſchielijk, maar krachtig voed-
ſel bijzet. Het eerſte boek, in zijnen aanleg eene
eenvoudige beſchrijving van den IJkant te Amſter-
dam, dat bij zoo vele andere Dichters eene dorre
en koude beſchrijving zoude opgeleverd hebben,
is hier eene verrukkelijke en ſtoute ſchildering van
de levendigſte en geestigſte werkingen. Bij de
woning b. v. van den Zeeheld DE RUITER
zingt hij aldus in geestverrukking:

(1) Bedrieg ik mij, of klimt het water aan die ſtreek
Ten boorden hooger op, en bruist, terwijl ik ſpreek,
Met

(1) *IJſtroom*, bl. 14.

Antonides. Met open keel voornit, en lekt de hooge randen
Met zijne zachte tong? Zoo juichten alle ſtranden:
De grijze Tiberijn ſtak 't hoofd ten liezen uit
Met vreugde, toen August, zijk van Egiptſchen buit,
Zijn' vloet quam opgezeilt met zegenrijke vloten;
Den Krokodil des Nijls in ketenen geſloten,
En dolle Anubis, heesch van blaffen en gehuil,
Naeſleepte op 't Kapitool bij zijn' beſchuimden muil,
En touwt den ruigen rug des Nijlſtrooms met zijn zwepen,
Tot hij zijn' mont bedekt, van ſchaemte aen 't hart beknepen,
Om eeuwig in het zant te ſchuilen met zijn hooft.
De naem van Ruiter, die Augustus zeeroem dooft,
En ſcheller zal op zee als Tritons hooren brommen,
Slaet met eerbiedigheid de watergodendommen;
Die buigen driemaal 't hooft, en drijven 't zeenat aen,
En wenſchen, dat hem noit de zeekrans moet ontſtaen.

Hoe gaarne deelde ik hier mede de beſchrijving der *Vischmarkt*, der *Nieuwe Brug*, van het *Magazijn*, het

het *Westindisch Huis*, de *Scheepstimmerwerf* en andere Gestichten; dan onze wandeling is ter beschouwing van dezen uitgestrekten hof vol van keurige (1) dichtbloemen te zeer in tijd beperkt; verlaten wij denzelven, schoon ons naauwelijks aan den ingang bevindende, na alvorens echter nog eene bloem geplukt te hebben. Na de prachtige beschrijving van de woelige *Nieuwebrug*, waarop men toen ter Beurze ging, en, als het ware, de schatten der wereld verdeelde, vervolgt de Dichter: *Antoniëtti.*

(2) Quam nu een visscher, die voor viermaelhondert jaeren
Heeft met zijn kleene boot het eenzaem IJ bevaeren;
Terwijl 't nog ongetemt langs grazige oevers schoot,
En op geen breidel beet van paelen, 't nat uit noot
Gewrongen in den mont, toen Amsterdam aen 't groeien,
Dien onbepaelden loop en hoogmoet moest besnoeien,
Uit d'ijzre slaep ontwaekt, opborlen uit den kolk,
Aen onze Brug, en hoorde, in zulk een dichte wolk
De

(1) Zie b. v. in het IIde Boek, de fraaije verschijning van den geest van ATALIBA, bl. 40.

(2) Als voren, bl. 10.

Antonides. De Koopliên 't zeeverlies van ſchepen lichter zetten,
Als hij voorheen de ſchaê van zijn geſcheurde netten. —
Wat zou hij denken? enz.

Het is met reden lakenswaardig, dat, omſtreeks het einde dezer Eeuwe, de gelijkenisſen, die leven en zwier aan alles bijzetten, ſchaars, en dan nog gedwongen, in de Werken veler Dichteren voorkomen. ANTONIDES is niet alleen hierin niet te beſchuldigen, maar vloeit over in de keurigſte vergelijkingen. De *Ijſtroom* bovenal munt hierin uit; gelijk een ieder, bij het inzien dezes werks, overtuigend zal blijken. Allen, die prijs ſtellen op eenen ſtouten, krachtigen en beeldrijken dichttrant, raden wij aan de werken van ANTONIDES, vooral de (1) *Bellone aan Bant*, den (2) *Teems in brand*, het Gedicht (3) *op de aankomst van het Lijk van* DE RUITER, en vele anderen te lezen en herlezen; bedriegen wij ons niet, zij zullen eene rijkheid van geestige gedachten en fiks geteekende beelden vinden, die zeer weinige Dichters zoo menigvuldig aanbieden.

De Lier van ANTONIDES gaf niet alleen van zich forſche en ſtoute, maar ook zachte en liefelijke toonen, blijkens het Gedicht aan Juffrouw BORREMANS ziek zijnde, hetwelk dus begint:

(1) O Len-

(1) *Gedichten*, bl. 3.

(2) Als voren, bl. 31.

(3) Als voren, bl. 157.

(1) ô Lenteroos, hoe zijn uw bladen *Antonides.*
Dus ſlap? hoe hangt u 't hoofd zoo neêr,
Dat korts, met zilvren dau beladen,
Kon ſtrijken aller bloemen eer?
Waarom is ſchoonheid juist zoo teêr? enz.

Onder alle Gedichtjes van dezen aard blinkt uit in gemakkelijkheid het gezang vervaardigd in 's Lands Jagt op de Schelde voor Antwerpen.

(2) Wanneer wij ſteken buiten ſtad,
Voor 't dalen van de Zon,
En dat wij zoeken ruimer nat,
Dan dondert ons kanon.
En 't had nu reeds met ſchoot op ſchoot
Het Scheld' gezet in brant,
Zoo * Loutjes vrees het niet verbood. *Een kind.
Wat doen wij dan op 't lant?

Men hijst het zeil en fok in top,
En bruischt voor wind en tij:
De nieuwe vlaggen zet men op
En beste wimpels bij,
Daar 't wapen van den Staet in praelt,
Die, vrij en zonder bant,

Nu

(1) Als voren, bl. 290.

(2) Als voren, bl. 292.

Antonides. Nu weêr eens lustig adem haelt.
Wat doen wij dan op 't lant? enz.

ANTONIDES is ook te roemen in zijne bijſchriften en grafdichten. Tot een voorbeeld ſtrekke het *Grafſchrift voor een giſſenden Filoſoof.*

(1) Tree zagtjes, wandelaer; neen, tree vrijmoedig aen,
Gij hebt geen noot van hem te wekken:
Want of hij ſchoon u hoorde op zijne grafſteê gaen,
Hij zou het doch in twijffel trekken.

Voegt hierbij het ſlot van het krachtig *Grafſchrift voor den Zeeheld* JAN VAN AEMSTEL.

(2) De grafworm maele vrij het kout gebeent tot ſtof.
Zijn deugt hout ſtant, en vult den aertkloot met zijn lof.

Zoo houdt ook de roem van den uitmuntenden ANTONIDES ſtand, ſchoon de grafworm zijn gebeente reeds lang tot ſtof vermaalde.

Zou-

(1) Als voren, bl. 198.

(2) Als voren, bl. 195.

Zouden wij van ANTONIDES gewagen, en zijnen Vriend en Weldoener (1) DIRCK BUIJSERO vergeten? dat zij verre. Deze was die aanzienelijke, waarvan wij zoo even gewaagde, die zoo vaderlijk voor de letterkundige en tijdelijke belangen van ANTONIDES zorge droeg; deze was die kunstlievende, aan wien VONDEL zijne herſchepping opdroeg, en door wien VONDEL daarvoor met een (2) geſchenk van zilver beloond werd. Zelf een niet onverdienſtelijk Dichter, bevorderde hij met warmte den bloei der kunst bij anderen. Zijne losſe Gedichten, die ſpaarzaam voorkomen, bevallen mij beter, dan zijn *Amphitrio*, *Astrate*, *Triomfeerende Min*, *Selfsqeller van* TERENTIUS en andere Tooneelſtukken. Uit het Gedicht (3) *Op het Afſterven van* MARIA STUART zullen wij deze proeve bijbrengen. Dirck Buijſero.

Geen vloed van vuur, hoe wreed en ſtraf,
Die als een zwangre zee kwam bruizen,
En weide muur en daken af,
Toen Londe ſesmaal duizent huizen
Verloor in 't heilloos ingewand
Van zulk een jammerlijken brand;

Had

(1) Zie over BUIJSERO, LA RUE Gelett. Zeeland, bl. 115 en 116, PAQUOT T. V. p. 308—310, en D. v. HOOGSTRATEN *Leven van* ANTONIDES.

(2) VONDEL's *Leven*, bl. 86.

(3) Uitgeg. te Amſterdam 1695.

Buijſero.

Had u Brittanje zoo geſlagen
Als deze doot, ô ſmart, ô rouw,
Van zulk een gadelooze vrouw,
Geſtorven in haar beste dagen.
Wat door het water word verteert,
Of door geweld van vuur en vonken
In as en puin hier legt verzonken,
Is geen verlies, of 't word gekeert
Door kunst en tijdsveranderingen.
De Fenix leeft weer uit de vlam
Waaruit haar voorzaat oorſprong nam;
Dus wisten hier alle aardſe dingen.
't Verwoeste rijst door niew gebouw:
Maar waer word Engeland een vrouw
Als deze Koningin geboren?
De werrelt mist dat dier juweel,
Dat nu den Hemel valt ten deel.

De vermaarde BROEKHUIZEN heeft onder zijne Latijnſche Gedichten eene fraaije (1) *Elegie* aan BUIJSERO gerigt.

Roemden wij in den aanvang dezer Eeuw op eenen DANIEL HEINSIUS, BARLAEUS, GROTIUS en anderen, die, beroemd door hunne geleerdheid en Latijnsch dichtwerk, ook de Nederduitſche Lier met zwier en bevalligheid beſpeelden, aan het einde van dit tijdperk kunnen wij ons

(1) J. BROUKHUSII *Poëmat.* p. 52—55.

ons verheffen op eenen FRANCIUS en BROEKHUIZEN, die hunne groote voorgangers op dit pad niet ongelukkig gevolgd zijn.

Schoon ons weinige Gedichten van den beroemden (1) PETRUS FRANCIUS bekend zijn, rekenen wij ons echter verpligt, van hem hier melding te maken, zoo om dat hij, blijkens zijne Werken, de Nederduitsche dichtkunde en derzelver beoefenaars telken reize lof en hulde toezwaaide, als bijzonder, om dat het weinige, dat wij van hem ontmoeten, blijken draagt van een uitnemend dichtvermogen. Toen de Vader van ANTONIDES, na deszelfs overlijden, de Gedichten zijns Zoons in 't licht gaf, vervaardigde FRANCIUS een Gedicht, dat, mijns oordeels, op geestige vinding en schilderachtige voorstelling roemen kan. Zie hier het begin: Petrus Francius.

(2) Zo is die Geest, zo eêl, zo groot,
Antonides, de Prins der dichtren, doot!

Dat

(2) Zie over FRANCIUS, H. WETSTEIN voor de *Postuma*, PAQUOT T. VI. p. 152—158, NICERON. T. XII. p. 238—244 en T. XX. p. 54 en 55; BAILLET Tom. IV. Part. II. p. 464 & 465., MORERI Art. FRANCIUS, SAXII *Onom.* T. V. p. 247 en 248., J. P. D'ORVILLE in Orat. *in C. Nat. Athaen* p. 36 en 37., PARS bl. 359—361, WAGENAAR Amst. D. XI. bl. 329—332, HOOGSTRATEN zoo op het woord als in de *Levens van* ANTONIDES en BROEKHUIZEN.

(3) Zie voor de *Gedichten* van ANTONIDES.

Francius. Dat helder licht van Neêrlant uitgeſchenen;
En als een rook, uit ons gezicht verdwenen!

O neen; ik mis. Hij rijst ter grafzerke uit,
En leeft op nieuws, gelijk een groene ſpruit,
Of Fenix, uit zijn eigen asch geboren,
En laat zich weêr, gelijk voorhenen, horen.

Daar zie ik hem: daar komt, daar komt hij aan;
Gelijk een ſchoone en witgepluimde zwaan
Door menigte van Dorpen en van Steden,
Den Rhijnſtroom af, komt zakken na beneden.

Daar drijft hij op zijn wieken door de lucht;
Daar vaart hij voort en neemt een hooger vlucht,
En, zonder lang te dralen of te marren,
Vliegt hemelwaarts, en zet het na de ſtarren.

Daar keert hij weêr terug, daar ſtrijkt hij weêr,
En zet zich op den boort des Amſtels neêr,
En tart, door zang en liefelijke toonen,
De zwanen, die Mæanders boort bewonen.

Verlekkert op het goddelijk gelaat,
Steekt de Amſtelnimf het hooft ter bieze uit;
En blijft met onverzadelijk verlangen
Aan 's Dichters mond en gulde lippen hangen. enz.

Het geheel is voortreffelijk. In der daad één enkel

kel Gedicht, als dit, is genoeg, om FRANCIUS in den rei der voortreffelijke Nederduitſche Dichters te ſtellen. *Francius.*

Zeer gemeenzaam met FRANCIUS was (1) JOAN VAN BROEKHUIZEN, van wien eene kleine, doch keurige verzameling van Nederduitſche Gedichten voor handen is. Joan van Broekhuizen.

Altijd bekoorde mij de ſmaakvolle geleerdheid en geestige dichttrant van dezen Krijgsman. Zijne uitgegevene Latijnſche Gedichten, zijne aanteekeningen, alles draagt uitnemende bewijzen van het ware kunstgevoel. (2) In hem wordt te regt geroemd eene bijzondere naarſtigheid, leerzaamheid en vlugheid, waardoor het hem geene moeite was, als voor de vuist Gedichten te vervaardigen, en echter bedwong hij zich hierin zoo zeer, dat hij zelfs getuigde, dat de minſte zijner verzen hem veel moeite koste. Zijne geheugenis was zoo verwonderlijk, dat hij zelfs de Gedichten van anderen, na eene herhaalde lezing, uit het hoofd opzeide. Op 't beſchaven en opbouwen zijner moederſprake was hij zeer gezet. HOOFT was zijn geliefkoosde Schrijver, dien hij nu eens *den Fenix, die der geheu-*

ge-

(1) Zie over dezen, behalve het *Leven* door D. v. HOOGSTRATEN, NICERON. T. XVIII. p. 103—109, FAILLET Tom. IV. Part. II. p. 466., MENKENIORUM Bibl. Doct. Milit. p. 89—93., CHAUFEPIÉ Art. BROEKHUISEN, *Leven van voorn. Mann. en Vr.* bl. 265—274., WAGENAAR Amſt. D. XI. bl. 324—388. HOOGSTRATEN op het woord.

(2) Zie over dit en het vervolg D. v. HOOGSTRATEN en andere hier boven aangehaalde Schrijvers.

Brockhuizen. *genisse van alle eeuwen waerdig was*, dan weder *de eeuwige eer van den Nederlantschen Parnas* noemde; niet alleen zijne aanteekeningen op TIBULLUS en PROPERTIUS dragen de sprekendste bewijzen van zijne achting voor HOOFT, maar ook zijne (1) Latijnsche Gedichten. In VONDEL roemde BROEKHUIZEN eene *majesteit van schrijven*, noemende zijne Gedichten *onnavolgelijk* en den Dichter zelven *een ontzagchelijken Leeu, die alles voor zich deedt zwichten.*

Wat wonder is het, dat deze man, wiens natuurlijke aanleg zoo verheven, zoo gevoelig, zoo geheel tot de Dichtkunst geschikt was, die, doorzuld in de kennis van oude en nieuwe Dichters, eene voorraadschuur bij zich verzameld had van echten smaak; wat wonder is 't, zeg ik, dat deze man iets uitnemends moest voortbrengen, als hij zich der Nederduitsche Poëzij wijdde? Laat de bekrompen geest van eenen (2) PELS BROEKHUIZEN'S Gedichten strepen; ik roep u, mijne Heeren! met vertrouwen tot getuigen, of niet b. v. deze *Morgenzang* boven PELS beschimping verheven is:

(1) De

(1) Hij bragt sommige Gedichten van HOOFT in het Latijn over. Zie *Poëmat.* p. 84, 96 & 41.

(2) Zie HOOGSTRATEN in zijne Voorrede. „ De Heer ANDRIES PELS, het grootste lidt des Kunstgenootschaps *Nil volentibus arduum*, heeft op zich genomen eenige Gedichten van BROEKHUIZEN te strepen" enz.

(1) De Morgenſtondt, gehult met ſtraalen
Noch ſchooner dan hij voortijts plagh,
Bezaait het voorhooft van den dagh
Met goud, met paerlen en koraalen. *Broekhuizen.*

De Maan verflaaut ſchier dat men 't ziet,
De Nacht allenskens aen 't verdwijnen
Rolt op haar duijſtere gordijnen;
De Starren deizen in 't verſchiet.

Quijt is de Hemel duijzent oogen,
En wacht de ſchooner komst van een.
Het Bijtje draaght zijn buit vast heen,
Dien 't heeft uijt roos en lijm gezoogen.

De forſe Leeuw, der dieren Vorst,
Ontwaeckt het bosch met moedigh brullen.
Ai zie zijn maan en ſtaart eens krullen,
En 't zwellen van die breede borst!

Hou op, o wijdgeduchte Kooningh!
Endymion, op uw geluit,
Loopt, wat hij magh, ten bosſen uit;
En ſchrickt nu voor ſijn oude wooningh.

Hij vind ſijn Meesteres in 't veld;
Die onder breede beuketoppen,
Haar buijt en de bebloede koppen
Der borſtelige zwijnen telt.

Hoe

(1) *Gedichten* bl. 36.

Broekhuizen.

Hoe vrolijk komt dat Meisje zingen,
Dat voor haar Schaapjes, dick van vacht,
Zoo vriendlijk als de Morgen lacht,
Als hij komt uijt de kimmen dringen.

Het Lammeke zoo jongh als 't kruit,
Zoo wit als melk, zoo zacht als roozen,
Schijnt met zijn Harderin te koozen,
En huppelt voor- en achteruit. —

Zijn osſen Melker drijft van binnen,
En ſpantſe voor den gladden ploegh.
Mooij Haasje, ſchoon 't haar dunkt te vroegh,
Begint een deuntjen onder 't ſpinnen.

't Verwart geluit en 't licht verkracht
De ſtilte en krepelgaande Droomen.
De Zon begint alree te koomen,
En wekt den ſlaaperigen nacht. —

De ſterke Smit met de armen bloot
Is nijverigh en drok aan 't werken,
Hij hoort het gloeijent ijſer ſnerken
En 't borlend water in de goot.

Op, Roosje! laat ons 't bedde ruimen,
De vlam van onze kaars is dood,
Beſchaamt voor 't purper morgenrood,
De Zon beſchijnt ons op de pluimen.

Op

Op, op, mijn hartje! laat ons gaan, *Broekhuizen.*
En zien of onze hof kan roemen
Op zoo veel rooze- en lelijbloemen
Als op uw blijde koontjes ſtaan.

Kan men ſchilderachtiger en geestiger eenen morgen ſchetſen? Hoe vruchtbaar is hier de verbeelding! hoe kunſtig de uitdrukking! hoe bevallig de voorſtelling! en hoe draagt alles tevens de kenmerken van echten ſmaak!

Daar BROEKHUIZEN in den trant van HOOFT dikwerf dichtte, rollen zijne verzen op enkele plaatſen wel eens niet gemakkelijk, maar overhoops is alles zacht en vloeijend, gelijk ik nog uit den aanhef van het zoo liefelijk geſtemde Gedichtje *Aan de Moezel* u wil bewijzen.

(1) O Nimfjes die mijn zinnen ſtreelt,
En aan de groene Moezel ſpeelt,
Daar kriele Saters ſchuilen
In bosſchen en in kuilen.

Als gij met dit verglaasde nat
Uw beentjes tot de dij beſpat,
En gaat in 't water woelen,
Kan dat uw min verkoelen?

In

(1) Als voren, bl. 23—25.

Broekhuizen.

Ik dacht wel neen; Want Cytheré
Sproot zelve midden uit de Zee:
En eer ze aan Cyprus landde,
Begon de Zee te branden. enz.

Men leze het geheele Gedichtje; men leze den geheelen kleinen bundel, nog geen vijftig bladzijden groot, en men zal overtuigd worden, dat BROEKHUIZEN als eene zeer heldere ſter aan den Nederduitſchen dichthemel blinkt.

Roemden wij in de Zestiende Eeuw eene ANNA BIJNS, verhieven wij het edel Zusterpaar ANNA en MARIA TESSELSCHADE VISSCHER, ſieraden dezer Zeventiende Eeuw, waarvan wij, ſprekende van hunnen Vader, op 't laatst der vorige Eeuw, hebben melding gemaakt; op nog andere Dichteresſen kon deze Zeventiende Eeuw roem dragen. Eene(1) SEBILLA VAN GRIETHUIJZEN, CATHARINA QUESTIERS, ALIDA BRUNO en andere, die in vorige dagen bloeiden, werden omtrent dezen tijd gevolgd door eene KATHARINA LESKAILJE en (2) andere verdienſtelijke Vrouwen.

Moeten wij, gedrongen door de menigte van zoo vele vernuften van den eerſten rang, die de-

ze

(1) De beide eerſte hebben wij reeds genoemd in onze aanteek. op bl. 221; van de laatſte vindt men Gedichten in *Klios Kraam.*

(2) b. v. GEZINA BRIT, CORNELIA DE VEER, ANNA MORIANS. enz.

ze Eeuw heeft opgeleverd, vele (1) bekende Dichters, als: (2) LAURENS BAKE, (3) LUDOLF SMIDS, (4) JAN DE REGT, (5) FRANCOIS HALMA en den ijverigen (6) DAVID VAN HOOGSTRATEN als onvermeld achterlaten; op gelijke wijze moeten wij ons beperken omtrent de Dichteresſen, en, ons tot eene keus uit deze bepalende, zullen wij van de ver-

(1) Het zoude ons weinig moeite kosten, nog andere Dichters op te noemen, b. v. AARNOUT VAN OVERBEEK, HERMAN ANGELKOT enz.

(2) Deze keurige Dichter verdient onderſcheiding, en bevestigt door zijne *Bijbelſche Gezangen* zijne eigene uitſpraak in zijne Verhandeling over de *Heilige ofte Bijbelpoëzij*, dat *men de lauwerbladen van Parnas wel kan ſtrengelen met Libans heilige palm- en cedertakken.* Zijne *Mengelpoëzij* heeft mede hare verdienſten. Zie over hem WAGENAAR *Amſt.* Dl. XI. bl. 390 en 391, en HOOGSTRATEN op het woord.

(3) Zie over dezen SAXII *Onom.* Tom. V. 511 & 512 en WAGENAAR *Amſt.* Dl. XI bl. 335 en 336.

(4) Zie over hem WAGENAAR *Amſt.* D. XI. bl 393.

(5) Zie over dezen BROUERIUS VAN NIDEK voor het *Tooneel der Vereenigde Nederlanden* door HALMA, en SAXII *Onom.* T. VI. bl. 130. & in *Anal.* pag. 646.

(6) Over dezen liefhebber der Nederduitſche Taal- en Dichtkunde, die bijzonder door keurige Levensbeſchrijvingen van ſommige Dichters veel lof verdient, zie men onder andere SAXII *Onom.* T. V. p. 636, en in het Woordenboek onder HOOGSTRATENS opzigt begonnen, en op zijnen naam meest bekend, op het woord.

vermaarde KATHARINA LESKAILJE nog een enkel woord gewagen.

Katharina Leskailje.

(1) KATHARINA LESKAILJE, de dochter van eenen toen geroemden Dichter JACOB LESKAILJE, toont in hare Poëzij eenen goeden aanleg; haar dichtwerk heeft echter overhoops dien al te gelijken gang, dien effen en gladden ſtroom, waarop wij voor een oogenblik niet ongaarne ſpelevaren, maar waarop wij ras ons vervelen, om dat wij niet eens met vollen zeil en ſchuinſchen boord kunnen zeilen, dat het water om ons bruischt en ſpat. Somwijlen zijn hare Gedichten niet zonder verheffing. Zoo zegt zij in een waarlijk fraai *Lijkdicht op den Admiraal* DE RUITER:

(2) Hij ſleepte moedig met zijn kielen,
Waar dat hij heenſtreefde over zee,
De zege en overwinning meê. ——
De gantſche Waereld kan getuigen

Van

(1) Zie over haar PAQUOT, T. V. p. 72 & 73, *Leven van vermaarde Mannen en Vrouwen*, D. I. bl. 287—292. *Voorberigt* voor het ſte Deel harer *Mengelpoëzij*; WAGENAAR, D. XI. bl. 391—393. HOOGSTRATEN op het woord. Men kan ook bij alle dezen berigt over haren Vader vinden. PAQUOT handelt afzonderlijk over hem, T. V. p. 71 en 72; zoo ook HOOGSTRATEN op het woord.

(2) *Mengelpoëzij*, D. II. bl. 322.

Van zulk een Mars, van zulk een moed, *K. Leskailje.*
En 't willig waagen van zijn bloed,
Daar 't al moest voor zijn wapens buigen.
Hij was in zee, gelijk een rots,
Al 's vijands krijgsgeweld ten trots,
Die hun vermeetelheid beklaagen;
Een ſterke rots, waar Vloot op Vloot,
Geſchonden van zijn ſtaal en lood,
Zich op te barsten heeft geſlaagen;
Zo pal ſtond de onverſchrikte borst,
Nooit met geveinsde deugd bemorst. enz.

Van hare *Treurſpelen*, alle naar het Fransch gevolgd, zal ik niet ſpreken, maar alleen nog melden, dat de voorſpelling van den ouden VONDEL, (1) *dat men een ongemeen en ſchitterend licht van Poëzij in haar te wagten had*, zoo veel de geest van haren tijd toeliet, volkomen vervuld is geworden.

Wij kunnen hier niet voorbij met lof melding te maken van (2) JAN LUIKEN, een man, als Tee- Jan Luiken.

(3) Zie b. v. *Leven van verm. Mann. en Vr.*, D. I. bl. 290.

(1) Zie over JAN LUIKEN het *Kort Verhaal* voor het Werkje *Des menſchen begin, midden en einde*; men heeft ook eene Levensſchets voor den *Duijtſen Lier* van 1729. Zie ook over hem WAGENAAR *Amſt.* D. XI. bl. 426—428; *Leven van verm. Mann. en Vr.*, D. III. bl. 269—273; HOUBRAKEN, *Lev. der Schil-*

Lulken. Teekenaar en Plaatſnijder met regt in de hoogſte waarde gehouden, en als Dichter, naar ons inzien, niet genoeg geëerd. Het is waar, hij heeft in zijne jeugd met meerder roem en bevalliger zwier gedicht, dan in rijper jaren, wanneer eene overdrevene minachting der wereldſche zaken zijnen dichterlijken geest eenigermate verflaauwde. (1) *Ik zwijg menigmaal*, zeide hij, *tot ſchaamens toe, als ik denk dat er geſchreven ſtaat, dat de mensch van ieder onnut woord reekenſchap zal moeten geeven.* Deze en dergelijke bedenkingen konden niet anders dan zijnen dichtgeest nadeelig zijn. Alles op het geestelijke toepaſſende, verviel dat vrije, bevallige en lieffelijke, dat in zijnen *Duijtſen Lier*, eene verzameling van zijne jeugd, uitnemend doorſtraalt. Zijn vernuft bleef echter ook daarin kenbaar, dat hij de eenvoudigſte zaken, de minſte ſpelen der kinderen, de onaanzienelijkſte voorwerpen der huishouding, met één woord, alles, wat zijn oog trof, en zijn nooit volprezen teekenpen of etsnaald op papier of koper bragt, met geestig gedicht verſierde, en naar den eisch der zaak wist uit te drukken en toe te paſſen. Tot een enkel voorbeeld kan ſtrekken uit het (1) *Kinderboekje*, hetgeen, zoo door de *Voorrede*, als verſcheiden bijſchriften, lofwaardige melding verdient, dit

Schilders, D. III. bl. 253-256. Saxii *Onom.* T. V. p. 397. Basan, *Diction. des Graveurs*, p. 346 & 347.

(1) Zie in het *Kort Verhaal* voor het *Kinderboekje.*

(2) Eigenlijk genaamd *Des menſchen begin, midden en einde.*

dit eenvoudig, doch veel beduidend versje bij (1) *Lulken. Het Kindje huild.*

Als 't Kindje maar zijn ſtem verhief
Met moederlief, dat zij het hoorden,
Zoo roept die Echo: Kindje lief,
Gelijk de weerklank op de woorden.
O Ouden! heft uw ſtem tot God,
Zoo deelt gij ook in 't kinder-lot.

Wij zouden nog vele voorbeelden, voornamelijk uit dit Werkje, alsmede uit den *Bijekorf des Gemoeds*, *Leerzaam Huisraad*, *Beſchouwing der Wereld*, *Spiegel van het Menſelijk Bedrijf*, en andere Werkjes kunnen bijbrengen tot ſtaving van ons gezegde; dan wij willen liever ons bepalen bij de meer voortreffelijke Gedichten zijner jeugd, bij die kleene verzameling, welke hij naderhand vergeefs poogde te vernietigen. Losſe bevalligheid, geestige vinding en juiste teekening heerſchen hier overal. Vele Gedichtjes zijn in den trant van HOOFT, b. v.:

(2) Spijtig Klaartje ſou haar baden
Moedernaakt in eene beek,
Die langs klavre boorden ſtreek,
Overſchaaud van wil'ge bladen;
Grage Reijnoud ſat en keek,

Wa-

(1) bl. 29.

(2) *Duijtſe Lier*, bl. 76.

Luiken.

Watertandend door de rietjes;
En hij riep eens ſoet met een:
„ Noch wat dieper tot de knietjes!"
Daar mee droop ſij ſchaamroot heen.

Bijzonder krachtig en fraai vind ik dat Minnedicht, hetwelk, in den trant van JONGTIJS vervaardigd, ons toont, tot welk eene uitnemende hoogte en teedere zachtheid de lier van den kunſtigen LUIKEN zich ſtemmen kon. Zie hier het begin:

(1) Een ſtraal van Leonoraas oogen,
Nog bruinder dan den dijamant,
Stak door een heimelijk vermoogen
Mijn jeugdig hart in lichte brand.
Blaas uijt, blaas uijt, o Leonore!
Blaas uijt de vlam die mij verteert;
Een vlam uijt uw gezicht geboore,
Gezicht, dat Zon en Maan braveert.
Dan doe mij vrij al weder blaken.
Nu blus, nu blaak, nu blus weer uijt,
Tot dat ik aan het end zal raken,
Tot dat de dood mijn leven ſluijt. enz.

Bij zulk een Dichter als LUIKEN worden ook de meest gewone onderwerpen met nieuwen zwier en bevalligheid behandeld. Wien walgt niet de vervelende toon, waarop de Verjaardichten meest-

(1) Als voren, bl. 9.

meestal geſtemd zijn? en echter LUIKEN heeft *Luiken.* er een vervaardigd, dat met regt los en dichterlijk mag genoemd worden; zie hier het begin:

(1) Vijfmaal zag het bosch haar bomen
Wit beſtorven als een doot.
Vijfmaal ſcheenen 't weder dromen,
Als er blad en bloeijzel ſproot:
Vijfmaal was het IJ bevroren,
Zedert, bij een los geval,
Onze vriendſchap wierd gebooren,
Noch al ſtaat ze kant en pal.
Kant en pal, en zonder wikken,
Dat zij al mijn leven ſta,
Zonder buijgen, zonder ſchrikken,
Hoe verdeeltheids donder ſla.
Viermaal zag ik u verjaren,
Driemaal vlocht ik u een krans
Om uw kruijn en blonde haren,
Toen nog Vrijers, nu al Mans.
Maar wat zal ik nu verkiezen?
Wat voor bladers? wat voor kruijt?
't Winter-maantje klapt zijn kiezen,
Kruijt en bladers hebben uijt. enz.

Schittert LUIKEN als Teekenaar en Plaatſnijder in den rei der Kunſtenaars naast eenen REMBRAND, heeft hij ten dezen opzigte iets oor-

(1) Als voren, bl. 87.

Luiken. oorſpronkelijks en krachtigs, dat een groot vernuft, hetwelk met eenen enkelen trek een beeld in vollen hartstogt ons voor oogen ſtelt, kenmerkt, als Dichter kan hij HOOFT, JONGTIJS en anderen zoo niet op zijde treden; ten minſte met vasten tred volgen. De voortbrengſels van zijne dichtpen moeten dan eerst vergeten worden, wanneer die van zijne teekenpen verworpen zullen liggen, en zijn prentwerk aan de wormen zal zijn ten proojje gelaten.

Lucas Rotgans. Geheel verſchillend van dien van LUIKEN was de dichttrant van zijnen tijdgenoot (1) LUCAS ROTGANS. Behaagt LUIKEN door zachtheid en geestigheid, ROTGANS treft door ſtoutheid en kracht. Er is in der daad veel oorſpronkelijks in zijne Gedichten, die, ondanks ſommige afſtekende en prozaïſche uitdrukkingen, door ſchilderachtige voorſtelling de aandacht zeer wel bezig houden. Om hiervan overtuigd te worden, behoeft men den *Stichtſchen Lofbazuin* ſlechts daar in te zien, waar ROTGANS, zijnen Held verheffende, gedenkt aan den dood van deszelfs Vader:

(2) Mijn Zangnimf, overkropt van rou,
Verſcheurt de kleedren die haar ſieren;

Zij

(1) Zie over dezen SAXII *Onom.* T. V. p. 399 & 400. WAGENAAR *Amſt.* D. XI. bl. 388—390, en bovenal het breedvoerig *Voorberigt* van F. HALMA voor de *Poëzij van* ROTGANS.

(2) *Poëzij* bl. 207 en 208.

Zij vlecht ſipreſſen om laurieren, *Rotgans.*
En kleedt zich als een weduwvrou.
Zij naakt, met waggelende ſchreeden,
De lijkpracht, daer de burger treurt,
De maagdt haer borst en vlechten ſcheurt.
Hoe ras vergaan de vrolijkheden!
De Vechtzwaan ſtamelt met haar tong,
Van druk en hertzeer ingenomen,
Een klaagliedt uit de zilvre ſtroomen,
Of zij haar eigen uitvaart zong. enz.

Tot een ander bewijs van zijnen ſchilderachtigen en beeldrijken dichttrant kan ſtrekken de aanhef van het Gedicht *Mislukte Koningksmoordt.*

(1) Gij gulde troonen, die, gebouwt op marmre boogen,
Den Hemel zelf braveert met uw verheven trans;
ô Zetels! die zoo trots en prachtig blinkt in d'oogen,
En rooft de zinnen van de Vorſten door uw' glans;
Hoe rust uw ſchijnſieraadt op wankelbaare ſchraagen!
Hoe ondergraaft de Nijdt en Afgunst uw gebouw!
Geen

(1) Als voren, bl. 227 en 228.

Rotgans. Geen wacht, of lijfſtaffier bedekt het hof voor laagen,
Indien 't ondankbaar volk ontaart van plicht en trou.
Hij, die verheven bralt in 't vorſtelijk ſcharlaken,
Zit voor de ſtormen bloot van 't wisſelbaar geval.
D'Orkaanen buldren meest op hooggeſtichte daken;
De laage veldhut trost de winden, en ſtaat pal.
Verraadt en ontrou ſchuilt in opgepronkte zaalen;
Een aarde kruik beſluit geen dodelijk venijn,
De moordtdrank gloeit in 't goud en vorſtelijke ſchaalen,
En 't giftig draakeſpog begraaft zich in den wijn.

De ſchrandere VAN EFFEN noemt de twee Treurſpelen van ROTGANS (1) *uitmuntende werken, die wel verdienen anderen Dichters tot een voorbeeld en aanſporing te ſtrekken, om, op dat gemaakte pad, roem en luister te zoeken.* Veel fraais is er, zoo in den *Eneas en Turnus*, als in de *Scilla*; zij zijn beide vol van die zuivere poëtiſche trekken, welke bij andere Tooneeldichters omſtreeks dezen tijd zoo ſpaarzaam voorkomen; daarenboven het is oorſpronkelijk werk, daar men toen zich meestal vergenoegde met de (2) ondergeſchikte eer van wat Fran-

(1) In het 27ſte Vertoog van den *Spectator*, D. I. bl. 309.
(2) Zie VAN EFFEN als voren.

Franſche Treurſpelen over te zetten, en daardoor op eene ſchandelijke wijze zijn onvermogen van iets oorſpronkelijks voor te brengen aan den dag bragt. *Reigaert.*

De *Willem de Derde*, misſchien het eenig eigenlijke Heldendicht, dat deze Eeuw heeft opgeleverd, is niet zonder zwier en leven, niet zonder vinding en verbeelding. Zie b. v. daar deze Vorst, tot voltrekking zijns huwelijks, naar Engeland overvaart.

(1) De doeken zwellen, en de gladgekemde baren
Bereiden hem den weg. Neptuin, met waterſchaaren
Omſingeld, dobbert' op zijn ſchulpkaros voor uit.
De Nimfen naaken, als God Triton 't ſchor geluid
Doet klinken over zee uit zijnen krommen horen.
De ſchone Galaté, uit Doris ſchoot geboren,
Voert, borlende uit den grond, de Zeegodinnen aan;
Zij ziet, in 't zwemmen om de kiel, de minnevaan,
Door d'oostewind geſtreeld, op mast en ſtengen pronken. enz.

Het

(1) *Willem de Derde*, D. I. bl. 5.

Rotgans. Het geheele Gedicht, ſchoon vol verdienſten, houdt, mijns oordeels, eenen al te regelmatigen gang, en ontbreekt die ſchilderachtige gelijkenisſen, die wij zien zullen dat in de volgende Eeuw den *Friſo* van WILLEM VAN HAREN zoo zeer verſieren. Ook de wonderlijke (1) mengeling van Heidenſche en Christelijke beelden mishaagt mij.

Niet zonder geest en losſen val is de *Boere Kermis*, een uitgebreid en boertig Gedicht van ROTGANS, hetgeen onder deze ſoort van Gedichten met regt eenen loffelijken naam verworven heeft.

De verdienſtelijke en onderzoeklievende (2) LUBLINK prijst in ROTGANS te regt eene *ſchoone verſificatie*; het ware te wenſchen, dat de overige verdienſten, zoo wel als de gebreken van dezen Dichter, door eenen deskundigen afzonderlijk werden betoogd; het zoude zeer belangrijk zijn, om den geest van zijnen leeftijd in een juist en helder licht te ſtellen.

Het

(1) LUBLINK zegt, in het *Algem. Magaz. van Weten. enz.* D. I. St. 2. bl. 865: „ Wat betreft *Willem den Derden*, zo „ zeer ik mij menigwerf vergast heb aan ſommige Poëtiſche „ tafereelen, en de doorſtaande welluidende vaerzen in denzelven, „ even zo zeer ſtuit mij de algemeene houding, en het wonder„ lijke mengſel der Machines, daar wij, in hetzelfde Dichtſtuk, nu „ eens de Heidenſche Godheden, Vulkaan, Neptunus en Mars; en „ dan eens den God der Christenen en den Engel Michaël, „ als zijnen afgezant, om de winden te beteugelen, ontmoe„ ten."

(2) Als voren, bl. 862.

Het edel broederpaar (1) KASPER en JOHANNES BRANDT verdient nog onze lofſpraak. Door hunnen Vader onderwezen, ſchijnen zij van dezen geërfd te hebben zuiverheid van taal en keurigheid van uitdrukking. Kasper en Johannes Brandt.

KASPER is niet alleen ſomwijlen los en eigenaardig, blijkens het Gedicht *op de papiere ſnijkunst van Juffrouw* KOERTEN,

(2) Bedrieg ik mij, of zijn het droomen?
Verandert hier een Circes handt
't Papier in vogels, bosſchen, boomen
Of ſchepen met hun ſtaende wandt?
De Fenixſchaer laet zig in 't knippen
Geen touwgereedſchap hier ontglippen enz.

maar ook ſtout en krachtig, als het onderwerp zulks medebrengt. In de *Chriſtelijke Beſpiegeling van 't Laetſte Oordeel* heeft men wel uitgewerkte tafereelen en wel gekozene beelden.

(3) 't Gebergte loeit en huilt van onder,
De zon bezwijmt, het ſtarrendak
Ver-

(1) Zie over deze Broeders J. DE HAAS, in het *Leven van* G. BRANDT, bl. 35 en op andere plaatſen; SAXII *Onom.* T. V. p. 228, 458 & 459; *Lev. van verm. Mann. en Vr.* (in het *Leven van* G. BRANDT *den Jongen*) D. IV. bl. 60. en vervolgens, alsmede HOOGSTRATEN op de namen.

(2) K. BRANDTS *Poezij*, bl. 48.

(3) Als voren, bl. 83. en vervolgens.

K. en J. Brandt.

Verbleekt, en voelt vast krak op krak;
De blixem worſtelt met den donder. —
't Heelal verwrikt zig, d'aerde ſplijt
En ſcheurt van een tot aen den navel,
Gezonken in een gloed van zwavel;
Al d'elementen zijn in ſtrijdt.

De Regter en zijne Engelen roepen daarna de Dooden op:

Al 't aerdrijk lost, in barensnoodt
Op deze donderſtem, zijn' ſchoot,
En baert zijn toebetroude panden.
't Verſtove gruis krijgt vleesch en been;
Hier rijst het menschdom uit zijn aſchen,
Uit grafgewelf en waterplaſſen.
Hoe woelt en zwiert het onder een,
Om ijlinx weêr van een te ſcheuren!
d'Aertsrechter, voor wien Ceſars ſtaen,
Ziet ſchepterſtaf noch ploegſtaef aen;
De ſtoutſte dwingelanden treuren:
Hun moed verzinkt met 's werelds gront.
Geen Marius, geen Alexander,
Steunt op zijn Arent meer of ſtander.
De geeſſel van den Helleſpont
Kan dezen Zeevoogt niet ontwijken;
Waer vindt zijn vlucht hier ſchip of boot
In 't nijpen van den jongſten noodt?
Hier ſtranden alle Koninkrijken.

Het

Het geheele Gedicht heeft zeer fraaije trekken, en men kan duidelijk uit de Werken van KASPER zien, dat zijn geest zich gaarne tot eenen krachtigen dichttrant bepaalde. *K. en J. Brandt.*

Minder verdienſten dan KASPER dunkt mij heeft JOHANNES, die echter ook nu en dan natuurlijk en ſchilderachtig zijn kan, gelijk men uit vele plaatſen zijner Gedichten, en bijzonder uit zijnen *Vredezang*, kan bewijzen; b. v.:

(1) De Bouman is verheugt, nu de aard zijn vlijt betaalt,
Geen krijgsknecht vetten buit van zijnen akker haalt.
Hij ſchrikt niet langer voor het ſchitteren der zwaarden,
Voor kling noch kogel: geen gebriesch van duizent paarden,
Die zijnen rijken oogst bederven en vertreen,
Jaagt hem met al zijn ſchat langs berg en dalen heen.
De Kaas en Melk, het ooft, dat eige handen entten,
Betaalen mildt op nieu zijn zegerijke renten.
Geen harnas noch helmet verſtooren zijnen droom,
Verwekt door 't ruiſchen van een kristalijnen ſtroom:
Hij

(1) J. BRANDTS, *Poezij* bl. 16.

K. en J. Brandt.

Hij laat zijn zorgen met zijn beeken heenen vloeijen;
Die mindren, naar gelang zijn vette beesten groejen.
De herder Damon trekt zijn opgehange fluit
Ten wande af, wil de kling, die op den weg voor buit
Bij hem was opgeraapt, haar plaatse doen bekleeden.
„ Ga hang daar," zegt hij, „ plaag van landerij en steden:
„ Blijf altoos door de roest gegijzelt in de schee:
„ Gij zult de rust niet meer verstooren van mijn vee."
Straks heft hij 't vreêliet aan: enz.

JOHANNES en KASPER hebben, volgens de getuigenis van (1) JOHAN DE HAAS, door hunne Nederduitsche Gedichten zoo veel eer behaald, dat alle de hoogverlichte geesten in het Vaderland hun onsterffelijke lofspraak hebben waardig geacht; wij zouden niet gaarne iets aan den roem van dit waardig Broederpaar onttrekken, voor hetwelk wij, zoo wel als voor hunnen beroemden Vader en (2) Broeder, altijd van achting en eerbied doordrongen geweest zijn.

Wij

(1) *Leven van* G. BRANDT, bl. 35.

(2) De beroemde GERARD BRANDT *de Jonge*.

Wij zullen de opgave der bijzondere verdienſten van de uitnemende Dichters dezer Eeuw beſluiten met (1) JAN BAPTISTA WELLEKENS, die zich mede niet zonder lof in de Schilderkunst geoefend heeft. Ter aankweeking zijner kunde naar Italie gereisd, beſchaafde hij zijn dichtvermogen door het lezen der Italiaanſche Dichtwerken. „Tot „Landt-, Veldt-, Herder- en Visſcherszangen," zegt zijn Levensbeſchrijver, „ſcheen hij door de „Natuur gevormd. Nederlandt immers zag in dee„ze noit zijns gelijk, terwijl hij ook de roem zal „wegdragen, dat hij de eerſte geweest is, die de „Visſcherszangen uit Italiën in Nederlandt ge„bragt heeft." Wij willen deze getuigenis niet tegenſpreken, en moeten erkennen, dat ook, onzes oordeels, in het Herdersdicht de palm der overwinning aan WELLEKENS moet worden toegekend. Alles is bij hem eenvoudig, eigenaardig en ſchilderachtig. Kan men eenvoudiger en tevens krachtiger de trouw van SILVIUS, door liefde aan LAURA verbonden, afſchilderen, dan SILVANDER en DAMON in hunnen beurtzang? Jan Baptista Wellekens.

(2) DAMON.

Maar Silvids wierd fel beſprongen, als een rots
Van

(1) Zie zijn Leven door P. VLAMING voor de *Zedelijke en ernſtige Gedichten* 1737, en WAGENAAR *Amſt.* D. XI. bl. 396—399.

(2) *Dichtl. Uitſpann. van* WELLEKENS en VLAMING, bl. 8.

Wellekens.

Van alle kanten, door der baaren ruw geklots;
Of als een eikenboom beſtormt door forſe winden.
Het dreigende onweer ſcheen zijn liefde te verſlinden.
Doch nimmer ſtaat een boom zoo vast in 't noordſche woud,
Geen klip zoo onbeweegt in 't woede en bruizend zout
Als trouwe liefde en min, die 't alles raakt te boven. —
In tegenſpoed betoont de min haar grootſte kracht.
Het wiltbraat is ons lief na moejelijke jagt.
Die nimmer ſtrijd, verdient geen eerpalm noch lauwrieren.

SILVANDER.

Wie helpt ons Silvius Geboortefeestdag vieren?
Nu ſmaakt hun hart en ziel de zoetheid van de min. —
Zo leefden Goden en Godinnen op het land.
Hoe lieflijk riekt de roos voor onze deur geplant!
Hoe ſmaakt een eige kers? wend u naer alle zijen:
Natuur maalt in het groen de ſchoonſte ſchilderijen.
Schoon friſe roos en kers, en 't liefſte landgezicht
Voor lang beproefde min, en goed genoegen zwicht.

D A-

DAMON. *Wellekens.*

De blijde wijngaard is van d'olmboom niet te
ſcheuren,
Hij helpt de tedre druif het hoofd ten hemel beuren.
De zonnebloem bemint ſteeds Febus aangezicht,
De zilvre maan ontleent haar glans van 't zon-
nelicht.
Schoon maan, noch zonnebloem, noch wijngaard
beter paarde,
Als Laura Silvius haar zielsvriend hout in waarde, enz.

Wilde ik meerdere proeven bijbrengen, ik zou u de ſchildering van de gulden Eeuw, uit den (1) *Viſcherszang* voor *Elsrijk*, en den fraaijen (2) *Herderszang op de Rijswijkſche Vrede* mededeelen; of ik zou u in eenen uitnemenden (3) *Veldzang* den dood van den Dichter BROEKHUIZEN doen betreuren, of wel in eenen eigenaardigen (4) *Jagerszang* den lof van Koning WILHELM aanheffen; nu zal ik mij te vreden houden met aan te merken, dat WELLEKENS zijne (5) menig-

(1) Als voren, bl. 22.

(2) *Verſch. Gedicht.* 1729, bl. 122.

(3) *Zedel. en ernſt. Gedicht.* bl. 257.

(4) *Dichtl. Uitſp. van* WELLEKENS en VLAMING, bl. 34 en 35.

(5) Hiervan is een geheel Deel in den jare 1729 door zijne Doch-

Wellekens. nigvuldige *Bruiloftsgedichten*, zoo wel als (2) *Bijbelpoëzij*, met zwier en bevalligheid in het zacht gewaad van het Herdersdicht wist te kleeden, en altijd met nieuwe en oorſpronkelijke trekken geest en leven overal wist te verſpreiden.

WELLEKENS was een kundig man, vol ſmaak, gelijk uit zijne *Brieven*, *Tafereelen*, *Fabelen*, *Lofzangen*, en *Vertalingen*, zoo uit PRUDENTIUS als TASSO, blijkt; de Beurtzang (3) *op de verovering van Morea* heeft zoo vele echte Griekſche trekken, dat men hem, was men niet beter onderrigt, voor eene navolging van een Grieksch voorbeeld zou aanzien.

WELLEKENS kon niet alleen met kracht en ſcherpte, als het onderwerp zulks vorderde, zijn dichtgevoel uitdrukken, blijkens het bijſchrift (4) *op den overgebleven Duim van 't metale Beeld des Hertogs van Alba*, maar wist ook de zachtſte en teederſte toonen uit zijn ſpeeltuig te lokken, wanneer hij hetzelve tot een Geboorte-, Verjaar- of Lijkdichtje voor Kinderen geſtemd had. Men leze onder (5) an-

de-

Dochter uitgegeven en aan VLAMING met een Gedichtje opgezagen.

(2) *Zedel. en ernſt. Gedicht.* bl. 99 en verv.

(3) *Verſch. Gedicht.* bl. 115.

(4) Als voren, bl. 423.

(5) Zie b. v. nog den door eenvoudigheid zoo uitmuntenden *Lijkzang over mijn jongſte Zoontje* in de *Zedel. en Ernſtige Gedicht.* bl. 306.

deren het Gedichtje (1) *voor* CATHARINA IMMERSEEL en het (2) *eerſte Verjaarkransje voor* CATHARINA BOGAERT; men leze het Gedichtje (3) *aan* LYCORIS, *op het afſterven van haar dochtertje* ROZELIJNTJE, en men zal ons gezegde bewezen vinden. Het laatſte Gedichtje vooral is zoo eenvoudig ſchoon, dat ik mij niet bedwingen kan het hier mede te deelen: *Weiſekens.*

Is Roozelijntje neergeſtort?
Die lieve en jonge ſpruit verdort?
Helaas! wie helpt mij klagen?
Maar wie verbaast zich dat een bloem,
Hoe ſchoon, hoe eêl, en rijk van roem,
Wert door een hagelbui geſlagen.

Lycoris zijt toch niet bedrukt:
Z' is niet geſlagen, maar geplukt
Door hares Scheppers handen,
Eer dat een ſpin, of vuil gediert,
Haar zuivre blaadtjes heeft ontciert,
Of middagzon haar deed verbranden.

Zij is geplukt, om weêr geplant
Te werden, in het heilig Land;

Daar

(1) *Verſch. Gedicht.* bl. 210.

(2) Als voren, bl. 206.

(3) *Zedel. en ernſt. Gedicht.* bl. 272.

Wellekens.

Daar zal zij eeuwig bloeien.
O zalig bloempje! wie benijd
Dat gij altijd gelukkig zijt,
Nu 's Hemels dauw u zal beſproeien?

Lycoris, wiltge uw bloempje weêr?
Of wilt gij 't laten bij den Heer,
Die 't beter zal als gij bewaren?
Die keur, dunkt mij, vereischt geen raad,
Zo, zo; herſtel uw blij gelaat.
Haar welſtand moet elk vreugde baren.

Eene uitnemende ſchildering, eene geestige en natuurlijke voorſtelling, eene goede keus van aardige beelden, met één woord, een zeldzaam kunstvermogen ſtraalt door in WELLEKENS Gedichten. Men ziet overal, dat hij Dichter en Schilder tevens geweest is.

Hoe komt het, vroegen wij onszelven dikwerf bij de beſchouwing van de Dichters dezer Eeuwe, dat vele uitnemende geesten met een ziekelijk ligchaam, vol pijn en ſmarten, te worſtelen hadden; het antwoord voegt noch aan ons, noch aan deze plaats; dit zij genoeg, hier aan te merken, dat van dezen verdienſtelijken Dichter getuigd wordt, dat zijn leven, hoewel geenszins kort, (1) *een aeneenſchaekeling van ziekte en ſmart was.* Hij was in *Vlaanderen* in 1658 geboren, en overleed

(1) Zie *het Leven* door VLAMING.

leed te *Amſterdam* in 1726. Zijne Dochter gaf haars Vaders Gedichten in het licht, en vereerde hem met dit Graffchrift: *Wellekens.*

(1) Hier rust het ſchrander hooft van Neêrlandts Veldt-poëten,
Die, aen den Tiber en den Amſtelſtroom gezeten,
Zong Veldt- en Viſcherszang op zijn geſneeden riet.
Eert vrij het graf, daar gij (2) SINCEER of TASSO ziet.

(1) Voor de *Zedel. en ernſt. Gedicht.* Voor deze heeft men van haar een aardig Gedichtje.

(2) ACTIUS SINCERUS SANNAZARIUS.

DERDE AFDEELING.

BESLUIT VAN DE OPGAVE DER DICHTERS DEZER EEUW.

Zouden wij weten, waarin de Dichters der Achttiende Eeuw, in vergelijking van vorige tijden, zijn gevorderd, waarin verachterd, zoo moesten wij vooraf hoogte nemen der vorderingen en verachteringen van vroegere tijden, en wel bijzonder der laatst voorgaande Eeuwe, ten einde tot eene juiste vergelijking te kunnen beſluiten. Wij hebben hier voren, zoo veel ons mogelijk was, eene opgave der dichterlijke verdienſten van de Zeventiende Eeuw geſchetst; om dezelve in eene afgewerkte teekening aan 't licht te brengen, zou de vlijt en kunde van meer geoefenden en beroemde letterkundigen vereischt worden.

Wij hebben bij elke Eeuwe pogen na te gaan de oorzaken, waardoor de Dichtkunde in deze of gene Eeuw bijzonder is gevorderd of verachterd; wij hebben bij den aanvang van dit tijdsbeſtek pogen te ontwikkelen de reden, waarom de Dichtkunde tot zulk eene luisterrijke hoogte,

bij

bijzonder in de eerſte helft der Zeventiende Eeuw, is opgevoerd; laat ons nu nagaan, of deze luister nu even helder in de laatſte helft dezer Eeuw heeft ſtand gehouden, en zoo neen, waaraan deze vermindering is toe te ſchrijven.

Wij hebben het reeds aangemerkt, en moeten het hier herhalen. Omtrent, of liever, even na het midden der Zeventiende Eeuw verneemt men eene verkoeling der Dichtkunst, eene minder algemeene verheffing, eene merkelijke ſchaarschheid van treffende ſchilderijen en ſtoute beelden; de ſpanning der verbeelding begint minder te worden, de ontvlamming en geestverrukking ſpaarzamer, de loop der denkbeelden meer gelijk afloopende, zoodat er, als 't ware, zekere hiſtoriſche trouw en gemoedelijke gehechtheid aan de waarheid inſluipt. De uitdrukking was wel hier en daar kieſcher, omdat de taal meer beſchaafd was, de rolling der verzen wel niet ongemakkelijker, omdat eene meerdere gemeenzaamheid met goede dichtwerken meer oefening had aangebragt; maar de verdienſten en kunstmin waren niet zoo algemeen. De oorſpronkelijkheid was minder, de kracht en natuurlijke voorſtelling zeldzamer. Gebrek aan oorſpronkelijkheid blijkt aan de Treurſpelen; deze werden gretig door alle Dichters van de Franſchen overgenomen, en de aangenomene kinderen boven eigene geliefkoosd; de heerlijke Reijen, die aaneenſchakeling, die zedelijke toepaſſing der Bedrijven, werden met andere ſieraden veronachtzaamd, en de vergelijkingen gebannen. Het Blij-

ſpel werd geene poging waardig geacht, omdat men met MOLIERE en anderen te vertalen er gemakkelijker af kon, en na hen zijne krachten niet wagen wilde. *Alles*, zegt HOOGSTRATEN voor de Gedichten van ANTONIDES, *wordt geſchikt naar den Fraanſchen zwier.* In de Voorrede der Dichtwerken van de Vernuften dezer tijden klaagt bijna ieder uitgever over de zucht voor Fraanſche navolgingen, en over *de algemeene verſlaauwing der kunstliefde. Die ſpoorſlag tot verheffing was geweken, die kunstlievende* Ridders en Edelen, als HOOFT, CATS, RAAEL, HUIJGENS, D. HEINSIUS, en vele anderen waren niet meer te vinden. Te voren, bij de algemeene lust, en werkzaamheid, werden de Rederijkkamers en Dichtgenootſchappen, ſlechts nuttig, om de gemoederen, wanneer die verſlaauwen, weder aan te moedigen, onnoodig geacht; PELS en de zijnen, gewapend met de kunstregelen van ARISTOTELES en de Dichtkunst van HORATIUS, houden nu het *Dichterendom* als aan Gilde wetten. Wij hebben gezien uit VOLLENHOVEN, ANTONIDES en hunne tijdgenooten, hoe hevig men over kleine gebreken van taal en uitdrukking in de Genootſchappen twistte. *Dergelijke ſtrijden*, met zachtheid begonnen, met beſcheidenheid gaande gehouden, kunnen der Dichtkunde bevorderlijk zijn; zij zijn echter niet zelden haar nadeelig bevonden, omdat de Dichtkunst een voortbrengſel van het vrije vernuft, voor geene uitpluizing of drooge filoſofiſche ontleding vatbaar is, en ophoudt

goe-

goede Dichtkunst te zijn, zoodra zij aan al te ſtrikte regelen van taal en waarheid gebonden is. Het is, blijkens de ondervinding ook van latere dagen, zeker, dat het gezag van wijsgeerige zuiveraars de wetenſchappen aan den eenen kant wel van eenige vlekken gezuiverd heeft, maar ook aan den anderen kant de beeldende kunſten, en vooral de Dichtkunde, zoo zeer benaauwd heeft, dat zij naauwelijks adem kunnen halen. Dan laat ons de verdere beſchouwing hiervan tot het begin der Achttiende Eeuw verſchuiven, waarin, even gelijk in de laatſte helft der Zeventiende, zoo vele Genootſchappen, met zoo ſtoute Latijnſche en Nederduitſche opſchriften, zoo weinig regt verhevene Dichters, in vergelijking van vorige dagen, hebben opgeleverd.

Het dierlijk leven van al het geſchapene wordt door eene gedurige prikkeling in ſtand gehouden; zoo ook behoeft de Dichtkunde gedurige prikkeling, gedurige ſpanning en geestdrift. Deze hangen echter ſlechts af van zekere tijden en omſtandigheden.

Nadat onze Voorouders het Spaanſche juk hadden afgeworpen, en dit Gemeenebest, na eenen tachtigjarigen oorlog, voor vrij hadden verklaard, ontbrak, na den Munſterſchen Vrede, die ſterke opwinding en dus ook die krachtige uitzetting van de ſpringveder der roemzucht. De welvaart begon meer en meer vastheid te erlangen. De Staatslieden, Zeehelden en ondernemende Kooplieden genoten meerdere rust, en hadden mindere zwarigheid te overwinnen. Dit had ook plaats bij, en invloed op de Dicht- en Schilderkunst. In het gebrek van eigene

gene voortreffelijke Vernuften was eenigzins voorzien; andere Volken waren zoo wel als wij door den invloed der meerdere verlichting van de Hervorming en Drukkunst werkzaam geweest. Men kon bij deze, men kon bij SPIEGEL, HOOFT, CATS, HUIGENS, VONDEL en anderen ter ſchole gaan. De oorſpronkelijkheid werd des natuurlijk minder. Ook ſchijnt de bloei der wetenſchappen altijd aan zeker tijdperk verbonden, en wel bijzonder aan het tijdperk van overgang uit een eenigzins ruwen tot meer beſchaafden ſtaat.

De Vriend mijner eerſte jongelingſchap (1) PIETER NIEUWLAND wiens vroegtijdig afſterven ik nog met heete tranen beſchreije, ontwikkelt dit denkbeeld uitnemend op deze wijze: „ De ondervinding van alle tijden en van alle Volken „ ſchijnt te leren, dat de Dichtkunde, of liever „ de dichterlijke *genie*, bij geene *natie* langer dan „ gedurende zeker bepaald tijdperk in eenen hogen „ graad gebloeid heeft, en wel meest in dat tijd„ perk, toen de *natie* uit eenen natuurlijken of „ toevalligen ſtaat van ruwheid tot een' beſchaaf„ der overgegaan, doch echter nog niet tot het „ toppunt van *cultuur* en *luxe* geklommen was. „ En het is niet moeijelijk eene aanneemlijke reden

(1) In zijne Verhandeling: *Over de betrekkelijke waarde der verſchillende takken van menſchelijke kennis en kunst.* Zie *Nieuw Algem. Magazijn van Wetenſ. Kunst en Smaak*, Dl. II. bl. 722—724.

„ den van dit verſchijnſel te geven. De Dichter,
„ die de grootſche, vreemde en ſchone tone-
„ len der natuur, de driften van het menſchelijk
„ hart met woorden zal afmalen, moet leven in
„ eene maatſchappij, waarin verſtand en taal voor
„ die wijze van uitdrukking genoegzaam ontwik-
„ keld en gevormd zijn, doch waarin tevens de
„ burgerlijke betrekkingen hem zelven en zijne le-
„ zeren niet geheel en al van de beſchouwing
„ der natuur en van het gevoel voor hare ſchoon-
„ heden vervreemden; waarin de loop der men-
„ ſchelijke hartstochten, zo wel goede als kwa-
„ de, niet telkens door opvoeding, *Conveniëntie*,
„ verſtrooijing en ontelbare andere oorzaken af-
„ geleid en geſtremd wordt. Voeg hier bij, dat
„ het altoos moeilijk is een toneel uit de na-
„ tuur, eene aandoening des gemoeds, die door
„ anderen reeds naar waarheid en krachtig afgemaald
„ zijn, met afwisſeling van verwen op nieuw te
„ ſchilderen. Kunſtige navolging moet dus meer
„ en meer de plaats van *originaliteit*, geſpannen
„ kragt van verbeelding die van natuurlijk en
„ ongedwongen gevoel vervullen: het getal van
„ waarlijk grote Dichteren moet dus hoe langer
„ hoe kleiner, hun taak moeilijker, de waar-
„ ſchijnlijkheid van in hunne pogingen te zullen
„ ſlagen, van hunnen naam te vereeuwigen, geringer
„ worden. *Natien* derhalven, die reeds den hoog-
„ ſten graad van beſchaafdheid bereikt hebben,
„ die reeds eenige oorſpronglijke Dichtwerken van
„ den eerſten rang bezitten, kunnen niet verwach-

„ ten

„ ten dat getal aanmerkelijk te zullen zien ver-
„ meerderen, hun blijft niet veel overig, dan de
„ ſchatten, die zij bezitten, te beſchouwen en te
„ genieten. Maar, wanneer in den loop der Eeu-
„ wen, enige *natie*, die zich thans nog meer
„ of min in een' ſtaat van ruwheid bevindt, niet
„ door invloed van anderen, maar door eigene
„ krachten, zich uit dien ſtaat verheft, zal zij ook
„ voorzeker vroeg of laat *Dichters* en *Redenaars*
„ *zien geboren worden, die groot*, origineel en
„ *nationaal zullen zijn.*"

Waarlijk hier is niet veel bij te voegen, om de ware oorzaak der verachtering van de laatſte helft der Zeventiende Eeuw, in vergelijking der eerſte, te doen kennelijk worden. Het hing zoo zeer niet aan de Dichters, als aan hunnen leeftijd en den toevalligen ſtand der zaken. Te voren was men in den tijd van grootmaken, nu in dien van genieten; te voren was de ſtaat in jongelingsjaren, nu in mannelijken ſtand, en de Dichtkunst eischt het vuur van eenen jeugdigen leeftijd. De Koophandel had door meerdere rijkdommen te veel *cultuur*, te veel *luxe* aangebragt. Zoo langdurige, zoo vernielende oorlogen werden niet meerder gevoerd, of konden althans de Schatkameren niet ledig maken. De oorlogen waren toen zelden van dat gevolg, dat zij eene algemeene verheffing, uit aandrang van gevaar geboren, noodzakelijk maakten; de geest der menſchen was niet meer tot zoo veerkrachtige verheffing geſchikt. Bij den inval der Franſchen in 1672 vond LODEWIJK DE XIVde de gemoederen verdeeld, en de verdediging was,

was, in vergelijking van eene Eeuw te voren, flaauw en flap. Men ſcheen te vrede met den overgegaarden roem, en teerde op voorvaderlijke welvaart; men was nu in het vrij en gerust bezit van den zegenrijken toevoer en het luisterrijk ontzag, door den geſpierden arm van den moedigen en uit dorst naar vrijheid en onafhankelijkheid ſtouten Voorvader bevochten. Met den beſchreijenswaardigen dood der DE WITTEN ſtierf de oude Nederlandſche onafhankelijkheid, en men gaf zich eene wilsbepaling, onderworpen aan die van Franſchen of Engelſchen, vooral der laatſten. Men gaf den ondankbaren WILLEM DEN DERDEN, ſchoon afwezig, eene koninklijke magt over deze Landen. Werkzaamheid houdt de krachten levendig, en verheft den geest. De tachtigjarige oorlog, vol kanswisſeling, door de Voorouders uit vrijheidszucht begonnen en gaande gehouden, hield op. De belangrijkſte zaken, bij de grondlegging eener nieuwe regering noodzakelijk, die ſtoffe voor groote vernuften en welverſneden pennen gaven, waren volbragt. Deze edele arbeidzaamheid, die het letterkundig zoo wel als ſtaatkundig Vaderland gezond gehouden had, werd vervangen door eene kalme naleezing van den oogst van vorige landbouwers. In de behoefte was nu grootendeels, zoo men meende, voorzien. Eenen HOOFT of VONDEL in roem te evenaren, hield men voor onmogelijk, en men beproefde het niet. Het was alsof het den Dichters aan onderwerpen ontbrak, en of de voortreffelijk-

ſte

ſte door de oudere Dichters reeds alle behandeld waren.

De aanzienlijke voorgangers, medehelpers en aanmoedigers begonnen te ontbreken, en zelf de hand aan de lier te ſlaan, werd voor vermogenden niet meer tot zoo groote eere gerekend. Schilderkunst en Dichten is geen werk, dat zich door een tijdelijk beſtaan beloont; het behoeft hulpvaardige Grooten. Indien VONDEL door HOOFT, DE GROOT, DE HUBERT, REAEL en anderen niet zoo hartelijk geholpen en onderſteund was, zou hij misſchien geen VONDEL geweest zijn, even gelijk zonder eenen AUGUSTUS, MAECENAS en MESSALA naar gedachte een HORATIUS, VIRGILIUS en TIBULLUS onbekend zijn zouden. Zoo kweekte de onderſtand van ALEXANDER eenen APELLES, en die van PERICLES eenen PHIDIAS; ik behoef u geene MEDICISSEN, geenen LODEWIJK DEN XIV. te herinneren.

De regte ſmaak, het juist gevoel voor het ware eenvoudige ſchoon verflaauwde; men begon met den ouden VONDEL, den jeugdigen ANTONIDES, en den vleijenden ROTGANS den Helicon en den Hoofdſchedelberg, Christus en Apollo onderéen te mengen. Men begon eene ſchelle trompet en rommelende trom voor ſpeeltuigen te kiezen; waar VONDEL of ANTONIDES deze gebruikt hadden, prees men hen hemelhoog, en volgde hen na. Op echte, zachte, ſtille, fijne, eenvoudige en natuurlijke trekken werd minder gelet. Wonderlijk ſteekt deze opgeblazenheid dikwijls af bij den ge-

lijk

lijkelijk afvloeijenden en eentoonigen dichttrant, die toen begon in te ſluipen, en meer en meer veld won.

Daar men eigene modellen bezat, was het niet zoo noodzakelijk Griekſche en Latijnſche Dichters te beoefenen, en men begon de bron te verwaarloozen, waaruit de voorouders zoo vol ijver allerlei voortreffelijkheid geput hadden, waaraan zij hunnen ſmaak te danken hadden, en die nog vruchtbaar water gaf voor hem, die boven het middelmatige zich wilde verheffen. Is het niet opmerkelijk? bijna geen voortreffelijk Dichter heeft de Zeventiende Eeuw opgeleverd, die zich niet eenigzins bevlijtigd heeft in de oude Letterkunde, en bij hen, die zulks verwaarloosden, is gebrek aan ſmaak niet onduidelijk te beſpeuren. Wat toch mangelde aan BREDERO, dan ſmaak, gezogen uit de bloemen der Ouden? had hij zich, bij de navolging van den *Eunuchus*, van den Latijnſchen TERENTIUS bediend, of, bij gebrek daarvan, zich met eene goede overzetting, door HOOFT of DE HUBERT hem gegeven, beholpen, zijn *Moortje*, nu naar het Fransch gevolgd, zou niet in de lengte vervloeijen, en de naïve menschkundige TERENTIUS ganſchelijk verloren zijn. JAN VOS zou, bij de kennis der Ouden, een allereerst Dichter geweest zijn, en zijn vernuft zou zich onder het zachte juk van ſmaak en beſchaafdheid gebogen hebben. LUIKEN vergoedde het door het ſtipt volgen van HOOFT, en verflaauwde, toen hij dezen leidsman losliet.

Zeer voortreffelijke, zeer ſchitterende Dichters heeft voorzeker ook het laatst der Zeventiende Eeuw voortgebragt. ANTONIDES, BROEKHUIZEN, DULLAERT, LUIKEN, WELLEKENS! Wie zou iets aan hunnen roem willen onttrekken? Maar de verdienſtelijke Dichters waren niet zoo algemeen, de goede Dichtſtukken zeldzamer, omdat de lente van onze Vrijheid en welvaart, het regte jaargetijde der kunst, de geſchikte, bloemkweekende luchtgeſteltenis verdwenen was, omdat de ſpanning en uitzetting der vrijheidskracht, omdat de zucht tot het verheffen van den jeugdigen ſtaat niet meer waren, zoodat, evenmin als een andere OLDENBARNEVELDT, een MAURITS, een DE RULTER, een REMBRAND zich ontwikkelden, zoo ook evenmin een andere VONDEL zich verhief, die in verdienſten den eerſten te boven ging.

Bl. 31. *regel* 12. zaten *lees* zaken

— 47. —— 3. recht, — recht

— 135. —— 18. verwonderd—verwondert

— 138. —— 21. norſchen — norſche

— 232. —— 14. voorziet — voorbijziet

— 279 —— 4. gewaagde — gewaagden